Nicolae C. Dinu
Acasă

vol. 1

Cuvânt înainte

Mă obsedează de mult gândul să scriu această carte, dar de câte ori mi-am propus s-o fac sau chiar am început să-mi aştern gândurile pe hârtie, ceva m-a oprit, poate o durere ascunsă în suflet.

Într-o zi, însă, stând în grădina casei unde mă izolasem de lume, priveam cerul, acea întindere albastră, nesfârşită, aprinsă de razele calde ale soarelui de vară. Privirea mea a întârziat nepermis de mult pe cerul limpede, încât nu mi-am dat seama când m-au năpădit amintirile din perioada anilor copilăriei cu frânturi din acele vremi când eram stăpânit de inocenţă, orbit de vraja naturii şi a razelor de soare.

Mă vedeam zburând pe câmpii în goana calului pe care îl călăream fără şa şi fără frâu, încleştându-mi mâinile în coama deasă a acestuia şi, cu respiraţia tăiată, pe care încercam s-o reţin cât mai mult timp, pluteam în baia de aer care mă învăluia.

Nu lipseau scenele în care eram protagonistul căţăratului în pomii din grădină: cireşi, duzi, caişi, pruni, meri sau gutui, în sezonul coacerii fructelor lor, având, în fiecare vară, faţa, coatele şi genunchii însângerate; apoi aspecte din şcoală, profesorii mei, scene de joacă şi de muncă în gospodăria părintească.

Plecaţi prin lume, adesea ne gândim să ne întoarcem acasă şi atunci este suficient să ne gândim numai şi sufletul nostru se bucură tainic şi se desfată ca într-o baie de lumină. În închipuirea noastră ne întoarcem cu evlavie în locurile care ne-au înflorit jocurile copilăriei, şcoala, dragostea de neam şi de părinţi şi alte daruri de preţ din viaţa trăită acolo.

Eu văd casa părintească, dereaua – acel pârâiaş molcom care curge de când mă ştiu – cu gropile care formau ochiuri de apă în care cădeam iarna la patinaj şi săniuş, când se rupea gheaţa.

Unele amintiri s-au păstrat aşa cum le-am petrecut, dar altele s-au pierdut în noianul de fapte care se înnoiesc mereu, odată cu curgerea vremii.

Deodată mi-au venit în amintire mâncărurile gustoase pe care le făcea mama. Ce pâine, cozonaci, plăcinte de dovleac sau de mere făcea mama! Parcă o văd şi acum cu faţa înroşită de focul cuptorului şi fruntea transpirată, încercând să ne liniştească aşteptarea: „Aveţi răbdare că este gata imediat!”. Nimeni n-a mai reuşit să înlocuiască mâinile mamei care lucrau neîncetat. Eu mi-o amintesc bine, mai ales din perioada războiului când ne-a vegheat şi îngrijitv Tot ea ne-a învăţat să ne rugăm şi să ne închinăm la icoană: „Închinaţi-vă, maică, şi rugaţi-vă la Dumnezeu pentru viaţă, sănătate şi să vină tăticul acasă din război! Şi boul când se culcă îşi face cruce cu piciorul. Să nu-i urâţi pe ceilalţi oameni că astfel în suflet îşi face loc Satana!”

În această carte am încercat să pun spiritul unei epoci şi al unor fapte, folosind nararea şi nu puţin dialogul dintre persoane. Deşi păstrez unele nume reale, bine alese, m-am gândit să dau unora dintre personaje nume fictive din motive ce ţin de delicateţe şi pentru a evita supărarea unora. Cu acest prilej am socotit că pot spune mai uşor şi mai direct ceea ce am avut de spus. Rog cititorul să fie îngăduitor cu mine.

Menţionez că faptele sunt dureros de adevărate. Personajele din acest roman le-am înzestrat, pe cât m-au ajutat puterile şi priceperea, cu însuşiri care să le definească şi să le ajute să trăiască o viaţă proprie, încercând, în acelaşi timp, să depăn cât mai cursiv firul acţiunilor pe care mi-am propus să le înfăţişez.

Satul a cărui viaţă încerc s-o descriu este o lume care ar fi putut trece neobservată, fără a lăsa vreo urmă, dacă nu s-ar fi întâmplat să fie privit, în urmă cu peste cincizeci

de ani, de ochii unui copil curios şi scormonitor care au reuşit să reţină, cu lux de amănunte, aspectele vieţii şi obiceiurile oamenilor care au trăit acolo.

Cu numele său, Abdula, moştenit de pe vremea când Dobrogea se afla sub ocupaţia Imperiului Otoman, rebotezat după reforma administrativ-teritorială din anul 1950 cu nume de pasăre de câmpie, satul mai trăieşte şi astăzi.

Am considerat normal să mă întorc cu sufletul alături de cei care l-au populat – o parte din oameni i-am cunoscut bine în cei zece – unsprezece ani când viaţa mea s-a împletit cu a lor – şi caut să aflu dacă există o legătură între acele vremuri şi cele de astăzi. Grija mea este să prezint totul cât mai fidel, dar întrebuinţând o lirică mai modernă, după cum mi-au permis mijloacele pe care le am la dispoziţie. De fapt, inima şi imaginaţia au fost singurele mijloace cu care pornesc la drum să fac, într-un fel, dreptate acestor oameni cărora nimeni nu le-a dat ascultare vreodată. Şi asta pentru că viaţa lor, cu toate transformările prin care au trecut, m-a obsedat, determinându-mă ca prin scrisul meu, să încerc să-i dau adevărata dimensiune, pe măsura eternităţii în care mulţi s-au cufundat când au fost „aliniaţi” în cimitirul din dealul satului.

Deşi mi-i aminteam bine, am avut senzaţia o vreme că din limbajul lor destul de bogat lipseau, în mod tragic, tocmai cuvintele care exprimă fericirea, dragostea şi frumuseţea, pe care le înlocuiseră cu altele care exprimau spaima, sărăcia, deznădejdea şi chiar moartea, mai ales pentru cei înaintaţi în vârstă, care adesea erau părăsiţi de cei dragi, fiind sortiţi să privească în soare, aşa cum face floarea soarelui sau prizonierul care pândeşte de după gratii cel mai mic semn venit din lumea de afară. Mulţi dintre sătenii cunoscuţi de mine fuseseră condamnaţi de destinul lor să supravieţuiască, nu să şi trăiască.

Sugerez cititorului să-şi privească, pentru o clipă, sufletul şi să asculte în linişte, cu sentimente nobile, de veneraţie, la chemarea părinţilor şi a celor ce au suferit în

diferite împrejurări.

Autorul

PARTEA I

UN PETEC DE PĂMÂNT ŞI O VIAŢĂ MAI BUNĂ

Cap. 1. Hotărârea neaşteptată

Prin grădini începuseră să înmugurească pomii, iar zambilele şi narcisele îşi arătau lujerii de un verde încă palid printre bulgării de pământ reavăn şi frunzele aproape putrezite de umezeala şi gerul iernii. Natura se trezea la viaţă după o iarnă prelungită prea mult. Lisaveta Dinu privea prin fereastră grădina din faţa casei şi se gândea: „A venit primăvara, a şasea de când Mirea a plecat la război şi nu s-a mai întors, iar eu îl aştept de atunci în fiecare zi. Alţi bărbaţi s-au întors chiar şi din prizonierat, dar omul meu a fost dat dispărut, după cum scrie în cartea poştală primită de la Cercul Militar. Unde o fi dispărut? Eu ce să fac acum? Nu mi-a rămas decât să duc o viaţă searbădă, plină de nevoi, suferinţe şi sărăcie. Aşa o trăi toată lumea?”

A ridicat capacul de la modesta ei ladă de zestre şi a scos de acolo un plic îngălbenit pe care-l primise de la Mirea cu un an de zile înainte de a fi dat dispărut. Acesta îi scria cu un scris lăbărţat, cu ştersături: Jţi scriu de pe linia frontului de la Oituz. Aici e prăpăd mare. Toată ziua, uneori şi noaptea, cad peste noi ghiulele venite dinspre linia nemţilor. Dar românii sunt tari şi vom continua să luptăm şi să-i scoatem din ţară. Pe aici, pe tot frontul, se aude că Regele ne-a promis pământ celor care luptăm aici, pe front. Poate ni se va da şi nouă ca să ne mai trăim viaţa omeneşte, dacă vom avea pământul nostru. Peste tot au început să se facă liste, dar se trec pe liste şi unii care au deja 10 – 15 pogoane, zicând: „De ce să nu iau şi eu dacă tot e pe degeaba, mai ales că eu ştiu să-l muncesc şi nu-l voi vinde pe băutură cum vor face alţii. Propun ca celor din oraşe să nici nu li se dea pământ că ei nu ştiu care este rostul pământului”. Poate dă Dumnezeu şi scap de aici, din iadul ăsta şi vin acasă să ne vedem de ale noastre.

Copiii ce fac? Dar tu? Nădăjduiesc că toţi sunteţi

sănătoşi. Dar neică Grigore, mai e bolnav?

Închei mica mea scrisoare că iar a început să ne lovească inamicul”.

Mirea, 13 martie 1917

Când a primit scrisoarea, Lisaveta i-o arătase şi lui Grigore – zis Ursu – fratele ei mai mare, care s-a arătat destul de sceptic şi i-a spus: „Lisaveto, eu nu cred în povestea asta nici cât negrul sub unghie. Ce crezi tu că a zis Regele în socoteala lui: „Mă, oamenii ăştia îşi lasă oasele pe câmpul de luptă, iar dacă le promit că le dau pământ – o minciună frumoasă, că asta este – vor lupta mai cu sârg. După aceea mai văd eu ce fac”. „Zice că au început să se facă liste”, insistă Lisaveta. „Aşa am citit şi eu. Pot să facă oricâte liste, eu tot nu cred”.

Când s-a sfârşit războiul şi oamenii s-au întors pe la casele lor, reforma garară întârzia şi Grigore i-a spus: „Ei, vezi!? Nu ţi-am spus eu că totul a fost o minciună gogonată? Am avut dreptate. Iar Mirea, bărbatul tău, cine ştie pe unde o fi de l-au dat dispărut”.

...A pus la loc scrisoarea, şi-a şters lacrimile de pe faţă şi a ieşit în curte ca să vadă ce mai fac păsările şi animalele, puţine câte îi mai rămăseseră.

Dinspre poartă auzi o voce de bărbat:

— Lisaveto, fă-te încoace să-ţi dau o scrisoare! a spus gardistul primăriei comunale. E o veste pe care n-aş fi vrut s-o duc nimănui, mai ales ţie.

— Dar ce s-a mai întâmplat, Mitreo? a întrebat ea.

— Semnează aici şi ţi-oi spune! Ia şi decoraţia asta! Toate ne-au sosit abia ieri de la Judeţ. Acolo scrie că Mirea al tău a murit pe frontul de la Oituz în martie 1917, dar, pesemne, abia acum au reuşit să găsească toate datele despre el, ce şi cum s-au petrecut faptele.

Ochii Lisavetei s-au umplut de lacrimi şi a început să jelească:

— Mi-a spus mie Ion al lui Cârnu când s-a întors de la război că l-a văzut pe Mirea secerat de gloanţe când au pornit la atac, dar atunci nu l-am crezut. După ce am primit înştiinţarea prin care îl dăduse dispărut, am tot

sperat că poate a fost luat prizonier şi trebuie să se întoarcă într-o zi, aşa cum s-au întors şi alţii în situaţia asta. Acum nu mai există nicio speranţă. Mi-au mai rămas doar copiii, dar ei sunt, încă, mici şi nu ştiu cum mă voi descurca cu ei singură, în sărăcia în care am ajuns.

…Şi Lisaveta plângea şi blestema războiul, iar gardistul, cuprins de milă, a plecat tiptil de lângă ea, fără să-şi mai ia rămas bun.

Revenindu-şi din acea stare, a pus scrisoarea şi decoraţia în buzunarul de la şorţ şi a intrat în casă. Copiii erau plecaţi de acasă. Băieţii, Costică şi Marin, lucrau cu ziua la un om mai înstărit din sat, iar fetele, Elena şi Virginia, erau duse la o verişoară a lor să le arate un model de pulover.

Lisaveta a aprins focul şi a început să pregătească mâncarea pentru seară, în aşteptarea copiilor, continuând să plângă şi să-şi jelească soarta nenorocită din care nu vedea nicio ieşire. Primele au venit fetele, apoi Costică, ducând în mâini doi săculeţi, unul cu făină şi altul cu mălai, pe care i-a aşezat în colţul încăperii.

— Ce ai adus, maică? l-a întrebat Lisaveta.

— Nişte faină şi mălai. Am fost la moară cu fiul boierului. Zice să mă duc şi mâine că e mare zor.

— Marinică de ce n-a venit cu tine?

— Nu ne-am întâlnit deloc astăzi. Era vorba să se ducă în luncă cu Florea lui Dincă pentru a număra şi însemna vitele.

— Trebuia să-l cauţi şi să nu pleci fără el. Ştii că noaptea îi este frică singur, mai ales că trebuie să treacă pe lângă stâna lui Chioslan care are câinii cât măgarii.

Fără să spună vreun cuvânt, Costică a mers la grajd de unde a luat furca de fier şi a plecat să-l întâmpine pe Marinică. Când a ajuns în uliţă, a fost nevoit să se lipească de gard pentru a nu fi lovit de nişte călăreţi ce se deplasau în galopul cailor, ridicând nori de praf în urma lor. Aceştia au oprit la poarta lor şi Costică i-a recunoscut imediat pe Marinică şi pe Florea lui Dincă ce se întorceau de pe luncă.

— De ce aţi întârziat atâta? l-a întrebat Costică, după

ce Florea plecase.

— A fost alergătură multă pe toată balta, a răspuns Marinică cu o voce obosită.

Au intrat în casă, dând alte explicaţii Lisavetei, apoi aceasta a aşezat masa şi după ce s-au spălat, au trecut toţi în jurul mesei rotunde, cu trei picioare şi destul de joasă, cu scăunele la fel de joase.

Lisaveta avea grijă întotdeauna să se aşeze cu faţa spre răsărit unde se afla icoana prinsă pe perete şi spunea rugăciunea la începutul cinei.

— Doamne, ajută-ne să izbândim în planurile noastre, a spus Lisaveta cu mâinile împreunate, după care a făcut o cruce mare. Ţine-ne, Doamne, a mai adăugat.

Băieţii schimbară priviri între ei, constatând că mama lor nu mai zice rugăciunea completă, care se termina întotdeauna cu dorinţa fierbinte de a-l aduce acasă pe tatăl lor „dispărut” în război. „Despre ce planuri este vorba în închinarea ei?”, gândea fiecare dintre ei. Şi-au făcut cruce toţi şi au mâncat. La sfârşit, când Elena şi Virginia au început să strângă vasele de pe masă, au observat că Lisaveta mâncase foarte puţin. Fără vreo vorbă, băieţii au ieşit afară din casă, iar fetele au spălat vasele, le-au şters şi le-au aşezat la locul ştiut.

Lisaveta se tot frământa cum să facă şi să le aducă la cunoştinţă copiilor vestea primită. Când au intrat toţi în casă pentru a se culca, i-a chemat în jurul ei şi le-a amintit unele lucruri, după care i-a întrebat:

— Care dintre voi mai ştie de când nu l-a mai văzut pe tatăl vostru?

Toţi o priveau miraţi. Nu ştiau care era rostul întrebării. Costică, cel mai mare dintre fraţi, îşi amintea că îl condusese până în gara Drăgăneşti-Olt, împreună cu unchiul Grigore cu căruţa când a plecat la război, apoi, a doua oară, când venise într-o permisie. Îşi făcu în gând socoteala: „să tot fie patru-cinci ani”. Na răspuns niciunul, continuând s-o privească cu ochi întrebători şi cu sufletul la gură, văzându-i faţa care i se crispa şi pometii obrajilor care se ridicau sau coborau cu o tresărire nestăpânită.

Deşi firea ei era dârză şi tenace, cu un fizic destul de robust şi îşi putea stăpâni cu uşurinţă sentimentele, de această dată Lisaveta nu-şi putu stăpâni lacrimile, încălcând astfel principiul ce-i devenise crez: „copiii să nu te vadă plângând”.

Încet, ca în transă, scoase din buzunarul şorţului înştiinţarea de la Cercul Militar, însoţită de decoraţie, pe care i le înmână lui Costică. Acesta citi cu voce tare: „Ministerul de război

Medalia „Virtutea ostăşească” Se acordă Serg. DINU I.

MIREA”. Când citi rândurile din înştiinţare, vocea i se înecă brusc

„A murit la 17.03.1917 la Oituz, apărându-şi cu vitejie Patria împotriva cotropitorilor… etc”.

În cameră se lăsă o tăcere de mormânt, în care se auzeau doar suspinele lor reunite. Fiecare se gândea înfrigurat ce fel va fi viaţa lor în viitor.

Într-un târziu Lisaveta şi-a şters lacrimile şi a întrerupt acea tăcere apăsătoare:

— Mâine să staţi toţi acasă! Eu o să merg să stau de vorbă cu Gheorghe Pancu, ăla care s-a întors de curând din Dobrogea. Zice lumea că el a spus prin sat că acolo este pământ mult. Vreau să aflu chiar de la el adevărul şi poate plecăm şi noi, că aici nu mai avem ce face. Se vede treaba că aşa a hotărât Dumnezeu să ne părăsim locurile şi casa.

— Unde să plecăm, mamă, printre străini? a întrebat-o Costică. Aici mai avem rude, prieteni, dar acolo cine ne aşteaptă?

Lisaveta l-a privit pieziş, cu ochii ei mari şi verzi, care scânteiau în lumina ce se revărsa din lampa agăţată în cuiul din perete. În sufletul ei îi dădea dreptate, dar nu suporta să fie contrazisă şi să i se ştirbească autoritatea-i proverbială care o caracteriza drept o fire mândră şi semeaţă.

— De plecat vom pleca oricum! Tot aici m-am născut şi eu ca şi voi, dar a venit vremea să plecăm şi să ne despărţim de toate şi de toţi, iar amintirile să le lăsăm aici,

fie ele frumoase sau triste. Nu am dreptul să vă sacrific şi pe voi, ca să rămâneţi toată viaţa slugi la alţii pentru o coajă de pâine. Vedem noi ce vom face mâine, după ce vorbesc cu Pancu. Acum hai să ne culcăm că s-a făcut miezul nopţii!

După ce s-a cuibărit fiecare în patul său, Lisaveta a stins lampa, s-a dezbrăcat şi s-a culcat cu faţa spre perete, continuând să se gândească la viaţa ei, de când s-a căsătorit cu Mirea. Îşi amintea prima lor întâlnire când el i-a spus că o place şi ar vrea să fie împreună, apoi păţania lui cu câinii care i-au speriat calul, făcându-l să sară gardul, de era să-i rămână capul într-un pom împreună cu pălăria. Dintre toate amintirile ei, nunta fusese cea mai frumoasă pentru că avusese loc iama, pe zăpadă şi fuseseră folosite câteva sănii trase de cai. Viaţa le-a fost frumoasă împreună, au muncit amândoi şi s-au înţeles bine; la început au locuit în casa socrilor, dar după ce s-au stins din viaţă părinţii Lisavetei, s-au mutat în această casă.

Au avut primul copil, apoi următorul, după care a venit războiul şi Mirea a plecat pe front, de unde a mai venit acasă de două ori în permisie de câte zece zile. Parcă a fost ieri. De la ultima scrisoare pe care el i-a scris-o, n-a mai ştiut nimic despre el până a venit acea înştiinţare păcătoasă care a umplut-o de amărăciune şi durere. Şi era plin de speranţă că se va întoarce acasă şi va primi pământ ca să ne orânduim altfel viaţa.

Tot gândindu-se, a adormit, dar s-a deşteptat din somn înainte de a se lumina bine afară şi s-a apucat să pregătească de mâncare pentru copii, dar nu i-a sculat din somn.

Afară era linişte şi se anunţa o zi caldă, fără vânt. Şi-a pus un şal pe umeri şi a luat un băţ din curte pentru a se apăra de câini, după care a ieşit pe poartă, îndreptându-se spre locuinţa lui Gh. Pancu, situată aproape de marginea satului.

Se spune că, în general, femeile nu sunt atacate de câini – motivul nu l-am aflat – dar când a ajuns în curtea lui

Pancu, Lisaveta a fost înconjurată de câţiva dulăi care ieşiseră de sub şirele de paie, punând-o la grea încercare. Între timp a ieşit Pancu afară din casă şi i-a liniştit, apoi i-a alungat.

— Da ce-ai păţit, Lisaveto, de ai venit aici la ora asta? a întrebat-o acesta.

— Necazurile, Gheorghe, ele m-au trimis la tine, a spus Lisaveta, respirând din greu după lupta dată cu câinii, apoi s-a aşezat pe un butuc aflat în apropierea fântânii.

— Ia spune, ce necaz ai?

— Măi, Gheorghe, tu eşti om umblat. După câte am auzit eu prin sat, ai fost şi în Dobrogea. Este adevărat că acolo se dă pământ la oameni?

— Cum să-ţi spun eu ţie? Acolo, în Dobrogea, după ce a plecat stăpânirea turcească, multe sate au rămas aproape părăsite. Pământ este destul, dar este al statului şi îl vinde, dar nu ştiu cum merge acea vânzare. Eu am fost acolo cu nişte rude ale noastre care s-au stabilit în satele Abdula şi în Mamincea, dar după ce i-am dus acolo cu căruţele, eu m-am întors acasă. Ai tu curaj să te duci tocmai acolo cu o casă de copii? Şi totuşi sunt mici… a mai adăugat el, privind-o cu un aer curios, care ar fi spus: „cu ce ai să cumperi pământ dacă nu ai bani?” dar şi-a înghiţit vorbele al căror înţeles a fost prins de Lisaveta fără prea mare greutate.

— Cine sunt cei de acolo?

— Păi, alde Ion Cazangiu şi Ion Stuparu şi mai sunt unii de prin comuna Seaca, rude de departe cu ei. Ce să-ţi spun? Ei sunt bărbaţi tineri, în putere, care pot face faţă greutăţilor, dar tu eşti singură, chiar dacă eşti tânără, nu ştiu dacă poţi face faţă cu copii mici, care nu sunt încă de ajutor.

— Oricum voi pleca, chiar şi în situaţia când s-ar găsi cineva să-mi spună că voi „crăpa” pe drum. Îţi mulţumesc pentru îndrumări!

Văzând-o atât de hotărâtă, Pancu a început să-şi sporească informaţiile:

— Dacă tot pleci, ar fi bine să te stabileşti în satul Abdula. Pe acolo toate satele poartă nume turceşti. E un sat foarte aproape de oraşul Constanţa, iar acolo îi poţi găsi pe Cazangiu şi Stuparu şi chiar alţi oameni de pe aici. E bine să cunoşti pe cineva cu care să te ajuţi la nevoie. Cu ce vrei să pleci?

— Cu căruţa. Sau poate cu trenul, răspunse Lisaveta cu oarecare îndoială în glas.

— Dacă pleci cu trenul, trebuie să mergi în gară la Drăgăneşti şi schimbi trenul în Bucureşti, care te duce până la Constanţa, dar dacă ai de gând să pleci cu căruţa, drumul este ceva mai complicat. Din sat ţii şoseaua spre Roşiorii de Vede, iar de acolo mergi drept până când ajungi la malul Dunării şi pe mal este un drum care te duce prin Giurgiu, Olteniţa, până la Feteşti. Acolo cobori la apa de-i spune Borcea ca să treci cu un pod plutitor pe celălalt mal; la fel faci şi când ajungi la malul Dunării, ca să treci la Cernavoda.

— Trebuie să trecem atâtea ape? întreabă Lisaveta.

— Da, aşa am trecut şi noi. Eu am venit înapoi cu căruţa pe acelaşi drum.

— Şi în cât timp ajungem?

— O săptămână, poate chiar două, răspunde Pancu, clătinând din cap în semn de mare greutate.

— Mulţumesc, Gheorghe! Rămâi sănătos!

Când s-a întors acasă la ea, Costică se afla în curte.

— L-ai găsit? a întrebat-o acesta cu vocea înceată.

— Da.

— Ce zice? Merită să plecăm?

Lisaveta s-a aşezat pe prispa casei, privind spre grajdul sărăcăcios care adăpostea vaca, patru găini şi două oiţe, păzite de câinele Ursei, mare, ciobănesc, dar aproape orb datorită bătrâneţii, încât contribuţia lui la paza gospodăriei era neînsemnată.

— Nu ştiu dacă şi cât merită, dar trebuie să plecăm. Poate că într-o zi ne va fi bine şi vom fi mulţumiţi că am făcut acest pas. Trebuie să sperăm, că dacă vom pierde şi speranţa, ce ne mai rămâne?

Dând să se ridice de pe prispă îl simţi lângă umărul ei pe Marinică.

— De ce te-ai sculat? l-a întrebat ea.

— Am visat ceva urât. Se făcea că…

— Lasă că îmi povesteşti altă dată, acum du-te şi scoală fetele că astăzi avem multă treabă!

După ce le-a spus ce a aflat de la Gh. Pancu, Lisaveta le-a împărţit la toţi sarcinile:

— Costică taie oile, după care aranjează căruţa pentru drum: coviltir şi ajustezi hulubele pentru ca să înjugăm vaca la ea. Marinică taie găinile, iar noi – şi arătă cu capul spre cele două fete – le vom prepara pe toate pentru drum. După ce termină, Marinică pleacă până la unchiul Firică să-l cheme aici. Hai să ne grăbim că avem multe de făcut!

— Mamă, vaca noastră este cam slabă şi nu cred că poate trage căruţa cu tot bagajul şi pe noi toţi! spune Costică cu glasul plin de compătimire. Înainte când trăgea la jug împreună cu vaca lui unchiul Grigore, era mai uşor, dar acum… atâta drum…

— Ştiu, dar nu avem ce face. Noi vom merge pe jos, pe lângă căruţă, iar la nevoie vom împinge şi noi ca să-i fie mai uşor, dar de plecat tot plecăm.

— N-ar fi mai bine să luăm oile vii în căruţă? Mie îmi este milă să le taie, intervine Marinică.

— Nu te mai văicări atâta! Vom cumpăra acolo alte oi, altă vacă, dacă toate ne vor merge bine. Ce ne facem pe drum? De unde hrană pentru ele? Măcar să găsim pentru vacă, spune Lisaveta care rămăsese cu ochii pironiţi pe coroana unui vişin, ai cărui muguri se deschiseseră, dând la iveală flori albe. Hai, treceţi la treabă şi lăsaţi vorba!

— Mamă, încălzim apă? întreabă Elena.

— Da, aprindeţi focul şi umpleţi ceaunul cu apă, că va trebui să spălăm toată carnea!

Rămânând singură în cameră, Lisaveta s-a aşezat în faţa lăzii ei de zestre şi a scos toate hainele şi aşternuturile, rufele, pe care le-a aşezat pe pat. Pe fundul lăzii a dat peste nişte fotografii de familie, precum şi unele

acte, alături de o cutie din lemn pe care a deschis-o pentru a aşeza în ea actele şi fotografiile. În cutie a găsit o pereche de cercei din aur, pe care îi dăruise Mirea la nuntă şi două monede tot de aur, de care nu-şi mai amintea când le pusese acolo. A pus cu grijă în cutie actele şi fotografiile, iar galbenii şi cerceii i-a legat în colţul unei batiste pe care şi-a pus-o în buzunarul de la şorţ.

De sub pat a scos un geamantan mare din lemn, cam şubred la balamale, în care a aşezat toate rufele lor şi tablourile de pe pereţii camerei, din care nu lipsea icoana şi un tablou în care era fotografiat tatăl ei în uniforma de dorobanţ. O vreme a stăruit asupra tabloului în care ea şi Mirea fuseseră fotografiaţi la nuntă, când ea avea 19 ani, iar el 23. A stins candela, pe care a împachetat-o cu grijă. După ce a frământat pâinea şi a lăsat-o să dospească lângă sobă, Lisaveta a aprins focul la cuptorul din curte.

Tocmai atunci a intrat pe poartă Firică, fratele ei mai mare, urmat de Marinică.

— Bună ziua, Lisaveto! a salutat el şi, fără a scoate vreo vorbă, s-a aşezat pe un pietroi de lângă casă, aproape de cuptor, privind-o întrebător.

— Te-am chemat ca să mă sfătuiesc cu tine în legătură cu pasul pe care vreau să-l fac. Poate este ultimul.

— Mi-a spus câte ceva Marinică, în drum spre tine. Unde vrei să pleci cu copiii după tine? Pe cine cunoşti tu acolo, printre străini? Aici, la nevoie, te mai putem ajuta noi, dar…

— Am hotărât să plecăm şi aşa vom face. Nu mai suport să-mi văd copiii muncind pe la alţii, rămânând tot săraci, fără vreo speranţă de mai bine. Până acum i-am îmbogăţit pe alţii cu munca şi sudoarea noastră, fiind mereu datori să plătim primăvara cu munca, mălaiul pe care l-am luat împrumut iarna.

Am auzit că în Dobrogea este pământ şi m-am gândit să plecăm acolo şi poate într-o zi vom munci numai pentru noi.

— Cu Grigore ai vorbit?

— Încă nu. Aş vrea să nu afle decât în clipa în care

vom fi gata de plecare. Îmi vine greu să-i spun, fiind bolnav, nu ştiu în ce fel va primi vestea.

Te-am chemat şi pentru ca să-ţi spun că ieri am primit de la Cercul Militar o înştiinţare în legătură cu Mirea.

— Te pomeneşti că trăieşte? se însenină Firică.

— Ce bine ar fi fost! E mort din martie 1917, dar probabil, abia acum au reuşit să afle mai multe date despre el, după cum spunea şi gardistul de la primărie, care mi-a adus-o. Şi tu îmi spui să rămân aici, să duc în continuare o viaţă de mizerie şi să mă tot gândesc la el?

Deodată Lisaveta izbucni în plâns şi nu s-a oprit decât atunci când fratele ei ajunsese în uliţă, după ce îşi luase rămas bun şi le urase călătorie uşoară.

Focul în cuptor se stinsese, fiind cu greu reaprins. Până la prânz pâinea a fost coaptă, iar toată carnea a fost prăjită şi împachetată să reziste pe drum, lungul drum pe care plecau ei în bejenie, încredinţându-şi soarta neprevăzutului.

Grigore, căruia i se mai zicea şi Ursu, datorită fizicului său masiv şi puternic, fratele Lisavetei, privea pe fereastră la Costică cum construia coviltirul, apreciindu-i priceperea şi sârguinţa cu care lucra. Neştiind în ce scop pregăteşte astfel căruţa, a vrut să afle şi a ieşit afară, sprijinindu-se în baston. Ajuns cu greutate lângă roata căruţei, l-a întrebat:

— Ce faci cu coviltirul ăsta? Unde ai de gând să pleci?

— Plecăm în Dobrogea, neică Grigore. Toată familia, că aşa a hotărât mama.

— De ce plecaţi?

— Mai bine mergi şi vorbeşte cu ea! a răspuns Costică, străduindu-se să încingă acoperişul cu o funie ceva mai groasă.

Bolborosind câteva cuvinte numai de el înţelese, Grigore se propti în baston ca să-şi ia avânt, apoi se îndreptă spre uşa casei cu gândul s-o certe pe Lisaveta pentru hotărârea ei „năstruşnică”, dar când a intrat şi i-a

văzut ochii înecaţi în lacrimi şi faţa palidă, inima lui s-a înmuiat şi a întrebat-o aproape în şoaptă:

— Ce mai faci? Nu te-am văzut de două săptămâni, deşi locuim în aceeaşi curte. N-ai mai venit pe la mine să vezi cum o mai duc cu sănătatea şi cât te-am aşteptat!

— Am întrebat mereu de tine. Am vorbit cu Maria şi Lisandra să mă cheme dacă ţi se face rău, dar dacă nu m-au chemat, am considerat că nu a fost nevoie. Se vede că te-ai pus pe picioare.

— Dar ce-mi auziră urechile, voi vreţi să plecaţi în Dobrogea? Ce să faceţi acolo? Tu ştii unde este Dobrogea? Sau poate crezi că acolo umblă câinii cu covrigi în coadă şi toată lumea îţi iese înainte şi-ţi dă ţie ca să te îmbogăţeşti? Fă, Lisaveto, ascultă-mă şi pe mine! Tu nu eşti nici liberă, nici tocmai tânără şi ar trebui să te gândeşti la copii. De ce vrei să-i duci prin străini şi să le strici viitorul?

— Îţi voi răspunde, pe rând, la toate întrebările, Grigore, că numai eu ştiu de ce fac toate astea.

Mai întâi vreau să ştii că am hotărât să plec acolo să caut pământ ca să avem ce munci şi cu ce să ne hrănim. Nu ştiu unde este Dobrogea, dar o voi găsi. Am auzit că până acolo trebuie să trec două râuri. Până la urmă o nimeresc eu, că „a nimerit orbul Brăila”, cum spune proverbul, dar eu care văd cu ambii ochi foarte bine. Sunt hotărâtă să caut Dobrogea asta chiar dacă va fi nevoie să alerg toată viaţa.

Ştiu că nu mai sunt tânără, dar sunt sănătoasă şi am două mâini cu care pot să muncesc, că doar asta mi-a mai rămas.

Zici că le stric viitorul copiilor. Ce viitor au ei aici? Să fie toată viaţa slugi pe la alţii înstăriţi unde să muncească pe te miri ce? Voi îmi spuneţi toţi că dacă rămân aici, mă veţi ajuta. Cu ce să mă ajutaţi când voi nu aveţi suficient pentru familiile voastre?

Îmi pare rău că trebuie să mă despart de voi, dar am hotărât să plecăm şi aşa vom face. Simt că dacă nu o fac acum, nu voi mai putea s-o fac niciodată şi mă vor blestema copiii că nu le-am putut ţine loc şi de tată.

Dumnezeu ştie ce va ajunge în viaţă fiecare.

— De ce nu mai ai răbdare o vreme? Poate mai vine vreo veste despre Mirea, poate trăieşte şi se va întoarce acasă. Atunci se schimbă situaţia. Mai aşteaptă, că Dumnezeu e mare, Lisaveto!

— E mare, Grigore, dar acum nici Dumnezeu nu-l mai poate aduce, că e mort din martie 1917 la Oituz.

— Tu de unde ştii?

— Am primit ieri asta şi nu mai există îndoieli.

I-a întins hârtia pe care Grigore a citit-o, cu oarecare greutate, silabisind cuvintele, după care a privit-o compătimitor, ruşinat de vorbele lui.

— Atunci, Dumnezeu să-l ierte, iar pe tine să te înveţe cum să procedezi ca să fie bine pentru copii şi pentru tine mai departe!

A urmat o tăcere prelungită, în care Grigore s-a tot mişcat, sprijinind bastonul când într-o parte a trupului, când în cealaltă, ca după o temeinică chibzuinţă, spunând:

— Dacă tot pleci, am să-ţi dau şi eu douăzeci de lei, că nu am mai mulţi. Poate cumperi un cal, că nu rezistă vaca ta la atâta drum.

A ieşit din casa Lisavetei şi a intrat la el în casă, de unde s-a întors cu banii promişi, mergând mai cu sprinteneală cu ajutorul bastonului său.

— Ţine-i şi să-ţi aducă noroc! Eu i-am strâns în aproape zece ani de zile cu gândul că voi reuşi să cumpăr ceva pământ pentru fetele mele, dar de unde să-l iei?! Poate vei reuşi tu ce n-am putut eu să fac. Mă gândesc că aşa a vrut Dumnezeu ca unii oameni să trăiască în lipsuri şi sărăcie, iar alţii să huzurească.

Când ajungi „acolo” să ne scrieţi şi nouă cum aţi ajuns, cum trăiţi, că, de suntem şi noi curioşi să ştim ce se întâmplă cu voi! Zici că plecaţi la noapte? Cred că te-ai gândit bine, abia nu vă mai vede lumea când plecaţi, ca să aibă ce cleveti.

— Vrem să plecăm pe la cântatul cocoşilor, poate reuşim să ajungem în târg la Roşiorii de Vede până-n prânz, ca să putem pleca spre Dunăre pe lumină, că nu

cunoaştem drumul de lângă apa Dunării, Asta ne duce până la Feteşti unde trebuie să trecem apa cu podul plutitor. Este cam lung drumul, zice că durează cam două săptămâni, dar nu avem ce face.

Grigore s-a apropiat de ea şi a îmbrăţişat-o, apoi i-a spus cu glasul stins de emoţie:

— Drum bun şi să ţi se împlinească visul!

S-a grăbit, apoi, să părăsească încăperea pentru a nu fi observat că plânge, bărbat în toată firea.

Lisaveta a aşezat masa şi toţi s-au ospătat cu pâine caldă, rumenită în cuptor şi friptură din belşug.

— Doamne, iartă-ne! Mâncăm de dulce în postul Paştilor, dar n-avem ce face, a spus Lisaveta, închinându-se de mai multe ori.

Căruţa lor era pregătită de drum cu tot bagajul lor, bruma de agoniseală de o viaţă strânsă într-o căruţă, până dincolo de marginile loitrelor. Se strămuta o întreagă gospodărie, plecând în bejenie spre necunoscut. Lipseau doar câteva pături cu care urmau să se învelească pentru ultima lor noapte în acea casă.

Costică întocmise un adăpost durabil împotriva ploii şi vântului, un coviltir din nuiele, căptuşit cu o muşama prinsă cu funii peste două pături, iar în parte din spate a construit un coş mare, tot din nuiele, în care au fost aşezate: vesela, mâncarea şi sacii cu grăunţe, cu mălai şi fainã. În căruţă, toate obiectele au fost orânduite în aşa fel ca să rămână loc pentru fete şi Lisaveta, iar deasupra au fost aşezate furca de fier, coasa şi trei seceri.

Totul era pregătit, până în cele mai mici amănunte, când soarele cobora pe cerul senin, pregătindu-se să apună. Când încă mai verificau dacă a fost uitat vreun obiect, din curte s-a auzit urletul jalnic al câinelui.

— Du-te, Marinică şi leagă-l la prispa lui unchiul-tău Grigorei Dă-i şi o bucată de mămăligă rece! Şi aşa va rămâne la el.

Marinică a luat mămăliga, l-a legat pe Ursei la locul indicat unde i-a pus-o jos şi l-a mângâiat pe cap în timp ce îl privea mâncând.

În timpul nopţii a mai urlat de câteva ori, apoi nu l-au mai auzit.

Dimineaţa, Costică s-a trezit înaintea celorlalţi, a mers în grajd la vacă şi i-a mai dat o porţie bună de grăunţe – orz amestecat cu boabe de porumb – după care a adăpat-o. Intrând în casă, ochii i s-au oprit în colţul în care zăcea ciomagul din lemn de corn, încrustat cu motive florale şi intarsii, iar la partea de jos avea o ţeavă de alamă; pe cuierul din colţ se afla şi cavalul. Ambele aparţinuseră fratelui mai mic al Lisavetei care a murit la vârsta de 33 de ani, necăsătorit, în urma unei suferinţe îndelungate, datorită unei răceli puternice la plămâni. Tănase răcise pe câmp păzind oile unor oameni cu stare din sat, unde dormea alături de ele, fie iarnă sau vară. S-a dus şi toţi l-au uitat, deşi moartea lui a fost dureroasă pentru ei. Toată ziua se văieta că nu vrea să moară de tânăr şi se ruga la toţi să-l ajute să nu se stingă. Cânta atât de duios din caval, încât răsunau văile şi văzduhul de cântecele lui. Îl învăţase multe cântece din caval şi pe Costică. Acesta le-a privit cu evlavie, l-a mângâiat cu palmele, apoi l-a dus în căruţă, unde le-a ascuns printre celelalte lucruri.

Noaptea trecuse greu pentru Lisaveta, fusese o noapte grea, apăsătoare, plină de gânduri negre, dar şi de nerăbdare, de curiozitate să-şi vadă odată visul cu ochii. Aşteptase o vreme să se facă ziuă mai repede şi să plece pe drumul fără întoarcere, la capătul căruia spera să li se schimbe viaţa. Adormise abia către ziuă şi se simţea puţin obosită când s-a trezit din somn. „Ce întorsătură neaşteptată poate lua viaţa unui om” – se gândea ea.

…Şi avea dreptate. Până a venit gardistul cu înştiinţarea aceea plină de durere, nimic nu anunţa, în acea dimineaţă plăcută de primăvară, straniile evenimente ce urmau s-o smulgă atât de neaşteptat pe Lisaveta din viaţa ei monotonă, pentru a fi târâtă în mod ameţitor într-o lume bizară şi plină de necunoscut. Mai târziu, când avea ocazia să-şi depene unele amintiri din viaţă, avea obiceiul să adauge: „dacă n-aş fi trăit chiar eu acele clipe, aş fi spus

că toate sunt nişte simple poveşti”.

Cap. 2 – Drumul speranţei

Dimineaţa cântau cocoşii, iar câinele a început să urle din nou, simţind despărţirea pentru totdeauna, de stăpânii săi.

— Încearcă să scoţi încet căruţa, maică, să nu loveşti poarta! i s-a adresat lui Costică, cu o voce abia şoptită. Fetele se urcă în căruţă, iar voi veţi merge cu mine pe jos. O luăm pe margine, pe la casa lui Ilie Chinezu, să nu ne mai vadă toată lumea, că au început deja, să umble pe uliţă. Văd că drumul este bun, iar pământul s-a zvântat, aşa că va merge uşor căruţa. Ai uns roţile?

— Da, le-am uns ieri, a răspuns Costică, având o figură aspră, de copil învăţat să lupte cu greutăţile şi cu sărăcia. Deşi abia trecuse de cincisprezece ani, era aproape bărbat, în timp ce alţi băieţi de vârsta lui mai ştiau, încă, dejoacă.

Ajunşi pe câmp au simţit că totul mirosea a primăvară. Treptat s-a luminat de-a binelea, apoi soarele şi-a făcut apariţia pe cerul senin. Totul în jurul lor era plin de viaţă şi scăldat în lumina şi căldura soarelui de aprilie, ceea ce făceau să le crească speranţele pentru viitor. Lisaveta repetă închinarea pe care o făcuse în faţa casei pe care abia o părăsise: „Doamne ajută-ne, că eşti mare şi bun!”

Costică mergea pe marginea drumului, pe lângă vacă, iar Lisaveta şi cu Marinică în urma căruţei, fiecare cu gândurile lui. Adia un vânticel care le mângâia faţa ca un zefir, iar răcoarea lui le făcea bine, îmbujorându-le obrajii. Pe nesimţite s-au depărtat de sat, încât acesta nu se mai vedea deloc. Cu două ceasuri înainte de prânz au ajuns în comuna Roşiorii de Vede (azi e oraş), în care strada principală o constituia tocmai şoseaua judeţeană care străbătea localitatea, apoi mai existau câteva uliţe pietruite, restul fiind pământ la fel ca în comuna lor, Stoicăneşti.

În dreptul primăriei au dat şi de târgul care se ţinea în fiecare marţi şi duminică. Au intrat şi ei pe o poartă din

lemn, într-un ţarc împrejmuit cu pari şi sârmă ghimpată, oprind în apropierea unei construcţii mici în care funcţiona o fierărie, pe al cărui horn ieşea un fum greu cu miros de cărbune. În faţa clădirii, meşterul fierar potcovea un cal frumos al cărui păr de culoare roşu-închis lucea sub razele soarelui. Costică a scos de la jug vaca şi i-a aşezat tava cu grăunţe în faţă, apoi a plecat să privească un grup de oameni care se agita în jurul unui cal pe care-l plimba un bărbat brunat cu o mustaţă stufoasă, strigând că este de vânzare, însoţind strigătele cu câte o lovitură de bici peste crupa calului.

Lisaveta a aşezat o pătură lângă căruţă şi a scos mâncarea, pregătind masa. S-a întors la timp şi Costică.

— Staţi jos şi mâncaţi! le-a spus ea, că nu se ştie dacă mai mâncăm până deseară.

În timp ce mâncau, Lisaveta nu-şi lua ochii de la calul murg din faţa fierăriei.

— Vă place calul de acolo? Cel de lângă fierărie?

— Este un animal frumos, apreciază Costică.

— Ce-ar fi să-l cumpărăm noi?

— Nu avem noi bani pentru cât face el.

— Ia du-te şi întreabă-l pe stăpân cât cere pe el! Dacă preţul este sub douăzeci şi cinci de lei, îl luăm. Cred că stăpânul lui este bărbatul cu căciula neagră care-l ţine de căpăstru.

După câteva minute Costică s-a întors supărat şi fără nicio nădejde.

— Ei, ce spune?

— Douăzeci şi şase de lei şi e hotărât să nu lase din preţ.

— Lasă că vindem vaca, iar cu banii luaţi pe ea, ne ajunge să luăm calul. O dăm că şi aşa s-a cam prăpădit săraca, iar de doi ani n-a avut nici viţel. Du-te cu ea mai încolo şi vinde-o! i-a spus lui Costică.

Pentru a vinde un animal, oricât ar fi el de frumos, îţi trebuie pricepere de negustor, dar ca să obţii şi un preţ bun pe unul slab cum era vaca lor, trebuie să fii un adevărat artist, calitatele lui îi lipsea.

Până la urmă a dat-o cu preţul de zece lei unui ţăran care a apreciat că este de rasă, iar el o va hrăni şi va face din ea o vacă adevărată pentru lapte.

I-a dat banii Lisavetei, iar aceasta s-a simţit obligată să spună de unde are restul de bani.

— Ieri, unchiul-tău Grigore mi-a dat douăzeci de lei tocmai pentru ca să cumpăr un cal pentru drum. Hai să ne încercăm norocul!

S-au apropiat de calul pe care ea pusese ochii şi, cu un glas mieros, l-a întrebat pe stăpânul acestuia:

— De vânzare e calul, omule?

— De vânzare.

— Şi cât ceri pe el?

— Pentru dumneata îl dau cu douăzeci de lei.

Lisaveta s-a întors şi l-a privit descumpănită pe Costică auzind acest preţ. În mintea ei au apărut întrebările: „Nu cumva are vreo boală sau vreun năravˀ Sau poate îşi râde de ea, văzând că este femeieˀ”

— Câţi ani are calulˀ E învăţat la hamˀ

— Patru. Este învăţat la ham şi la călărie. Nu ţi l-aş da la preţul ăsta, dar te văd nevoiaşă, în impas, dacă a trebuit să vinzi vaca. Asta mi-a adus aminte de vremea când am început şi eu să-mi înjghebez o gospodărie.

Stăpânul calului era un bărbat chipeş, nu împlinise încă cincizeci de ani; purta o mustaţă deasă care îi cădea peste gură – i se zice „pe oală” – şi urmărise toată scena cu vânzarea vacii, care l-a impresionat, făcându-l să-şi spună în gând: „câtă sărăcie există pe lumeˀ”

Lisaveta a mai privit o dată calul care-şi ridicase capul foarte sus şi necheza la trecerea altor cai prin apropiere, apoi a scos din buzunarul de la şorţ o batistă, i-a desfăcut colţurile înnodate şi a scos cei douăzeci de lei pe care-i dăduse Grigore şi ia înmânat vânzătorului.

— Poftim şi îţi mulţumesc!

— Să-l stăpâneşti sănătoasă! Te asigur că ai făcut o achiziţie bună de care vei fi mulţumită. Târgul nostru a fost unul cinstit, a adăugat vânzătorul.

Între timp Costică i-a dat ocol calului, punând mâna

pe el şi mângâindu-l, pentru a-şi da seama dacă are vreun năravca alţii care muşcă sau lovesc cu picioarele. Constatând că este blând, l-a luat de căpăstru şi s-a îndreptat cu el spre căruţa lor, unde l-a legat şi a pornit să caute în târg hamuri pentru el. L-a înhămat la căruţă şi, după ce s-au informat care este drumul care duce spre Dunăre, au pornit în lunga lor călătorie, calul aşternându-se la drum cu un trap egal, spre bucuria tuturor, care căpătaseră alt curaj şi mai multă siguranţă, odată cu creşterea vitezei de deplasare. La aceasta calul avea o contribuţie covârşitoare, cu tropotul lui ritmic, în care copitele ţăcăneau pe pietrişul şoselei când toate odată, când se despărţeau, se amestecau, apoi iar băteau la fel, de parcă s-ar fi derulat un cântec pe care abia aşteptai să-l cânţi. Toţi erau veseli şi vorbeau de-a valma.

— Când ajungem „acolo”? a întrebat Marinică în momentul când s-a făcut linişte.

Toţi ştiau acum ce însemna „acolo”.

— Drumul e lung, maică. Poate într-o săptămână – două. Nu ştiu cum o fi acolo unde trebuie să trecem peste două ape mari, dar să ajungem acolo, mai întâi.

În drumul lor întâlneau pe câmp oameni care semănau porumbul, floarea soarelui, orzul, ovăzul şi alte cereale şi plante, iar ei priveau cu jind. Dinspre sud bătea un vânt uşor, de primăvară, care aducea spre ei miros de pământ reavăn, proaspăt arat. Lisaveta trăgea cu nesaţ aerul pe nări şi se gândea: „Ce frumos miroase pământul! De ce n-o ajunge el pentru toţi oamenii, ca să nu mai fie sărăcie?”

Aproape se înserase când au ajuns în apropierea unei plantaţii de salcâmi şi salcie de câmpie, iar la marginea drumului au văzut o fântână cu cumpănă care-şi legăna găleata şi lanţul în bătaia vântului. Ceva mai departe se vedeau nişte case, acoperite în parte de o ceaţă care închidea linia orizontului.

— Opreşte aici, la fântână! i-a spus ea lui Costică. Trebuie să găsim în plantaţie un loc unde să înnoptăm, dar asta înainte de a se înserade tot, a adăugat în şoaptă,

parcă s-ar fi ferit să nu fie auzită de cineva aflat prin apropiere. Şi aşa în sat nu cunoaştem pe nimeni să ne ajute, încât va trebui să ne aranjăm toţi culcuşul în căruţă, cum vom putea.

Costică a coborât din căruţă şi s-a uitat printre pomii fără frunze, abia scăpaţi de gerul iernii, după care s-a întors şi a luat calul de căpăstru, conducându-l într-un luminiş, aproape de şosea. L-a scos, apoi, dintre hulube şi l-a eliberat de hamuri, legându-l de tulpina unui pom. Cum s-a văzut liber, calul s-a aşezat pe sol şi a început să se tăvălească, pe o parte şi pe cealaltă, până când părul lui transpirat s-a îmbibat cu praf şi iarbă uscată, care n-a căzut de pe el decât când a fost şters cu grijă, de Costică. Din căruţă a luat o pătură pe care a pus-o pe spinarea calului pentru a-l feri de răceală, apoi a adus tava plină cu grăunţe şi i-a pus-o în faţă.

— Ne trebuie nişte vreascuri, i-a anunţat Lisaveta. Mai târziu se va face frig din cauza ceţei.

Băieţii au plecat în plantaţie şi au adunat câte un braţ fiecare, dar Costică s-a uitat şi de locuri în care a răsărit iarba; era puţină şi numai în jurul sălciilor care o adăpostea.

Cât timp au mâncat ei, calul a început să rupă cu dinţii smocurile de iarbă uscată din jurul pomului de care era legat. Nu se săturase cu grăunţele.

— Ce cal frumos avem! a spus Elena, privindu-l cum rupe iarba. Să-i dăm un nume.

— După culoarea părului ar trebui să-i spunem Murgu, a fost de părere Costică. Ce ziceţi, nu e frumos?

— Da, e frumos, şi-a spus părerea şi Marinică şi toţi au acceptat în final acest nume obişnuit în lumea cabalină.

Mai târziu l-a dus la fântână şi i-a dat apă să bea. La a doua găleată de apă s-a oprit şi a ridicat capul, lăsând să i se strecoare firişoarele de apă printre dinţi, revenind în căldarea aflată, încă, pe genunchiul lui Costică.

Când toţi s-au cuibărit să se culce, el a luat calul de căpăstru şi l-a dus să pască iarba de la pâlcul de sălcii. S-a întors târziu la căruţă, l-a legat pe Murgu şi s-a aşezat în

partea din faţă, unde s-a înfăşurat într-o şubă. Răcoarea l-a trezit dis-de-dimineaţă, fiind nevoit să facă mişcări pentru a se încălzi, dar n-a mai putut să adoarmă şi a plecat din nou să pască calul.

Lisaveta s-a trezit din somn şi a căutat cu privirea locul unde ştia că a fost legat calul şi, văzând că acesta nu mai este la locul respectiv, s-a speriat şi a vrut să strige, dar şi-a dat seama că lipseşte şi Costică şi s-a mai liniştit. Totuşi a coborât din căruţă şi a făcut câţiva paşi prin plantaţie, unde i-a descoperit şi abia atunci a fost sigură că nu s-a întâmplat nimic rău. S-a apropiat de ei şi i-a spus fiului:

— Hai, maică, la căruţă să ne pregătim de plecare, că avem drum lung de făcut!

— Merg cu el la fântână să-l adap şi apoi vin la căruţă. Îmi place de el că mănâncă bine şi nu pare obosit.

După ce l-a înhămat la căruţă, Costică l-a mângâiat pe gât şi pe frunte, iar calul a nechezat uşor. A urcat şi el alături de ceilalţi şi l-a îndemnat să pornească, iar când au ajuns pe şoseaua pietruită, fără altă comandă, Murgu şi-a reluat trapul obişnuit, parcă ar fi ştiut dorinţa noilor săi stăpâni de a se apropia de ţinta călătoriei lor cât mai repede.

Marinică şi fetele continuau să doarmă, motiv pentru care amândoi vorbeau în şoaptă. Când au ajuns în comuna Buzescu, soarele răsărise de mult, iar după ce au trecut oraşul Alexandria, în apropierea unui pâlc de salcâmi, Lisaveta a spus să oprească.

— Să ne oprim lângă pomii ăştia ca să mâncăm şi să se mai odihnească şi calul!

— Nu mai sunt grăunţe decât pe fundul sacului, iar pe câmp nu este iarbă suficientă. Cu ce îl vom hrăni pe Murgu de azi înainte? a întrebat Costică.

— Poate vom găsi pe undeva să cumpărăm.

— Nu ştiu. E greu dacă nu cunoşti oamenii.

Au mâncat toţi de prânz, dar pe săturate, deoarece aveau suficientă carne, la fel şi pâine proaspătă, dar calului i-a dat Costică ultima raţie de grăunţe.

Au pornit din nou la drum, iar noaptea au ajuns într-o localitate care era complet cufundată în întuneric, numai în faţa unei clădiri mai răsărite ardea un felinar mare într-o cutie de metal.

— Să ne oprim aici! spune Lisaveta. Cred că este mai sigur într-un sat cu oameni decât pe câmp, iar mâine de dimineaţă ne interesăm şi de nutreţ pentru cal, aflăm şi dacă suntem pe drumul ăl bun, să nu-l fi greşit şi să continuăm să mergem ca orbii.

S-au oprit, dar în timp ce discutau ei, de după clădire a apărut un bărbat înalt, îmbrăcat cu o şubă lungă şi ţinând într-o mână un felinar, iar în cealaltă o furcă cu coarnele de fier; era însoţit de un câine ciobănesc.

— Bună seara! a spus acesta.

— Bună seara! a răspuns Costică.

— Cine sunteţi şi ce căutaţi aici!? a întrebat autoritar bărbatul, care s-a dovedit a fi paznicul primăriei.

— Suntem oameni buni! i-a răspuns Lisaveta, ieşind din întunericul de sub coviltir. Venim de departe şi vrem să mergem în Dobrogea, dar ne-a prins noaptea pe drum şi ne-am gândit să înnoptăm aici unde am văzut lumina. Nu facem rău la nimeni.

— N-aţi oprit bine aici, tocmai în faţa primăriei. Trageţi căruţa lângă gardul cela de lemn, aproape de fântână, unde vă puteţi odihni până dimineaţă! Voi fi şi eu pe aproape, să n-aveţi grijă. De unde sunteţi?

— Din Stoicăneşti.

— Da, da, aproape de Drăgăneşti.

— Şi unde zici dumneata că mergi, femeie?

— În Dobrogea. Vrem să ne stabilim acolo, numai că nu prea ştim drumul. Ce sat este ăsta?

— Smârdioasa. Iar drumul îl ştiu eu, că am făcut armata chiar la paza podului de la Cernavoda, peste care trece calea ferată de la Feteşti până la Constanţa. Podul l-a construit un inginer căruia îi spunea Anghel Saligny, deştept om! La capătul podului sunt doi dorobanţi din bronz, înalţi de patru metri, zici că sunt soldaţi adevăraţi. Dar cu căruţa nu puteţi trece pe pod că linia e de fier,

numai pentru tren, a adăugat el grijuliu. Din satul Feteşti trebuie să coborâţi la apa Borcea să treceţi cu un pod plutitor; la fel şi dincolo când ajungeţi la Dunăre.

— Dar căruţa poate trece cu podul?

— Da. Când eram în postul de santinelă pe pod, priveam toată ziua la podul plutitor care trecea de la un mal la celălalt plin de căruţe, de animale, de oameni cu bicicletele sau cu traista şi uneltele lor.

După ce a făcut o pauză, omul a reluat:

— Ziceţi că nu cunoaşteţi drumul? Cred că ar fi bine să ţineţi şoseaua de piatră până la malul Dunării, iar de acolo o luaţi la stânga şi mergeţi tot drumul pe lângă mal. Veţi trece prin multe localităţi, dar mai importante sunt: Giurgiu, Olteniţa, Călăraşi şi Feteşti. Când ajungi la Cernavoda mai întrebaţi localnicii, că vă îndrumă ei. Dar să ştiţi că aveţi drum lung de făcut. Cel puţin aveţi mâncare pentru voi şi pentru cal? Ce curaj ai, femeie, să pleci la drum în astfel de condiţii şi să nici nu cunoşti!

— Ce să fac? M-a mânat sărăcia, că n-am plecat de acasă de grasă. Mâncare pentru noi mai avem, dar pentru cal nu mai avem nimic, cu toate că asta era mai preţioasă, că el trage căruţa, pe când noi am mai putea răbda. Dumneata nu ştii pe cineva din sat care ar putea să ne vândă nişte grăunţe şi ceva fân?

— Până mâine dimineaţă o să mă gândesc şi vă spun, dar să nu plecaţi înainte de a vorbi cu mine! Acum pregătiţi-vă să vă odihniţi fără nicio grijă, că eu voi fi prin preajmă! a mai spus el, apoi a dispărut în întunericul nopţii.

Au tras căruţa în locul indicat de paznic, au deshămat calul, apoi au mâncat ceva în fugă, după care s-au culcat. Numai Costică a rămas afară lângă Murgu, care mânca un pumn de orz pe care îl găsise băiatul pe fundul sacului. A scos apă din fântână şi l-a adăpat, apoi s-a aşezat şi el să se culce, dar a văzut că se apropia o umbră de căruţa lor şi a coborât să vadă ce este. Paznicul venise cu o legătură mare de fân pe care a pus-o lângă căruţă, spunând:

— V-am adus nişte fân pentru cal, iar mâine vă

conduc la casa omului să cumpăraţi fân şi grăunţe ca să aveţi pe drum. Nu este departe de aici şi le dă ieftin. Ce să-i faci? spuse el, scuturându-şi paiele de pe haine. Oamenii trebuie să se ajute între ei, că şi aşa există destulă răutate pe lume... a mai adăugat el, după care s-a pierdut, din nou, în noapte.

Murgu ronţăia fânul cu plăcere şi fornăia pe nări din când în când pentru a îndepărta rămăşiţele care îi împiedicau respiraţia. Costică îl privea cu dragoste şi recunoştinţă şi înainte de a se culca, i-a pus pe spate o pătură care să-l apere de frig. Şi-a tras şuba peste el şi a adormit, cu gândul la o viaţă mai bună.

Disdedimineaţă, ca un soldat disciplinat, dovedind multă grijă şi omenie, paznicul s-a prezentat la căruţa lor şi a şoptit la urechea lui Costică:

— Deşteptarea! Hai că am vorbit cu omul şi ne aşteaptă! I-am spus că aveţi grabă să plecaţi imediat ce se luminează de ziuă. Mergem acolo cu căruţa.

— Da, da, imediat! a răspuns acesta care, încă, nu se trezise bine din somnul lui, care fusese cam scurt.

Lisaveta nu se târgui prea mult. Plăti un sac cu porumb, unul de orz şi o sarcină bună de dughie, pe care Costică le rândui cu grijă în coşul de nuiele dinapoia căruţei, trecând peste ele o funie pentru mai multă siguranţă.

De acolo au pornit împreună cu paznicul, care le-a arătat drumul şi le-a urat să ajungă cu bine.

— Omule, care-ţi este numele, ca să te pomenim, că tare ai fost bun cu noi? l-a întrebat Lisaveta înainte de a porni la drum.

— Miron Mazilu, a răspuns el. Am vrut doar să vă ajut, că şi pe mine m-au ajutat alţii odată şi tare bine era.

— Să-ţi dea Dumnezeu sănătate! Ai o inimă mare.

Căruţa a pornit şi, fără veste, s-au trezit în afara localităţii. Se anunţa o zi frumoasă, cu cerul senin ca platina; dinspre răsărit soarele înroşea treptat orizontul cu razele lui blânde, iar aerul era aproape nemişcat.

Aproape de prânz au ajuns într-o pădurice de plopi,

sălcii şi stejari, unde au oprit pe o pajişte unde iarba creştea cu zgârcenie, rară şi nu tocmai verde. O ceaţă rară acoperea coroanele fără frunze ale pomilor.

— Opreşte, maică, lângă salcia aia rămuroasă! a spus Lisaveta. Să ne odihnim puţin, să mâncăm şi să dai apă calului că i-o ajunge de aseară.

— Ai dreptate. De dimineaţă am plecat în grabă şi am uitat să-l adap. Trebuie să caut un loc unde să-l duc la apă, la Dunăre sau la apa râului pe lângă care am trecut.

— Să ai grijă de el că e fiinţă ca şi omul!

S-au oprit lângă salcie. Costică a deshămat calul şi i-a pus în faţă un braţ de fân, urmând să-l ducă la apă după ce se va mai odihni, ca să nu bea apă înfierbântat.

Pe iarba uscată şi moale Lisaveta a aşezat o pătură şi ştergare, încropind masa şi toţi s-au ospătat în linişte. Terminând de mâncat, Costică a încălecat pe cal şi a plecat spre Dunăre, dar şi-a dat seama că este prea departe şi a preferat să-l adape într-un râuleţ care curgea înspre Dunăre, pentru a nu-l obosi.

— E departe apa Dunării? l-a întrebat Marinică.

— Da. N-am ajuns până acolo.

— Şi n-ai adăpat calul? l-a certat Lisaveta.

— L-am adăpat într-o apă care curgea spre Dunăre.

— Hai să mergem, să nu ne apuce noaptea pe câmp! Poate ajungem într-un sat, să oprim la o fântână şi să umplem bota (un vas din lemn cu fundurile ca elipsa şi cu cercuri de fier, având capacitatea de zece litri) cu apă proaspătă.

Au pornit cu calul la pas. Dinspre pădure se auzeau până la ei triluri de păsări, iar din depărtare un cuc îşi cânta numele la intervale egale, cântecul lui fiind amplificat de ecoul pădurii. Venise primăvara care-şi intra, treptat, în drepturi şi natura se trezea la viaţă după o iarnă destul de lungă şi rece.

Mânată de un vânticel care bătea sfios dinspre sud, ceaţa începuse să se risipească, dezvelind astfel pădurea care se vedea mult mai bine; era o perdea de pomi care ascundea ochilor apele Dunării, dar puteai să ghiceşti că

aceasta curgea undeva pe aproape.

— Tare aş fi vrut să dorm într-o casă de oameni, unde să mă spăl şi să-mi pot întinde oasele, că m-am săturat atâtea zile să stau chircită într-un loc atât de strâmt! a spus Lisaveta. Cine ştie câte zile mai avem de îndurat acest chin?

Murgul îşi reluase trapul său lin şi sacadat, de parcă auzise dorinţa Lisavetei, iar căruţa se legăna ca o barcă pe apă de câte ori treceau roţile prin gropi. Cu toate acestea, toţi erau mulţumiţi că nu mai sunt nevoiţi să meargă pe jos, crescuse viteza de deplasare şi, pe deasupra, aveau şi un cal frumos care era al lor.

Spre seară au ajuns în satul Petroşani (acum Vedea). Acolo Dunărea face un cot spre stânga, iar locul este deschis şi lipsit de pădure, astfel încât de pe şosea se vede râul cum curge la vale; era o apă tulbure, care aducea cu ea buşteni, bucăţi de scânduri şi chiar animale moarte. Privind spre celălalt mal, Lisaveta exclamă cu îngrijorare:

— Doamne, ce apă mare şi urâtă! Cum vom trece noi cu căruţa peste o astfel de întindere? Dar poate totul va fi bine până la urmă.

În inima ei de femeie neumblată prin lume s-a cuibărit groaza, pe care nu mai reuşea s-o ascundă în faţa copiilor. Aceştia, însă, o priveau mai mult cu interesul de a afla cât mai multe despre ea şi mai puţin cu teamă. Toţi tăceau şi contemplau tabloul care li se înfăţişa privirii. Treptat a apărut o pâclă de ceaţă care i-a învăluit, grăbind astfel venirea întunericului; ceaţa venea dinspre malul apei şi devenea tot mai deasă, împiedicând vizibilitatea.

— Caută un loc undeva, în afara drumului, ca să înnoptăm aici! Plecăm mâine, după ce se ridică ceaţa. Ar fi bine dacă n-ar ploua, dar poate ţine Dumnezeu cu noi, ca să putem continua drumul şi să ajungem odată.

Locul unde au poposit a fost ales cam la întâmplare, din cauza ceţei care reducea mult vizibilitatea; abia a doua zi s-au edificat asupra lui: era un prund al Dunării, mărginit din două părţi de un gard din nuiele, iar în dreptul lor curgea râul; lângă gardul din stânga lor se

vedea o casă lungă, nu prea înaltă, care se continua cu acareturi.

Seara nu văzuseră decât un fel de umbră a acelei case, din al cărei horn ieşea un fum alb şi gros, dovadă că gospodarii îşi pregăteau cina şi încălzeau odăile.

Costică aşezase căruţa cu faţa spre Dunăre, tocmai bine pentru că pe la miezul nopţii s-a pornit un vânt dinspre apus, împrăştiind ceaţa, după care a început să plouă, la început mărunt, apoi cu picături mari şi repezi, care loveau violent acoperişul căruţei.

Noaptea a trecut repede. Când a început să se ivească zorile, Costică a observat că locul este plin de o iarbă grasă şi verde. Şi-a făcut glugă dintr-un sac pentru a se apăra de ploaia care continua să cearnă mai rar şi mai mărunt, a luat calul de căpăstru şi a plecat să-l pască în apropierea apei, unde l-a şi adăpat.

Întors la căruţă a constatat că Lisaveta nu dormea.

— Ce facem, plecăm? a întrebat-o.

— Da. Dacă stăm sau mergem pe drum, tot ne plouă.

Au pornit din nou la drum. Murgu mergea vesel şi în trap sacadat, de cum a pătruns pe şoseaua din piatră, parcă ar fi simţit cât de importantă este misiunea lui.

Lisaveta le-a dat copiilor să mănânce în timpul mersului, descurcându-se fiecare cum a putut, fără a-şi părăsi culcuşul cald; frigul adus de ceaţă şi apoi de ploaie, nu le mai permitea să mănânce afară.

În după-amiaza aceleaşi zile au ajuns la intrarea în oraşul Giurgiu, prima localitate de pe tot traseul parcurs de ei, unde au fost opriţi şi controlaţi de jandarmi. Acolo, un jandarm oacheş şi cam burduhănos i-a dat pe toţi jos din căruţă şi le-a scotocit prin toate bagajele, fără să spună ce căutau. După ce le-a verificat şi actele, jandarmul i s-a adresat Lisavetei cu răutate în glas:

— Unde te duci, femeie, cu atâţia copii după tine?

— Domnu’ jandarm, un om pleacă de gras de la casa lui? Mergem şi noi după muncă şi după o viaţă mai bună, că suntem ca vai de capul nostru.

— Şi unde vreţi să ajungeţi?

— În Dobrogea.

— Bărbatul tău unde este?

— A murit în război în 1916.

Auzind acestea, jandarmul schimbă răutatea în compasiune.

— Ştii drumul?

— Nu, dar l-om afla.

— S-o ţineţi pe lângă gară, apoi pe drumul spre Bucureşti, iar la ieşirea din Giurgiu să întrebaţi care este drumul spre Olteniţa. Sunteţi liberi!

Ajunseră la gară unde au dat peste o brutărie, de unde se încărca pâine într-o căruţă.

— Ia banii ăştia şi du-te de cumpără două pâini mari, proaspete, că ce mai avem noi, nu ştiu dacă ne va ajunge tot drumul! i-a spus ea lui Costică.

Între timp Lisaveta a vorbit cu o femeie din oraş de la care a aflat că în apropiere există un han, unde sunt condiţii de dormit, pot face o baie bună, animalele sunt hrănite, iar preţul este accesibil oricui. Şi-a făcut socoteala că banii pe care-i mai are îi vor ajunge pentru a-şi permite să trăiască şi ei o noapte ca oamenii civilizaţi. Când s-a întors Costică cu pâinea, i-a spus că s-a informat pe unde trebuie s-o apuce ca să ajungă la Olteniţa.

— Bine ai făcut, dar plecăm mâine dimineaţă, iar acum mergem la han. După câte mi-a spus muierea asta – şi arată cu capul spre o femeie care tocmai se îndepărta – hanul este prin apropiere şi este ieftin. Trebuie să avem grijă şi de noi, ca să putem rezista până la capăt.

Hotărârea ei a fost respectată ca întotdeauna. Peste câteva minute căruţa lor pătrundea în han, trecând pe sub un portal cu uşi masive din lemn, apoi au ajuns într-o curte largă, tăiată de o alee; de fiecare parte erau nişte şoproane cu acoperişurile înclinate spre interior, sub care se adăposteam căruţele şi animalele; în partea din fund a curţii se afla un grajd cu aproximativ cincizeci de locuri pentru cai, măgari, boi, etc., separaţi între ei.

De ei s-a apropiat un bărbat mai în vârstă care era însoţit de un altul mai tânăr, care le-au luat în primire calul

şi căruţa. Cel în vârstă a întrebat-o cât vor să stea în han, apoi a invitat-o într-o odaie unde au trecut-o într-un registru şi i s-au repartizat camerele unde urmau să se odihnească.

— Câte camere doriţi?

— Două ne ajung. Spune, bre omule, unde putem să facem şi noi o baie? Am mers drum lung de cinci zile şi… vrem să ne spălăm.

— Hai cu mine să-ţi arăt! a răspuns omul şi a dus-o până în faţa unei uşi pe care scria BAIE cu litere mari, negre. Va trebui să aşteptaţi vreun ceas până se încălzeşte apa, după care va veni cineva să vă anunţe.

— Aşteptăm, a răspuns Lisaveta.

Băieţii se instalaseră într-o cameră, iar ea cu fetele în cealaltă. S-a dus în camera lor şi le-a spus să se pregătească pentru baie.

— Până pregătesc eu prosoape şi rufe de schimb, du-te Costică, până la crâşma de jos şi cumpără un litru de vin! După ce vom ieşi toţi din baie, vom sta la masă şi nu strică un pahar de vin după atâta oboseală adunată de-a lungul călătoriei. Când te întorci, dă pe la căruţă şi ia traista aia roşie în care este mâncarea şi o pâine din cele pe care le-ai cumpărat de la brutărie.

Costică a mers, mai întâi, la căruţă de unde a luat traista şi o pâine. Era curios să vadă dacă Murgu a primit hrana de care vorbea bătrânul care i-a primit. Mare i-a fost mirarea când a văzut calul mâncând arz amestecat cu ovăz dintr-un vas de lemn adânc, iar în ieslea lui era fân uscat care mirosea întocmai ca cel abia strâns de pe câmp.

A trecut pe la cârciumă de unde a cumpărat vin, apoi a mers în camera Lisavetei.

— Hai repede, că ne-a anunţat omul de la baie să mergem, că e gata. Intraţi voi, băieţii, apoi fetele, iar eu voi face baie la urmă. Luaţi-vă şi rufele de schimb!

După baie au mâncat, au băut câte un pahar de vin – mai puţin fetele – apoi s-au culcat şi au dormit „buştean” până la ziuă. Dimineaţa au achitat costul la han şi au pornit din nou la drum, luând direcţia spre Bucureşti, aşa

cum îi îndrumaseră toţi cei pe care îi întrebaseră. Era un drum pavat cu piatră cubică, dar la ieşirea din oraş începea şoseaua din piatră, mai denivelată şi având gropi.

La ieşire au luat-o la dreapta, spre Olteniţa, dar drumul prost făcea să scadă viteza de deplasare, calul mergând mai mult la pas. Cu toate acestea, după-amiază au reuşit să intre în Olteniţa, o aşezare mică de pe malul Dunării, un fel de port, socotind după numărul mare de corăbii şi bărcuţe legate la mal cu nişte funii groase de nişte stâlpi metalici înfipţi în malul căptuşit cu piatră.

S-au oprit sus pe mal unde au mâncat ei şi calul, iar după ce l-au adăpat cu apă din Dunăre, au pornit iar la drum, hotărând să meargă toată noaptea, dacă nu va interveni ceva care să-i oblige să se oprească.

Înserarea a venit aproape pe nesimţite şi luna plină de pe cer, argintată şi strălucitoare proiectată pe cerul senin, lumina totul în jur, încât se vedea până departe.

Dunărea părea o mare liniştită cu oglinda-i lucitoare, în curgerea ei fără valuri. Câteodată, oglinda îi era tulburată de săritura unui peşte aflat la vremea împerecherii, iar solzii lui luceau sub razele lunii, până când cădea din nou în apă, lăsându-se acoperit în adâncuri.

Departe, pe celălalt mal lipsit de vegetaţie, se vedeau nişte case pitice, cu acoperişurile cenuşii sau roşii, care trădau existenţa vreunei localităţi din Bulgaria, ţara vecină cu noi în partea de sud.

Drumul era deviat spre stânga de o pădure de stejari, salcâmi şi sălcii, depărtându-se încet de apă, apoi revenea, mergând paralel cu ea.

Ajunşi la marginea unui sat, Lisaveta a hotărât să se oprească.

— Hai să rămânem aici ca să se mai odihnească şi calul, că o fi obosit de atâta drum! Trage căruţa pe locul viran din partea dreaptă!

Calul a fost priponit pe prundul cu iarbă din apropierea căruţei, iar ei s-au culcat. I-au trezit din somn nişte voci bărbăteşti.

Erau pescarii care tocmai îşi vizitaseră vârşile şi plasele puse pe lângă mal de cu seară.

Soarele se pregătea să răsară, înroşind cerul cu razele lui purpurii, din care plecau ca săgeţile, întrerupte din loc în loc de norii care acopereau bolta în grupuri compacte.

— Ia vezi dacă vând peştele!

— E de vânzare, doamnă! a auzit ea vocea unui bărbat.

— Cât ceri pe el?

— Zece bani bucata.

— E scump. Lasă-l la cinci! Câte kilograme are?

— Cam cinci kile fiecare.

— Dă-mi doi! Pe ăştia mai mari îi vreau.

După ce au plecat pescarii, Lisaveta i-a curăţat, a scos tigaia ş, cu vreascurile aduse de băieţi, a făcut focul între două cărămizi şi l-a prăjit pe tot. Au mâncat şi au pornit imediat la drum. Costică era tăcut, iar Lisaveta, privindu-l, i-a ghicit gândul:

— Te-ai plictisit de atâta drum, nu-i aşa?

— Da. Aş vrea să ajungem odată şi să ne apucăm de o treabă, să ştim ce ne aşteaptă. Pe unde am trecut, peste tot am văzut oameni pe câmp la arat sau la semănat. Noi ce vom face, că vara trece repede şi vine iama? Nu avem casă, nici pământ, nicio speranţă de mai bine.

— De gândit, gândeşti bine, maică, dar nu trebuie să ne pierdem speranţa cât timp mai avem două mâini şi suntem sănătoşi. Era mai rău dacă vreunul dintre noi ar fi fost bolnav, dar aşa… Va avea grijă de noi bunul Dumnezeu, că suntem curaţi, rău n-am făcut la nimeni, doar am muncit în dreptate şi am răbdat.

Au tăcut amândoi. Se auzea numai zgomotul făcut de copitele Murgului care loveau ritmic şoseaua în trapul lui uniform şi sacadat, însoţit de scârţâitul roţilor peste pietrişul strivit în trecerea lor; din când în când răsunau ca o trompetă şi talerele de la roţi când se loveau de bucşele bine unse.

Deodată a apărut în faţa lor o căruţă cu doi cai pe

care un tânăr aflat în picioare îi lovea tare cu un lanţ, însoţindu-şi loviturile cu icnituri şi înjurături grosolane.

— Ai grijă că dă peste noi! a strigat Lisaveta speriată, când a văzut căruţa mergând în zigzag. Trage repede pe dreapta şi scoate-o din şosea! a mai spus ea, prinzând repede de hăţuri şi trăgând disperată pentru a desăvârşi acea manevră.

Căruţa cu pricina a trecut ca vântul pe lângă ei şi s-a pierdut în praful ridicat în urma ei.

— Oameni nebuni! a exclamat ea după ce primejdia a trecut. Puteau să ne omoare.

— Astăzi este destul de cald, a spus Costică, după ce pericolul trecuse şi fiecare se gândea la ale lui.

— Da. O vestea de dimineaţă soarele când a răsărit. Parcă era o monedă de aur, iar razele lui străbăteau până departe cerul senin. Ia întreabă-l pe omul acela cu barbă, cât mai avem de mers până la Feteşti!

— Aproape cincizeci de kilometri, a răspuns bătrânul. De la Călăraşi mai sunt cam treizeci şi cinci, dar cu calul ăsta tânăr şi frumos ajungeţi repede.

Pe la prânz au ajuns în călăraşi unde au dat peste un târg plin cu lume, căruţe, animale, toate îngrămădite într-un ţarc şi era forfotă mare, voci amestecate. Au intrat şi ei pentru că acolo pierduseră drumul pe care urma să meargă spre Feteşti şi aşteptau să găsească pe cineva care să-i îndrume să iasă din acea învălmăşeală.

Privind mulţimea, Lisaveta a observat un bărbat care înhăma la căruţă doi cai negri şi graşi de pe pielea cărora soarele se reflecta ca din oglindă. Bărbatul nu părea să aibă mai mult de patruzeci de ani. S-a apropiat de el şi l-a întrebat, cu sfială:

— N-ai vrea dumneata să mă ajuţi să ies din această învălmăşeală şi să găsesc drumul care duce la Feteşti? Am intrat, fără să vrem, în acest târg şi ne-am rătăcit, iar acum nu ştim încotro să ne îndreptăm.

La început omul a privit-o bănuitor, a măsurat-o cu privirea de două ori, apoi, mânat de o curiozitate ascunsă, a întrebat-o:

— Cu ce eşti venită? Şi unde vrei să ajungi?

— Sunt cu căruţa de acolo, arată ea spre ai săi, dar trebuie să ajung în Dobrogea. Venim de departe, tocmai din Regat, a mai spus ea, după care i s-a pus un nod în gât şi părea speriată de toată povestea ei, spusă pe scurt.

După ce cumpăni bine la cele ce auzise, bărbatul păru că o crede şi începând pe un ton scăzut, o lămuri asupra drumului de urmat. „E o femeie frumoasă şi curajoasă pe deasupra”, gândi el.

— Dacă vrei să mergi în Dobrogea, nu este nevoie să treci musai prin Feteşti. Este o trecere mult mai convenabilă pe la Silistra, la câţiva kilometri depărtare de aici. Eu merg în aceeaşi direcţie şi, dacă nu te deranjează, poţi merge după mine o bună bucată de drum. Ce zici, mergeţi cu noi sau vă duceţi pe la Feteşti? Ai mai fost în Dobrogea?

— Nu, n-am mai fost, a răspuns ruşinată de neştiinţa ei. Merg la căruţă să vorbesc şi cu copiii mei despre această posibilitate.

— Foarte bine! Până atunci vin şi băieţii mei care sunt plecaţi în oraş şi plecăm. Mergi în vreo localitate anume, ca să te pot îndruma mai bine? Dobrogea e mare, se întinde de la Dunăre şi până la Marea Neagră şi de la Silistra – pe unde vom trece noi cu podul – până la Sulina, un port din răsărit.

— Păi, aş vrea… a început ea încurcată… aş vrea să ajung într-un sat de-i spune Abdula. Cineva m-a îndrumat acolo, zicea că este în apropiere de oraşul Constanţa şi că acolo se găseşte pământ. Vrem să ne stabilim acolo.

Bărbatul continua s-o privească cu interes în timp ce o asculta. Se sprijinea cu o mână de căruţă şi cu cealaltă de crupa calului pe care tocmai se pregătea să-l înhame la căruţă şi chibzuia la cele ce auzea.

— Pământul Dobrogei este cam sărac, majoritatea terenului este frământat, format din dealuri şi văi, iar când ari, plugul răstoarnă brazda cu calcar, un fel de var; cândva pe acolo a fost fund de mare, aşa cum scrie în cărţi şi cum am aflat din bătrâni. Eu m-am născut în Dobrogea şi

am umblat mult, astfel că, ce-ţi spun este adevărat, n-am de ce să te mint.

Au tăcut amândoi o vreme. Lisaveta era descumpănită. După ce a mai chibzuit puţin, bărbatul a continuat:

— În apropierea oraşului Constanţa există câteva sate în care au locuit mulţi turci şi tătari, dar după războiul din 19121913, când s-a destrămat Imperiul Otoman, aceştia au plecat, dar nu-ţi pot spune dacă acolo se găseşte pământ fără stăpân, trebuie să te convingi.

— Mie mi s-a spus că acolo se găsesc oameni de prin părţile noastre, de acolo de unde vin şi eu acum.

— Bine, dar poţi ajunge acolo şi pe unde îţi spun eu, iar drumul este mai scurt şi te scuteşte de două traversări de ape. Cred că este mai bine să mergeţi cu noi până la Adamclisi, iar de acolo îţi poţi continua drumul spre Constanţa sau unde te cheamă destinul.

Lisaveta şi-a anunţat copiii că vor merge pe alt drum.

— Nu mai mergem la Feteşti, l-a anunţat ea pe Costică, cu care obişnuia să se sfătuiască atunci când trebuia să ia hotărâri mai importante, el fiind mai mare dintre fraţi. Zice omul de acolo, de lângă căruţa cu caii negri, că este mai bine şi mai aproape să trecem Dunărea pe la Silistra. Merg şi ei în aceeaşi direcţie şi mi-a spus să ne ţinem după ei până într-un sat, parcă i-a zis Adamclisi. Tu ce zici, facem bine?

— Dar ne putem ţine noi după el? Nu vezi ce cai are? Murgul nostru a slăbit şi este destul de obosit după atâta drum, n-ar putea rezista dacă îl alergăm.

— Merg să-l anunţ că am hotărât să-l urmăm şi să-l rog să meargă mai încet şi să nu ne lase să ne rătăcim. Am vorbit cu el şi mi s-a părut că e om bun.

Şi, zicând acestea, Lisaveta s-a îndreptat către bărbatul cu pricina cu inima uşoară, simţind o chemare spre el, combinată cu încredere şi speranţă. Lângă căruţă, alături de el se aflau şi doi băieţi cu vârste cuprinse între 15 şi 17 ani, înalţi, oacheşi şi cu ochii verzi şi jucăuşi, întocmai ca tatăl lor. Când s-a apropiat, aceştia o priveau

cu figuri întrebătoare.

— Mergem cu dumneata! i-a spus Lisaveta, fără o altă introducere. Dar, te rog, dacă e cu putinţă, să nu mână caii prea tare, măcar până ajungem pe celălalt mal! De acolo ne vom descurca singuri. Calul nostru este obosit de drum, şi-a justificat ea cererea, continuând să privească cu jind la bidivii lor care fremătau şi băteau din copite, nerăbdători să pornească la drum.

— Aşa vom face, aprobă el, continuând s-o privească cu duioşie şi înţelegere. Când ajungem pe celălalt mal, te anunţ şi-ţi mai dau unele lămuriri în legătură cu drumul.

Astfel, au pornit la drum, făcându-şi loc prin aglomeraţia de oameni şi atelaje care populau târgul, iar după ce au parcurs vreun kilometru prin oraş, au cotit-o spre dreapta, pe un drum de pământ bine bătut, semănând într-un fel cu o fâşie de drum asfaltat din zilele noastre.

Caii se deplasau uşor, menţinându-se într-un trap liniştit, iar distanţa dintre căruţe nu se mărea.

Costică privea din când în când cei doi cai negri, bine hrăniţi, gândindu-se: „când vom avea şi noi doi cai la fel ca aceştia?”. El iubea mult animalele, mai ales caii, iar cei doi armăsari erau frumoşi, cu coamele tunse scurt şi cozile împletite cu grijă; hamurile care le încadrau trupurile păreau nişte ghirlande datorită ţintelor din alamă bătute din loc în loc. Căruţa era şi ea pe măsură, cu dimensiuni ceva mai mari ca a lor, coşul vopsit în diferite culori vii, cu dungi albe trase discret la extremităţi, iar mânerele din colţuri strunjite şi aurite; roţile ei loveau talerele metalice, făcându-le să scoată sunete plăcute, ca o „simfonie”, însoţită de trapul regulat al cailor. Pe capacul din spate al căruţei, cu litere de culoare albă scria R.I., probabil numele stăpânului acesteia.

Când am ajuns la malul Dunării, s-au oprit pe o platformă de pietriş uniform împrăştiat peste tot în care se adunase apa de ploaie ici-colo. Podul plutitor tocmai plecase de la celălalt mal şi ajunsese aproape de mijlocul apei. Bărbatul i-a făcut semn Lisavetei să se apropie.

— Să mergem la ghereta de acolo – indică el cu mâna

– ca să ne interesăm dacă se mai face trecerea spre celălalt mal sau este ultima cursă. Trebuie să plătim şi biletul de trecere. Nu ţi-am spus până acum, pe mine mă cheamă Radu Iamandi, am 39 de ani şi sunt văduv de aproape doi ani de zile. Nevasta mi-a murit şi am rămas doar eu cu cei doi băieţi pe care i-ai văzut.

Era un fel de „spovedanie”, sau mai bine zis, o declaraţie pe care i-o făcea.

— Am casă mare, zece hectare de pământ şi câte îi mai trebuie unei gospodării, dar ar trebui o mână de femeie gospodină care să le strunească pe toate şi… omul se opri deodată privind-o întrebător, dar cu oarecare sfială, amestecată cu tandreţe şi blândeţe. Nu era în stare să pronunţe fraza prin care îi cerea să-i fie nevastă.

Radu era un bărbat înalt, robust, cu mâini puternice şi palmele late ca ale unui tăietor de lemne, cu umerii largi şi mersul legănat, vădind siguranţă; avea ochii mari şi verzi, iar uneori îşi muşca buzele, ca atunci când îţi reproşezi ceva. Cât privea la Lisaveta o şi vedea în curtea lui, trebăluind prin curte, întinzând rufele pe sârma din faţa casei sau dând mâncare la păsări.

Auzind vorbele neaşteptate pe care acesta i le spusese, Lisaveta s-a fâstâcit şi o căldură i-a cuprins obrajii, întocmai ca în adolescenţă, făcând-o să amuţească. Abia când şi-a mai revenit, a găsit cu cale să-şi spună şi ea numele, dar n-a dat niciun detaliu despre situaţia ei. După clipe de aşteptare zadarnică, Radu a adăugat:

— Mai gândeşte-te! Până la Adamclisi ai tot timpul.

S-au îndreptat amândoi spre ghereta din scândură vopsită într-o culoare greu de definit, iar Radu l-a întrebat pe bărbatul aflat înăuntru:

— Podul va mai trece dincolo până diseară?

— Da. Va continua să treacă până la ora şapte, veni răspunsul celui din gheretă.

— Trebuie să trecem în Dobrogea neapărat astăzi? spuse Radu, privind-o pe Lisaveta, pentru care avea o altă întrebare nerostită: „Vrei şi tu, nu-i aşa?”

Au plătit biletele de transport şi s-au întors amândoi

la căruţe unde au aşteptat să vină podul. Curând acesta a ajuns la mal unde a fost asigurat de nişte pari, după care au început să coboare căruţele, oamenii şi animalele. Când platforma podului a fost eliberată complet, fără o altă pauză, a început încărcarea podului pentru următorul transport. Căruţele s-au înşirat şi au urcat pe pod unde au fost aşezate în ordine şi într-un oarecare echilibru.

Gata de drum, podul a fost eliberat din legături, iar lopeţile au început să bată apa; mai întâi a mers pe lângă mal, apoi a început traversarea, ajutat şi de curentul Dunării, spre celălalt mal.

În dreptul Silistrei Dunărea se lăţeşte mult, apoi se împarte în două braţe, formând o insulă între ele, astfel că traversarea întâmpina o oarecare dificultate, sporită şi de un vânt care ridica valuri în faţa podului.

Când au ajuns la malul dobrogean începuse să plouă mărunt. Coborârea s-a produs în ordine, iar căruţele au fost oprite pe mal pentru a-şi lua pasagerii care au călătorit separat şi pentru a se stabili noile etape ale călătoriei ce urmează. Radu s-a apropiat de Lisaveta şi i-a şoptit:

— Voi merge încet cu căruţa. Încearcă să te ţii cât mai aproape de noi, că vom trece printr-o pădure şi prin alte locuri care pot fi periculoase şi nu este bine să rămâneţi în urmă!

— Da, aşa vom face, a răspuns ea, tot în şoaptă, apoi s-a urcat în căruţă, gândindu-se: „De ce mă ajută Radu? Ar fi putut să plece înainte şi să nu întârzie pentru noi. Ce pot să-i răspund la propunerea lui? Nu, nu se poate! Copiii sunt mari, îşi dau seama şi nici nu ştiu dacă s-ar împăca cu toţii. Şase copii!? Iar eu am abia treizeci şi cinci de ani şi mai pot face alţi copii cu el. Casă de a doua oară? Nu e bine, mereu ar avea să-mi reproşeze ceva, în special sărăcia cu care am venit”.

Furată de gânduri, nici n-a observat că începuse să înserezе şi aerul se răcorise. Căruţele înaintau una după alta şi în liniştea înserării nu se auzea decât tropotul ritmic al copitelor cailor pe piatra şoselei, însoţit de sunetul

roţilor căruţelor. După ploaie, peste şosea s-a lăsat o perdea de ceaţă care sporea întunericul, încât abia se mai zărea fâşia de şosea. După ce au ieşit din Ostrov, au trecut pe lângă o biserică şi au mers pe câmp până când au ajuns într-o pădure deasă prin care şoseaua şerpuia.

Radu a oprit căruţa, a coborât şi a aprins un felinar, după care s-a apropiat de Lisaveta şi i-a spus să se orienteze după lumina felinarului lor, legat în partea din spate a căruţei. De fapt, el venise să afle şi ce hotărâre a luat aceasta în legătură cu propunerea pe care i-o făcuse el înainte de a urca pe podul care-i trecuse Dunărea.

Ea nu i-a răspuns nimic şi atunci el a continuat:

— Am ajuns în comuna Băneasa, iar peste câteva ceasuri vom ajunge în Adamclisi. Ar fi bine să mergem ceva mai repede să nu se înteţească ploaia.

S-a urcat în căruţa lui şi au pornit la trap. Murgul se comporta destul de bine, se antrena la drum stimulat de armăsarii lui Radu, fără să dea semne de oboseală. Cu toate acestea, Costică îl compătimea, în gând: „Bietul cal, cum mai trage căruţa, deşi n-a mâncat nimic şi nici apă nu a băut de dimineaţă. De unde o mai fi având putere?”

Ploaia a stat şi peste tot s-a aşternut liniştea. Căruţele urcau un deal la pas, apoi au dat de un sat şi, deodată, Radu a oprit şi a coborât în şosea, venind la căruţa lor.

— Am ajuns în Adamclisi. Aici e casa mea, a spus el, arătând cu braţul întins, o casă mare lângă şosea. Cred că este destul de târziu şi sunteţi foarte obosiţi, iar dacă vreţi, puteţi rămâne la mine să vă odihniţi, iar mâine vă puteţi continua drumul. Ce ziceţi?

Lisaveta se afla în încurcătură şi nu ştia ce să-i răspundă. Nu ştia cum va reacţiona Costică. Îşi luă inima în dinţi şi răspunse, bazându-se pe autoritatea ei:

— Rămânem! Nu cred că mai poate rezista calul ca să continuăm drumul după atâtea ceasuri de mers, iar noi suntem obosiţi, chiar dacă n-am făcut nimic, este suficient că am călătorit înghesuiţi în căruţă. Poate ne mai spălăm şi noi, că de la Giurgiu n-am reuşit să ne spălăm decât pe

faţă

Unul dintre băieţii lui Radu sărise din căruţă şi deschisese poarta larg, făcând loc căruţelor să pătrundă în curte şi să se oprească în faţa unui şopron acoperit cu trestie. După ce au coborât toţi, iar caii au fost deshămaţi şi introduşi în grajd, Radu – ajutat de băieţi – a împins căruţele sub şopron pentru a le apăra de vreme rea.

— Mihai! l-a strigat Radu pe fiul său cel mare.

— Da, tată?

— Dă mâncare la toţi caii, mai târziu îi adăpăm!

Lisaveta şi copiii aşteptau cu bagajul în mână.

— Hai să intrăm în casă! i-a îndemnat Radu, care avea şi el în mâini câteva obiecte pe care le luase din căruţă.

A descuiat uşa de la intrare, apoi a pătruns într-una din camere şi a lăsat bagajele jos. Pe masă se afla o lampă pe care a găsit-o cu uşurinţă şi a aprins-o, apoi a mers în alte camere, făcând şi acolo lumină.

— Eu zic să vă instalaţi în această cameră! le-a spus el, întors din antreu. Dar mai întâi să intrăm în odaia asta mare ca să mâncăm ceva. Nu ne putem culca flămânzi. Aşezaţi-vă fiecare unde vreţi!

Încăperea era mare, avea o masă înaltă în mijloc, iar de jur-împrejur scaune cu spătar. Abia acolo, la lumina lămpii, Radu i-a văzut copiii Lisavetei şi tot atunci i-a văzut şi ea mai bine pe feciorii lui. Fetele stăteau pe pat lângă mama lor, iar băieţii se aşezaseră toţi pe scaunele din jurul mesei şi se studiau reciproc, neînţelegând situaţia în care se aflau. În aşteptarea unei lămuriri, toţi tăceau, făcând şi mai apăsătoare liniştea care domnea în odaie.

Radu ieşi din odaie şi se întoarse ducând în mâini o pâine mare de casă, o bucată de slănină, brânză şi ceapă. Dispăru din nou şi se întoarse cu farfurii, furculiţe şi cuţite. După ce le tăie pe toate, spuse râzând:

— Asta e tot ce am la ora asta. Dacă vrei să pregăteşti ceva cald putem aprinde focul la bucătărie, a adăugat el, privind spre Lisaveta. Avem carne de porc, pot tăia o pasăre repede, dacă nu eşti prea obosită. Se înroşise

şi se încurca în vorbe întocmai ca un actor care-şi joacă prost rolul. Mai aşteptă răspunsul ei, în timp cei privea mâinile ce i se odihneau în poală.

— Cred că pentru această seară ajunge, a răspuns ea. Poate mâine... dar se opri să vorbească, deoarece în gând a continuat: „mâine vom pleca şi nu va mai fi nevoie".

Fiecare a mâncat puţin, poate de ruşine, cu toate insistenţele făcute de Radu să mănânce tot ce a adus.

Au trecut în camera lor şi s-au culcat. Dimineaţa, Lisaveta s-a trezit devreme şi a zăbovit un timp în faţa oglinzii, pieptănându-şi părul lung, cu firul gros, castaniu, după care s-a îmbrăcat şi a ieşit în curte. Afară începuse să se lumineze de ziuă. Cerul era senin şi se anunţa o zi frumoasă; numai spre apus se mai vedeau câţiva nori care semănau cu nişte caiere de lână albă pe care îi făceau să lucească, razele soarelui care răsărea. În jur mirosea a verdeaţă. Curtea interioară era frumos aranjată, din care nu lipsea un porumbar plin cu ştiuleţi de porumb, iar mai departe şire de paie, de fân, pleavă şi glugi de coceni. Mai jos era o grădină mare, care se întindea până lângă o apă curgătoare unde era o moară cu cabina de lemn.

Privea şi se întreba: „o fi toată curtea asta a lui?" Când şi-a întors privirea spre casă, mare i-a fost surpriza să se întâlnească cu el foarte aproape. Radu o privea cu dragoste, dar nu scotea niciun cuvânt.

— Ce zici, îţi place? a rupt el tăcerea.

— Da, e frumos să ai de toate, dar...

Se apropie mai mult de ea şi o prinse în braţele lui vânjoase. Privirile li se întâlniră şi abia atunci observă ea mai bine că ochii lui sunt verzi, vioi, iar faţa i s-a îmbujorat, trădând emoţia, îi simţi tremurul trupului şi-i auzea bătăile inimii.

— Spune că vrei să rămâi la mine! o rugă el, privind-o melancolic. Vom face treabă bună împreună.

— Nu pot. Vezi bine că am copii mari care m-ar putea Judeca" mai târziu şi n-aş putea suporta. Ei ştiu că tatăl lor a murit în război şi nu m-ar ierta. E un pas important care trebuie bine chibzuit, să nu regretăm amândoi mai târziu,

că ne-am pripit. De fapt, pe mine nici nu mă cunoşti bine.

— Aşa este, dar asta mi-o vei spune tu şi te voi cunoaşte.

Lisaveta îi îndepărtă încet mâinile şi rămase în faţa lui ca pentru spovedanie, vorbind încet:

— De când a murit omul meu în război, viaţa noastră a fost un chin. Acolo nu aveam decât o casă amărâtă şi am auzit că se găseşte pământ în Dobrogea. Aşa am plecat, cu gândul să ne facem şi noi un rost, pentru că nu ştim nimic în afară de lucru pământului. Ce să facem?

S-a oprit cu ochii pe cămaşa lui Radu, observând că avea un nasture lipsă şi o pată galbenă pe piept, ceea ce vorbea despre nevoia mâinii de femeie în casa lui.

— Acum ai ajuns în Dobrogea. Nu asta a fost ţinta?

— Da, dar mai am, încă, de mers până să ajung în satul spre care am pornit.

S-a oprit văzându-l pe Radu clătinând din cap, semn că motivele invocate de ea nu avuseseră darul să-l convingă.

— Lasă-mă să încerc! i-a spus Lisaveta, cu o voce care implora. De ce să ne pripim, ca apoi să ne pară rău? Acum nu mai suntem copii, a adăugat ea ca un apel la raţiune.

Aceste vorbe au fost pentru Radu ca o cerere de amânare a unei sentinţe, care l-au întristat, văzând că rugăminţile nu-şi găseau ecou în sufletul ei.

— Atunci totul e pierdut, a îngânat el. Nu vrei să rămâi la mine!? încearcă să înţelegi că bine, du-te până acolo să vezi despre ce este vorba, apoi întoarce-te aici! Ai să vezi că ne va fi bine împreună, numai să vrei tu! De tine depinde totul acum. Eu te aştept aici.

Lisaveta n-a răspuns, a aprobat într-un fel planul lui, printr-o mişcare a capului. S-au întors în casă, fiecare pe un alt drum. Vocea ei devenise blândă când şi-a trezit din somn copiii pentru a porni, din nou, la drum.

— Hai, puii mamei, sculaţi că s-a făcut ziuă! Ştiţi ce frumos e afară? Hai să pornim pe răcoare.

…Despărţirea lor a fost scurtă. Când Costică a scos

căruţa din curte, Lisaveta a rămas mai în urmă ca să-i mulţumească lui Radu pentru găzduire, promiţându-i să-l anunţe, pe orice cale, dacă s-au aranjat sau se întorc la el. A făcut o mare greşeală lăsându-l să spere, deoarece ea nu se va mai întoarce acolo niciodată, după cum vom vedea mai departe.

Când a urcat în căruţă, l-a mai privit o dată. „Frumos bărbat!” şi-a zis în gând, apoi s-a închinat, spunând cu voce tare:

„Doamne, ajută-ne!” şi căruţa a pornit. Murgu era sătul şi odihnit, astfel că trapul lui era vioi, de parcă nu trăgea după el o căruţă plină.

Au mers fără oprire, iar aproape de prânz au ajuns într-o pădure de pin, stejar şi alte esenţe; unii copaci îşi desfacuseră mugurii, iar frunzele lor în formare râdeau în razele soarelui. Mai departe se înşirau dealuri alternând cu văi, ale căror margini erau dungate de albul rocilor, întretăiat ici-acolo de roci închise la culoare fixate în pământ argilos.

— Avea dreptate omul din Adamclisi, a spus Lisaveta. Pe aici o fi fost chiar fund de mare care s-a retras, lăsând în urmă un pământ vălurit şi aproape sterp, numai piatră. Opreşte, Costică, aici, lângă pădure să ne odihnim puţin şi să mâncăm ceva!

Au oprit în afara şoselei de pământ tare. Costică a scos calul de la căruţă şi l-a legat de un arbust în jurul căruia iarba grasă şi verde era suficientă.

— Astăzi mâncăm mai puţină pâine, să avem şi pentru masa de seară, a spus Lisaveta în timp ce le împărţea câte o bucată de pâine şi peşte la fiecare. Mai este şi carne de oaie, dacă vrea careva.

După ce au mâncat, s-au împrăştiat prin pădure, unde erau poieni cu iarbă grasă şi brânduşe. Marinică s-a întors primul la căruţă respirând repede:

— Mamă, am văzut nişte găinuşe colorate care zburau, a spus el, precipitat. Aveau o coadă lungă!

— Dacă aveau coadă lungă înseamnă că erau fazani, nu găini, i-a răspuns Costică.

— Înhamă calul să pornim! i-a spus Lisaveta. Poate că reuşim să ajungem mai devreme „acolo” şi ar fi bine să-i găsim pe al de Ion Cioabă, Doicaru, Stuparu şi Goangă.

— De ce le zice Goangă? întreabă Marinică.

— Nu prea ştiu, poate e o poreclă. Pe tatăl lor îl chema Ion Savu, dar cine ştie de ce lor le zice aşa.

— Eu ştiam că îi zice goangă numai unui gândac mare şi negru, care miroase urât atunci când îl striveşti, a spus el, continuând să râdă.

…Soarele se apropia de miezul zilei şi începuse să dogorească când au pornit la drum.

— Opreşte! Opreşte! strigă Marinică.

— Ce ai, măi băiete? Ce ţi s-a năzărit de strigi aşa?

— Opreşte! Bota cu apă a rămas acolo lângă un pom. Mă duc repede s-o aduc.

Acesta a coborât din căruţă, a fugit la locul unde făcuseră popasul şi s-a întors cu bota în braţe.

Au ajuns într-un sat unde era şi o gară mică, numai o căsuţă din cărămidă roşie, unde au oprit pentru a mai lua informaţii despre drumul lor.

— Ce sat e ăsta, unchiule? i se adresă Lisaveta unui bătrân împovărat de ani şi cam adus de spate.

— Murtfatlar! îi răspunde el, ridicându-şi faţa înspre căruţă ca să vadă cine întreabă.

— Mai este mult până la Constanţa?

— Mai e, să tot fie vreo treizeci de kilometri. Să ţineţi drumul drept înainte şi ajungeţi.

— Dar până la Abdula e departe? întreabă ea din nou.

— Păi dumneata unde vrei să mergi, la Constanţa ori la Abdula? spune bătrânul intrigat.

— La Abdula trebuie să mergem, dar nu ştiu pe unde s-o luăm că n-am fost niciodată. Cine ne-a îndrumat, ne-a spus că satul e aproape de Constanţa.

— Mergeţi drept pe drumul ăsta până când ajungeţi în primul sat, care se cheamă Valu’ Traian, dar la intrare se face un drum la dreapta care trece pe sub un pod de cale ferată şi mergeţi pe el până când ieşiţi din sat. Ar fi bine acolo să mai întrebaţi, ca să nu apucaţi în altă parte şi

să vă rătăciţi.

— Mulţumim, taică!

— Mergeţi sănătoşi! a răspuns bătrânul, privind în urma lor.

Au ajuns la pod şi au făcut la dreapta aşa cum îi îndrumase bătrânul şi au ajuns printre nişte case pitice, sărăcăcioase, fără garduri, parcă fuseseră uitate pe nişte terenuri virane; peste tot se vedeau buruieni uscate printre care iarba verde care abia răsărise lupta din răsputeri să ajungă la lumina soarelui. Lângă una din case Lisaveta a văzut un copil, cu ochii oblici, căruia i-a făcut semn să se apropie şi l-a întrebat:

— Ăsta este drumul spre Abdula?

— Abdula? Da. Drum, drum, Mamincea, drum, drum, Abdula! spunea el, făcând semne cu mâna, apoi a dat din cap, mulţumit că a reuşit să-i îndrume.

— Asta nu e român, maică, e altă sămânţă de om. Aţi văzut şi voi ce ochi avea, nu semăna deloc cu noi. Cred că ne-a arătat bine drumul, dar, ce-o fi însemnând Mamincea?

— Să mai întrebăm pe cineva! a propus Costică.

N-au mai întâlnit pe nimeni până când au ieşit din sat. Dar când au ajuns în vârful unui deal, au constatat că acel drum trecea prin mijlocul altui sat care era aşezat în vale.

Şi-au continuat drumul şi au pătruns în sat.

— Ia uită-te, mamă! o atenţionează Costică. Aici sunt case ca pe la noi, cu cocoşi pe coamă şi fântânile la poartă. N-ar fi bine să întrebăm pe cineva?

— Sigur că da. Opreşte să aflăm ce fel de oameni trăiesc pe aici! Poate sunt chiar de pe la noi, din Regat.

Bătu la poartă, dar nu-i răspunse nimeni. Când apăsă pe clanţa de la poartă, aceasta se deschise şi Lisaveta se pomeni intrată în curte. În faţa casei cu prispă, trebăluia o femeie tânără îmbrăcată cu le şi fustă încinsă cu bete. Lisaveta recunoscu imediat modelul de pe le şi lucrătura betelor, astfel că o întrebă fără ocol:

— Bună ziua! Eşti din Regat?

— Da, răspunse tânăra voioasă. Suntem din Seaca.

Locuim aici de zece ani cu toată familia şi cu tot neamul: părinţi, fraţi, veri, unchi, bunici. Aproape toţi din sat sunt secani, adaugă ea cu mândrie.

— Tot din Regat venim şi noi, din Stoicăneşti şi vrem să mergem la Abdula. Mai e mult până acolo?

— Nu mai este mult, vreo doi-trei kilometri. Ziceţi că sunteţi din Stoicăneşti? Era aproape de Seaca, peste râul Vedea.

— Da, aşa e. Dar satul ăsta cum se numeşte?

— Mamincea. Nume turcesc ca şi Abdula şi toate localităţile din Dobrogea. Aici au locuit turci şi tătari, dar au mai rămas puţini. O parte au plecat în Turcia, alţii au murit, dar numele satelor au rămas. Avem şi noi aici în sat şi ne împăcăm bine cu ei. Dacă vă stabiliţi pe aici, veţi afla mai târziu şi istoria Dobrogei.

I-au mulţumit şi au plecat la drum.

— Mână, maică! Nu mai avem mult şi ne apropiem de „pământul făgăduinţei” şi poate, de împlinirea speranţei în care am crezut de când mi-am pus în gând să plecăm de acasă. De-ar da Dumnezeu să reuşim să prindem rădăcini aici! mai spuse ea, în timp ce se închina.

— Poate vom avea şi noi odată noroc, a spus Costică. Mă gândeam adineauri că pe tot drumul am dat de oameni care ne-au ajutat. De ce au făcut-o?

— Ne-au văzut mai necăjiţi, porniţi la drum să înfruntăm viaţa şi li s-o fi făcut milă. Sau poate că aşa i-a îndemnat Dumnezeu, să ne ajute, a spus Lisaveta.

Mergeau cu calul la pas, nu se mai grăbeau deloc. Drumul mergea paralel cu o vale adâncă pe fundul căreia nu se vedea apa de sus, pe unde mergeau ei.

Au trecut printr-o perdea de salcâmi, apoi au ajuns pe un izlaz mare şi s-au oprit în marginea satului, unde au şi înnoptat. Costică a scos o funie lungă şi a priponit calul în apropierea căruţei, apoi au mâncat şi s-au aranjat să se culce la fel cum făcuseră pe toată perioada cât a durat deplasarea lor.

La puţin timp după ce se înserase a răsărit luna care s-a ridicat peste sat şi poleia acoperişurile caselor cu

razele ei argintate, luminând feeric toate obiectele din jur. Aerul era puţin răcoros, dar nu era frig, iar pe cer străluceau puzderie de stele.

— Frumoasă noapte! a spus Lisaveta. Aşa să ne fie viaţa noastră de acum înainte! Hai să ne culcăm, că mâine avem multe de făcut!

Au adormit toţi şi nu s-au trezit decât în zori, când Murgu a venit la căruţă şi a nechezat uşor, trezindu-l pe Costică.

— Ce-i, băiete, îţi este sete? Aşteaptă că vom merge să căutăm o fântână în sat!

Cap. 3 Abdula – pământul făgăduinţei

…O dimineaţă însorită le lumină feţele tuturor. În jur era o linişte aproape suspectă.

— Trebuie să merg în sat să dau de consătenii noştri din Stoicăneşti, a spus Lisaveta. Nu cred că Gh. Pancu m-a minţit. Voi rămâneţi aici până mă întorc eu!

— Trebuie să merg să adap calul, spune Costică.

— Vezi dacă pe valea asta nu curge vreo apă, că acolo unde este şanţ săpat în pământ, trebuie să curgă şi apă!

Ascultându-i sfatul, Costică cercetă împrejurimile şi se întoarse la căruţă vesel.

— Curge un pârâiaş vesel şi este destul de limpede, aşa că pot adăpa calul, dar nu cred că e bună şi pentru noi. Curge printre buruieni şi nu are deloc pietriş.

— Adapă calul, că de băut pentru noi vom căuta o fântână prin sat! i-a răspuns ea şi a pornit la drum.

După vreun ceas, Lisaveta s-a întors însoţită de doi bărbaţi şi o femeie, cam de aceeaşi vârstă cu ea; amândoi bărbaţii erau slabi şi arătau destul de obosiţi, dar femeia era zdravănă şi cu bujori în obraji. Bărbaţii erau Ion Baciu şi Ion Cazangiu, pe care i-a găsit întrebând sătenii. Apropiindu-se de căruţa lor, Lisaveta a spus:

— Ei sunt copiii mei! Am pornit cu ei la drum şi sunt hotărâtă să ne aşezăm şi să rămânem aici. Tu ce părere ai, Ioane, unde ne-am putea face casa? i se adresează ea lui Cazangiu.

— Pe aici, pe undeva, pe un loc viran, a răspuns

acesta.

— Eu zic că ar fi bine să însemnaţi un loc de casă lângă alte gospodării din sat şi acolo s-o construiţi, şi-a dat cu părerea Ion Baciu, un om firav, cu părul alb şi cu musteaţa cănită de tutun.

— Şi cum să facem?

— Mai întâi însemnaţi hotarele curţii cu ţăruşi şi sfoară, la rând cu toate celelalte gospodării, că se cere să fie la linie toate curţile şi casele. Asta este dispoziţia primăriei. La fel am făcut şi noi când am venit, mai întâi am însemnat locul, apoi am bătut ţăruşii în pământ şi după aceea am fixat parii pentru gard.

Satul este împărţit în două de şoseaua de piatră care trece pe lângă şcoală, biserică şi ajunge la cişmeaua satului. Toate casele din partea stângă a şoselei, formează „satul vechi”, iar cele din partea dreaptă, unde ne găsim noi acum, se numeşte „satul nou”. Lumea ne zice „colonişti” pentru că noi am venit aici mai târziu şi i-am găsit aici pe ei, care au pământ mai mult şi case mai bune, unele din piatră şi cărămidă.

— Se găseşte pământ de vânzare, neică Ioane? îl întreabă Lisaveta pe Baciu.

— Se mai găseşte, au mai cumpărat şi alţii. Chiar săptămâna trecută a vândut un bătrân trei hectare şi a plecat la oraş. I-a murit nevasta şi s-a dus la feciorul lui să-l ţină câte zile o mai avea.

Între timp, Ion Cazangiu dădea cu pasul ca să măsoare terenul ce le va fi destinat să fie curte.

— Cred că vă ajunge o suprafaţă de 4.000 m²? o întreabă el pe Lisaveta.

— Da, ajunge.

— Acum ne trebuie ţăruşi şi sfoară. Să meargă băiatul cu căruţa până la mine acasă să facem ţăruşii şi să luăm ce ne mai trebuie! îi spune el, privind spre calul care păştea iarbă pe izlaz.

S-au întors şi au început să întindă sfori şi să bată în pământ ţăruşii care delimitau noua lor gospodărie.

La terminarea operaţiunii, Baciu a spus, râzând:

— Lisaveto, curtea ţi-am făcut-o! Acum îţi mai trebuie casa. Ai ceva bani?

Lisaveta nu răspunse, ci oftă, privind în pământ, gesturi din care acesta a înţeles.

— Dacă nu ai, va trebui să te mulţumeşti la început cu un bordei în pământ. Pot veni ploile sau alte vremuri rele, nu poţi trăi sub cerul liber. Un bordei se încropeşte mai uşor şi cu mai puţine materiale. Pot să te ajut şi eu cu nişte căpriori şi nişte scânduri mai vechi, că nu prea am nici eu. Iar dacă mai aveţi nevoie de ceva, să veniţi pe la noi, să nu vă ruşinaţi, că aşa am început toţi, când am ajuns aici!

Între timp, Ion Cazangiu şi nevasta lui, Maria, se interesau de condiţiile de hrană:

— De-ale mâncării mai aveţi?

— Am terminat şi mâncarea, că drumul a durat aproape zece zile şi de unde iei şi nu mai pui la loc, se isprăveşte.

— Să meargă copiii cu noi ca să le dăm nişte merinde şi lopeţi pentru săpat, ca să faceţi bordeiul!

Au plecat toţi, luându-le cu ei pe Elena şi Virginia. Acestea s-au întors ducând pe umeri câte o cazma, iar pe coada unei lopeţi, se legăna între el o traistă dolofană cu mâncare.

Mare-i fu mirarea Lisavetei când a scos merindele din traistă:

— Ia uite! Maria s-a gândit la toate: o bucată de şuncă, alta de brânză, carne sărată, ceapă, usturoi şi o pâine mare făcută în ţest, ca pe la noi. Toate aste ne ajung azi şi mâine, dar apoi? Trebuie să facem ceva ca să ne hrănim singuri, nu putem trăi din pomană!

— Mamă, eu cred că ar trebui să ne cunoaştem vecinii! a spus Costică. Poate ne dau sfaturi şi ajutor să construim bordeiul, că eu n-am mai făcut aşa ceva şi nu ştiu. Aflăm de la ei şi obiceiurile de pe aici. Nu putem să rămânem izolaţi aici, în marginea satului.

— Dar cum o să trăim noi în bordei? a întrebat Elena.

— Cum trăieşte toată lumea săracă! o repede

Lisaveta. Să ne mulţumim dacă l-om vedea şi pe ăsta făcut odată, că dacă încep ploile unde ne adăpostim? Acum, hai la masă!

Până seara, Costică şi Marinică au umblat prin sat şi au aflat că au vecini pe Ion Stuparu, căruia îi mai ziceau şi Goangă (o poreclă a părinţilor săi), Gheorghe Nistor, Florea Pântea, Dumitru Voinea, Marin Feleagă, toţi veniţi din judeţul Teleorman, iar pe o uliţă paralelă cu a lor, locuiau familiile Faida, Doicaru şi Tătaru, veniţi din satul Izlaz.

Aflând toate acestea, Lisaveta era mulţumită.

— Mă duc la alde Goangă chiar acum, a spus ea.

I-a găsit acasă pe amândoi, săpând în grădină şi răsădind zarzavaturile.

— Bună ziua! a spus ea, zâmbind la soţia lui Goangă. Ce faci, Lisandro? i-a spus ea pe nume, semn că a recunoscut-o.

— Bine. Bună ziua, Lisaveto! Da ce e, fată, cu tine pe aici? Nu eşti tu fata lui Badea din Stoicăneşti? ăla care avea copii mulţi? Doamne, cum se întâlnesc oamenii pe pământul ăsta!

— Da. Şi tu eşti fata lui Dumitru Chirciu de pe deal. Voi de când sunteţi aici?

— De vreo opt ani de zile. N-aveam pământ nici eu, nici Ion, când ne-am luat şi ne-am hotărât să plecăm în lume. Aşa am ajuns aici. La început am muncit şi aici pe la alţii, cam vreo doi ani, până am reuşit să cumpărăm patru hectare de pământ, după aceea am reuşit să ne facem casă, pe care încă n-am terminat-o, că trebuie multe. O vreme ne-a fost foarte greu, dar a trecut.

Din fundul grădinii s-a apropiat şi soţul acesteia.

— Bine te-am găsit, Ioane! i-a spus Lisaveta.

— Voi eraţi, fată, cu căruţa cu coviltir de pe locul viran? înseamnă că vom fi vecini? Bine aţi venit!

Trebuie să ne facem un bordei, că bani nu avem, acum, pentru o casă, dar nu ştiu cum se face.

— Bordeiul se face repede şi fără prea mari cheltuieli. Dacă aveţi răbdare, mâine vin eu şi ajut băieţii

tăi să-l facă, a asigurat-o Stuparu.

Între timp, s-a apropiat şi Costică de gardul lor, unde Lisaveta vorbea cu Lisandra, iar Ion l-a întrebat:

— Eşti cumva fiul Lisavetei, că semănaţi?

— Da, răspunde acesta.

— Am auzit că nu ştii să faci un bordei.

— Aşa este. N-am făcut niciodată.

— Mâine vin eu şi vă ajut să-l faceţi. Omului îi trebuie un adăpost, dar în orice gospodărie nouă, se începe cu construirea closetului, apoi se face casa. Aşa am făcut şi eu.

A doua zi Ion Stuparu a venit la ei însoţit de Lisandra, care voia să mai stea de vorbă cu Lisaveta.

— Dar tu, ce ai de gând? o întreabă Lisandra. Unde veţi locui până când va fi gata bordeiul? Unde vă spălaţi, unde dormiţi şi unde vei face mâncare?

— Nu ştiu. De zece zile tot aşa o ducem. S-au acrit şi hainele pe noi, a spus Lisaveta, privind cămaşa albă ca zăpada a prietenei sale, care-i ieşea de sub puloverul descheiat la doi nasturi de sus.

— Aseară am vorbit cu bărbatu-meu să vă luăm la noi până când va fi gata adăpostul vostru ca să locuiţi acolo. Nu poţi să stai cu copiii pe izlaz, că altceva nu este până când nu-i faceţi gardul. Noi avem patru camere, iar în grajd este loc şi pentru calul vostru. Cu mâncarea ne-om descurca noi. Mai avem păsări, carne de porc, vacă cu lapte, câteva oi.

— Nu ştiu ce să zic. Nu vreau să vă fac greutăţi, că noi suntem mulţi şi…

— Lasă că nu e nimic. Aşa m-am înţeles cu Ion. În timp ce femeile puneau „ţara la cale”, Stuparu trasase locul unde urma să fie bordeiul, înfipse ţăruşii în pământ, iar Costică şi Marinică săpaseră deja, două rânduri de cazma.

— Ai băieţi harnici, Lisaveto! a spus el. Până spre seară totul va fi gata, iar mâine îi vom pune acoperişul., în timp ce băieţii săpau, Stuparu construia:

— În partea din faţă va fi scara. Treptele trebuie

tăiate cât mai drept pentru a nu se surpa; prima încăpere va servi şi de bucătărie, aşa că îi vom face o laviţă pe margine unde vor fi orânduite vasele şi căldarea cu apă; în cealaltă încăpere veţi dormi. Pentru asta vor trebui tăiate în pământ trei paturi, din care unul pe latura din fund. Hainele le agăţaţi şi voi în cuiele pe care urmează să le bateţi în pereţi. Aşa va arăta casa voastră când va avea şi acoperişul deasupra.

— Dar tot bordei se numeşte, Ioane, a spus Lisaveta.

— Ei, civilizaţia a început de la bordei înspre palat şi nu invers. Cu timpul veţi ajunge şi voi în palat, că-i văd pe băieţi încă de pe acum, harnici şi voinici. Eu zic să veniţi la noi până-l dăm gata pe dumnealui! i-a spus el Lisavetei, făcând semn spre bordeiul lor încă neacoperit. Aici mai trebuie lucrat cel puţin două zile, apoi va trebui să-l văruiţi, să faci saltelele pentru cele trei paturi, mai trebuie făcută plita unde să poţi face focul… Aşa că e mai bine să veniţi la noi.

— Venim, Ioane, că n-avem unde să locuim omeneşte. Poate vom găsi şi noi să muncim pe undeva şi să ne facem un rost.

— Hai să ducem căruţa la noi în curte, apoi vom mai vedea ce e de făcut!

În zilele următoare Ion a lucrat la bordei împreună cu Costică şi Marinică, iar Lisandra, Lisaveta şi fetele ei au pus ceapa în grădină şi alte zarzavaturi – seminţe.

Când totul a fost gata Ion i-a spus Lisavetei:

— De mâine poţi să te apuci să-ţi spoieşti cu var bordeiul că e gata! Noi mergem la câmp să semănăm orzul şi floarea soarelui; porumbul l-am pus ceva mai devreme.

— La câmp pot merge şi eu cu bărbaţii ca să vă dăm o mână de ajutor. Amândoi ştiu să are, iar Costică ştie şi să semene. Fetele vor rămâne să spoiască bordeiul, că se pricep. Pe toţi i-am învăţat cu munca.

— Bine ai făcut, a apreciat Ion. Atunci vă iau şi pe voi cu plăcere.

Dimineaţa Lisaveta a spus fetelor ce au de făcut, iar ei au plecat toţi la câmp cu căruţa cu boi. Pe drum au fost

depăşiţi de alţi săteni cu căruţele cu cai şi, după ce-l salutau, îl întrebau, în glumă: „Ţi s-a mărit familia?”, iar el răspundea prin înclinarea capului la glumele lor.

Cât vedeai cu ochii, câmpia întinsă era plină de dreptunghiuri verzi, alternând cu altele negre sau de culori cenuşii care aşteptau să fie arate şi însămânţate cu cereale pentru sezonul de primăvară.

— Aici, unde mergem acum, am două hectare de pământ; unul l-am semănat cu porumb, iar altul îl semănăm astăzi, jumătate cu orz şi jumătate cu floarea soarelui; mai am două hectare lângă cimitirul din sat pe care le-am semănat cu grâu astă toamnă. A crescut mare şi frumos şi este des ca peria. Anul trecut acolo am avut porumb şi am făcut porumbarul plin, dar e drept că a avut şi ploaie la timp. Iată că am ajuns.000… O! opreşte el boii la capătul lotului său.

Au coborât toţi şi au aşteptat să li se spună ce au de făcut. Ion le-a împărţit imediat sarcini fiecăruia:

— Eu şi Costică semănăm orzul, iar Marinică ară cu plugul în partea stângă şi pe brazda făcută de el femeile aruncă seminţele de floarea soarelui. Cred că, dacă ne străduim puţin, putem termina totul înainte de asfinţitul soarelui.

După ce a fixat plugul în brazdă l-a luat cu el pe Marinică să facă împreună delimitarea loturilor, împărţind un hectar în două părţi.

— Aici, în dreapta, lângă porumb, arăm pentru floarea soarelui, iar în stânga semănăm orzul.

Când au revenit, l-au lăsat singur pe Marinică să continue aratul, iar el şi Costică şi-au legat în jurul gâtului şi pe şold câte un sac cu orz, plin pe jumătate, asemenea cu banderola ostaşului şi au început să-l împrăştie uniform pe solul reavăn, scoţând ritmic din sac cu mâna dreaptă. La prânz au făcut toţi pauză pentru masă şi pentru boi, iar după ce le-au dat apă să bea, i-a înjugat din nou la plug. Până să coboare soarele spre asfinţit toate lucrările fuseseră terminate, inclusiv trecerea peste tot lotul cu grapa care mărunţea bulgării de pământ şi acoperea

seminţele de orz ce fusese semănat.

Ion Stuparu era mulţumit de modul cum au decurs toate şi îşi făcea socoteala că va avea o producţie bună. Nu mai contenea cu laudele la adresa băieţilor care întrecuseră toate aşteptările lui.

— Ai nişte băieţi pricepuţi şi vrednici, Lisaveto!

— Sunt pricepuţi, dar n-au avut noroc, răspundea ea.

— Lasă că va veni şi norocul într-o zi!

Au pus uneltele în căruţă şi au pornit spre casă unde au ajuns înainte de a se fi înserat, reuşind să pregătească şi cina. Toţi erau obosiţi, dar mulţumiţi de ceea ce făcuseră, iar mămăliga caldă şi friptura de pasăre care le zgândărise foamea în timp ce se spălau în curte, au fost mai mult decât o răsplată binemeritată pentru toţi.

În zilele care au urmat, Lisaveta împreună cu copiii săi, s-a ocupat de aranjarea „casei lor”, în care şi-au dus puţinele lucruri pe care le aduseseră cu căruţa de la fosta lor casă. A cusut câteva aşternuturi şi a făcut trei saltele pe care le-a umplut cu paie din curtea lui Ion şi le-au aşezat peste „paturile” tăiate în pământ, iar peste ele a aşezat cearşafuri, perne şi câte o velinţă ţesută în război. Toţi lucrau de zor, urmând să se mute definitiv în noua „locuinţă”.

Marinică privea paturile cu saltelele umflate şi râdea.

— De ce te umflă râsul aşa, băiete? l-a întrebat Lisaveta care meşterea de zor la o sobă din cărămidă, din care pornea plita pentru mâncare.

— Cum vom putea dormi pe saltelele astea aşa umflate?

— Se lasă paiele şi se nivelează repede. La noapte va fi ceva mai neplăcut, dar de mâine se aşază.

— Nu ne mai întoarcem la neică Ion?

— Mergem pe seară să ne luăm lucrurile care ne-au rămas pe acolo şi să le mulţumim, apoi ne întoarcem aici. Până atunci, fetele să meargă să aducă o căldare cu apă de la fântână ca să spălăm vasele şi să bem noi!

Elena a luat găleata şi, împreună cu Virginia, au plecat la fântâna de pe uliţa ce ducea la deal, de unde au

luat apă. Pe drum au întâlnit două femei, una ducând pe umeri o cobii iţă cu două găleţi pline cu apă, din care săreau stropi când femeia se legăna, iar cealaltă ducea pe cap o căldare plină cu apă. Au vorbit cu ele.

— Voi de unde sunteţi, fetelor, că nu v-am mai văzut pe aici? le-a întrebat femeia cu găleata pe cap.

— Suntem venite din Stoicăneşti cu toată familia.

— Şi unde locuiţi?

— La marginea satului, aproape de derea.

Aveau dreptate fetele, de la locul lor de casă nu mai erau decât vreo câteva sute de metri până la pârâiaşul pe care toţi îl numeau derea.

Când au ajuns acasă, i-au povestit tot Lisavetei:

— Mamă, am văzut în sat două femei care cărau apă ca pe la noi: una cu căldarea pe cap şi alta cu cobii iţa. Au spus că în sat sunt puţine fântâni, că cei care au săpat, nu au dat de apă şi au renunţat, a spus Elena.

— Lasă, maică, să ne aşezăm noi cum trebuie şi vom face şi fântână în curte ca să n-o mai cărăm de la aşa depărtare.

Seara s-au dus acasă la familia Stuparu pentru a-şi lua restul de lucruri dar au fost reţinuţi la masă. La plecare, Lisaveta le-a mulţumit pentru găzduirea care durase aproape două săptămâni şi s-au întors în bordeiul lor pentru prima noapte.

S-au culcat, dar Lisaveta n-a putut adormi, frământată de gânduri. „Ce vom face de acum? în saci mai am câteva ciurele de făină şi câteva de mălai, în rest nu mai avem nimic. Unde să mergem să muncim?”

În acelaşi timp, Ion şi Lisandra discutau între ei:

— Nu trebuia să-i lăsăm să plece. Încă n-au agonisit nimic şi nu au cu ce să se hrănească ea şi patru copii.

— Lasă, nevastă că mâine merg la nea Spiru Pricop să-l întreb dacă îi primeşte la el să lucreze. Văd că sunt băieţi vrednici şi pricepuţi amândoi. Dacă lucrează la el, îi va ajuta, aşa cum a făcut şi cu noi, că e om cu suflet bun. Tot de la el am reuşit să ne punem pe picioare şi noi, iar ca să munceşti nu e ruşine şi ei înţeleg asta.

A doua zi Ion Stuparu s-a sculat dis-de-dimineaţă şi a mers la familia Pricop din „satul vechi”, oameni gospodari.

— Nene Spirule, am nişte săteni veniţi de pe la noi, din „Regat”, care ar vrea să muncească. Familia asta se compune din mama, o femeie căreia bărbatul i-a murit în războiul din 916 şi patru copii; doi dintre ei sunt nişte băieţi vrednici şi pricepuţi la munca câmpului, ca şi în gospodărie. Ar fi bine dacă i-aţi putea lua aici, la câmp sau pe la grajduri

— Măi, Ioane, de oameni la muncă am nevoie, că tocmai m-au plecat doi de la grajduri, unul de la bucătărie şi vor mai fi şi alţii care vor să plece, ca să se apuce de altceva. Adu-i mâine să-i văd şi eu şi să stau cu ei de vorbă! Ştii că omul trebuie să vadă cu ochii lui, ca să nu dea vina pe altul când iese rău?!

— Atunci venim mâine.

A doua zi s-au prezentat. Spiru a privit atent la ei şi i-a „cântărit” în gând, după care a hotărât să-i angajeze.

— Vreţi să lucraţi la grajdurile de cai?

— Da, a răspuns Costică pentru amândoi.

— Eu vă dau zece lei pe lună pentru amândoi. Sau, poate vreţi cereale? a lăsat el să se înţeleagă că îşi pot alege modalitatea de plată. Veţi mânca la mine.

— Cred că la început ar fi mai nimerit să primim jumătate cereale şi jumătate bani, că nu avem nimic, a răspuns Costică stânjenit, dar şi precaut să nu-l supere pe noul lor stăpân.

— Bine. Atunci vă dau 10 lei pe lună şi 200 kg. cereale pentru amândoi. Dacă veţi munci bine, vom mai vedea. Dacă vreţi, puteţi începe chiar de astăzi.

— Rămânem la treabă! a spus Costică.

Pricop era un om înalt, bine legat, cu o faţă fină şi mereu rozã, care-l prezenta ca om blajin. Se cunoştea că era un om educat, iar în sat oamenii îl ştiau ca om serios, corect, care-şi respecta totdeauna cuvântul dat.

A chemat la el un bărbat care trecea prin curte în acel moment, i-a dat pe cei doi băieţi în primire, spunându-i ce au de făcut, după care s-a întors către Stuparu,

zâmbindu-i larg:

— Ei, eşti mulţumit, Ioane? Dacă zici că sunt pricepuţi şi harnici, vor avea numai de câştigat. Totdeauna i-am ajutat pe cei săraci, cinstiţi şi muncitori. Îmi pare rău de ei că au rămas fără tată.

— Mulţumesc, nea Spirule! Vei avea ocazia să te convingi matale singur de ei. Eu nu greşesc în cumpănirea oamenilor. Cred că n-o să vă pară rău.

A salutat şi a plecat spre casa lor, iar peste vreo oră s-a pomenit cu Lisaveta, care aştepta răspunsul.

— Unde sunt băieţii mei, Ioane?

— I-am lăsat acolo, la treabă. De azi nu mai sunt ai tăi.

— Ce vorbă e asta?

— I-a angajat pe loc. Amândoi lucrează la grajdurile de vite. Să nu le duci grija, că plata e bună şi vor mânca la el în gospodărie cu toţi ceilalţi. Nea Spiru e un om cu suflet mare şi ajută oamenii. Tot la el am muncit şi eu de am cumpărat pământul şi apoi am făcut casa.

— Poate acum vom reuşi să ne achităm faţă de voi de datoria că ne-aţi omenit atâtea zile.

— Nu poate fi vorba de nicio datorie, i-a întors-o Ion. Noi abia ne obişnuiserăm cu voi în casă şi la muncă, dar la noi munca se termină repede dacă pământul e puţin.

— Cum să nu fie vorba de datorie?

— Lasă, mai întâi să vă îmbogăţiţi voi, apoi ne socotim! a spus el râzând. V-am ajutat din toată inima.

…După ce s-a înserat, au apărut şi băieţii. Lisaveta îi tot pândea din uşa bordeiului, până a văzut apropiindu-se pe lângă gardul vecinilor două umbre.

Au povestit tot ce au făcut toată ziua, precum şi despre modul cum au fost primiţi şi ce plată li s-a stabilit, părând destul de mulţumiţi, dar obosiţi.

Aşa a trecut o lună de zile şi au primit bani şi cerealele promise, apoi alta şi alta…

Lisaveta îi întreba mereu:

— E bine acolo? E greu? îi întreba mama grijulie.

— E bine, mamă. Trebuie să muncim dacă ne-am

tocmit cu omul. E un stăpân bun şi cinstit şi are un băiat de vreo optsprezece ani, la fel de bun, zice Costică.

— Ce faceţi acolo?

— De toate. Îi îngrijim animalele, mergem la arat, la prăşit, la cosit fân şi zilele acestea am treierat orzul.

— Dacă ne mai revenim şi noi poate va fi mai uşor. Într-o zi s-au întors acasă mai devreme ca de obicei.

— Ce-i cu tine acasă la ora asta, Marinică? De ce ai venit aşa devreme? Ce s-a întâmplat? Costică unde este?

— Nu te speria! Am venit amândoi, dar el a rămas afară să stea de vorbă cu Murgu, că nu s-au văzut de două zile. Mâine plecăm la Constanţa, la târg cu nişte cereale şi ne-a dat drumul mai devreme ca să ne odihnim.

— Numai voi plecaţi?

— Nu. Merge şi fiul stăpânului, Radu. Noi aici nu ştim încotro este Constanţa, iar când i-am spus asta, ne-a zis că trebuie să luăm o piatră în gură, că aşa e obiceiul când vezi un oraş pentru prima dată.

— Cheamă-l şi pe Costică, să mâncaţi şi să treceţi să vă culcaţi.

— Nu ne este foame. Am mâncat acolo înainte de a pleca acasă.

— Ce v-a dat să mâncaţi?

— Ciorbă de pasăre şi tocană de cartofi cu carne, în zori, Lisaveta i-a trezit uşor şi au plecat la treabă. Căruţele erau încărcate cu saci de orz, încă decuseară şi totul fusese pregătit în cele mai mici amănunte.

Au înhămat doi cai puternici, folosiţi de obicei la transport, iar după ce au urcat deasupra sacilor administratorul (vătaful) şi Radu, fiul stăpânului, prima căruţa, condusă de Costică a ieşit pe poartă. A doua căruţă a fost condusă de Marinică, fiind însoţit de fiica bucătăresei, care mergea în oraş să facă cumpărături pentru „Rusalii”.

Au ieşit din sat pe lângă băcănia lui Nemeş, iar de acolo au luat-o la dreapta pe drumul care făcea legătura cu şoseaua naţională Constanţa – N. Vodă.

Căruţele scârţâiau sub povara sacilor grei cu orz, în

număr mare, încât încărcătura trecea mult peste coşul căruţei în înălţime.

Au ajuns în oraş când începuseră să se ivească pe cer razele roşii ale soarelui care înţepau văzduhul ca nişte suliţe. Au oprit în dreptul barierei de la calea ferată, aşteptând să treacă trenul, apoi au intrat pe strada Atelierelor şi de acolo, în oborul de cereale şi animale, trecând pe lângă o moară de ulei.

Oborul propriu-zis se afla pe un loc viran, pietruit, înconjurat de case pitice, pe porţile cărora erau înscrise numere de ordine cu vopsea neagră, de o mână cam prea grăbită.

Au tras şi ei căruţele la rând cu celelalte care veniseră mai devreme – unele decuseară – lângă care boii şedeau culcaţi şi rumegau. Forfota începuse devreme, bărbaţi şi femei strigau, din spatele sacilor aliniaţi, nume de produse şi preţurile acestora, străduindu-se să le vândă cât mai cu câştig.

— Luaţi toţi sacii din căruţe şi puneţi-i aici! le-a indicat Gh. Poştaşu, administratorul lor, locul unde se vor instala să vândă orzul. Caii să-i legaţi la căruţe unde este destul fân şi sub el grăunţele!

După ce le-au arătat cum şi cât să vândă orzul, Gh. Poştaşu i-a lăsat pe amândoi băieţii lângă saci, iar el cu Radu, însoţiţi de Maria, fata bucătăresei, au plecat în oraş, pierzându-se repede prin mulţimea care umplea toată zona şi era în continuă mişcare.

Aproape de prânz, Costică şi Marinică au reuşit să vândă întreaga cantitate de cereale, iar când au făcut socoteala, aveau câţiva lei în plus. Aşteptându-i pe ceilalţi, se plictiseau şi şi-au făcut de lucru, adăpând caii la fântâna aflată în marginea târgului unde jgheaburile erau permanent pline cu apă.

Prima a sosit Maria care le-a arătat coşul plin cu oale, căni şi farfurii din lut ars şi alte obiecte.

— Ce faci cu atâtea căni? a întrebat Marinică.

— Păi, le împărţim. Aşa e la „Moşii de oale”.

Mai târziu a sosit şi Gh. Poştaşu care s-a mirat când a

văzut că băieţii vânduseră toate cerealele.

— Aţi terminat aşa de repede?

— Da, i-a răspuns Costică. Au venit câţiva oameni cu cărucioarele şi au luat doi-trei saci fiecare.

— Şi sacii unde sunt? a întrebat speriat că s-ar fi putut să dea sacii odată cu orzul.

— Am mers cu ei acasă, iar după ce i-au golit, i-am luat înapoi. Unii au venit cu sacii lor de la început şi doar i-am trecut dintr-un sac în celălalt.

— Bine aţi făcut. Sacii noştri sunt însemnaţi cu vopsea şi aproape toţi sunt noi, a adăugat el mulţumit.

Costică i-a predat toţi banii. Sunt mai mulţi decât am socotit eu. Luaţi şi voi zece lei şi mergeţi pe la prăvălii să vă cumpăraţi câte ceva!

— Nu-i cheltuim, că avem mare nevoie de bani, a spus

Costică.

— Atunci să ne pregătim de plecare. Tu mergi cu noi. Maria?

— Da, dacă mă luaţi, a răspuns fata.

— Doar n-o să te lăsăm aici. Aţi dat apă cailor? l-a întrebat el pe Costică.

— Da, i-am adăpat la fântâna de-acolo, a răspuns acesta, arătând spre locul unde se aflau jgheaburile.

Au pornit la drum şi în jumătate de ceas au ajuns în sat Poştaşu s-a prezentat la stăpân să-l informeze cu cele petrecute la oraş.

— Cum s-au comportat băieţii? l-a întrebat Spiru la sfârşitul discuţiei lor.

— Foarte bine. Ei au vândut toate cerealele, în timp ce eu am fost cu Radu în oraş, apoi acasă la domnul Petrescu. Când m-am întors în obor, ei adăpaseră şi caii şi mă aşteptau cu căruţele pregătite de plecare. Mi-a plăcut de ei că sunt cinstiţi, lucru mai rar întâlnit printre slugile prea sărace. I-am urmărit la câmp şi grajduri, sunt îndemânatici şi vrednici, poţi avea încredere în ei să le dai orice de făcut.

— Sunt copii învăţaţi de mici cu munca, dar sunt

necăjiţi că tatăl lor a murit în război, a spus Spiru.

— N-am ştiut asta.

— Trebuie să-i ajutăm şi noi mai mult, a adăugat Spiru Pricop, rămânând pe gânduri.

După ce au dus caii în grajd şi le-au dat furajele, apoi au băgat căruţele sub şopron pentru a le adăposti de ploaie, Costică şi Marinică au plecat acasă.

— Cum a fost la oraş? i-a întâmpinat Lisaveta.

— Bine. Ce oraş mare e Constanţa! au spus ei pe rând, povestind tot ce au făcut acolo.

I-au dat banii Lisavetei, preţul sudorii lor de toată ziua, iar ea le-a dat „veste cea mare”:

— Astăzi a venit la noi perceptorul (agentul fiscal) de la primărie cu un alt bărbat şi ne-a măsurat locul de casă pentru care trebuie să plătim impozit. I-am spus că sunt văduvă de război, iar el m-a îndrumat să fac petiţie la primărie ca să primim şi noi pământ. A zis că ne dă două sau trei hectare de pământ. M-a ajutat el de am scris petiţia şi a luat-o cu el la primărie, urmând să-mi dea răspuns când va veni iar prin sat după impozite.

— Ar fi bine să ne dea, am avea şi noi un rost ca orice om gospodar din sat, a apreciat Costică. Trebuie să facem ceva ca să ducem o viaţă mai omenească.

Lunile treceau şi se apropia toamna, iar grijile se înmulţeau: lemne de foc, adăpost pentru cal şi pentru cerealele pe care urmau să le primească ca plată pentru munca lor, haine groase pentru iarnă şi altele.

Toată vara Lisaveta şi fetele au făcut chirpici lângă derea, care se uscaseră şi trebuiau aduşi în curte înainte de a începe ploile de toamnă. Băieţii nu puteau da o mână de ajutor decât în zilele de duminică şi câteodată, seara, dacă se puteau întoarce mai devreme. I-au cărat cu căruţa şi i-au stivuit în curte, în apropierea uliţei.

— Voi ce părere aveţi, maică, putem să facem ceva cu ei până vine iarna? i-a întrebat Lisaveta.

— Eu cred că trebuie să construim o magazie şi grajdul. Nu putem ţine calul afară în ploaie şi viscol, a spus Costică.

— Păi, de unde luăm lemne şi ce ne mai trebuie ca să le facem acoperiş, că trebuie acoperite?

— Căpriorii îi cumpărăm de la oraş. Mai luăm şi nişte şipci, iar deasupra punem snopi de coceni bine rânduiţi ca să se scurgă apa.

— Dacă tu zici că se poate, aşa să facem. Când te duci la oraş după materiale?

— Săptămâna viitoare ne trimite la târg cu ovăz şi fasole. Voi vorbi cu stăpânul să mă lase să aduc materialele cu căruţa lui, la întoarcere. Îi spun tot ce avem de gând să facem şi poate vrea să ne ajute, că este un om bun la suflet. Magazia şi grajdul la construim în două zile, dacă muncim toţi din casă. Îl zidesc eu, că doar ştii că mă pricep.

— Şi cum să facem? a întrebat iar Lisaveta.

— Sâmbătă rămânem acasă şi ne apucăm de treabă, iar luni poate le terminăm. Vorbeşte dumneata cu nea Ion Stuparu, poate ne dă piatra pe care o are grămadă în spatele magaziei, că trebuie să facem fundaţie la toată construcţia, iar mai târziu îi aduc eu altă piatră de la carieră!

A doua zi Lisaveta s-a dus la familia Stuparu şi le-a spus ce vor să facă. După un moment de chibzuinţă, Ion a asigurat-o că îi dă piatra, dar va veni să dea o mână de ajutor.

Două zile de foc. Muncă multă, chirpici grei, dar la sfârşit a venit satisfacţia, construcţia era în picioare şi îşi aştepta acoperişul, uşile şi ferestrele.

— Bună treabă a ieşit, băieţi! îi lăuda Ion, dar trebuie acoperit repede să nu înceapă ploile.

— Trebuie lipit cu pământ galben, cel puţin pe dinafară, altfel îl roade ploaia, a fost de părere Lisaveta. Să aducem pământ şi să-l lipesc împreună cu fetele.

— Cu ce îl acoperiţi? s-a interesat Stuparu.

— Cu coceni legaţi în snopi, a răspuns Costică.

— Aveţi coceni?

— Am vorbit cu domnul Spiru Pricop să tăiem cocenii de pe un hectar şi ne dă nouă jumătate din ei. Mergem în

zilele următoare, să-i tăiem, într-o dimineaţă pe rouă. Căpriorii şi nişte şipcă le luăm de la oraş, din obor – a explicat Costică.

Toate s-au făcut aşa cum au plănuit ei şi au intrat în iarnă liniştiţi că au adăpostit calul pe care îl considerau important, ca oricare alt membru al familiei.

Iarna au petrecut-o tot în bordei, dar în primăvară le-a surâs norocul: Lisaveta a primit trei hectare de pământ de la stat ca văduvă de război, iar cu uneltele împrumutate de la familia Stuparu, a reuşit să le are şi să le însămânţeze cu porumb şi orz; cu banii şi cerealele adunate pentru munca băieţilor, au fost cumpărate materialele pentru casă, care a fost gata până la sfârşitul lunii iunie, când s-au mutat în ea, mobilând-o rând pe rând cu cele necesare, cu mare greutate.

Continua să lucreze la Spiru Pricop deoarece puţinul lor pământ nu le lua decât câteva zile de arat şi semănat şi alte câteva zile la recoltat.

Într-o zi Marinică a fost trimis să ducă nişte lemne sparte pentru foc. În bucătărie se găsea şi soţia stăpânului care l-a întrebat cum îl cheamă şi cine i-a cusut florile de pe gulerul şi pieptul cămăşii?

— Marin, a răspuns el, iar cămaşa mi-a făcut-o mama. E făcută mai demult, că aşa se făceau pe la noi.

— Spune-i mamei tale să vină pe la mine, într-o zi! Poţi să vii şi tu cu ea. Ai înţeles?

— Da, am să-i spun.

Şi i-a spus. Lisaveta i-a făcut o vizită, au discutat, iar de atunci ea şi fetele ei au cusut pentru familia Pricop cămăşi de noapte şi seturi de lenjerie din materiale scumpe pe care florile reprezentând trandafiri, bujori, etc., deveneau adevărate bijuterii din amici de diferite culori.

Uneori Spiru Pricop se îmbrăca cu o astfel de cămaşă cusută cu flori pe piept şi guler, iar când era întrebat cine i le-a făcut, răspundea: „sunt cămăşi cu şabace, lucrate de nişte mâini de aur”.

Zi şi noapte lucra Lisaveta, ajutată de fetele ei, iar ce primea pe lucru ajuta să agonisească cele necesare pentru

casă, dar şi o parte din uneltele agricole trebuincioase în gospodărie. Abia în anul următor au reuşit să mai cumpere două hectare de pământ de la un sătean dintr-un sat vecin, Idilchioi, iar în acea toamnă l-au anunţat pe Pricop că nu mai pot veni la lucru, deoarece au de muncă în propria lor gospodărie.

— Vă mulţumesc pentru tot ce aţi făcut pentru noi! a spus Costică. Dacă veţi avea vreodată nevoie de noi, să ne anunţaţi, că venim! a spus el la plecare.

— Îmi pare rău că mă despart de voi, dar aşa este viaţa! Mă bucur că o duceţi mai bine. Aţi muncit cinstit şi meritaţi asta.

Iama a trecut greu pentru ei, care abia aşteptau să pornească la lucru pământului lor; aveau cinci hectare din care două le semănaseră cu grâu în toamnă, urmând să semene două hectare cu porumb şi unul cu orz şi ovăz în părţi egale, pentru cal. De la familia Stuparu cumpăraseră o viţică de un an şi jumătate, de la care sperau să aibă lapte spre toamnă. În curte aveau câteva păsări.

— A fost un an bun! a afirmat Lisaveta mulţumită. Am muncit toţi pe rupte, dar a meritat. Ar mai trebui să cumpărăm un cal şi câteva oi, iar după culesul porumbului, să vedem ce bani ne mai rămân, poate că reuşim să mai cumpărăm un hectar sau două de pământ, că nu se ştie ce vremuri mai vin.

În curtea lor apăruseră şirele lungi de paie, glugile de coceni şi porumbarul plin cu ştiuleţi de porumb, ca în toate curţile de oameni gospodari, însă le lipsea fântâna, deoarece nimeni nu dăduse de un izvor de apă în acea zonă, deşi aproape toţi încercaseră să sape. Continuau să aducă apă cu butoaiele, precum şi cu „cobiliţa”, de la fântânile situate pe deal.

Bordeiul nu a fost dărâmat. L-au mai lăsat să supravieţuiască încă vreo doi ani de zile în spatele casei folosind la păstrarea butoaielor cu murături, varză, etc., până când o ploaie torenţială de durată l-a înecat.

În anii următori, ani mănoşi pentru agricultură, au reuşit să mai cumpere un hectar de pământ, doi boi de

plug şi zece oi, iar Lisaveta a pus cloşti pe ouă de găină şi de raţă, reuşind să umple curtea de păsări. Toate acestea au fost de natură să-i ajute să ducă o viaţă normală, în rând cu ceilalţi săteni.

Pe măsură ce copiii Lisavetei creşteau, se maturizau şi au început să se ivească alte probleme.

*

Cum se formase dereaua?

Am arătat mai înainte că satul era tăiat în două de o şosea de piatră, care începea de la prăvălia lui Nemeş, trecea pe lângă şcoală, biserică şi se termina la prăvălia lui Iane Gheorghiu; ambele prăvălii aveau câte un spaţiu larg – încăpere numită salon – unde se desfăşurau nunţi şi horele duminicale, iar mai târziu baluri.

Mai jos de prăvălia lui Iane era o vale râpoasă, în care sătenii au descoperit izvoare de apă şi au construit o cişmea săpând chiar în mal. După ce i-au zidit peretele cu plăci mari de piatră, din loc în loc au practicat câteva ţevi destul de groase prin care apa curgea permanent într-un jgheab lung de peste douăzeci de metri, tot din piatră. Acolo se aduna zilnic cireada satului şi oricine voia putea să ia apă cu cana, cu căldarea sau cu butoaiele; apa era rece, limpede şi plăcută la gust, izvor de sănătate. Cu tot consumul zilnic, izvoarele aduceau un volum mare de apă, care trecea peste marginile jgheabului plin şi se scurgea la vale spre nord, trecând pe marginea satului şi ajungând până în satul Mamincea (Straja).

De-a lungul văii, sătenii săpaseră gropi în care, cu ajutorul apei ce curgea la vale, făceau chirpici din pământ amestecat cu paie şi pleavă, atât de mult folosiţi la construirea caselor şi acareturilor din gospodării.

Dat fiind că nu era un râu vijelios, ci un pârâiaş care curgea molcom pe fundul văii, localnicii l-au numit „derea”. Numai când ploua mult sau primăvara, când se topeau zăpezile mari, apele se umflau şi treceau peste maluri, dar asta se întâmpla foarte rar.

Gropile săpate se umpleau cu apă, pe suprafaţa căreia pluteau zilnic cârduri de gâşte şi raţe, iar noaptea

broaştele dădeau „concerte” până în zorii zilei. Din acest pârâiaş se adăpau oile şi toate celelalte vite care păşteau pe islazul comunal prin mijlocul căruia acesta trecea.

Cap. 4. Ilinca

Costică şi Marinică îşi făcuseră mulţi prieteni, atât în sat, cât şi prin satele din jur, deoarece la horele de la Iane sau de la salonul lui Nemeş, veneau şi flăcăi din alte sate, căutând fete frumoase. Alteori plecau şi ei în satele vecine după distracţii.

Cel mai des pleca Costică la Mamincea (Straja) unde avea un prieten, Costea Mandache, la care trăgea de fiecare dată şi unde calul lui era bine îngrijit. Costea îl ademenise, spunându-i: „Vino la noi, că avem multe fete frumoase!”, iar el s-a dus şi s-a convins că este aşa, după cum vom vedea mai departe.

Într-o duminică a bătut la poarta lui Costea Mandache, care l-a primit cu mare bucurie.

— Bine-ai venit, Costică! Hai înăuntru, că n-o să vorbim aici, în drum! îmi pare bine că ai venit, mă băiete!

— După cum vezi, nu sunt singur şi nu vreau să mă despart de prietenul meu Sandu.

— Avem loc pentru toţi. Noroc, Sandule! a spus Costea, strângându-i mâna prieteneşte. Hai să adăpostim caii în grajd şi să le dăm nişte nutreţ, apoi mai vedem noi!

I-au dus şi i-au legat la iesle, apoi Costea şi-a strigat fratele mai mic:

— Ghiţă, ocupă-te tu de caii ăştia! Dă-le ceva grăunţe!

Au intrat în casă şi i-a poftit pe scaune în jurul unei mese, iar apoi a adus o oală din lut ars şi pahare; a turnat în ele un vin roşu-închis şi a ridicat întâi Costea paharul, spunând:

— Noroc, prieteni! Bine aţi venit în casa mea! De aici mergem la horă în sat. De acord?

— Da, dar noi nu stăm prea mult, a spus Sandu.

— De ce? Aici avem fete frumoase, măi, Sandule.

Au plecat. Salonul se afla pe vale, în mijlocul satului, într-o încăpere spaţioasă din locuinţa unui băcan înstărit.

Când au intrat, tinerii erau prinşi într-o horă mare, cu două cercuri concentrice.

Pe băncile fără spătar aşezate pe lângă pereţi, şedeau femei în vârstă, ţinând hainele odraslelor lor prinse în horă; acestea îi urmăreau pe dansatori şi, din când în când, îi dojeneau pe copiii neastâmpăraţi care se zbenguiau în preajma lor.

Hora unduia frumos, scoţând în evidenţă costumele multicolore ale tinerilor; fetele purtau le, cusută cu romburi, flori sau garnituri duble din amici roşu şi negru, iar fotele, de culori mai închise, tot cu modele florale, erau strânse în talie cu bete (un fel de cordon) lucrate din lână, ţesute în război; băieţii purtau cămăşi albe, cu gulere simple, descheiate în partea de sus a pieptului, cu o platcă mare cusută cu modele rombice şi florale, încadrate pe margini cu linii duble, combinate, din amici roşu şi negru; pe partea exterioară a mânecilor şi pe manşete se repeta acelaşi model ca cel de pe piept. Purtau toţi pantaloni de culoare închisă din aba, ţesută în război, strânşi pe picior, având ciorapi albi din lână cu modele în găurele la partea de sus, care erau trecuţi peste pantaloni şi ajungeau aproape de genunchi. Majoritatea purtau opinci din piele de animale, lucrate frumos cu vârf şi călcâi, încât aduceau la înfăţişare cu pantofii; alţii, puţini la număr, purtau ghete sau bocanci.

În mijlocul horei dansa o pereche; fata întorcea capul din când în când spre o altă fată din horă, cu care schimba cuvinte ce le făcea pe amândouă să râdă cu mare veselie, dând capul pe spate.

— Cine e fata care râde aşa? îl întreabă Costică pe prietenul său Mandache.

— Care?

— Aia cu trandafirul la ureche, din hora de la mijloc.

— Da. Ilinca lui Marin Nae. Îţi place?

— Da, e o fată frumoasă, încuviinţează Costică.

— Este. Dar mai bine ai face s-o inviţi la dans şi să te convingi singur. Mergem amândoi la grupul lor când începe dansul, apoi e treaba voastră. E bine aşa?

— E bine.

Aşteptară. Lui Costică clipele i se păreau ceasuri. Când orchestra începu să cânte un vals, amândoi se îndreptară spre grupul lor, aşa cum vorbiseră.

— Dansaţi? a întrebat-o el.

Ilinca l-a privit fix în ochi câteva clipe, apoi a răspuns scurt:

— Dansez, cum să nu dansez?

A făcut un pas spre el, apoi a ridicat braţul stâng pentru a-i permite lui s-o cuprindă cu dreapta de mijloc. În timpul dansului el a făcut primul pas spre a se cunoaşte:

— Mă cheamă Costică Dinu şi sunt din Abdula.

— Mă bucur că te cunosc. Pe mine mă cheamă Ilinca Nae şi locuiesc aici în sat. Să ştii că îmi place cum joci (dansezi). Unii dansează atât de greu că te obosesc de tot, iar alţii te calcă de-ţi rup pantofii, dar nu-i poţi refuza.

Costică a dat mai puţină importanţă acestor amănunte şi a întrebat-o direct:

— Eşti măritată?

— Nu sunt, a răspuns ea, întorcând capul în altă parte, semn că evita să mai răspundă la alte întrebări.

Înţelegând acest gest, Costică nu a mai întrebat nimic, continuând să danseze. Când a încetat muzica s-au desprins unul de celălalt, dar înainte de a-i da drumul la mână, a început o horă mare şi el a reţinut-o, prinzându-se amândoi în horă. Au urmat apoi un alt vals, un tangou şi ei au rămas tot împreună.

La un moment dat ea a părut îngrijorată că s-a înserat şi i-a spus:

— Eu trebuie să merg acasă, că dacă întârzii mă ceartă tata şi nu vreau aşa ceva.

— Să mergem! îmi dai voie să te însoţesc?

Ilinca n-a răspuns, dar au plecat împreună. Ar fi vrut să fie şi cu el, dar nici nu voia să o vadă sătenii însoţită de un bărbat.

Pe uliţa dinspre casa lor s-au întâlnit cu o femeie mai în vârstă care ducea apă pe o cobii iţă. A salutat-o cu respect, folosind formula uzitată prin multe sate:

— Bună seara, ţaţă Stană!

— Bună seara, maică! i-a răspuns femeia, oprindu-se pe loc pentru a-i studia mai bine pe amândoi.

După ce s-au depărtat de ea, Costică i-a spus râzând:

— Îmi place că eşti respectuoasă cu cei în vârstă.

— Este vecina noastră de la hotarul dinspre vale şi ar fi fost ruşine să n-o salut. Iată că am ajuns! Asta care se vede dincolo de uluci este casa noastră, a spus Ilinca, arătându-i o casă vopsită în alb şi cu acoperişul din ţiglă roşie. Să ne oprim aici!

O vreme au stat faţă-n faţă şi nu scotea niciunul vreun cuvânt, doar se priveau. Înserarea se lăsase din ce în ce mai mult. Costică s-a apropiat şi a cuprins-o în braţe, constatând că este la fel de emoţionată ca şi el. Când a strâns-o mai tare şi şi-a lipit obrazul de al ei, i-a simţit flacăra care-i cuprinsese faţa şi inima bătând cu putere. Cu un râs tremurat i-a spus:

— A cui inimă bate aşa tare? A mea sau a ta?

— Dă-mi drumul! Lasă-mă să plec că este târziu! l-a rugat ea, forţându-se să iasă din strânsoarea braţelor lui.

— Te superi dacă vin din nou duminica viitoare?

— De ce să mă supăr? Poţi veni şi vom vedea atunci, dar acum trebuie să plec, să nu iasă tata din casă şi să ne vadă aici.

S-au despărţit. Ilinca a intrat în curte iar Costică a coborât pe uliţa care ducea spre casa prietenului său pentru a-şi lua calul şi să plece acasă.

Toată săptămâna a lucrat cu gândul la duminica următoare în care urma să se întâlnească cu Ilinca, pe care o vedea, în închipuirea lui, îmbrăcată cu ia imaculată şi fotele înflorate, cu pielea albă a feţei încadrată de părul bogat de culoarea întunericului, care-i cădea pe spate împletit într-o coadă groasă ce îi ajungea până mai jos de şale.

În clipele de odihnă şedea întins pe pat, cu faţa în sus şi se gândea la Ilinca, dorindu-şi să fie împreună, să aibă casa lor, copiii lor. Cu ea avea curajul să pornească în viaţă şi să înfrunte toate greutăţile. Abia aştepta s-o vadă din

nou.

Începuse să se izoleze de ceilalţi prieteni pentru a nu fi obligat să-i însoţească prin alte sate la hore şi baluri. Voia să fie singur şi să se întâlnească, în taină, cu Ilinca, departe de alţi ochi.

Costică se dezvoltase mult, transformându-se într-un adevărat bărbat, înalt, cu umerii laţi şi braţele vânjoase, cu o ţinută semeaţă şi o privire pătrunzătoare; hainele îi veneau ca turnate pe trupul bine clădit, iar pe cap, peste părul castaniu bogat, puţin ondulat, purta o pălărie cu borurile nu prea mari, înclinată pe urechea dreaptă.

Lisaveta i-a observat comportarea schimbată, dar nu a îndrăznit să-l întrebe mai mult decât:

— Ce ai, maică? Eşti bolnav, te doare ceva?

— Nu, mamă, n-am nimic, i-a răspuns el sec.

A venit şi ziua de duminică. Dimineaţa şi-a petrecut-o construind o cutie din lemn în care a montat o piatră rotundă pentru tocilă, iar la prânz, după ce a mâncat ceva în fugă, a mers la grajd unde l-a ţesălat pe Murgu şi l-a pregătit de drum, înfăşurându-i spatele cu un pled mare de lână, prins în două chingi. Mai târziu s-a îmbrăcat şi el cu hainele de sărbătoare şi s-a strecurat, neobservat, din casă, luând drumul spre Mamincea călare pe cal. Se afla departe când i-a observat lipsa Lisaveta care privea peste gard, întrebându-se: „unde s-o duce fără să-mi spună?”

Murgu mergea la trap peste islazul înverzit. Deşi toamna era pe sfârşite, era o zi caldă, iar pe câmp bătea un vânticel dinspre răsărit care mişca uşor iarba luminată de razele soarelui.

Lui Costică îi făcea bine aerul curat şi asculta, cu zâmbetul pe buze, zgomotul aproape muzical pe care îl făcea stomacul armăsarului tânăr în timpul mersului.

A mers direct la salonul de dans, fără a mai trece pe acasă pe la Costea, prietenul său. Dorea să se convingă dacă Ilinca se află la horă şi abia după aceea să se îngrijească de cal. Aşa că l-a legat pe Murgu de un pom din apropierea salonului şi a intrat înăuntru, căutând cu ochii peste tot. A dat, mai întâi, de Costea, care l-a liniştit,

arătându-i-o pe Ilinca:

— Lasă că n-ai pierdut-o! Uite-o acolo pe bancă! Ia spune, unde ai lăsat calul?!

— Aici.

— Cum aici? Nu l-ai dus la un grajd?

— Nu. Este afară. Nu ştiam dacă voi rămâne la horă.

— Atunci de ce ai mai venit?

— Costea l-a căutat pe Gheorghiţă, fratele său mai mic şi la trimis acasă cu calul lui Costică:

— Ghiţă, vezi că afară este calul lui Costică. Îl iei şi-l duci la noi, îi dai fân şi vii înapoi să-mi spui ce ai făcut!

Ambii flăcăi s-au prins în hora care tocmai se învârtea în salon şi, trecând pe lângă locul în care se afla Ilinca, aceasta i-a observat. Ar fi vrut şi ea să se prindă lângă ei, dar a continuat să discute cu o vecină care şedea pe canapea alături de ea.

Când muzica a încetat, Costică s-a apropiat de ea şi i-a şoptit la ureche:

— Bună ziua! Nu te aşteptai să vin?

— Ba da., eram aproape sigură că vei veni, i-a răspuns Ilinca cu glasul ei melodios şi cu faţa luminată de un zâmbet larg.

— Nu vrei să plecăm de aici? Abia avem mai mult timp ca să vorbim pe îndelete. Am multe să-ţi spun, i s-a adresat el cu o mină a omului care adresează o rugăminte.

— Să mai aşteptăm puţin! Aici este şi mama mea şi ar fi bine să avem răbdare până când va pleca ea acasă.

Au mai dansat o vreme, apoi au plecat, oprindu-se în uliţă, lângă gardul din spatele casei lor. Niciunul nu vorbea, parcă erau încremeniţi. Abia târziu Costică a îndrăznit să rupă tăcerea şi, ţinând-o de mână, i-a spus cui glasul tremurat:

— Ştii, Ilinca, mie îmi eşti tare dragă şi… aş vrea să fim împreună, adică aş vrea să mă însor cu tine, dar dacă vrei şi tu, că eu… şi Costică s-a oprit încurcat în propriile lui cuvinte.

— Nu ştiu ce să-ţi răspund. Dar tu ce ştii despre mine? Nimic. Tot nimic nu ştiu nici eu despre tine, în afară

de faptul că eşti un tânăr chipeş din satul Abdula, după cum mi-ai mărturisit în ziua când ne-am cunoscut acolo, la horă.

— Dar mie îmi ajunge cât ştiu despre tine şi nu vreau să ştiu mai multe, a spus Costică.

— Ia-o mai uşor că nu este chiar aşa de simplu! Ce-ai spine tu dacă eu aş mai fi fost măritată şi aş mai avea şi un copil? în situaţia asta mă mai vrei?

Lui Costică nu-i plăcu răspunsul şi, după câteva clipe de chibzuinţă, propuse un târg:

— Hai să prezentăm fiecare dintre noi situaţia adevărată în care ne aflăm! Voi începe eu: nu sunt însurat şi nu am niciun fel de obligaţii faţa de cineva din sat sau din altă parte. Locuiesc cu mama şi cu încă trei fraţi mai mici decât mine, deoarece tata a murit în războiul din 1916. Vreau să ştii că încă nu am făcut armata. Asta este toată povestea mea, a mai spus el, după care a tăcut, aşteptând destăinuirea Ilincăi, care întârzia.

— Situaţia mea este mult mai încurcată, a spus ea într-un târziu, după care a tăcut, continuând în gând: „nu-i pot ascunde adevărul. Ce efect va avea asupra lui adevărul meu crud? Cum va reacţiona? Şi totuşi, trebuie să-l ştie, deci, i-l voi spune”.

Continua să tacă, deşi se frământa în interior.

— De ce este mai încurcată? a întrebat-o el.

— Ce să-ţi spun? Şi eu am tot trei fraţi ai mici, locuiesc tot împreună cu părinţii care trăiesc amândoi, dar am şi un copil în vârstă de aproape un an de zile, copil născut de fată mare sau „din flori”, cum se mai spune; acest copil este al meu şi trebuie să-l cresc, nu-l pot lăsa părinţilor mei şi nici nu vreau. Eu credeam că ai aflat de la Costea Mandache sau de la altcineva din sat.

— Nu mi-a spus nimeni astfel de lucruri, a răspuns Costică dezamăgit. După o scurtă tăcere, când „şocul” a trecut, acesta a întrebat-o încet:

— Şi copilul unde se află acum?

— Acasă la noi. Nu ţi-am spus că locuiesc împreună cu părinţii mei? Tot acolo locuieşte şi el, în casa

părintească. Mi-a fost forte greu la început, dar… Acum ştii despre mine tot ceea ce trebuia să ştii. Asta sunt şi nu mai pot face nimic.

În timp ce Ilinca îşi explica situaţia grea şi „încurcată” în care se afla, Costică o privea cu duioşie şi încerca să-i găsească motive care să-i justifice fapta, comparând-o cu o faptă a lui anterioară, când a fost încurcat cu o fată de la el din Regat. Atunci erau amândoi tineri şi „necopţi” la minte, astfel că relaţia lor s-a destrămat. A chibzuit îndelung la toate acestea, după care a întrebat-o:

— Dar tu mă vrei pe mine?

— Păi, aş vrea, dar…

— Bine, dacă mă vrei, sâmbăta viitoare voi veni cu mama la voi acasă pentru a ne înţelege, a turuit el repede, fără a-i mai aştepta răspunsul. Dacă tu eşti de acord cu mine, te rog să-i anunţi de venirea noastră! Cred că este mai bine să ştie.

— Vrei să mă peţeşti, cum s-ar spune?

— Zii cum vrei, dar să faci aşa cum ţi-am spus! Joi voi veni din nou, pe înserat, ca să-mi spui ce ai făcut. Te aştept tot aici. Te rog să ai grijă să iasă toate bine!

— Da, voi încerca.

S-au strâns în braţe şi s-au sărutat îndelung, încât nu se mai îndurau să se despartă.

— Rămâi cu bine! i-a spus el, cu respiraţia tăiată.

— Mergi sănătos şi să ştii că te aştept!

Costică a pornit grăbit pe uliţă, iar Ilinca a rămas pe loc, privind în urma lui cum se pierdea în întuneric, după care a intrat şi ea în curte.

Şi-a luat calul şi a pornit spre casă unde a ajuns destul de târziu. Când a intrat în casă, Lisaveta şi fraţii lui stăteau cu lampa aprinsă şi discutau. Când l-au văzut intrând pe uşă, toţi s-au înseninat la faţă, ceea ce i-a dat o stare de nelinişte. „De ce nu dormeau? De ce îl aşteptau? Se întâmplase ceva?” se gândea el.

— De ce nu v-aţi culcat până acum? i-a întrebat el, privindu-i pe rând.

— Mama era îngrijorată să nu fi păţit tu ceva pe acolo pe unde ai fost, a explicat Marinică. E drept că ne-a cam speriat şi pe noi cu bănuielile ei.

— Am fost la Mamincea, a răspuns Costică cu o voce groasă şi sobră. Află, mamă, că acolo am găsit o fată şi să nu te mai sperii când lipsesc. Vreau să mă însor cu ea, chiar am stabilit ca sâmbăta viitoare să mergem la ei şi să ne înţelegem cu părinţii. Dar despre asta vom mai vorbi noi amândoi, acum îmi este foame. Voi aţi mâncat?

— Da, i-a răspuns Lisaveta, care s-a ridicat şi i-a adus mâncarea, după care s-a aşezat pe un scaun în aşteptarea altor ştiri.

Ceilalţi plecaseră să se culce, iar mama îşi privea fiul cum mănâncă şi se gândea: „Ce mare a crescut! Este un bărbat adevărat şi poate ar trebui să se însoare, să-şi facă rostul lui”. Continua să-l privească şi în mintea ei sălăşluiau tot felul de întrebări.

După ce a sfârşit de mâncat, Costică continuă ideea începută mai înainte:

— Fata este frumoasă, mamă, dar are şi ea un necaz şi anume: a născut un copil de fată mare, dar eu zic că asta n-ar fi prea grav că am făcut şi eu cam la fel. A rămas să vedem ce vor spune părinţii ei, că de restul am eu grijă. Tu ce zici?

— Ce să zic, maică? Copiii străini aduc certuri întotdeauna într-o familie, iar unele certuri pot duce la despărţire. Câţi ani are copilul?

— Ei, ani. Nici n-a împlinit un an de zile.

— Sigur că tu nu ar trebui să ai pretenţie să fie fată mare, după cele ce s-au petrecut la Stoicăneşti, dar dacă atunci erai un băieţandru, acum eşti bărbat, ai mai multă minte şi se cade să judeci mai bine faptele. Ce faci dacă ea nu renunţă la copil şi îl aduce aici ca să-l crească cu ajutorul tău?

— Copilul îl va aduce oricum, aşa am şi discutat cu ea. De la început mi-a spus că nu-l poate lăsa părinţilor ei, iar eu cred că aşa este bine să facem.

La auzul acestor vorbe Lisaveta s-a încruntat,

privirile i s-au transformat în veritabile lame de oţel, iar cu figura ei glacială la întrebat:

— Te-ai gândit unde veţi locui?

— Deocamdată aici, în camera mea de la stradă. După câtă muncă am depus pentru a construi această casă, cred că am şi eu dreptul la atât, a adăugat el puţin iritat.

Lisaveta a înţeles că discuţia nu mai poate continua şi a încercat s-o încheie cu o oarecare indiferenţă:

— Treaba ta, faci cum crezi! Dar eu zic că ar fi bine să te mai gândeşti, e vorba de un „pas mare”.

— M-am gândit, mamă. O vreau aici cu mine.

— Bine. Acum să mergem la culcare, că e târziu!

În timpul săptămânii cei doi, Costică şi Lisaveta, au mai discutat, adesea contradictoriu, dar el nu a cedat deloc. Lisaveta vedea că autoritatea ei de până atunci se clătina serios şi nu-l mai putea opri. În final au hotărât să meargă sâmbătă la părinţii Ilincăi pentru a se înţelege asupra căsătoriei lor, conform obiceiului din acea vreme. În locul tatălui său, Costică a fost însoţit de Ion Stuparu, vecinul lor, iar sâmbătă pe la ora prânzului, cei trei intrau în curtea şi în casa părinţilor Ilincăi. Aceştia din urmă i-au primit cu bucurie, onorându-i ca pe nişte oaspeţi importanţi. După ce s-au aşezat pe scaunele din jurul unei mese, Marin Nae, tatăl Ilincăi, a adus o cană mare plină cu vin şi a turnat în paharele aflate pe masă, cinstindu-şi oaspeţii despre care nu ştia mare lucru, exceptând câteva informaţii date de Ilinca în grabă şi cu destulă zgârcenie.

— Hai noroc! Bine aţi venit în casa noastră! a spus el ridicând paharul.

— Noroc şi să fie într-un ceas bun! a răspuns Ion Stuparu, făcând aluzie la „înţelegerea” lor.

Au băut toţi şi în cameră s-a aşternut tăcerea. Marin îi privea pe fiecare cu luare-aminte, aşteptând să li se dezlege limbile şi să-şi motiveze vizita. Dovedind curaj, Costică vorbi primul:

— Noi suntem din satul Abdula, a spus el. Cred că Ilinca v-a spus că venim şi de ce venim aici?! Dânsa este

mama mea, iar dânsul e un vecin al nostru – şi-i arătă pe fiecare cu mişcarea braţului – tata a murit în războiul din 1916.

De la început vreau să vă spun că eu sunt hotărât s-o iau de nevastă pe Ilinca. În privinţa asta am discutat şi ne-am înţeles, dar vreau să ştiu şi părerea dumneavoastră, dacă nu aveţi ceva împotriva mea. Asta e tot! a adăugat el, apoi a rămas cu privirea fixată pe desenul de pe faţa de masă.

— Tinere, trebuie să-ţi spun că Ilinca este fată de măritat, dar e altfel decât celelalte fete... Ea are un copil făcut de fată mare... nu ştiu dacă ţi-a spus şi asta!? a accentuat Marin Nae cu calm în glas.

— Ilinca mi-a spus tot, a confirmat Costică.

— Iar dumneata eşti de acord s-o iei şi cu copil?

— Da, răspunse el hotărât.

— Numai să fii convins că faci bine ceea ce faci. Căsătoria este un pas foarte important, iar în cazul de faţă această hotărâre nu trebuie să fie pripită pentru că nu vă priveşte numai pe voi amândoi ci şi pe copil. Copilul nu are nicio vină şi el nu trebuie să sufere, iar asta nu trebuie s-o uitaţi niciunul.

Îndreptându-şi privirea spre Ilinca, a întrebat-o:

— Tu ce părere ai, fată?

— Mă duc cu el, taică. Luăm cu noi şi copilul, aşa cum am vorbit amândoi mai înainte.

— Bine, a încuviinţat Marin Nae. Dacă asta s-a lămurit, să trecem la partea materială, care consider că vă interesează! mai spune el în timp ce privirile îi alunecau de la unul la celălalt.

În afară de Ilinca, noi mai avem trei copii mai mici, iar pământ avem numai cinci hectare. În gospodăria mea mai am un cal, doi boi, douăsprezece oi, o vacă cu lapte, o viţică de aproape doi ani şi doi câini, a adăugat el repede, parcă ar fi citit un inventar dinainte pregătit.

Din tot ce aţi auzit, ei pot să-i dau un hectar de pământ, viţica şi două oi. „Ţoale” pentru casă nu are prea multe, dar îmbrăcăminte are cât îi trebuie.

Trezindu-se, parcă, dintr-o stare de apăsare, Lisaveta interveni cu tonul ei poruncitor şi rece:

— Ne mai dai calul şi încă un hectar de pământ! Şi aşa fata dumitale vine cu obligaţii în spate.

— Nu pot să-i dau nimic în plus de cele ce am spus mai înainte pentru că îi am şi pe ceilalţi şi…

— După ce că o luăm cu „mânzul” după ea, nu-i dai nici zestre? strigă Lisaveta, ai cărei ochi luceau ca oţelul. Hai, maică, acasă! a spus ea autoritară. Nu se opreşte lumea la fata lor, mai sunt fete destule.

— Stai, femeie, şi nu te mai oţărî atâta, că nu ţi-am vârât-o pe gât cu forţa! Poate rămâne foarte bine aici, acasă, unde are tot ce-i trebuie.

Dând această replică, Marin Nae s-a ridicat în picioare, semn că fusese jignit. S-au ridicat şi oaspeţii, iar Lisaveta a ajuns prima la căruţă.

Pe drumul spre casă nimeni n-a scos o vorbă, iar atmosfera era apăsătoare. Se auzeau numai zgomotele făcute de copitele cailor şi roţile care loveau în talerele de la osii. Supărarea lor a continuat toată săptămâna care a urmat, fiind un permanent zbucium în fiinţa lui Costică. Sâmbătă s-a hotărât să plece iar la Mamincea şi să discute numai el cu părinţii Ilincăi. A înhămat calul la căruţă când s-a înserat şi a pornit-o pe vale. Când a ajuns la poarta lor, a fost întâmpinat de lătrăturile agresive ale celor doi câini care fuseseră sloboziţi pentru noapte; aceştia au făcut atâta tărăboi, încât l-au scos din casă pe Marin Nae.

— Cine este? s-a auzit vocea bătrânului, care se apropia de poartă, ţinând în mână un felinar aprins.

— Eu sunt, Costică, a răspuns omul de la gard.

— Aşteaptă să leg câinii!

După ce a îndeplinit această obligaţie, a deschis poarta, permiţând căruţei să intre în curte.

— Am venit s-o iau pe Ilinca, a spus Costică, deşi nu fusese întrebat, dar citea nedumirirea pe faţa bătrânului, în timp ce înaintau spre casă.

— Nu deshami calul?

— Nu. Vreau să plecăm imediat.

Ilinca, auzindu-i vocea, le-a ieşit în întâmpinare şi l-a condus în camera în care se afla şi mama sa. Abia a salutat-o pe bătrână, că s-a şi întors spre Ilinca, pe care a întrebat-o fără ocol:

— Mergi cu mine? D-aia am venit aici.

— Nu ştiu ce să fac. Mama ta ce zice?

— Tu ai să trăieşti cu mine, nu cu mama, a spus Costică cu hotărâre în glas

— Aşa este, dar va fi şi ea acolo. Cu copilul cum facem?

— Îl luăm cu noi aşa cum am stabilit. Iar acum te rog să te grăbeşti ca să putem pleca!

— Atunci merg să-mi strâng lucrurile. Sunt gata în câteva clipe, l-a asigurat Ilinca.

Auzind discuţia celor doi, la care nimeni nu s-a gândit să mai adauge ceva, Marin Nae a ieşit în curte, a scos viţica din grajd şi a legat-o de căruţa lui Costică. Din casă a fost adusă o ladă de zestre plină cu aşternuturi, velinţe, macate, cearşafuri, perne, etc., precum şi obiecte de îmbrăcăminte ale Ilincăi, care a fost aşezată în căruţă.

— Hai până la saivanul de oi să-ţi alegi două, pe care le vrei! i-a spus Marin noului său ginere. Pământul ţi-l voi arăta la primăvară, că este cam departe de aici, aproape de satul Uzum (în prezent Cumpăna). Viţica împlineşte doi ani în luna februarie, iar până la anul nou poate avea şi viţel. S-o îngrijeşti bine că e de rasă.

Despre cal Marin n-a mai amintit nimic, dar nici Costică n-a mai întrebat.

Copilul a fost bine înfăşurat într-o plapumă, iar Ilinca, urcată deja în căruţă, l-a primit din braţele mamei sale. Şi-au luat rămas bun şi căruţa a ieşit pe poartă, pierzându-se în bezna nopţii.

— Mergeţi sănătoşi! repetă Marin, închizând poarta. Era un om bun, răbdător şi îşi iubea mult copiii. Pentru că el avusese o copilărie plină de necazuri şi de lipsuri, nu voia să mai sufere şi copiii lui.

…Pe drumul parcurs spre casă, Costică şi Ilinca au discutat despre noua lor viaţă împreună, manifestând

fiecare dorinţa de a duce o existenţă fericită. Tot discutând, nici nu şi-au dat seama când au ajuns la destinaţie. Casa era învăluită în întuneric şi Costică a fost nevoit să oprească la poarta din faţă pentru a coborî bagajele şi pe Ilinca împreună cu copilul. Aceştia l-au aşteptat pe prispa casei până când s-a întors de la grajd unde a dus animalele.

Au pătruns în casă pe întuneric, mai întâi într-un antreu, apoi în Camera lui Costică unde acesta a aprins lampa şi s-a dezbrăcat.

— De astăzi aici vom locui, a ţinut să precizeze el, privind-o cu tandreţe. Îţi este foame?

— Nu. Abia terminaserăm de mâncat când ai sosit tu acasă la noi.

— Atunci hai să ne culcăm! Băiatul va dormi pe canapeaua de lângă sobă, să-i fie mai cald, a spus încet Costică, în timp ce punea lampa în cuiul de pe perete, cu lumina lăsată destul de mică.

În dimineaţa următoare Ilinca s-a trezit devreme aşa cum era obişnuită, s-a spălat, şi-a pieptănat părul, apoi a început să facă ordine în lada ei de zestre.

Lisaveta obişnuia să intre în camera lui Costică şi să discute cu el înainte de a pleca la vreo treabă. La fel a făcut şi de această dată, dar surpriza i-a fost mare când a văzut-o pe Ilinca şi atunci a închis uşa şi s-a întors în camera ei. Nu se aştepta s-o vadă acolo, mai ales după discuţia avută cu părinţii acesteia cu prilejul vizitei făcute pentru acea „înţelegere”. Nu putea să-şi explice apariţia ei în casă şi aştepta să aibă o discuţie cu Costică în acest sens, ceea ce s-a şi întâmplat peste câteva ceasuri.

— Ai trecut peste cuvântul meu şi tot ai adus-o în casă, a spus Lisaveta, săgetându-l cu privirile necruţătoare ale ochilor ei verzi, ca două lame de oţel.

— Da, mamă, am adus-o. De astăzi Ilinca este soţia mea şi te rog să nu te mai amesteci în viaţa noastră! Eu consider că am făcut bine ce am făcut. Poate că am crescut destul, am învăţat multe, încât ştiu ce am de făcut. De aceea te rog să încetezi să mă mai dădăceşti!

— Dacă tot ai luat-o, de ce nu ţi-a dat şi calul? La primăvară cu ce ai să faci treabă? Pământ cât ţi-a dat, tot un hectar cât făgăduise atunci?

— Ia stai jos ca să vorbim noi amândoi şi să vedem acum ce-mi dai tu mie?! a luat – o el din scurt. Socrul meu mi-a dat un hectar de pământ, o văcuţă şi două oi. Dar tu ce-mi dai mie, fiul tău cel mai mare?

— Păi o să-ţi dau şi eu tot un hectar de pământ şi două-trei oi, că altceva nu am să-ţi dau.

— Ai văzut? Când e vorba să iei de la altul nu contează nimic, dar când trebuie să dai tu, te zgârceşti. La toate câte le ai astăzi ştii foarte bine că am contribuit şi eu din plin. Toţi am muncit ca să avem astăzi boi, păsări, vacă şi mai ales casa şi pământul. Poate că pentru munca mea aş merita să iau calul şi căruţa şi voi să rămâneţi cu boii. Dacă mai cumpăr un cal, la primăvară pot să ar pământul, pot să fac transporturile pe la oamenii înstăriţi şi chiar să vă ajut şi pe voi la nevoie. Îmi dai calul şi căruţa?

— Nu pot să ţi le dau. Noi ce facem fără cal? îţi dau numai ce ţi-am promis şi atât! a rostit ea sentenţios.

Ilinca a auzit discuţia lor, iar când s-a întors în cameră l-a întrebat:

— De ce eşti supărat?

— Nu sunt supărat, dar nu prea mă simt bine.

— Vrea calul de le tata, am auzit bine. Măi, Costică, tata nu e un om zgârcit, dar ţine mult la cal pentru că nu mai are altul, iar dacă îl să se îmbolnăveşte.

— Nu ştiu ce să mai fac, s-a văicărit el.

…Multă vreme Lisaveta s-a izolat de ei şi a evitat să mănânce împreună la aceeaşi masă. Ilinca se împăca bine cu Marinică şi cu Virginia, dar Elena o evita.

Se simţea rău într-o asemenea atmosferă, dar nu avea ce face. La bucătărie mergea să pregătească de mâncare pentru Costică şi pentru ea şi copil, numai când afla că Lisaveta este plecată de acasă, iar în restul timpului stătea în camera ei.

Într-o seară Costică s-a întors de la moară, a aşezat sacii în magazie, apoi a rămas în curte să fumeze o ţigară.

Lisaveta s-a apropiat de el şi l-a întrebat:

— În curând vine primăvara. Te-ai gândit cu ce vei ara pământul? Ai să faci tu treabă cu „tuta” asta, care nu ştie să facă nimic şi stă toată ziua cu „şoşoiu” de fiu-su în braţe? Că de când a venit în casa mea n-a pus mâna pe nimic, să coasă, să împletească ceva. D-aia n-are lucruri în casă, că nu ştie să facă. Ai luat-o cu curu’ gol, mă băiete.

— Mamă, te rog să taci! Nu eşti bună decât să bagi intrigi. De ce spui că nu are lucruri? Ai intrat să i le vezi? Că de când am adus-o aici, n-ai intrat măcar o dată în camera ei, să discuţi cu ea şi să afli dacă ştie să coasă sau să împletească. Şi apoi, ce tot spui mereu că nu are lucruri? Tu ai avut mai multe? Ai uitat cum am plecat de la Stoicăneşti? Nici acum nu ai cine ştie ce, dar îţi place să râzi de altul.

…Astfel de discuţii au mai avut loc între ei, încât Costică era aproape mereu supărat şi nu ştia să mai zâmbească. Se gândea chiar să se mute din acea casă, dar nu avea unde şi era foarte necăjit. Ilinca observase frământările lui, iar schimbarea de atitudine a afectat-o şi pe ea, însă nu ştia cum să-l ajute.

— Ce te frământă? l-a întrebat ea într-o zi când Costică a refuzat să mănânce, motivând că nu-i e foame.

— Nimic, a răspuns el.

— Cum nimic, când ai slăbit atâta şi eşti aproape mereu supărat. Îţi pare rău că te-ai însurat cu mine? Dacă acesta este motivul supărării tale, să ştii că eu pot pleca înapoi la ai mei. Nu vreau să suferi din cauza mea.

— Lasă-mă şi tu în pace. Cu tine n-am nimic, dar m-am săturat de viaţa pe care o duc în această casă şi nu ştiu unde să mă mai duc.

— Bine, dar eu şi copilul nu-ţi facem niciun rău. Acum e iarnă, dar la primăvară voi merge la muncă împreună cu tine, nu-ţi voi fi povară. Să ştii că eu sunt învăţată cu munca.

— Nu de voi e vorba, mama mea „îmi mănâncă sufletul”, de câte ori se trezeşte vorbind despre zestrea ta, despre pământ şi despre cal. M-am săturat de vorbele ei şi

nu mai pot, mă înţelegi?

— Deci, asta era? spuse Ilinca şi lacrimile începură să-i scalde faţa. Nu vom avea linişte niciodată.

S-au culcat, dar Ilinca a plâns cu suspine toată noaptea, iar spre ziuă s-a ridicat din pat, s-a îmbrăcat, a îmbrăcat şi copilul şi, înainte de a ieşi pe uşă, l-a trezit pe Costică şi i-a spus:

— Eu plec la ai mei. Încerc pentru ultima dată să mă rog, să cerşesc, poate obţin calul şi ceva pământ, iar dacă nu voi reuşi, să ştii că nu mă mai întorc aici, pentru că nimic nu mai era rost, pentru că toate relele se trag de la nemulţumirea mamei tale.

— Unde pleci, că încă este noapte? Cum să pleci? Nu se poate!

— Ba se poate. Plec pe întuneric să nu mă mai vadă şi altcineva.

— Nu pleca! Afară e vreme urâtă, dacă vi se întâmplă ceva? De ce nu vrei să înţelegi?

Ilinca a ieşit, închizând uşa în urma ei şi a pornit la drum spre casa părinţilor săi. Afară sufla un vânt subţire care-i tăia faţa, iar peste puţin timp a început să plouă mărunt, amestecată cu fulgi mici de zăpadă, care i se lipeau de faţă, de nări şi-i îngreunau respiraţia. Copilul era greu, ploaia îi îmbibase hainele şi i se prelingea pe picioare, pătrunzându-i în pantofi. Înainta cu greu prin noroiul clisos şi obosise.

Când a ajuns acasă la părinţii săi, toţi au fost înspăimântaţi, văzând-o obosită şi plină de apă şi noroi, încât nu mai conteneau cu întrebările.

— Am venit să vă văd şi nu mă mai întrebaţi atâta! le-a răspuns ea, în timp ce îşi scotea hainele ude.

— Pentru asta puteai să alegi o vreme mai bună, i-a răspuns mama ei. Dar nu este acesta motivul venirii tale, este ceva mult mai grav dacă ai plecat tu cu copilul în braţe aproape trei kilometri, pe o vreme când nu trebuie să dai nici câinii afară. Ceva s-a întâmplat cu voi şi asta trebuie să ne-o spui tu!

— De ce nu te-a adus Costică cu căruţa? a întrebat

tatăl său, profund îngrijorat.

— Este plecat la moară, a minţit ea.

Pe faţa ei au apărut lacrimile pe care nu le mai putea ascunde.

— Ascultă, fată! a intervenit mama ei. Pe mine nu poţi tu să mă duci cu vorba. Eu am fost ca tine, dar tu ca mine încă n-ai fost. Spune ce s-a întâmplat acolo că mă scoţi din sărite! Nu ne mai perpeli atât de parcă ne-ai pus pe jar!

Ilinca nu s-a mai putut abţine şi a izbucnit în hohote de plâns amestecat cu suspine care nu-i mai permiteau să răspundă. Abia când s-a mai liniştit le-a povestit, pe îndelete, cum s-a derulat viaţa ei de când a plecat de acasă. După ce a terminat de povestit, tatăl ei i-a spus:

— Rămâi acasă, tată! Nu mai plecaţi nicăieri că în străini viaţa e grea! Aici veţi putea găsi o bucată de pâine şi o vorbă bună. Unde mănâncă cinci, mai pot mânca doi, că până acum tot singuri ne-am hrănit, nu ne-au dat alţii să mâncăm. Ce atâta chin pe voi? Iar pe Costică să nu-l mai văd!

— Cu el ce ai, taică? a întrebat Ilinca cu blândeţe. El este un om bun, dar mama lui nu ne lasă în pace şi bagă mereu intrigi între noi. El este supărat din cauza ei, dar amândoi nu ne-am certat niciodată.

— Şi ea ce are cu tine? întreabă Marin.

— Zice că n-am zestre. Taică, dă-mi calul şi încă un hectar de pământ, că ăsta este motivul pentru care nu pot trăi cu omul care mi-e drag. Dacă nu mi le dai, să ştii că mă duc şi mă arunc cu copilul înaintea trenului, că aşa nu mai pot să trăiesc.

— Vreau să-ţi intre bine în cap că nu-ţi mai dau nimic peste cele ce ţi-am dat mai înainte. Ce eşti numai tu? Ceilalţi ce le fac? Pe ei să-i omor?

— Taică, nu mă lăsa! Gândeşte-te şi la mine acum când mă aflu în necaz şi-ţi voi fi recunoscătoare câte zile voi avea!

— Am zis odată şi aşa rămâne! a spus bătrânul cu hotărâre în glas, după care a ieşit în curte.

Marin Nae era un om milos şi i se rupea inima de fiica lui, dar încerca să nu se arate slab.

Rămânând în cameră numai cu mama sa, Ilinca şi-a şters lacrimile, apoi a trecut lângă fereastră ca să privească în curte. Deodată s-a întors spre mama ei, suspinând şi a început să jelească:

— Ce aveţi cu mine, mamă? V-aţi hotărât să mă prăpădiţi, că alta nu e. Nici acum când mă vedeţi căzută în necaz şi disperată, nu vreţi să dovediţi că aveţi inimă în voi şi să mă ajutaţi? Unde să mă duc? De la cine să cer ajutor? Degeaba am venit la voi, că tot la tren voi ajunge, altă cale nu văd.

S-a aplecat peste pat şi a început să îmbrace copilul, pregătindu-se de plecare. Mama ei o urmărea în tăcere, dar îi citea pe faţă deznădejdea, temându-se de hotărârea pe care ar fi putut-o lua.

— Unde te duci, că de abia ai venit? a întrebat-o.

— Mă duc unde voi vedea cu ochii. Se vede că aşa a vrut Dumnezeu să nu avem loc toţi pe acest pământ.

— Dar ce te-a apucat? a mai întrebat-o aceasta vădit speriată de cele ce înţelegea din spusele ei. Stai puţin să mai vorbim şi să aşteptăm până se mai linişteşte şi tacă-tău, ca să pot vorbi eu cu el!

Zicând aceste a ieşit în curte să-l caute pe Marin, care-şi făcea de lucru, hrănind animalele. S-a apropiat de el şi, cu vocea ei blajină şi rugătoare, i-a vorbit:

— Măi, omule! Fata asta se prăpădeşte. O văd că este hotărâtă să facă ceva rău, ce i-o fi trăsnit prin cap. E păcat de Dumnezeu, iar păcatul ei îl vom purta noi. Eu zic să-i dai calul şi hectarul de pământ, s-o ajutăm să-şi facă şi ea un rost şi să scape de gura soacră-şi. Ştii cât de greu ne-a fost şi nouă la început când am pornit de la nimic! Noi poate vom reuşi să mai cumpărăm pământ până cresc ceilalţi copii şi le vom da şi lor. Ce părere ai?

— I le dau, femeie! I le dau pe toate! Mâine, poimâine vor veni să le dau şi boii şi ce mai am pe aici. O să mă dau şi pe mine! a adăugat el cu năduf.

— Hai, nu te mai necăji atâta! Este copilul tău.

Fără să mai scoată vreo vorbă, Marin a dezlegat calul de la iesle, l-a scos din grajd şi l-a dus în faţa casei, din care Ilinca cobora treptele cu copilul în braţe, pregătită de plecare. Când a văzut calul, a fost tare surprinsă şi a început să plângă din nou, dar de bucurie. Marin s-a apropiat de ea şi i-a pus în mână lanţul de la căpăstrul calului, spunând:

— Ia-l şi du-te! apoi a adăugat printre lacrimi: Să-l stăpâneşti sănătoasă şi să vă aducă linişte în casă!

— Hectarul mi-l dai, taică?

— Ţi-l dau şi pe acela. Să-i spui lui Costică să vină la primăvară când s-o zvânta pământul, să mă duc cu el acolo să i-l arăt!

— Am să-i spun. Mulţumesc, taică! Dumnezeu să vă ajute şi să vă răsplătească pentru faptele voastre! Rămâneţi sănătoşi! A mai spus ea, ieşind pe poartă cu copilul în braţe şi calul de căpăstru, cu faţa scăldată în lacrimi.

Ilinca mergea prin noroi alături de cal şi, de bucuria izbânzii, nu mai simţea greutatea copilului, nici vântul şi zăpada care-i biciuiau faţa plânsă.

Ajunsă la plantaţia de salcâmi, care marca şi hotarul dintre cele două sate, s-a oprit să-şi schimbe copilul pe celălalt braţ şi „să-şi mai tragă sufletul”. Obosise. Se gândea că ar fi fost bine dacă s-ar fi putut urca pe cal, dar nu călărise niciodată şi se temea, nu de cal deoarece calul era destul de blând, mânca din mâna oricui, dar nu ştia dacă ar fi putut reuşi. Puiuacesta era numele calului – era un armăsar înalt, alb şi cu părul uşor înspicat cu discrete puncte cenuşii, dar nu era sur; avea vârsta de patru ani şi era învăţat la ham şi la călărie încă de când împlinise doi ani.

În după-amiaza aceleiaşi zile Ilinca a ajuns înapoi acasă la Costică, istovită de greutatea copilului şi de drumul lunecos şi plin de noroaie. L-a legat pe Puiu de un stâlp al prispei şi a intrat să lase copilul în cameră. L-a găsit pe Costică dormind cu faţa la perete şi nu l-a trezit, dar nici el nu i-a simţit prezenţa, astfel că a aşezat, cu grijă, copilul pe pat şi a ieşit afară să ducă în grajd calul.

După ce le-a pus fân în iesle, Ilinca s-a întors în casă.

Între timp, copilul rămas singur a început să plângă şi l-a trezit pe Costică. Acesta l-a luat în braţe şi se plimba cu el prin casă pentru a-l linişti. Aşa l-a găsit Ilinca în momentul când a intrat în cameră.

Pe copil îl chema Nicolae, dar se obişnuiseră să-l numească Chiriţă şi aşa i-a rămas numele între rude.

— Ce ai făcut la ai tăi? a întrebat-o Costică.

— Îmi deteră calul şi încă un hectar de pământ. Taica mi-a spus să te duci la ei când s-o mai zvânta pământul, ca să ţi le arate. Pe Puiu l-am dus în grajd, a adăugat ea liniştită.

Curios să vadă calul Costică a ieşit din casă şi s-a oprit direct în grajd, unde a intrat intră cai şi a început să-l mângâie pe spate pe Puiu şi să-l privească din toate părţile, apreciind că este un cal frumos.

L-a mângâiat apoi şi pe Murgu, care a nechezat uşor. „Ce treabă aş fi făcut eu cu voi amândoi!” se gândea el în timp ce îi privea cum mănâncă.

S-a întors în casă mulţumit, dar îngândurat.

— Îţi place calul? l-a întâmpinat Ilinca.

— Da, este foarte frumos şi destul de tânăr.

— Abia a împlinit patru ani.

— Dacă am mai avea încă unul ca el, ce treabă aş putea face cu ei!

...Primăvara a venit mai devreme decât în anul precedent, iar la căldura soarelui, zăpezile se topeau destul de repede; existau şi locuri unde pământul începuse a se zvânta sub adierea vântului care sufla de câteva zile, dinspre miazăzi. În sat gospodarii îşi coborau din podul grajdului sau din şoproane plugurile şi celelalte unelte agricole, pregătindu-le cu sârg şi chibzuinţă în vederea începerii lucrărilor agricole de sezon. Costică a pregătit şi el plugul, dar se gândea mai mult la pământul care urma să fie al lui.

Într-o zi destul de călduroasă, i-a spus soţiei:

— Hai să mergem pe la ai tăi! Nu i-am mai văzut de patru luni de zile. Poate vor vrea şi ei să-l vadă pe ăla mic.

— Dacă vrei tu, mergem, a aprobat ea cu o voce care părea că îi este indiferent, deşi abia aştepta acea clipă şi nu ştia cum să-şi ascundă bucuria care pusese stăpânire pe ea.

Puiu a fost înhămat la căruţă şi au pornit toţi trei spre Mamincea, pe drumul care mergea pe vale, paralel cu pârâiaşul numit derea. Calul era odihnit pentru că fusese hrănit în timpul iernii şi nu fusese folosit la nicio muncă. De aceea nici nu simţea greutatea căruţei pe care o trăgea după el, galopând repede, încât abia era ţinut în frâu.

Puţine vorbe au schimbat soţii între ei, că au şi ajuns la poarta părinţilor Ilincăi. Când au intrat în curtea acestora, dinspre bucătărie i-a întâmpinat un miros persistent şi plăcut de cârnaţi prăjiţi, semn că se pregătea masa de prânz.

Lătratul câinilor i-a adus afară pe părinţi cu care şi-au dat bineţe, împăcaţi cu toate şi dornici de revedere. Când au intrat în antreu, au auzit sfârâitul tigăii ţinută la flacără mare în care se prăjeau cârnaţii cu mirosul lor plăcut.

— Hai la masă! i-a îndemnat Marin. Vom mai vorbi şi după ce mâncăm.

— Mulţumim, taică! a răspuns Ilinca. Ne era foame, că n-am mâncat de aseară.

— Păi, voi nu faceţi mâncare? a întrebat-o mama.

— Facem „dar… nu şi-a mai terminat vorba Ilinca.

Au mâncat şi au mai vorbit şi în timpul mesei, dar după ce au terminat, Marin s-a ridicat în picioare, şi-a pus pe cap căciula, a îmbrăcat o scurtă din aba căptuşită cu blană de miel, apoi i s-a adresat lui Costică:

— Hai să mergem la câmp să-ţi arăt lotul vostru! Cred că pentru asta aţi venit? E cam departe de aici şi va trebui să mergem cu căruţa cu calul, ca să ne putem întoarce înainte de a se însera.

Pământul cu pricina era un lot de două hectare şi se afla în apropierea satului Uzum (azi Cumpăna), pe care Marin îl cumpărase cu opt ani în urmă. Împreună cu el cumpăraseră şi alţi gospodari din Mamincea.

Ajunşi în capul lotului, au coborât şi Marin i-a arătat semnele din piatră care-l delimitau.

— Aveţi vecini buni. Eu m-am înţeles bine cu ei. Pământul este foarte bun dacă ştii să-l munceşti, a adăugat bătrânul, privind în lungul lotului. Anul trecut am avut aici semănat grâu, iar anul acesta ar merge foarte bine porumbul. Nu este bine să semeni aceeaşi plantă an de an că slăbeşte pământul, nu mai are putere să dea producţie mare, înţelegi? Acum este al vostru. Să-l stăpâniţi sănătoşi!

— Mulţumesc, taică! se trezi Costică spunând.

Era prima dată când pronunţa cuvântul „taică”, după unsprezece ani de când tatăl lui murise în război. Marin se prefăcu că n-a auzit cum i se adresase şi a pornit spre căruţă, spunând:

— Să ne grăbim că se face târziu şi nu vreau să plecaţi acasă pe întuneric!

…În săptămâna următoare Lisaveta i-a dat un hectar de pământ, două oi şi bani ca să-şi cumpere un alt cal. N-a putut obţine mai mult de la ea.

Costică a mers la târg de mai multe ori, iar în final a reuşit să cumpere un armăsar la fel ca Puiu, dar mai tânăr cu doi ani, de culoare albă, cu părul înspicat cu cenuşiu. L-a adus legat în urma căruţei.

— Ce vârstă are, merge la ham? întrebau toţi.

— Are doi ani şi nu este învăţat nici la ham şi nici la călărie, dar îl învăţ eu că nu e greu, răspundea Costică cu mândria proprietarului.

I-au dat numele Mişu şi împreună cu Puiu a făcut o pereche foarte reuşită. După ce şi-a cumpărat plug şi o grapă de fier a lucrat cele trei hectare de pământ de pe care a şi cules recolta în acel an.

Ilinca a muncit tot anul alături de el şi de fraţii lui pentru a aduna recolta de pe tot pământul familiei Lisavetei. Lucrurile se mai schimbaseră şi odată cu ele se schimbase şi comportarea Lisavetei faţă de Ilinca.

Cap. 5. Se mărită Lisaveta.

În acel an, toamna a fost bogată pe câmp, în livezi şi în grădini, iar gospodarii din sat se declarau mulţumiţi de

rezultatul muncii lor. Zilele se succedau una după alta, însorite, vesele şi călduroase, iar forfota muncii se simţea peste tot.

Lisaveta lucrase un set de lenjerie şi plecase cu el la familia Pricop să i-l ducă. Când s-a apropiat de prăvălia lui moş Iani Gheorghiu a fost ajunsă din urmă de Gheorghe Necşuţ, împreună cu care a mers o bucată de drum discutând despre casă, despre copii şi despre recolta din acel an. Gheorghe era un vecin care locuia la o depărtare de două case faţă de ea.

Când drumurile lor urmau să se despartă, acesta i-a declarat fără ocol:

— Lisaveto, eu te urmăresc pe tine de multă vreme, mai precis, de când ai venit aici, în sat. Să ştii că mi-ai plăcut, iar dacă şi eu îţi sunt pe plac, ţi-aş spune, în două vorbe, că vreau să fim împreună, adică să fii nevasta mea. M-am gândit bine la ceea ce vreau să fac şi cred că ai încredere în judecata mea, sunt om de patruzeci şi unu de ani. Din câte mă pricep eu la oameni, nici tu nu ai mai mult de 35 – 36 de ani.

Aş vrea să-mi cunoşti situaţia de la început: acum patru ani de zile mi-a murit muierea, că s-a răsturnat căruţa cu porumb peste ea; copii n-am avut, aşa că am rămas singur pe lumea asta. Să-ţi spun drept, m-am săturat de singurătate. De ani de zile nu am cu cine să schimb o vorbă, mănânc ce pot să-mi pregătesc singur… e greu, ce mai.

— Nu pot Gheorghe. Eu am copii mari… ce vor zice ei şi ce va zice lumea? Mai pot fi eu mireasă când am deja o noră în casă?

— N-a spus nimeni că trebuie să fii, neapărat, mireasă, cu rochie albă şi să joci la nuntă. Ne-am pricepe noi să facem cum este omeneşte… Dar cred că ar fi bine să chibzuieşti la cele ce ţi-am spus şi să-mi dai de ştire când te vei hotărî într-un fel. Să ştii că eu sunt pregătit pentru „orice”, am trecut prin multe şi pot suporta chiar dacă mă vei refuza.

— Bine, Gheorghe, am să mă gândesc.

S-au despărţit. El a luat-o spre prăvălia lui Nemeş, iar Lisaveta a traversat şoseaua şi a grăbit pasul spre casa Pricop, gândindu-se: „nu este om rău, dar cum pot eu să plec şi să-mi las copiii, chiar dacă acum s-au făcut mari?”

Ajunsă la poarta familiei Pricop, a strigat şi din casă a ieşit doamna Frusina care a invitat-o înăuntru. Au întins pe masă toată lenjeria şi au privit-o.

— Îmi place cum le-ai cusut, a apreciat Frusina, privind-o cu faţa ei zâmbitoare. Să-ţi mai dau altele? Le am deja pregătite.

— Da, le iau pentru că nu prea mai am de lucru.

— Ce-ţi fac copiii? se interesează Frusina.

— Sunt bine, sănătoşi. Cel mare s-a însurat şi m-a făcut soacră mare fără să-mi dau seama, a spus Lisaveta cu veselie în glas.

— Cel mare e Costică. Deci s-a însurat, de aceea n-a mai trecut pe la noi. Dar tu tot singură eşti? Nu te supăra că te întreb: câţi ani ai?

— 36 şi sunt tot singură. Cine să mă mai ia cu copiii?

— Vezi-ţi de treabă şi nu mai gândi astfel! Eşti, încă destul de tânără, spuse Frusina după ce o privi cu atenţie din creştet până tălpi. Mai ai o viaţă de om înaintea ta şi nu se cade să trăieşti oropsită.

Lisaveta tăcea, simţind cum îi ard obrajii ca unei şcolăriţe sau unei fetiţe prinsă cu minciuna. A luat lenjeria şi a plecat spre casă, cu gândul la vorbele încurajatoare spuse de Frusina, care-i dădeau o oarecare încredere în forţele proprii; se ştia sănătoasă, încă tânără şi poate că arăta chiar bine, dar o mai frământau şi site gânduri. Şi-a amintit de Radu Iamandi, omul masiv şi blând de la Adamclisi pe care-l cunoscuse în drumul ei spre Dobrogea în urmă cu trei ani de zile şi căruia îi promisese că îl va înştiinţa după ce se va stabili. Nu se ţinuse de cuvânt, iar acum îşi făcea reproşuri, dar tot ea îşi răspundea: „poate că a fost mai bine aşa, tot nu-mi puteam lăsa copiii ca să plec la Adamclisi. Sau poate aşa a vrut Dumnezeu? De atunci şi până acum am muncit ca o roabă, dar cred că a meritat toată această osteneală”.

Gândul Lisavetei a fugit spre Gheorghe Neacşu, despre care nu ştia prea multe. Cu toate acestea simţea o atracţie inexplicabilă spre el, poate din cauza francheţei cu care el a împărtăşit starea în care se afla şi propunerea lui directă de a fi împreună. „Oare îmi este milă de el că este singur? Nu, altul este motivul pentru care-mi stăruie gândul la el, iar eu îi sunt datoare cu un răspuns. Ce să-i spun?”, se tot frământa Lisaveta în drumul ei spre casă.

…Gheorghe Neacşu era un bărbat înalt, brunet, cu ochii negri şi scânteietori, o faţă expresivă şi vioaie. Purta o mustaţă mare, neagră, care-i acoperea toată buza de sus, iar când râdea lăsa să se vadă nişte dinţi mari, puţin cam rari, dar nu lipsea niciunul; purta pălărie de culoare neagră şi vestă de culoare închisă ca şi pantalonii. Gheorghe era om gospodar şi asta se vedea de departe, după ordinea care domnea în curtea lui, începând cu casă, grajdul, acareturile şi, mai ales, după felul în care aranja şirele de paie, nutreţurile de coceni, aliniate ca soldaţii.

Casa lui era mică, dar lui i se părea prea mare de când rămăsese singur. Obişnuia să se culce devreme, după ce „liniştea” toate orătăniile din ogradă, dar niciodată nu rămânea în pat după cântatul de dimineaţă al cocoşilor, chiar şi atunci când nu avea de făcut nicio treabă. Averea lui nu era mare, avea trei hectare de pământ, car cu boi, uneltele agricole necesare, oi, păsări şi cam toate cele necesare ducerii unui trai modest de ţăran… şi le gospodărea singur cum se pricepea.

Toamna obişnuia să vândă o parte din cerealele care-i prisoseau şi se aproviziona cu cele necesare traiului până-n primăvară.

Într-o zi din luna octombrie s-a sculat imediat după miezul nopţii şi a pornit cu căruţa cu boii spre oraş, hotărât să ajungă în târg înainte de răsăritul soarelui, nu pentru a fi primul în târg, ci pentru a sfârşi treaba mai devreme şi să se întoarcă acasă înainte de a se însera. Nu-i plăcea să intre în curtea lui noaptea.

După ce a vândut cerealele, şi-a făcut cumpărăturile de la diferite prăvălii, apoi s-a întors în obor, în locul unde-

şi lăsase căruţa cu boi. În timp ce se strecura printre căruţele şi oamenii din târg, s-a întâlnit, faţă-n faţă, cu Lisaveta, care l-a surprins şi emoţionat peste măsură.

— Ce cauţi aici? Cu cine ai venit? a întrebat el, fâstâcit de apariţia ei neaşteptată.

— Am venit cu Ion Cazangiu şi tot cu el trebuia să mă întorc, dar eu am cam întârziat la daracul de lână că acolo a fost mare aglomeraţie şi când am ajuns aici nu l-am mai găsit. Mi-a spus omul că mă aşteaptă până la prânz şi s-o fi plictisit să mă tot aştepte, iar eu n-am putut să scap mai repede.

— Dacă vrei, poţi merge cu mine cu căruţa, că este goală şi sunt singur.

— Păi, aş merge dacă zici că mă iei, că nu pot să merg pe jos cu atâta greutate, spuse Lisaveta, arătând spre sacii plini cu lână şi o paporniţă plină cu diferite alte cumpărături.

…Gheorghe a înjugat boii la căruţă şi au pornit spre casă, ieşind din oraş pe drumul de pământ care trecea pe lângă satul Uzum. Acest drum era folosit doar pentru că era cel mai scurt, iar după ploaie era drept şi mai lin decât şoseaua de piatră care era plină de gropi.

Ajungând pe acest drum, boii îşi luară pasul lor domol şi egal, iar căruţa se legăna uşor, fără zgomot, îmbiind la somn.

Gheorghe, care tăcuse până acum, întoarse capul către Lisaveta, o privi admirativ, apoi o întrebă aşa, mai pe ocolite:

— Îţi mai aduci aminte de discuţia noastră de lângă casa lui moş Iani Gheorghiu? Atunci îţi ceream să chibzuieşti bine. Te-ai mai gândit?

Lisaveta nu ştia ce să-i răspundă şi privirea ei rătăcea pe câmp. Nu voia să-i dea un răspuns care să-l supere şi prefera să tacă.

Văzând că nu-i răspunde, Gheorghe i-a pus mâna pe umăr şi a întors-o cu faţa spre el.

— Dacă nu eşti de acord, poţi să-mi spui, dar nu vreau să taci!?

— Vezi, tu, Gheorghe, eu aş putea să zic „da”, că nu-mi este greu, mai ales acum când te cunosc mai bine, dar aşa cum ţi-am spus şi atunci, copiii mei sunt mari şi mă pot judeca în tot felul. Dacă ne-am uni, noi ar trebui să locuim împreună şi atunci pe copii ar trebui să-i părăsesc, venind la tine acasă. În cazul în care te-ai muta tu la mine, nu ştiu dacă copiii s-ar apropia de tine, adică să ţină la tine. De aceea nu prea ştiu ce să-ţi răspund.

— De ce te frământi tu atât? Dacă vom locui la mine, unde este loc suficient pentru amândoi, nu vei fi departe de ei şi eşti liberă să mergi când doreşti să-i vezi şi să stai de vorbă cu ei. Tu nu eşti ca fata luată de la părinţii ei, obligată să stea lângă bărbatul pe care şi l-a ales.

Iar dacă tot o să ne fie teamă de ce va zice lumea sau cum ne vor judeca proprii copii, atunci vom ajunge să ne rugăm moartea, că nu ne mai rămâne altceva de făcut. Ia aminte că începutul nu este de la noi doi, au mai făcut şi alţii aşa, iar lumea a vorbit un timp, iar când s-a obişnuit cu starea de fapt a tăcut. Doar ştii că „gura lumii n-o astupă decât pământul”, iar acum nu avem decât s-o lăsăm să vorbească până când oboseşte.

Au tăcut o vreme, apoi Gheorghe a continuat:

— Pe copiii tăi îi cunosc bine, iar faţă de mine s-au dovedit respectuoşi. Nu cred să mă urască vreunul dintre ei sau să fie contra mea. Dar eu cred că nu trebuie să ne mai ascundem de nimeni.

— Eu cred că ar fi mai bine să aşteptăm până la primăvară, a spus Lisaveta. Până atunci poate reuşesc eu să-i conving pe copii, mai direct, mai pe ocolite. Tu ce părere ai?

— Tocmai asta este, a clătinat el din cap, dezamăgit de propunerea ei în care se întrezărea refuzul. Din primăvară şi până dă bruma sunt ocupat şi aproape mereu pe câmp unde mai uit chiar şi de singurătate, dar iarna mi se pare ani pentru că nu fac altceva decât să hrănesc animalele din curte şi apoi să lenevesc singur, fără să schimb o vorbă cu cineva, asaltat de tot felul de gânduri. Simt că m-am sălbăticit de tot, ca să nu mai amintesc şi de

altele de care mai are nevoie un bărbat viu…

A urmat o altă pauză în conversaţia lor, când fiecare se gândea. Tot Gheorghe a rupt tăcerea profundă în care nu se auzea decât scârţâitul cuiului care prindea jugul de tânjala boilor şi clinchetul osiilor.

— Ce-ai zice să vin şi să vorbim amândoi cu copiii?

— Cum amândoi? a întrebat Lisaveta.

— Noi amândoi, adică să vin eu la voi într-o seară şi să le spunem ce ne-am gândit noi să facem. În caz că ei sunt contra acestei uniri, să cercetăm din ce cauză, iar dacă vedem că orice încercare este zadarnică, renunţăm. Numai aşa vom şti cum stau lucrurile, dar dacă nu încercăm, nu vom afla niciodată dacă se poate sau dacă vom da greş.

— Nu cred că este bine! Ar fi prea greu de suportat pentru mine. Ar însemna că vii să mă ceri de nevastă de la ei şi nu vreau aşa ceva. Lasă-mă să vorbesc eu cu ei atunci când voi socoti momentul potrivit s-o fac! mai ai răbdare ca să nu stricăm totul!

Tăcerea se aşternu din nou, tot mai apăsătoare. De această dată Gheorghe plutea într-o totală incertitudine şi îşi vedea tot mai încâlcită situaţia. Îşi pierduse curajul cu care începuse discuţia, iar acum era mult mai greu să găsească argumente pentru a-şi motiva propunerea. Nu ştia ce să mai facă. O bănuia pe Lisaveta de refuz mascat, deşi motivele invocate de ea i se păreau reale. Nu avea altă alternativă decât aşteptarea aşa cum îi propusese ea. Oftă din tot trupul şi scăpă „ce-o vrea Dumnezeu”, pe care-l auzi şi ea.

Până aproape de intrarea în sat n-au mai discutat nimic. Deodată el a întrebat-o:

— Dacă vei vorbi cu ei, eu cum voi afla ce hotărâre ai luat?

— Stai să vorbesc întâi, iar dacă voi reuşi, vin chiar eu să-ţi dau de veste, că doar nu-mi este frică.

Gheorghe acceptă planul ei şi zâmbi mulţumit.

— Bine, am să te aştept, zise el cu mai multă siguranţă în glas de data aceasta.

Când a ajuns la poarta Lisavetei a oprit căruţa şi a ajutat-o să ducă bagajele pe prispa casei, apoi a pornit spre casa lui. Din casă au ieşit Elena şi cu Marinică, ajutând la căratul sacilor. Deşi au văzut cine a adus-o, n-au întrebat-o nimic.

Abia primăvara următoare a avut loc discuţia Lisavetei cu copiii săi, cum îi promisese lui Gheorghe; a discutat mai întâi cu fetele, apoi cu băieţii. Cel mai greu a fost cu Costică, deşi aceasta nu avea nimic împotriva lui Gheorghe, însă nu era de acord ca Lisaveta să plece de acasă.

— De ce eşti contra? Ce ţi-a făcut omul ăsta?

— Mamă, eu nu sunt contra lui şi pot să spun că nu mi-a făcut niciun rău, dar ce va spune lumea când va afla că te măriţi când ai noră în casă? Ai putea să mergi şi să te întâlneşti cu el… te înţeleg… dar să pleci din casă şi ceilalţi fraţi să rămână singuri, ştii…

Ultimele lui cuvinte au avut darul de a o supăra şi mai tare şi s-o îndârjească, determinând-o să-i spună vorbe pe care nu le mai auzise de la ea până atunci:

— Ce să ştiu, mă? Tu crezi că eu sunt de lemn? Nu sunt, mă, de lemn, sunt tot om ca şi voi. Nu-mi ajunge, mă, că am dus viaţă de sclav pentru voi? Că de când a plecat tatăl vostru în război am trăit mai rău decât o călugăriţă, renunţând la toate ca să rămân lângă voi ca să vă cresc, pentru ca acum să mă judecaţi!? Eu nu am dreptul la viaţă, mă? Vreţi să vă port şi acum la piept şi să vă dau ţâţă, când aţi ajuns mai mari decât mine? Ce, mă, plec peste pământ şi nu mă mai vedeţi? Of, Doamne! Ce am ajuns, Doamne! să mă judece copiii mei, a reuşit să mai spună, după care a izbucnit în hohote de plâns, zbuciumându-se din tot trupul.

Lisaveta avea întotdeauna o mină şi o demnitate aspră, care îi încremenea pe toţi, chiar şi pe descendenţii ei. Când vorbea şi-i privea în faţă, parcă se transforma într-un sloi de gheaţă şi atunci îi judeca cu dispreţ.

Multe zile a fost supărată pe Costică şi l-a evitat cât a putut, dar într-o zi el a căutat-o pentru a-i cere nişte bani.

Aceasta i-a dat, dar tot n-a vrut să vorbească cu el.

— Tot mai eşti supărată pe mine? a întrebat-o.

Nici de această dată nu i-a răspuns, dar a îndreptat spre el o privire tristă. Atunci el a continuat:

— Mamă, văd că suferi şi ne faci să suferim toţi. Noi am discutat toţi din casă şi ştii ce ne-am gândit?

— Nu mă interesează ce v-aţi gândit voi, Nu-mi daţi voi să mănânc, aşa că nu vreau să vă văd şi nici să vă ascult, a răspuns tăios Lisaveta.

— Ba ai să ne asculţi odată şi pe noi, dacă vrei să fie bine. Şi fără să mai aştepte încuviinţarea ei a reluat:

— Noi ne-am gândit că poţi să-i spui lui neică Gheorghe să se mute aici, la noi, iar eu şi Ilinca ne mutăm în casa lui. Abia te obişnuieşti şi tu cu gândul că va veni vremea când toţi copiii vor pleca de acasă, după soarta şi rostul fiecăruia. Atunci nu vrem să te vedem că rămâi singură. Cred că ai avut dreptate când ai spus că mai eşti încă tânără şi nu eşti de lemn, iar pentru ieşirea mea de atunci te rog să mă ierţi! Noi nu ne-am dat seama de asta imediat pentru că, ştiindu-te mama noastră, ţi-am uitat vârsta. De astăzi, îţi promit să nu te mai supăr.

Lisaveta a stat pe scaunul ei nemişcată mai multe minute. Era plăcut surprinsă şi nu ştia cum să procedeze în continuare.

Într-o după-amiază a trecut pe lângă poarta lui Gheorghe. Acesta era urcat pe scară şi curăţa pomii din grădină, iar când a zărit-o, a coborât în grabă şi s-a apropiat de gard, privind-o cu ochii încărcaţi de dragoste.

— Bună ziua! a spus Lisaveta.

— Bună ziua! Unde te duci? Credeam că vii la mine şi mă speriasem, a încercat el să glumească.

— Ca să vezi? Te sperii tu de una ca mine? Aşteaptă să duc gâştele acasă şi vin şi la tine.

Gheorghe era surprins de cele spuse de ea, cu atât mai mult cu cât nu înţelegea ce era cu gâştele şi considerând că a făcut o glumă spunând s-o aştepte, el a continuat să cureţe pomii liniştit.

Din nou a fost surprins când a văzut că Lisaveta intra

pe poartă în curtea lui, cu un pas grăbit ca să se ferească de privirile indiscrete ale vecinilor. Când a ajuns în faţa casei lui, s-a oprit şi a spus:

— Iată că am venit. Te-ai speriat?

— M-am cam speriat, a recunoscut el, continuând să ţină mâna pe scară, neştiind ce să facă. Eu am crezut că ai glumit când ai spus că vii.

— N-am glumit deloc. Dă-te jos de pe scară şi invită-mă în casă! Aşa primeşti tu musafirii?

Acţionând ca un automat, Gheorghe a coborât de pe scară, a deschis uşa casei şi a poftit-o înăuntru, fără să scoată o vorbă, din cauza emoţiei ce i-o produsese venirea ei neaşteptată.

Pricepând starea lui, Lisaveta a încercat să-l scoată din amorţeală spunând:

— E frumos aici la tine. Nu credeam că un bărbat poate ţine aşa ordine. Doar bucătăria este cam mică şi dă direct afară.

— M-am obişnuit cu ea. Uneori, casa mi se pare prea mare pentru mine şi-mi este urât singur aici. Nu ştiu dacă mă înţelegi.

Lui Gheorghe îi trecuseră emoţiile şi începuse să vorbească mai coerent, mai desluşit.

— Tu ştii de ce am venit? a intervenit Lisaveta cu siguranţa care o caracteriza. Sigur că nu ştii, a răspuns tot ea la întrebare.

Gheorghe clătina din cap a nedumerire, dar aştepta să-i spună ea. Lisaveta a reluat:

— Am discutat cu copiii mei… ştii vorba aia a noastră. Ei sunt de acord să te muţi tu la noi, nu vor să mă lase pe mine să plec. Cred că înţelegi!?

— Dar greu te-ai mai hotărât, fată! Ţi-au trebuit aproape patru luni de zile, adăugă el, căutând ceva într-un dulap.

— Aşa este. Nu uita, însă, că ei sunt mari, şi-au spus părerea şi a trebuit să-i ascult ca să ne fie bine la toţi.

— Deci, acum rămâi la mine? a întrebat râzând.

— Nu, nu acum. Am venit doar să-ţi dau vestea şi fug

acasă înainte de a mi se observa lipsa. Poate voi veni altă dată, a adăugat şi s-a ridicat să plece.

— Aşteptă un pic! Abia ai venit şi gata să pleci. Cade omul din pod şi tot mai stă puţin să-şi tragă sufletul. Stai să bem amândoi un „un ciocan” de ţuică (ciocan = un păhăruţ cu capacitatea de circa 30 mililitri, din sticlă groasă, cu nervuri şi fund gros).

A turnat în cele două păhăruţe aşezate pe masă o ţuică de ţară, a ridicat paharul şi a toastat:

— Noroc! Să fie într-un ceas bun hotărârea pe care ai luat-o!

— Noroc! a răspuns Lisaveta, iar după ce a băut, s-a ridicat şi s-a apropiat de uşă, spunând:

— Mâine seară te aşteptăm la noi ca să stabilim tot ce avem de făcut în continuare, a accentuat ea, părăsind repede încăperea.

Gheorghe a adormit foarte greu în noapte aceea, iar ziua a muncit ca un robot pentru a termina treaba în grădină. Seara s-a îmbrăcat curat şi s-a prezentat familiei Lisavetei, curios ce se va întâmpla. Dar, spre surprinderea lui, discuţiile s-au purtat cum nu se poate mai bine şi au fost conduse chiar de Costică de care se temuse Lisaveta.

— Bine ai venit, neică Gheorghe! l-a întâmpinat Costică. Ia matale loc pe scaunul ăsta să bem împreună câte un pahar de vin că de poimâine se lasă sec la toate! Mama mi-a spus câte ceva, dar te rog pe dumneata să ne spui cum te-ai gândit să faceţi ca toate să fie bune!

— Măi, Costică, nu e vorba de un plan pe care ni l-am făcut, dar eu ziceam ca Lisaveta să vină acasă la mine unde am tot ce trebuie în gospodărie, iar ce este aici să vă rămână vouă, copiii ei.

— Eu ziceam altfel, neică Gheorghe. Să te muţi dumneata aici la noi, cu boi, căruţă, oi şi ce mai ai pe acolo, iar în casa dumitale să mă mut eu cu Ilinca şi copilul. Ce părere ai?

— Cred că e bine cum spui tu, dacă şi Lisaveta vrea aşa, a răspuns Gheorghe, privind spre aceasta cu insistenţă, ca după ajutor.

— Acum e bine acolo, dar ce faceţi când vi se va mări familia? Casa este destul de mică, a precizat Lisaveta.

— Noi sperăm ca în câţiva ani de zile să ne construim o casă mare, nu rămânem acolo, mamă, dar cred că e bine ca fiecare familie să trăiască pe picioarele ei, a spus Costică cu subînţeles.

— Atunci aşa facem, a încuviinţat Gheorghe.

…În câteva zile toate s-au făcut aşa cum au hotărât în seara aceea, iar Gheorghe Necşuţ s-a instalat în casa Lisavetei, fiind repede acceptat de toţi copiii ei, pentru bunătatea lui şi grija cu care-i înconjura.

A urmat apoi căsătoria lor civilă, iar în anul următor a construit o nouă casă pe terenul viran din spatele celei existente şi au trăit împreună până în iunie 1946, când s-a stins din viaţă datorită unei răni urâte pe care a căpătat-o pe front în al doilea război mondial. Împreună cu el, Lisaveta a mai avut patru copii: Ioana, Anghel, Radu şi Vasile, despre care vom mai avea ocazia să citim pe parcursul desfăşurării acţiunii acestui roman.

Cap. 6 – Casa noastră.

Ajunsă în casa lui Ghe. Necşuţ, încă din primele zile, Ilinca s-a apucat să scoată tot din încăperi, să văruiască, să spele şi să scuture, astfel că au sărbătorit Paştele în casă curată. Deşi casa era mică, Ilinca se bucura că este stăpână acolo.

Treptat au cumpărat doi porci, câteva păsări, pe care le-au înmulţit, având porc de crăciun, scroafă cu purcei, cloşti pe ouă, etc. Din lâna oilor ea împletea pulovere, ciorapi, mănuşi, fulare, iar mai târziu va ţese în război. Toate acestea le făcea în fiecare perioadă de iarnă, deoarece în restul anului muncea pe câmp împreună cu Costică şi fraţii lui.

Câţiva ani au fost recolte bune şi Costică a cumpărat căpriori, scânduri pentru podele şi acoperiş, apoi uşi şi ferestre pentru noua casă care urma să fie construită şi la care visa de când se căsătorise cu Ilinca.

Pe atunci se găseau, cu multă greutate, materiale de construcţie şi erau destul de scumpe pentru ţăranul

modest. Din această cauză majoritatea oamenilor făceau chirpici din pământ, paie şi pleavă, pe care-l turnau într-un tipar de lemn, apoi erau lăsaţi la soare să se usuce. Pentru fundaţia casei se aducea piatră mare din carierele din zonă: Muratan (Biruinţa) sau Ovidiu.

Costică avea cai buni, dar nu avea căruţă, fiind nevoit s-o împrumute, de fiecare dată, pe a Lisavetei.

Într-o zi s-a hotărât să-şi construiască singur o căruţă. Văzuse la familia Pricop una foarte frumoasă când lucrase acolo şi a mers din nou s-o vadă şi s-o măsoare pentru a-i lua principalele dimensiuni.

Meşterul de la grajduri l-a învăţat şi unele metode specifice de tras la rindea, apoi de dublare cu şină de fier şi s-a apucat de lucru, iar în primăvară avea căruţa gata, mai puţin roţile, pe care le-a făcut fierarul, Gheorghe Paţachia.

Atelierul de fierărie al lui Gherghe Paţachia era instalat într-o aplecătoare din curte, lipită de construcţia principală a casei sale, iar în fundul acesteia forja ocupa locul principal. Meşterul era văzut zilnic în atelierul său, îmbrăcat cu un maiou peste care purta un şorţ dintr-o piele groasă, lucioasă de atâta fum şi funingine. Cu ajutorul focului de la forjă şi cu ciocanul, el modela diferite obiecte din fier: cleşti, potcoave, şine pentru roţile căruţelor, etc.

Servindu-se de nişte cleşti mari, scotea din focul de cărbuni fierul incandescent pe care îl aşeza pe nicovală şi, din câteva lovituri de ciocan, îi dădea forma obiectului cerut. Avea un trup slab, dar muşchii lui deveniţi proeminenţi se conturau pe mâinile osoase, veşnic înnegrite de funingine. Îşi iubea meseria, dar nu avea prea mare câştig deoarece oamenii din sat dispuneau de puţini bani şi-şi plăteau cu greu datoriile. Cu toate acestea nu renunţa să ciocănească zilnic în atelierul său pentru că asta ştia el să facă mai bine. Locuitorii din zonă se obişnuiseră să audă permanent zăngănitul vesel al ciocanelor pe metale şi fumul care ieşea pe coşul atelierului din văpaia de la forjă.

Eu îl vizitam destul de des, mai ales vara, când eram

în vacanţa şcolară, curios să înţeleg procesul prin care se modelează fierul după ce focul de cărbuni îl încălzea până când devenea incandescent, aproape alb la culoare, din care săreau scântei galbene şi roşii.

Urmăream cum se înteţea focul când era acţionată pârghia care mişca foalele prin care se sufla aer în jarul deja format în vatră. În timp ce foalele gâfâiau ritmic, flăcările ţâşneau printre cărbunii negri şi grăunţoşi, lingând metalul care se înroşea treptat.

Când era gata, metalul era scos cu cleştele din jar şi aşezat cu grijă pe nicovală unde era luat în primire de ciocane, care-l loveau în locurile unde urma să capete formele dorite.

Ghiţă Paţachia era marele stăpân peste „peştera” lui fermecată, iar eu îl urmăream cu respiraţia tăiată cum realiza adevărată artă din meseria lui. Mă uimea acest om mic de statură care reuşea să scoată din fier un obiect delicat, dominând autoritar materia incandescentă. După ce dădea obiectului forma dorită, Ghiţă îl introducea în nisip sau în apă rece pentru a se răci lent sau pentru o călire rapidă, după cum cerea situaţia. Călirea metalului era întotdeauna însoţită de un sfârâit, iar din cutia cu apă se ridicau aburi albaştri-transparenţi.

Ghiţă era adesea ajutat de Mircea, fiul mai mic al acestuia, care avea pe atunci vârsta de şaptesprezece ani. După ce trăgea la foaie până se pregătea metalul, când tatăl îl scotea din foc şi-l aşeza pe nicovală, Mircea lua un ciocan mare şi greu, pe care îl ţinea cu ambele mâini şi lovea puternic fierul, între două lovituri aplicate de meşter cu un ciocan mai mic, în timp ce îl manevra cu cleştele.

Metalul căpăta muchii ascuţite sau suprafeţe drepte şi lăţite, iar din el continua să sară peste tot scântei, care încărcau atmosfera cu un miros de fier încins.

Pe faţa încordată şi lucioasă din cauza transpiraţiei a lui Mircea, se formau dâre prin stratul de funingine, iar el marca efortul depus de un zgomot „hâc! hâc!”, care însoţea fiecare lovitură dată cu ciocanul uriaş. Zgomotul ciocanelor mă asurzea, dar nu mă urneam din loc, fascinat

de arta pe care o vedeam în acel modest atelier, şi de modul cum reuşea meşterul să domine materia, dându-i forma dorită.

Îl urmăream pe Ghiţă Paţachia în şorţul lui de piele înnegrită de fumul cărbunilor, cu faţa şi braţele numai broboane de sudoare, bătând cu ciocanul fierul incandescent pe nicovală; icnea la fiecare lovitură, şoptind vorbe numai de el ştiute, de parcă ar fi descântat fierul pe care îl transforma în diferite obiecte. Asta făcea el de dimineaţă şi până seara când satul se pregătea de culcare, încurajat de noaptea austeră şi întunecoasă, dar de o masivă frumuseţe.

Când a vopsit căruţa şi a ieşit cu ea în sat, toată lumea a crezut că a cumpărat-o de la vreun atelier de tâmplărie din Constanţa, în lunile mai şi iunie, Costică şi Ilinca au făcut aproape 3.000 de chirpici pentru casă şi grajdul animalelor, iar după ce au terminat de prăşit porumbul a două oară, s-au apucat să construiască casă, care a fost gata în august când se bătea scândura peste căpriorii de la acoperiş. Deasupra coamei casei flutura un şervet alb prins pe o cruce tot albă din lemn, semn că „opera” de construcţie a fost finalizată cu ajutorul lui Dumnezeu.

Costică nu mai avea bani să cumpere ţiglă sau tablă pentru acoperiş, aşa cum erau alte case în sat şi a aşteptat o vreme poate reuşeşte să facă rost, dar în zadar, deoarece nu mai avea ce să vândă.

— Vin ploile, omule şi ne dărâmă casă, îl dojenea Ilinca îngrijorată de lipsa acoperişului.

— Ştiu că vin dar nu am ce face. Poate plec luni la Medgidia cu Marinică să aducem stuf pentru casă, apoi un alt transport pentru grajduri. Iar când vom avea mai mulţi bani, vom cumpăra ţiglă. Ilinca dădea zor să tencuiască toate camerele prin interior, apoi să le văruiască pentru a le pregăti să poată fi locuite. În acel an nu au putut construi sobe oarbe decât în două camere; în sobe se ardeau paie de grâu sau coceni de porumb, lemnele lipsind.

Către sfârşitul lunii august casa era acoperită şi văruită, iar familia s-a mutat în ea, părăsind căsuţa lui Ghe. Necşuţ, în care se adăpostiseră câţiva ani şi unde fuseseră fericiţi. Acolo li se născuseră fetele.

În toamna acelui an, Chiriţă şi Ionica au continuat să meargă la şcoală, iar Costică îi verifica seara la lecţii, punându-i să repete temele în faţa lui.

Iarna a venit pe la jumătatea lunii noiembrie şi a adus zăpezi mari şi viforniţe asupra satului. Uliţele erau troienite, iar casele fuseseră acoperite până la streşini de nămeţi, încât gospodarii au fost nevoiţi să-şi croiască drumuri prin nămeţii înalţi de zăpadă până la adăposturile animalelor, către sursele de nutreţ şi spre uliţă. Nu se speriau de zăpadă, ştiind că ea se va topi până la urmă şi pericolul va trece. Vârstnicii aveau în suflet bucuria că în primăvară pământul va primi mai multă apă prin topirea zăpezii, iar copiii se bucurau pentru plăcerea oferită de a se da cu sania şi să construiască oameni de zăpadă.

Dar în luna martie soarele a prins putere şi a început să topească nămeţii, care au dispărut treptat; pe uliţele aflate în pantă a început să curgă apa în torente repezi înspre derea, la început pe sub stratul de zăpadă, apoi şuvoaie mari la suprafaţă. Valea pe care curgea vestitul nostru pârâiaş, ades ajungea să se transforme într-un veritabil lac care ameninţa să inunde casele din apropierea văii.

Pământul mustea de apă peste tot, pe câmp, prin grădini sau pe uliţe, încât gospodarii satului erau îngrijoraţi în privinţa semănăturilor executate în toamnă, care erau în pericol să putrezească.

Spre surprinderea lor, toate semănăturile au germinat bine sub zăpadă, iar razele soarelui, ajutate şi de un vânt uscat, au zvântat pământul atât cât a fost necesar. Anul agricol a fost deosebit de bogat, iar hambarele sătenilor au fost din nou pline, intrând în iarnă fără griji.

…Prin luna noiembrie, într-o seară cam întunecoasă, la poartă a bătut cineva insistent. Câinele ajuns în apropiere făcea zarvă mare, acoperind vorbele celui care

striga peste gard, încât nu se putea desluşi nimic.

— Ia vezi, omule, cine bate în poartă la ora asta, de este câinele atât de întărâtat! spune Ilinca.

— Poate trece cineva pe uliţă, a spus Costică.

— Se aude că strigă cineva, a insistat ea.

Costică a ieşit la poartă, de unde s-a întors urmat de Ion Cazangiu, un gospodar care locuia mai la deal. După ce a dat bineţe, Cazangiu s-a aşezat pe un scaun şi a trecut direct la problema pentru care venise, motivându-şi graba:

— Măi, Costică, n-am prea mult timp să stau că mâine trebuie să mă scol devreme. Vreau să merg la târg să vând nişte porumb. Să…

Se vede că Ion era încurcat şi nu prea ştia cum să-şi înceapă cererea pentru care venise, dar până la urmă a trebuit să spună:

— Am venit să vorbim despre ceva mai aparte… despre… Măi, voi aveţi băiatul ăla al Ilincăi, a îndrăznit el, până la urmă, arătând spre Ilinca.

— Şi ce-i cu el?

— N-aţi vrea, măi, să mi-l daţi mie? Ştiţi că eu n-am copii şi dacă l-aş avea pe el, poate am şi eu un sprijin şi o mângâiere la bătrâneţe. Eu aş vrea să-l înfiez, dar asta numai dacă sunteţi de acord.

— Nu dau eu copilul! a sărit Ilinca, privind spre Costică cu o mină speriată, care cerea ajutor.

Acesta n-a schiţat niciun gest din care să se vadă aprobarea, dar nici nu s-a opus direct cererii lui Cazangiu care era descumpănit, privindu-i pe fiecare, pe rând.

— Bine. Înţeleg că cererea mea a venit pe nepregătite şi mai trebuie discutată, aşa că vă las să vă sfătuiţi şi să vă puneţi de acord, că eu am răbdare. Ce ziceţi? Când să mai trec pe la voi?

— Treci când te întorci de la târg, nea Ioane! i-a sugerat Costică, dându-i speranţe.

După ce a plecat Cazangiu din casă, Ilinca s-a pus pe plâns, astfel că a găsit-o Costică cu faţa scăldată în lacrimi când s-a întors de la poartă, unde îl condusese pe musafirul nocturn.

— Acum de ce plângi? a întrebat-o el. Stai că nu l-am dat, dar nu poţi respinge omul direct.

— Plâng pentru că tu nu ţii la el şi ai dovedit-o din cele ce i-ai spus lui Cazangiu. Dacă nu aveai de gând să-l dai, nu-i spuneai să mai treacă pe la noi.

— Ia ascultă-mă puţin, femeie! Ştii bine ce stare materială are Ion Cazangiu: 10 ha. de pământ, cai, boi, vaci, casă mare şi n-are niciun copil.

— Nu mă interesează averea lui. Eu nu dau copilul străinilor! a strigat ea. Vrei să mă blesteme toată viaţa că l-am înstrăinat? Ce, nu are aici ce să mănânce sau să îmbrace? Iar eu cum să trăiesc fără el? Să nu ştiu dacă a mâncat, dacă îi e frig, dacă este bolnav? Nu, nu se poate!

— Lasă, femeie, că el nu se duce peste ţări şi mări! Va fi aici, în sat cu noi, iar dacă vom afla că o duce rău, îl luăm înapoi, că are şi el loc aici alături de fete.

— Dacă îl înfiază este al lui, nu mai este al nostru, spune Ilinca, oftând adânc.

— Ba rămâne tot al nostru, măcar cu sufletul. Eu m-aş bucura pentru el, să-l ştiu cu o stare mai îmbelşugată, ca să nu mai fie nevoit să sufere şi să pornească de la lingură, cum am făcut noi!

— Poate ai dreptate în acest sens, dar… şi Ilinca a continuat în gând: „Ăsta este hotărât să-l dea, nu-i pasă de durerea mea”, gând care a făcut-o să izbucnească în hohote de plâns.

A plâns mult, continuând să plângă şi după ce a adormit. Pierduse orice speranţă, nu vedea nicio ieşire din această situaţie grea. Când s-a trezit, a reluat gândul la copil: „să-l pierd pe Chiriţă? De ce? Poate Cazangiu se va răzgândi şi va renunţa la el”.

Dar dorinţa Ilincăi nu s-a îndeplinit. Peste o săptămână I. Cazangiu a venit, din nou, la ei acasă şi, după multe tergiversări şi implorări, explicaţii şi insistenţe, au căzut de acord.

— La mine băiatul are tot ce îi trebuie, nu va duce lipsă de nimic, spunea Cazangiu. V-aş ruga să fiţi de acord cu mine şi să mergem la primărie ca să facem actele de

înfiere!

— Mergem, nea Ioane! a încuviinţat Costică, în final. Dar să ştii, că dacă copilului îi va merge prost la dumneata, eu îl iau înapoi cu toate actele de înfiere pe care le vom face. Vreau să fim înţeleşi de la bun început, eu nu ţi-l dau pentru că nu are ce mânca sau ce îmbrăca la mine, ba cred că îi va destul de greu să se despartă de surorile lui.

— Lasă, măi, că asta o ştiu! Te-am rugat să mi-l dai ca să am şi eu un copil în casă şi nu vor fi regrete nici pentru el, ca şi din partea voastră.

În zilele următoare au mers la primărie unde s-au întocmit actele de înfiere, iar Chiriţă a fost nevoit să se mute la părinţii înfietori, fără surori, departe de mama lui, rămasă cu faţa scăldată în lacrimi.

La şcoală Ionica şi Paula se întâlneau cu el şi discutau, mâncau împreună din pachetul lor de mâncare, apoi veneau şi-i spuneau mamei lor despre el, că este sănătos şi că o duce bine.

Dar în anul următor, Ion Cazangiu a murit şi drama lui a avut efecte negative asupra lui Chiriţă, schimbându-i tot cursul vieţii. Ce se întâmplase?

Gheorghiţa, soţia lui Ion Cazangiu, aflată în dragoste cu Radu Puiu de mai mulţi ani, vrând să scape de Cazangiu, s-a folosit de un moment prielnic, când acesta se afla pe câmp să vâneze gâşte sălbatice. Radu l-a urmărit şi l-a împuşcat, ca „din greşeală”.

S-au făcut cercetări şi a fost proces mare şi au fost arestaţi amândoi: Radu şi Gheorghiţa, însă ea a fost eliberată după judecată, iar lui i-au dat cinci ani de pedeapsă, scăpând după 4 – 5 luni de zile, din cine ştie ce motive… pentru că toată afacerea a fost „înmormântată”.

Chiriţă a rămas mai departe cu Gheorghiţa în casa lor, unde mergea în vizită Radu Puiu.

După aproape doi ani de zile, soţia lui Radu a murit, iar acesta a adus-o la el acasă pe Gheorghiţa împreună cu Chiriţă. De acum viaţa lui Chiriţă va fi destul de grea, deoarece Radu avea şi el doi băieţi şi o fată din prima

căsătorie.

La scurt timp au început să-l bată, pe rând, atât Radu, cât şi copiii lui, oprindu-l de la şcoală şi trimiţându-l pe câmp să pască vitele.

Despre toate acestea Ilinca a aflat de la Ionica şi Paula care se întâlneau, din când în când, cu Chiriţă la şcoală.

Într-o zi Costică s-a întors de la fratele său, Marinică unde băuse un pahar cu vin, care-l făcuse să fie vesel. Profitând de starea lui veselă, Ilinca i-a povestit tot ce aflase despre păţaniile copilului. Atunci nu a răspuns decât: „Bine, vom vedea”, dar în seara următoare au plecat amândoi acasă la Radu Puiu să se intereseze de soarta băiatului.

Deşi în camera unde se afla Chiriţă era frig, el era doar în cămaşă şi izmene, deşi era învineţit de frig.

— Ia-mă acasă, mamă! a spus Chiriţă plângând şi sărind în braţele Ilincăi. Aici toţi mă bat.

— De ce îl bateţi? a întrebat Costică.

— Nu-l bate nimeni, Costică, minte el, au prezentat în roz situaţia Radu şi Gheorghiţa, deşi faptele erau evidente.

— Îl luăm acasă! a spus Costică hotărât. Unde mănâncă ceilalţi, poate mânca şi el.

Şi-a scos paltonul de pe el, l-a împachetat pe copil aşa cum era dezbrăcat şi a ieşit afară. Ilinca l-a urmat, ieşind după el în stradă.

— Cum să iei copilul, că eu am acte? a strigat Gheorghiţa în urma lor, deşi revendica acest drept numai de formă.

— Poţi să… „faci” pe actele tale, dacă nu eşti în stare să te porţi cu el! Am crezut că sunteţi oameni, dar…

— Să ştii că te dau în judecată! i-a strigat ea.

— N-ai decât. Numai să ai grijă să le spui şi lor cum l-aţi omorât pe bărbatul tău!

Adus acasă, Chiriţă era fericit că se află din nou alături de surorile lui. Seara s-au culcat împreună în aceeaşi cameră şi au povestit până când au adormit.

Din acea seară, nici Gheorghiţa şi nici altcineva n-a

mai întrebat de Chiriţă, însă nici Costică nu a mai mers la primărie pentru a anula actele de înfiere.

Anii au trecut; el a terminat şcoala, apoi armata, s-a căsătorit şi a intrat în posesia moştenirii, dovedindu-se un bun gospodar. Numai că nu s-a putut bucura prea mult de averea lui, deoarece în 1950 a luat fiinţă Gospodăria Agricolă Colectivă, în care s-a văzut nevoit să dea totul, după care s-a angajat ca subofiţer la Miliţia Constanţa, lucrând la Miliţia Transporturi Feroviare Medgidia, apoi în Constanţa din nou şi, în final, ca şef de post în comuna Lumina (fosta Valea Neagră). A murit la vârsta de 62 de ani. Dar despre el vom avea ocazia să mai vorbim pe parcurs.

Cap. 7 Cum am apărut eu pe lume?

Aceasta a fost o problemă care m-a frământat multă vreme, dar i-am aflat răspunsul abia atunci când am realizat că mă deosebesc puţin de ceilalţi copii cu care obişnuiam să mă joc şi am început s-o plictisesc pe mama cu o astfel de întrebare până când s-a oprit din treabă, s-a aşezat pe un scaun şi a început:

— Tu, maică, te-ai născut la o zi mare. Era 15 august, ziua Sfintei Maria, Maica Domnului… te-ai născut pe la prânz, când ieşea lumea din biserică. După aceea ai fost botezat cu numele unui sfânt mare, că sfântul Nicolae a fost un sfânt bun, darnic şi ocrotitor al celor săraci. Tatăl tău voia foarte mult să aibă un băiat, pentru că aveam împreună cu el numai fete.

…Parcă văd aievea cum s-au petrecut toate atunci. Începusem să am dureri şi ştiam că trebuie să nasc, iar de durere mă plimbam prin cameră. Tatăl tău a trimis s-o cheme pe Maria lui Badea Prună, că în sat era singura care se pricepea să moşească femeile la naştere. A venit ea, m-a aşezat pe pat şi, după ce m-a controlat, a spus că „va merge greu”, dar n-a spus şi de ce. S-a apropiat de tatăl tău şi i-a spus să-mi dea nişte ţuică să beau ca să-mi crească puterile.

În starea în care mă găseam, n-am mai întrebat de ce trebuie să beau şi am băut ţuica din păhăruţ, apoi a

continuat travaliul, ajutat de moaşă, până când am reuşit să te nasc.

„Cum merge?” a întrebat tata, care intrase în încăpere.

„E gata!” a răspuns moaşa Maria, care te aşezase peste un pled pe pat şi te lovea uşor peste faţă cu palmele.

„Ce are?” insistă tatăl tău.

„E un cavaler frumos foc, dar este mort. Am crezut că…” a continuat ea să te lovească încet. N-a apucat ea să termine gândul, că tu ai ridicat mâna dreaptă sus şi ai ţipat tare, uimindu-i pe toţi din cameră, care pătrunseseră la aflarea veştii. „L-am îmbătat dar nu-i nimic, bine că trăieşte”, a spus moaşa, în timp ce îţi lega buricul şi te înfăşură în scutecele deja pregătite. „Să-l cântăriţi!” a strigat Lisaveta, care se afla în cameră. „De copiii cântăriţi nu se lipesc relele”.

Tata a adus cântarul şi te-a aşezat, despuiat, pe tasa acestuia, apoi a potrivit greutăţile şi a anunţat: „Are fix patru kilograme!” „Se vedea că este mare”, a întărit moaşa rezultatul cântarului.

— De atâta bucurie – a continuat mama, tatăl tău l-a chemat pe Marin şi pe alţi câţiva vecini cu care a întins o masă care a ţinut până seara. Fiecare dintre ei ţi-a dăruit câte o oaie sau câte un miel şi toţi s-au ţinut de cuvânt în zilele următoare.

…Iată, deci, cum am văzut eu lumina zilei în casa cea nouă, iar Costică (Constantin) şi Ilinca sunt părinţii mei. Peste ani de zile, repetam intenţionat întrebarea, cu dorinţa ascunsă s-o aud pe mama cum îşi deapănă amintirea: „Tu, maică, te-ai născut la o zi mare, când ieşea lumea din biserică după slujbă… etc. În cele trei nopţi „de ursitori” ţi-am pus sub pernă cărţi, creioane, unelte, după obicei, ca să vedem ce vei alege din toate”.

— Dar Marioara de ce este mai mică decât mine?

— Pentru că părinţii ei s-au căsătorit în anul în care te-ai născut tu, iar ea s-a născut în anul următor.

Marin şi Teodora sunt rude cu noi, el este frate cu tatăl tău, iar Marioara este verişoara ta.

— Asta ştiu, dar… şi eu nu mai conteneam cu întrebările, la care mama îmi răspundea cu răbdare.

Din cele ce voi relata în continuare se va vedea că nu mă născusem într-o zodie prea favorabilă, deoarece voi fi martor la multe evenimente şi transformări.

Amintirile mele din acea perioadă sunt destul de firave, puţine… pe atunci tot satul era în fierbere deoarece se făceau concentrări masive şi Germania începuse să treacă peste ţările vecine ca eu tăvălugul.

Tata şi unchiul Marin au fost chemaţi la unităţile lor militare unde au rămas aproape trei luni de zile; primul s-a întors unchiul, iar tata peste câteva zile.

Îi auzeam discutând amândoi acasă la noi despre modul cum a decurs instruirea şi că se aşteptă să se declare mobilizarea până la sfârşitul verii. „La noi în unitate au adus ofiţeri germani care să ne instruiască, iar pe toată Valea Prahovei au fost cartiruite unităţi nemţeşti pentru paza sondelor de petrol”, spunea unchiul Marin.

Abia au apucat să secere grâul, că au fost chemaţi din nou la unităţile lor militare şi de acolo, au plecat la război alături de armatele germane. N-a trecut mult şi în sat a venit ordinul de rechiziţie a cailor pentru front; la poartă a venit un reprezentant al primăriei însoţit de şeful de post de jandarmi care i-au pus mamei o hârtie în palmă şi l-a luat pe Puiu, rămânând cu un singur cal. A plâns mama, s-a rugat de ei să-l lase, motivând că este singură cu copiii, dar nu a reuşit să-i înduplece şi s-au dus cu calul.

Muncile care au urmat le-am făcut cu Mişu, iar câteodată şi cu calul împrumutat de la bunica Lisaveta, de care trebuia să se roage destul de mult. Dar mama era credincioasă şi ştia să înfrunte toate mizeriile vieţii. Adesea o vedeam stând în genunchi în faţa icoanei şi se ruga cu palmele împreunate sub bărbie. Mă apropiam încet de ea şi ascultam ce spune, apoi o întrebam când se ridica: – Cine este Dumnezeu, mamă?

— E tatăl nostru din cer de care trebuie să ascultăm toţi.

— Dar moartea cine e?

— Este hârca asta cu coasa, care-i omoară pe oameni în război, pronunţa ea cu năduf, în timp ce îmi arăta o femeie urâtă ca o sperietoare din cărţile de poveşti pe care le aveam în casă. Priveam cu teamă imaginea acelui chip ciolănos, slab, scheletic, dar cu plete lungi şi o coasă în mână.

— Dar tăticu' nu se teme de ea, el este puternic şi o împuşcă cu puşca lui de război, răspundeam eu cu destulă mândrie că am un asemenea tată.

— Da, mamă.

— De ce cântă pomii, mămico?

— Pomii nu cântă, rodesc. Vântul cântă când trece printre ramurile pomilor.

Odată m-am lovit tare la un picior şi am intrat în casă plângând tare. Mama m-a luat la pieptul ei şi m-a alintat, până când m-am liniştit, apoi m-a aşezat pe pernă să mă culc.

— Povesteşte-mi despre tata! am rugat-o eu.

— Tăticul vostru este la război departe, este îmbrăcat soldat, are puşcă de fier şi se luptă cu alţi soldaţi care sunt în altă ţară.

— De ce nu vine acasă?

— Vine la Crăciun, când se termină războiul. Adormeam cu zâmbetul pe buze şi visam că tata râdea la mine, continuând în somn povestea pe care mi-o spusese mama.

Toţi anii în care tata a fost în război, mama ne-a ţinut loc şi de mamă şi de tată, luptându-se cu toate greutăţile familiei: executa lucrările agricole din câmp, apoi venea acasă şi se apuca de spălat rufe, mâncare pentru toţi, cosea, călca rufele, făcea curăţenie, împletea ciorapi şi pulovere, etc., dar nu se plângea niciodată că este obosită. Era bucuroasă să facă totul şi să fie toţi mulţumiţi.

Deşi se culca destul de târziu, dimineaţa se trezea când se iveau zorile şi o lua de la capăt cu treaba. Ne trezea pe toţi când era gata mâncarea şi masa era aranjată. Alerga în permanenţă ca o suveică.

Cu toate greutăţile întâmpinate şi munca obositoare

pe care o făcea, mama era veselă, aşa era firea ei de om bun. Era o mamă duioasă, zâmbitoare şi plină de voie bună, cu o atitudine ocrotitoare şi delicateţe maternă de care dădea dovadă prin fiecare gest al său; ea se pricepea să-şi poarte de grijă sieşi, ca şi nouă, copiilor ei. Ea ne păzea universul copilăriei. Când vreunul dintre noi era bolnav – de obicei răceam pe afară – mama ne doftoricea, începând cu frecţia totală cu gaz (petrol lampant + ulei), apoi cu o baie fierbinte în care punea foi de ceapă uscate şi terminând cu înfăşurarea în plapumă.

Îmi aduc aminte că pe mine mă oblojea şi mă vizita des în cameră unde îmi aducea ceai sau mâncare. Atunci mâncarea din mâinile ei mi se părea nespus de gustoasă, iar mângâierile ei tămăduitoare.

Mama era frumoasă, avea nişte ochi vioi şi negri ca murele coapte, faţa ovală, tenul alb şi limpede, mâinile frumoase şi calde, deşi erau trudite; avea o stare de spirit vioaie şi o comportare hotărâtă, iar vocea ei caldă, melodioasă şi plăcută, avea menirea să contribuie la însănătoşirea mea.

Când se însera, mama cobora din cui lampa pe care o ştergea cu o cârpă moale până când sticla devenea transparentă; ştergerea sticlei era, de fiecare dată, un ritual special, constând în aburirea ei cu gura. apoi o ştergea, o privea către lumina din fereastră şi iar o ştergea, după care o fixa în montura metalică; dacă fitilul ardea strâmb, îl îndrepta cu ajutorul unei foarfece, apoi îi dădea foc cu chibritul, potrivea flacăra să nu scoată fum şi o agăţa în cuiul din perete, de unde lumina toată încăperea. Pe atunci nu fusese introdus curentul electric în sat.

…Într-o zi Paula, sora mea mai mare, a venit de la şcoală cu cântecul:

„Azi-noapte la Prut Războiul a-nceput.

Românii trec dincolo iară să ia înapoi prin arme şi scut Moşia pierdută astă vară…” etc

— De unde ştii tu asta? o întreabă mama.

— Se cântă la noi, la şcoală.

Cântecul l-am învăţat şi eu în aceeaşi seară, dar am depus interes să învăţ să citesc, silabisind cuvintele, apoi cele patru operaţiuni la aritmetică; mă mai încurcam puţin la tabla împărţirii şi nu puteam să scriu decât literele de tipar ale alfabetului. Când am intrat în clasa întâi ştiam să număr până la un milion şi multe altele.

Mama făcea pâine în casă. După ce ne dădea să mâncăm şi potolea toate animalele şi păsările din curte, îşi aducea covata cu faina deja cernută în camera încălzită, apoi drojdia şi apa caldă pentru a frământa pâine. Înainte de a se apuca de treabă, se aşeza în genunchi în faţa icoanei şi se ruga; tot în genunchi frământa şi pâinea pe care o închina la sfârşit, ciupind-o în patru puncte, după care o învelea cu ceva călduros şi o lăsa să dospească.

Când a îmbătrânit şi nu mai putea frământa pâinea în genunchi, punea covata sus, pe suportul albiei de rufe.

Ardea cuptorul pentru a coace pâinea, iar pentru a verifica dacă este suficient de bine încălzit, introducea pe vatra acestuia nişte lipii din cocă întinsă subţire, pe care noi le numeam cococele.

— Mămică, ne faci şi o plăcintă? ceream noi cu glasul mieros. Iar mama ceda uşor şi ne-o făcea.

Copiii îşi adoră mama, dar o copleşesc cu cererile lor insistente pentru tot ce au nevoie, iar aceasta o fac cu exigenţa puilor de animal care sug.

În gospodăria noastră munceam toţi alături de mama, altfel n-ar fi putut răzbi singură cu toate treburile.

Din primăvară până toamna alergam toţi, atât în grădină cât şi pe câmp. Deşi eram cu forţe mai reduse, eu şi Florică aduceam de la fântână căldarea cu apă, trăgând fiecare de câte o parte a toartei acesteia ca să ude răsadurile de zarzavat.

În mediul rural, copiii munceau de la vârste fragede; ţăranul abia aştepta să-i vadă măricei şi să-i pună la treabă, la început mai uşoară, apoi ceva mai grea şi treptat, ajungea să nu mai facă diferenţa faţă de cei mari. Şi asta pentru că ţăranul se călăuzea după o învăţătură proprie: „tinerii trebuie învăţaţi cu munca şi cu greutăţile

încă de mici, nu trebuie cocoloşiţi de loc”.

Deşi pe atunci aveam o părere a mea despre această practică, considerând-o o formă de exploatare infantilă – ziceam că ne fură clipele de joacă – acum le dau dreptate părinţilor. Să ne închipuim că un om al pădurii ar cultiva puieţi de brad sau de stejar într-o seră încălzită, ferindu-i de orice adiere de vânt. Ar putea, oare, aceşti puieţi plăpânzi să ajungă vreodată stejari sau brazi falnici, la fel ca cei care au crescut pe coasta muntelui unde au fost bătuţi de ger, furtuni şi toate stihiile naturii, fără nicio apărare? Greu de spus, poate că le-ar fi imposibil să reziste.

De aceea pe izlazuri vezi câte un copil de cinci sau şase ani care duce de lanţ o vacă mare care cântăreşte 5 – 600 kg. sau o mână din spate cu o nuieluşă, iar vaca i se supune cuminte. E de mirare? Este, dar faptele sunt adevărate. Într-o gospodărie un copil duce gâştele sau raţele la baltă, altul, ceva mai mărişor, paşte mieii care abia au fost separaţi de oile date la turmă, altul paşte vaca, boii, caii, iar cei buni de muncă, execută muncile agricole de sezon.

Îmi aduc aminte că într-o iarnă a nins noaptea, iar dimineaţa, când ne-am trezit, tot pământul era acoperit de un strat uniform de zăpadă. În curtea în care se afla fântâna venise un stol de porumbei care căuta mâncare.

— Hai să-i prindem! a fost de părere Florică.

— Dacă vrei să nu-i speriem, trebuie să taci! i-am spus eu, în timp ce întindeam pe zăpadă o plasă de laţuri peste care am presărat boabe de grâu şi de porumb. Porumbeii ţopăiau pe zăpadă, dar nu se apropiau de laţuri, mergeau pe zăpada de alături cu mare luare-aminte, păşind ţanţoşi cu capetele ridicate, ca la paradă, parcă o făceau dinadins ca să mă necăjească pe mine. După lungi aşteptări, au intrat în plasă câteva vrăbii, din care trei s-au prins în laţ, dar tot zbătându-se, două au scăpat. Când am văzut, am eliberat-o şi pe a treia, dar tot n-am renunţat să prind porumbeii. Am adus din magazie un coş din nuiele pe care-l foloseam la căratul ştiuleţilor de porumb, iar din

casă am scos o albie veche. Sub ele am pus grăunţe, apoi le-am sprijinit într-o parte cu un ţăruş de care am legat câte o sfoară din cânepă, ale căror capete le-am tras în magazie ca să-mi fie la îndemână la momentul potrivit. Observam „capcanele" mele pe fereastra de la magazie, când văd că sub coş au intrat trei porumbei, iar sub covată patru. Am tras sforile şi sub cele două capcane aveam şapte prizonieri.

— Cum îi scoatem? mă întreabă Florică.

— Tu ţine coşul, iar eu bag mâna să-i prind! Vezi să nu ridici prea sus, că fug!

Am reuşit să-i prind pe toţi trei, punându-i lui Florică în braţe, după care am mers la covată, dar când am ridicat-o, trei porumbei au reuşit să iasă şi au fâlfâit din aripi pe lângă fratele meu care era preocupat să-i studieze pe înaripaţii din braţele sale.

Deodată, acesta mi-a strigat:

— Prinde-l! în timp ce unul dintre porumbei şi-a luat zborul din mâna lui, lăsându-i câţiva fulgi dintr-o aripă.

Am intrat în casă cu cei trei care ne mai rămăseseră din toată prada, dar acolo a început o ceartă între mine, care voiam să-i păstrez şi să le fac cuşti şi Paula care mi-i cerea să-i facă tocăniţă. Până la urmă a venit mama care a traşat afacerea în favoarea tocăniţei.

— Lasă că prindem mâine alţii! mă consolează Florică. Ştiu eu cum, cu boabe de porumb legate cu aţă de cusut.

— Şi cum faci asta? l-am întrebat.

— Simplu, răspunde el cu emfază. Treci o aţă de cusut cu acul prin bobul de porumb şi o legi undeva, iar porumbelul vine, înghite bobul şi atunci când se zbate, îl agăţi. Am văzut la Codin Dima.

— Bine, să încercăm!

Am încercat toată ziua în zadar, abia a doua zi a căzut un porumbel care probabil era prea flămând, sau s-a înecat cu două boabe şi a căzut leşinat în timp ce se zbătea să se elibereze.

...Mama era o fire veselă, plină de energie şi de

vitalitate. Ne strângea pe lângă ea ca o cloşcă şi ne ocrotea, ne îngrijea şi ne mângâia fără a face deosebire între noi. În jocul anilor ei tineri, fusese descumpănită de războiul cu grijile şi ororile lui, precum şi de absenţa tatii de acasă. Parcă-i slăbise dârzenia, echilibrul şi chibzuinţă pe care le avea de la natură şi o vedeam adesea dusă pe gânduri, cu privirea fixată pe câte un obiect din casă. Când mă apropiam de ea observam că-i picurau lacrimi din ochii ei frumoşi care ştiau atât de bine să râdă când te priveau.

Când au început să ne scadă proviziile de hrană, deoarece nu se mai lucra pământul din cauza războiului, mama era strâmtorată, obosită, spetită de muncă şi de cerbicia sorţii pe care o înfrunta. Atunci ne aduna pe toţi şi, împreună cu ea, îngenuncheam în faţa icoanei unde ne rugam. Mama spunea rugăciunea, iar noi repetam după ea. Pentru că acea rugăciune am repetat-o de multe ori, aproape toată, o ţin minte şi acum, după 50 de ani: „Doamne, miluieşte-l pe tăticul nostru, apără-l de moarte şi de gloanţele vrăjmaşe, de necaz, de boală şi adu-l de grabă acasă, să ne încalţe, să ne îmbrace, să ne hrănească şi să ne iubească”.

Mai târziu ne-a învăţat şi o poezie pe care ne-o spunea plângând:

„Păsărică, păsărea, n-ai văzut pe mama mea?
Am văzut-o la cişmea, scotea apă şi plângea.
De ce plângi, mămica mea?
Plâng de mine şi de voi, că tăticul e-n război.
Vin tăticule, de grabă, de ne-ncaltă şi ne-mbracă.
Că mămica e săracă şi n-are ce să ne facă!”

După ce terminam de spus, plângeam şi noi alături de ea. Mama încerca să-şi ascundă lacrimile, sprijinindu-se cu faţa de umărul meu sau al Paulei, între care era îngenuncheată, umeri plăpânzi de copii.

Bunica Maria, mama mamei noastre, venea rar pe la noi, dar atunci şedea câte două săptămâni şi ne simţeam foarte bine în prezenţa ei pentru că era blajină, cu un glas aproape „vătuit”, dar cântat şi ştia foarte multe lucruri despre viaţă. Ea era şi foarte credincioasă, iar uneori

mergea cu mama la biserică şi ne lua şi pe noi, adică pe mine şi pe Florică.

Într-o zi mama a făcut iar pâine, procedând după acelaşi ritual: rugăciunea, frământatul în genunchi, etc. Eu am întrebat-o pe bunica:

— De ce nu frământă mama pâinea pe masă sau pe pat şi se chinuie atât de mult în genunchi?

— Aşa trebuie, maică, mi-a răspuns bunica, clătinând capul pentru a întări cele spuse, după care a continuat să-mi explice:

— Pentru ţăran pâinea este icoana lui de toate zilele, la care se închină şi pentru care trudeşte din zori şi până-n noapte. În bolul de grâu ţăranul vede chipul lui Iisus Hristos. Pâinea e trupul Mântuitorului care ne-a fost dat pentru a ne hrăni noi, oamenii. Asta este una dintre sfintele taine, maică, aşa să ştiţi şi voi. Tocmai de aceea pâinea când este caldă se rupe, nu se taie cu cuţitul, iar după ce se răceşte şi se întăreşte, înainte de a o tăia cu cuţitul, trebuie să te închini şi să închini şi sfânta pâine, făcându-i o cruce pe partea cu care a stat pe vatră când a fost coaptă.

O priveam cu uimire. Parcă avea un fel de aură în jurul capului atunci când vorbea despre Dumnezeu sau poate mi s-a părut mie din cauza părului ei alb.

Când a băgat mama pâinea în cuptor eram lângă ea ca s-o ajut. A venit şi bunica Maria şi s-a aşezat pe un scăunel lângă vatra focului. Le priveam pe rând şi mi se părea că nu prea seamănă amândouă. Mama avea obrajii îmbujoraţi datorită focului, iar în ochii ei strălucea bucuria cu care urmărea coacerea pâinii, precum şi pregătirea mâncării pusă pe plita din vatră; ea ştia în fiecare clipă ce a făcut şi ce mai are de făcut. Mi se părea că din trupul ei iradia o energie care o transfigura. „Fiecare om se naşte cu menirea lui”, îmi ziceam în gând, privindu-le pe amândouă, pe rând.

…De teama bombardamentelor fiecare gospodărie îşi avea adăpostul ei. Noi aveam un şanţ mare, cotit de două ori, săpat în grădina din faţa casei, acoperit cu nişte

scânduri peste care fuseseră puşi snopi de coceni, apoi un morman de pământ. Nu prea ne-am adăpostit în el decât foarte rar, în rest, noi copiii ne jucam ziua în el. Casa era şi ea cu faţada vopsită în albastru, iar în ferestre erau prinse pături pe timp de noapte.

În oraşul Constanţa, aflat la câţiva kilometri de satul nostru se desfăşurau aproape zilnic exerciţii de alarmare, iar atunci sunau sirenele fabricilor şi ale vapoarelor din port de se auzea până la noi; era un vaier mai mare decât în zilele cu ceaţă densă pe mare. Neştiind despre ce era vorba, cum auzeam sirenele fugeam în adăpost. Într-o zi bunica Maria n-a mai vrut să iasă din casă, zicând:

— De-o fi să mor, ori aici, ori acolo, e la fel. Eu nu mai merg cu voi.

Peste câteva zile a plecat acasă la ea şi ne-a părut foarte rău că ne obişnuiserăm cu prezenţa ei caldă.

...În anul următor, de Rusalii, ne-a chemat acasă la ea bunica Lisaveta (Elizabeta), din partea tatălui nostru. Am plecat de acasă împreună cu Florică, iar când am ajuns acolo am constatat că nu eram singurii ei invitaţi, mai erau şi ceilalţi verişori, precum şi câţiva copii din vecini.

Bunica era în curtea din faţa casei lângă o căldare mare de aramă din care ieşeau aburi ce miroseau puternic a pelin. Am trecut fiecare pe la ea şi ne-a spălat pe toţi pe picioare, după care am stat pe un covor de troscot verde până s-a zvântat apa, nu neam şters.

— Hai cu mine! ne-a spus bunica, la sfârşit.

Am urmat-o pe rând, într-o cameră n-are unde se afla o masă cu faţa acoperită cu o pânză albă peste care erau aşezate multe farfurii pline cu colărezi, adică lapte dulce cu paste sau orez, nu-mi mai aduc aminte cum a fost. La plecare ne-a dat la fiecare câte un colăcel, un măr şi nuci.

Atunci bunica mi s-a părut frumoasă, cu faţa ei mare, luminată de un surâs misterios care dădea întregului ei chip o anumită notă de farmec. Eu îl vedeam ca pe un surâs periculos care nu ştiai niciodată ce ascunde, era tainic şi ameninţător ca şi fiinţa ei.

Avea, totuşi, trăsături fine, deşi era înaintată în

vârstă. În jurul gurii avea o uşoară cută, iar buza de jos îi era răsfrântă a dispreţ.

Mă bucuram că nu se purta urât cu noi ca în zilele când ne prindea la fructe în grădina din spatele casei sale.

Odată, după mai multe rugăminţi, m-a luat mama cu ea la bunica Lisaveta. Acolo am văzut cum se fac colacii speciali, cărora femeile de acolo le spuneau „capete”. Bunica a insistat să nu intru în încăpere pentru că acolo este o treabă serioasă şi nu trebuie să vadă copiii, dar eu m-am furişat şi tot am rămas printre femei, mai ales când am auzit că nu am voie să văd.

Colacii aceia erau făcuţi dintr-un aluat împărţit în părţi egale, după care erau împletiţi într-un fel anume pentru a lua forma cerută de importanţa sfântului pe care îl reprezenta (împăratul, Maica Domnului, alţi sfinţi).

Avea bunica un instrument special confecţionat din lemn, prevăzut într-un capăt cu un fel de ştampilă, ca un model cu baza cubică şi faţa striată. Îl numea pistolnic şi cu el aplica semnele cerute pe fiecare colac în parte.

Am tras-o uşor de mânecă pe mama şi am întrebat-o în şoaptă:

— De ce face asta? Ce sunt acei colaci?

— Lasă că îţi spun acasă, acum nu pot.

Dar când am ajuns acasă ne-am luat cu altele şi am uitat se mai întreb, dar nici mama nu mi-a mai spus din proprie iniţiativă.

Am stat acolo cu mama până când s-au copt colacii. Femeia care îi scotea din cuptor era rumenă la faţă din cauza dogorii cuptorului, dar se citea o mulţumire pe faţa ei. Nu mai vorbesc de bunica Lisaveta care era aşa de luminată la faţă, părând mai bună, cum n-o cunoscusem niciodată de când o ştiam.

— Mâine îi ducem la biserică, le-a spus ea celorlalte femei.

— Da. Trebuie să-l anunţăm pe preot din timp, a spus alta, care ştia cum se va desfăşura totul.

Mai târziu, peste ani, am citit undeva despre felul cum trebuie să fie femeile care frământă acele „capete”.

Mai întâi, acele femei nu depun doar un efort ca să frământe aluatul, ci e vorba de o adevărată artă ceremonială executată cu credinţă, sfială, evlavie religioasă şi curăţenie, atât fizică cât şi sufletească. Femeia care este la „ciclu” nu poate veni la această treabă pentru că nu îndeplineşte condiţiile de curăţenie fizică. Viaţa este o taină! Totul este o taină, atât naşterea, botezul, nunta, moartea.

…La sfârşitul verii din anul 1942 a venit acasă tata, într-o permisie. Fusese rănit în zona Odessa, stătuse o vreme în spital, apoi căpătase zece zile libere pe care le-a folosit să vină să ne vadă. Mersese cu trenul până la Constanţa, iar de acolo a mers pe jos, peste câmp, până acasă, pe o ploaie care nu se mai termina, încât pământul era mocirlos, plin de apă.

Grăbit să ajungă la sfârşitul călătoriei sale, nu mai ţinea cont de vremea câinoasă, după ce străbătuse mii de kilometri pe drumuri distruse de bombe şi obuze, pline de noroaie, atelaje, morţi şi răniţi care mai urlau după ajutor.

Când a intrat în casă, apa şiroia de pe pieptul şi mânecile mantalei pe care o îmbibase ploaia, dar a fost o surpriză plăcută pentru toţi. Cât timp a stat el acasă, n-a putut scăpa de obsesia războiului, sub imperiul căruia căzuse.

Mama îl întreba cum este acolo, iar tata dădea din mână a lehamite şi povestea: „Războiul ucide zilnic mii de oameni, dar răniţi sunt mult mai mulţi, spitalele de campanie sunt pline; acolo e o duhoare cumplită, sudori, puroi, medicamente, etc. Vezi ostaşi care-şi ţin maţele în mâini până le vine rândul la medic, să fie operaţi. De obicei răniţii sunt culeşi de pe câmpul de luptă, cusuţi, puşi pe picioare, apoi sunt trimişi din nou, în linia întâia. Cei în vârstă se topesc repede, dar tinerii se luptă până-n ultima clipă când dau bătălia cu moartea.

Acolo moartea e oferită ca un spectacol în văzul tuturor. Spitalul în care am stat şi eu o lună de zile, zăcând într-un pat, m-a deprimat, atât pentru cele ce vedeam cât şi datorită propriei suferinţe, amplificată de căldura

apăsătoare a verii care ne îngreuna respiraţia. Acolo dispare nobleţea omului acoperit de suferinţă, deoarece tragedia morţii transformă viaţa în deznădejde, nesiguranţă. La tot pasul vezi oameni cu trupul cocârjat în cârje, care străbat spaţiile într-o tăcere deplină, iar umbrele înfăşurate în pansamente ca nişte mumii sau fantome păreau toate ca un veşnic regat al răniţilor, care a fost creat şi întreţinut în afara timpului lumii.

Gemetele răzbat peste tot fără încetare, durerea fiind mai puternică decât orice expresie omenească, ea amestecând icnetele, horcăiturile şi răsuflarea neritmică, cu scrâşnetul dinţilor; ochii adânciţi în orbite şi paloarea feţei întregesc tabloul suferinţei. Liniştea precară este mereu întreruptă de ţăcănitul câte unei mitraliere care toacă şi înşiră întocmai ca o maşină de cusut, în ritm egal, în imensitatea nocturnă. Războiul e greu, a încheiat el pe gânduri

Când a trebuit să plece înapoi pe front, tata ne-a îmbrăţişat, iar mie mi s-a adresat ca unui om mare:

— Tu eşti cel mai mare bărbat din casă. Să ai grijă de mama şi de fraţi până mă întorc eu!

— Da, tată, i-am răspuns emoţionat, deşi nu-mi dădeam seama ce ar fi trebuit să fac ca „bărbat”, aşa cum mă numise el în glumă.

În primăvara următoare mama a plecat la câmp cu mătuşa Teodora, soţia unchiului Marin şi cu Ionica. Acasă am rămas eu şi Florică, însoţiţi de Paula, care era mai mare. La prânz când a vrut să încălzească mâncarea ca să mâncăm, uşa fiind deschisă, a intrat în casă Haiducu, câinele nostru, care fusese uitat dezlegat, deoarece mama plecase în zori. Era un câine mare şi foarte rău, încât noi, copiii, îl evitam de obicei. Haiducu a intrat printre noi şi s-a repezit la oala cu mâncare din care a hălpăit toată carnea, iar eu, care mi-am adus aminte că sunt „bărbat” lăsat de tata să-i apăr pe toţi, am luat un băţ şi am început să-l lovesc. Atunci s-a produs neprevăzutul: Haiducu m-a luat de turul pantalonilor şi m-a târât prin toată curtea, până la grămada unde era strâns gunoiul de grajd, având

grijă să-mi producă mai multe răni pe şezut şi pe piciorul stâng; m-a scăpat din colţii lui, Virgil, fiul vecinului, un tânăr de 18 – 19 ani, care a intervenit cu o furcă de fier.

...Acasă totul decurgea normal, viaţa se scurgea cu preocupările zilnice ale celor rămaşi în sat, departe de bubuitul tunurilor şi ploaia de gloanţe.

Bunica venea pe la noi şi stătea o vreme, iar duminica o lua pe mama, dar şi pe mine şi pe Florică şi mergeam la biserică, unde preotul Georgescu ţinea slujba. Florică se plictisea de moarte în timpul predicii şi începea să se foiască, iar bunica îl tot trăgea de mână. Abia către sfârşit, când vocea preotului devenea mai gravă, îi revenea şi lui atenţia şi rămânea nemişcat.

După slujbă, mama şi bunica treceau pe la Icoana Maicii Domnului unde îngenuncheau şi adresau rugi ca aceasta: „Sfântă Feciaoră Maria, Maica Domnului, roagă-te pentru noi, bieţii păcătoşi, acum şi în ora morţii noastre. Amin". Acolo mama plângea şi când cerea ceva cerului, avea senzaţia că Cerul o aude şi-i vine în ajutor, astfel că se întorcea acasă liniştită. Mama avea un suflet bun, la fel şi bunica Maria.

Seara, când intram în camera noastră să ne culcăm, Florică insista să-i spun un basm; le ştiam pe toate care erau scrise în cartea noastră de poveşti şi, deşi încă nu ştiam să citesc bine, i le povesteam în timp ce priveam desenele din carte, la lumina lămpii nr. 5 pe care o aveam în încăpere. Atunci făuream o lume ireală, atât pentru el cât şi pentru mine, populată cu împăraţi, feţi frumoşi, Ilene Cosânzene, zmei şi zgipţuroaice, care aveau să se transforme mai târziu în amarnice dezamăgiri ale vieţii mele.

Copilăria este cel mai dulce anotimp al vieţii, în care inocenţa îşi dă mâna cu fericirea. De ce nu se prelungeşte ea până la capătul vieţii? Parcă ieri eram copil, iar acum mă apropii de sfârşit, împovărat de griji şi obosit de truda care mi-a însoţit anii. Când stau şi mă gândesc mai bine, constat că partea care lipseşte este cea pe care am dăruit-o învăţăturii, apoi muncii grele şi neîntrerupte până la

pensionare. Acum m-am apucat să scriu în loc să-mi plimb nepoţii sau să rătăcesc pe Coasta de Azur sau în Barcelona, Insulele Hawaii ori în alte paradisuri în care şi-au petrecut viaţa unii dintre scriitorii pe care i-am citit.

În gospodăria noastră aveam o vacă, o scroafă cu purcei, aproape o sută de păsări – mama punea cloşti în fiecare primăvară, atât pe ouă de găină, cât şi de raţă, gâscă, curcă – precum şi pe calul Mişu şi câteva oi. Mama se îngrijea să nu ne lipsească hrana, dar pentru asta munceam toţi ai casei toată săptămâna, uneori şi duminica dimineaţă, când udam plantele din grădină şi măturam bătătura până când auzeam clopotul de la biserică chemând sătenii la slujbă cu dangătul lui gros, dar plăcut.

După masa de prânz, mama ne punea să ne spălăm şi să intrăm în cameră la noi pentru a ne culca. „Treceţi în camera voastră la culcare, că am aerisit-o şi am dat afară muştele!” spunea ea. În cameră era răcoare şi mirosea a busuioc şi izmă, iar toamna nu lipseau de la ferestre şi de pe sobă gutuile, cu parfumul lor incontindabil.

Zilele noastre libere erau, mai ales, de sărbători, când încropeam tot felul de jocuri simple. Nu aveam jucării, dar făceam mingi din păr de cal şi de vacă, iar mai târziu am reuşit să construiesc un zmeu de hârtie cu care ieşeam în curte dimineaţa şi-l înălţăm în văzduh; zmeul plutea în înaltul cerului zbârnâind în mâna mea. Ca să verific dacă rezistă la zbor înalt, îi dădusem drumul la toată sfoara de pe ghem iar el se înălţase brusc, trăgând după el cei aproape douăzeci de metri de „coadă”, după care se oprise într-o poziţie semeaţă ca un soare.

— Lasă-mă să-l ţin şi eu! insista fratele meu, Florică.

— Nu! Tu nu-l vei putea ţine şi ai să-l scapi, încât îl putem pierde; se va duce în sus, tot mai sus, unde se va face bucăţele. Abia reuşesc să-l ţin eu, deşi mă tem că mă poate trage în sus, după el. Zmeul meu cu cele două zbârnâitori, întins bine pe speteze elastice de trestie, plutea în văzduh, sprinten ca un erete.

Într-adevăr zmeul smucea din când în când atât de tare, că m-ar fi putut smulge de pe pământ, dacă aş fi fost

ceva mai uşor. Îl priveam în zare şi mă gândeam cât de frumos este. Eram mândru de zmeul meu.

În verile toride ne spălam şi ne răcoream într-un butoi plin cu apă aşezat la umbra unui măr, dar de cele mai multe ori ajungeam la gropile pline cu apă de la derea, unde ne bălăceam toată ziua, copiii mai mari sau mai mici. Apa era adâncă de 80 cm. – 1 m., dar de calitate îndoielnică, iar când o tulburam, ajungea să aibă şi mâl; câte un copil mai mic păţea pocinogul să sară şi să nu mai iasă la suprafaţă, fiind nevoie să intervină cei mari, care îl scoteau afară şi-l ţineau de glezne, cu capul în jos, până ieşea din el toată apa.

Acasă veneam tot murdari, ne spălam în butoiul cu apă de sub măr, dar hainele de pe noi le spăla tot mama, a cărei existenţă putea fi cuprinsă într-un singur cuvânt: MUNCĂ, fiind extrem de conştientă de limitele pe care i le impusese viaţa, fiind lipsită de genul de libertate de care beneficiau alte femei.

În timpul războiului, bărbaţii fiind plecaţi, tot greul gospodăriilor l-au dus femeile. Din război, ei scriau aproape invariabil: „Aici e foarte greu, e un infern, numai cine are zile scapă. Dacă dă Dumnezeu, poate scap şi eu. Ai grijă de casă şi de copiii noşti şi aşteaptă-mă. Acum sunt sănătos, dar obosit şi speriat de tot ce văd aici”.

Unii nu s-au mai întors acasă, iar alţii au venit mutilaţi.

…De multe ori, în copilărie, m-am întrebat: de ce convieţuiesc oamenii bogaţi laolaltă cu cei săraci? Au aceleaşi năzuinţe? Care? Nu mi-am putut da un răspuns deoarece am observat că unii şi le îndeplinesc, alţii nu şi mor cu dorinţele neîmplinite.

Când eram copil visam să am o bicicletă numai a mea. Consider că nu era o dorinţă prea pretenţioasă, însă, datorită condiţiilor şi transformărilor care au urmat, nu mi-am putut-o satisface decât foarte târziu, când alţii se săturaseră deja de motocicletele moderne, unele chiar de ultimul tip, aduse din import.

Ca să-mi satisfac mica mea plăcere de a mă plimba

cu bicicleta, mergeam uneori la bunica Lisaveta pretextând cine ştie ce şi intram în magazia în care era ţinută bicicleta unchiului Anghel, agăţată pe doi suporţi din perete; o mângâiam şi o ştergeam de praf, privind-o cu jind.

Odată am găsit-o pe bunica stând pe pragul de la prispă unde împletea un ciorap din lână. M-a văzut că vin şi m-a privit întrebător:

— Ia spune, de ce ai venit?

— Bunico, dă-mi şi mie bicicleta să mă plimb puţin prin curte!

Ea n-a schiţat niciun gest şi nici nu mi-a răspuns, ca şi cum vorbele mele au trecut pe lângă ea fără s-o atingă. Din colţul buzelor ei, am observat că i s-a desprins un zâmbet larg, iar ochii i-au strălucit ciudat. Rămăsesem în faţa ei cu chipul palid şi încordat şi clocoteam de necaz şi de nerăbdare. M-a privit senin şi mi-a spus:

— Ţi-o dau, dar numai dacă mă ajuţi să curăţ un sac de porumb pentru moară.

— Sigur că te ajut, i-am răspuns bucuros şi surprins totodată.

Nu mai ştiam ce să fac de bucurie, aşteptând momentul în care voi zbura prin curte pe calul de fier. Am „bătut” porumbul la maşina de curăţat, am pus boabele în sac, apoi bunica m-a condus în magazie şi mi-a arătat bicicleta.

— Ai grijă să nu cazi cu ea şi s-o strici! mi-a spus ea. Am dat-o jos de pe cei doi suporţi şi am scos-o în curte. Surpriză: avea roata din spate dezumflată, iar pompa era nefolositoare, deoarece avea camera spartă. Ce să fac? I-am scos afară camera, i-am umplut cauciucul cu iarbă din grădină şi m-am plimbat vreo oră cu ea, pedalând din greu; la sfârşit, când eram destul de obosit, am scos iarba, am introdus camera la locul ei, după care am pus-o în magazie şi i-am spus bunicii:

— Bunico, am pus bicicleta la loc în magazie.

— Bine ai făcut. Acum du-te acasă! a spus ea râzând cu o deosebită plăcere, iar buzele i-au dezvelit dinţii

sănătoşi de lupoaică bătrână.

...În toamna lui 1943 am semănat doar două hectare cu grâu, deoarece mai aveam orz din anii trecuţi; orzul ne rămăsese deoarece calul Puiu lipsea, fiind la război. Iarna a venit mai devreme peste sat, parcă se supărase cineva pe noi, dar zăpada s-a topit şi am petrecut Crăciunul şi Anul Nou fără zăpadă; abia pe la începutul lunii februarie a nins din nou vreo trei zile. Priveam pe fereastră cum ningea, iar fulgii care cădeau pe sticla ferestrei se topeau datorită căldurii din casă şi apoi o luau la vale, prelingându-se la fel ca şi picăturile de ploaie, ca nişte lacrimi.

Vârtejurile iscate de viscol depuneau, în troiene, zăpada pe la adăposturi şi în colţurile din ogradă.

Când a stat ninsoarea şi am început să ieşim din casă, am constatat că iarna îşi întinsese plapuma peste sat, pe toate uliţele şi pe întinderile câmpiei şi cât vedeai cu ochii se aşternuse nemărginirea albă.

În primăvară nu am mai putut ieşi prea mult pe câmp deoarece prin sat circulau zvonuri că se află tâlhari la drumul mare şi soldaţi dezertaţi din război, care fac rău.

Prin luna martie a venit tata acasă într-o permisie – ultima până la sfârşitul războiului – a stat vreo opt nouă zile, după care a plecat şi nu s-a mai întors decât după ce s-a format frontul de Vest, iar o parte din oamenii care au luptat până atunci au fost demobilizaţi. Nouă ne scăzuseră proviziile alimentare şi făceam economie pentru a ne ajunge să trecem anul; de aceea mama a măcinat şi câţiva saci de orz şi făcea uneori pâine din făina lui.

Prin luna mai am reuşit să plec la oraş cu căruţa cu calul Mişu, împreună cu mama şi mătuşa Teodora, ca să cumpărăm gaz lampant, zahăr şi altele necesare în gospodărie. Mama auzise că la aeroportul militar din Viile Noi, numit pe atunci „Astra română”, se poate cumpăra sârmă ghimpată de la soldaţii nemţi; ne trebuia pentru a reface gardul dinspre nord al curţii. După ce am vândut cerealele aduse de acasă, mama m-a luat cu ea pe la diferite prăvălii din oraş. Aşa am ajuns pe Bulevardul Carol (în prezent Tomis), unde ne-am întâlnit cu trupe germane

care mărşăluiau înspre port, urmate de mai multe tancuri pe şenile care mişcau clădirile cu greutatea şi duduitul lor.

Pe bulevardul Republicii colţ cu Ecaterina Varga am dat de comandamentul german din Constanţa instalat într-o clădire solidă pe faţada căreia spânzura steagul roşu, având în centru zvastica – alb cu negru – două cruci încârligate, împrumutate din criptogramele popoarelor preistorice; semăna cu tarantula, acel păianjen vorace, marele criminal, păianjenul gigant australian. M-am speriat tare, deşi pe atunci nu pricepeam toate amănuntele.

După ce a făcut mama târguielile ne-am întors la căruţă. Mătuşa cumpărase cele necesare de la o băcănie din apropierea oborului, astfel că am înhămat calul la căruţă şi am pornit spre aeroportul militar. Mama păstrase câteva sticle cu ţuică pe care urma să le dea nemţilor, ştiind că aceştia nu vor primi bani româneşti.

Când am ajuns la aeroport, am oprit căruţa lângă gard, iar mama le-a arătat o sticlă cu ţuică, făcând semn spre baloturile de sârmă ghimpată care se aflau lângă gard, în interior; pentru o sticlă ne-a sat doi „colaci” de sârmă, iar când a mai scos încă o sticlă, ne-u mai dat trei; i-am aşezat în partea din spate a căruţei şi am pornit spre ieşirea din oraş, cu direcţia spre casă.

La scurtă vreme în urma noastră s-a auzit un huruit puternic de motor de avion, după care a urmat o bubuitură asurzitoare, apoi alte două, una după alta, iar în văzduh am văzut nişte bucăţi mari de metal argintiu însoţite de flăcări.

— Au bombardat rezervoarele de petrol, a spus mama.

— Da, acelea sunt capacele lor care plutesc în aer, a confirmat mătuşa Teodora.

Am îndemnat calul pentru a ne îndepărta cât mai repede de focul care se întindea cu repeziciune datorită vântului care se pornise, ca din senin, în zonă.

Marea se auzea vuind, sirenele de la Apărarea Locală sunau continuu ca populaţia să intre în adăposturi, iar

vapoarele semnalizau toate ca în vreme de furtună. Mama şi mătuşa Teodora plângeau şi se închinau, iar pentru a scăpa de primejdie, mama mi-a luat hăţurile din mână şi a îndemnat calul cu biciul, în oraş flăcările creşteau în zona depozitelor de petrol, cerul se întunecase din cauza fumului dens care se ridica, încât se făcuse noapte în plină zi.

— Iată iadul pe pământ! continua să spună mama.

La auzul acestor expresii, eu mi-i închipuiam pe diavoli aşa cum îi văzusem în desenele din cărţile de poveşti: negri, cu coarne, cu coada păroasă, ochi de foc şi având fiecare în mână câte o furcă, în timp ce şedeau în jurul cazanului cu smoală de pe foc.

Ne apropiam de localitatea Sudurluc (în prezent Corn. Cumpăna). Eram la jumătatea drumului până la noi în sat, dar focul şi fumul ni se părea că sunt tot mai aproape de noi, că ne urmăresc, iar pe feţele noastre se aşezase un strat de funingine.

Când ne-am apropiat de casă, a început ploaia, la început stropi mărunţi şi rari, apoi o ploaie în toată regula.

A doua zi mă aflam la prăvălia lui Nemeş să iau chibrituri şi un fitil pentru lampa nr. 11. Acolo se găseau mai mulţi bătrâni care discutau, iar printre ei se afla şi Ştefan Andrei, învăţătorul satului. Acesta avea acasă un aparat de radio cu baterii şi era la curent cu toate ştirile.

Era pe înserat şi pe cer a apărut o flacără mare însoţită de o bubuitură puternică şi multe alte bubuituri de tun. Flacăra trecea pe deasupra portului, spre largul mării.

— O lumină şi o explozie atât de mari nu puteau proveni decât de la un avion care a fost lovit de tunurile antiaeriene, a explicat învăţătorul. Probabil l-au lovit în rezervoarele de combustibil care au explodat; dacă a mai avut în carlingă şi câteva bombe pe care n-a reuşit să le arunce… Bine că nu a căzut peste oraş sau în port, că făcea prăpăd. În mare se pierde orice efect pentru om.

— Dacă avea direcţia spre satul nostru, cred că îi dădea foc la tot, a intervenit moş Mitrică Fotescu, om bătrân şi aşezat care luptase în războiul din 1916.

Oraşul şi, mai ales, portul Constanţa, erau bombardate aproape zilnic de aviaţia inamică, astfel că ne obişnuiserăm să auzim huruitul motoarelor de avion, exploziile care urmau, apoi tirul artileriei de coastă care trăgea în avioane. Pământul se zvârcolea ca la cutremure, simţindu-se şi la noi.

Când bombardamentele aveau loc noaptea, se auzea huruitul mai slab al unor avioane care lansau deasupra oraşului nişte paraşute luminoase şi imediat se auzea huruitul puternic al bombardierelor, urmat de exploziile la sol şi incendii din care se ridicau limbi de foc din ce în ce mai înalte, însoţite de o puzderie de lumini – ca mii de stele – care porneau din gurile tunurilor urmărind avioanele pe cer. Din când în când reflectoarele din port şi de la Observatorul de pe uscat „măturau" întreaga zonă cu luminile lor puternice, pe uscat şi pe mare.

...Într-o zi a venit la poarta noastră un funcţionar de la primăria comunei, însoţind patru persoane. A chemat-o pe mama şi i-a spus:

— Aceşti oameni sunt refugiaţi din casele lor din Constanţa, care este veşnic bombardat şi trebuie să-i găzduieşti până se va rezolva situaţia lor!

— Da, dar am copii şi nu prea am spaţiu, poate să le dau o singură cameră... a spus mama, privindu-i cu milă pe toţi patru.

— Le ajunge o cameră că formează o familie. Acum e război şi nu mai putem avea pretenţii.

— Dar stăm rău cu mâncarea şi noi, nu ştiu ce vom face, a continuat să se scuze mama.

— Vor mânca şi dânşii ce mâncaţi dumneavoastră.

Au rămas la noi şi au fost instalaţi în camera dinspre răsărit a casei. Mai târziu am aflat că pe tineri îi numeau Vartan şi Liza, bătrânul era Bedros, dar numele soţiei acestuia nu mi-l mai amintesc; ştiu doar că erau armeni din Constanţa şi mai aveau un fiu pe nume Gabris; el a refuzat să-şi părăsească locuinţa din oraş.

Cu trecerea timpului s-au adaptat şi ei condiţiilor de la sat şi au locuit la noi aproape două luni de zile. Vartan,

care avea 1819 ani şi Liza vreo 16, nu prea se sinchiseau de condiţiile nu tocmai confortabile şi dansau aproape zilnic după un patefon; parcă o văd pe Lizica, o fată brunetă, cu părul lung, negru-corb, iar genele ei lungi se mişcau repede, ca aripile unui fluture; avea gropiţe în obraji. Părinţii lor, însă, erau îngrijoraţi cu privire la casa lor din oraş, să nu fi fost bombardată.

Războiul nu era numai pe front, ci şi acasă pentru cei rămaşi care erau nevoiţi să lupte cu lipsurile şi cu greutăţile vieţii, fiecare în felul său şi cu mijloacele de care dispunea la acea vreme.

Mama se străduia să-i mulţumească pe cei patru oameni ajunşi în impas şi proceda cu multă grijă. Este greu – dar e un lucru frumos – să poţi da de mâncare unei persoane, fără să se simtă umilită, că în caz contrar respectivei persoane i-ar curge lacrimile în farfurie. Cred că mama a reuşit să le asigure pâinea cea de toate zilele cât au locuit în casa noastră, precum şi o farfurie de mâncare, însoţite de o vorbă bună, prietenoasă. Iar mama ştia să fie mereu bună.

În acel an pe câmp rămăsese pământul nelucrat. Nici semănăturile din toamnă nu au mai putut fi strânse în totalitate, deoarece, spre sfârşitul lunii iunie, frontul a ajuns şi la noi în sat, iar pe unde a trecut, a călcat totul în picioare.

Pentru că nu mai aveam nutreţ pentru vite şi paie şi coceni pentru foc (în zonă nu existau păduri), am pornit pe câmp să adunăm ciurlani pe care îi făceam şire mari în curte. Aduceam cu calul Mişu câte o căruţă în fiecare zi, mai mult noi, copiii, care ne consideram nespus de fericiţi că puteam contribui la viaţa normală – atât cât putea fi ea normală – a familiei, luând din natură după puterile noastre.

Mama se îngrijea să avem mereu mâncare pe săturate, chiar dacă nu era în toate cazurile un ospăţ ca de sărbătoare, cu feluri sofisticate.

Citesc şi astăzi prin diferite cărţi din care aflu că au existat pe glob, ca şi la noi, familii care au avut pe masă

came, plăcinte sau prăjituri numai în zilele de sărbători, ori noi aveam când doream, deşi uneori trebuia să facem economie pentru zilele mai grele care se anunţau.

…Într-o noapte am rămas afară, lângă casă, mai multe ore. Deodată, văzduhul dinspre Constanţa s-a luminat ca un pom de crăciun. Luminile se vedeau ca nişte torţe uriaşe care aprinseseră cerul, iar zgomotul motoarelor de avion nu mai putea fi desluşit datorită vacarmului prelungit creat de exploziile care se ţineau lanţ. Imediat ce încetau exploziile, începeau sirenele de alarmă cu plânsul lor tânguit care anunţau încetarea alarmei aeriene, dar acel răgaz era mereu prea scurt, insuficient să poată fi stinse incendiile provocate de bombe.

— Ce-o face domnul Bedros cu familia lui? se întreba mama. Cum o fi găsit casa lor?

Domnul Bredos plecase de la noi cu familia lui cu două zile în urmă; venise cineva, probabil Garbis, cu o maşină şi-i luase acasă pe toţi.

În dimineaţa care a urmat, satul nostru s-a trezit ocupat de Armata Sovietică. Ruşii trecuseră peste gardurile sătenilor cu tancurile, carele de luptă, autocamioane, etc. Şi se instalaseră în curte, la noi şi în alte gospodării sau pe terenurile virane.

Ionica se trezise şi privea înspre curte prin fereastra larg deschisă şi a văzut nişte soldaţi care alergau după găini.

— Mamă, nişte soldaţi sunt lângă coteţele găinilor şi fug după păsări! a strigat ea.

— Aoleu! Ăştia sun ruşii, a spus mama.

Au ieşit afară, în curte, împreună cu ea şi am rămas uimit de cele ce am văzut: soldaţii dormeau pe pământ prin toată curtea, alţii prin tancuri sau prin cabinele autocamioanelor, multe dintre ele având montate deasupra nişte arme cu multe ţevi pe care le numeau „katiuşa” aşa cum am aflat mai târziu de la ei.

Ne-am întors în casă şi mama a ascuns fetele în pod, rămânând cu ea numai eu şi Florică.

În aceeaşi dimineaţă camerele de la faţadă au fost ocupate de ofiţerii care comandau trupele, iar mama a fost obligată să le facă mâncare şi să spele rufele acestora, care s-au dovedit prietenoşi cu noi, dar destul de severi cu ostaşii lor.

Cazanul nostru de aramă fusese montat pe pirostrii în mijlocul bătăturii şi toată ziua ardea focul la el. Ostaşii se spălau pe rând şi-şi spălau lenjeria a cărei culoare îndoielnică spunea multe despre mizeria pe care au îndurat-o pe parcursul deplasării de-a lungul drumului urmat de front.

După câteva zile ne obişnuiserăm cu ei în curte şi ne plimbam printre ei, observându-le mişcările; majoritatea lor erau plini de păduchi care ieşeau pe gulerele rubăştrilor. După vizitele pe care le făceam printre ei, ne întorceam în casă cu câte o ciocolată, o bucată de pâine neagră, foarte acră, dar şi cu păduchi.

Văzând că sunt destul de paşnici, mama a coborât din pod fetele ca s-o ajute la treabă, că nu putea face faţă singură. De atunci eu şi Florică am început să dormim în pătul, unde nu mai aveam ştiuleţi de porumb, iar în timpul zilei mergeam pe islazul comunal cu vaca şi cu Mişu la păscut.

Dimineaţa ne trezea din somn mama care ne striga cu glasul ei plăcut: „Sculaţi, băieţi! Râde soarele de voi şi vă face de ruşine. Hai, sus! Trebuie să mâncaţi şi să plecaţi cu vitele pe islaz”.

Fetele din sat, ca şi ale noastre, nu se mai sfiau de ostaşii ruşi, ci acceptau cu plăcere steagurile de mătase din care şi-au confecţionat rochii, fără să se sinchisească de steaua rusească sau de zvastica germană care erau imprimate pe materiale.

Către sfârşitul lunii august, tot într-o noapte, armatele ruseşti au părăsit satul, la fel cum veniseră, fără să dea de veste sătenilor.

În urma lor au rămas multe proiectile pierdute, precum şi grenade, care au produs victime în rândurile copiilor, în special băieţi, care au cercetat locurile unde se

oprise trupa. Mulţi făceau focul în curte sau pe câmp, când erau cu vitele la păscut şi aruncau proiectilele în foc; acestea explodau şi porneau în diferite direcţii, uneori nimerind câte un copil. Aşa a murit un coleg de şcoală cu mine, Codin Zaharia, care-mi era şi vecin, explodând un proiectil cu ajutorul unui cui pe care-l lovea de pietre sau de stâlpii de la prispa casei.

De asemenea, păduchii luaţi de la ostaşii ruşi au făcut ravagii în sat multă vreme, adăugându-se apoi râia şi foametea care au urmat datorită sărăciei adusă de război.

După ce frontul s-a îndreptat spre vest, trecând graniţa spre Ungaria, o parte dintre ostaşii români au fost demobilizaţi şi au început să se întoarcă acasă, unii răniţi, dar întregi la trup, alţii mutilaţi, cum a fost şi Ion Cozma, fără un picior, iar alţii nu s-au mai întors.

Tata s-a întors în toamnă, iar peste vreo lună de zile s-a întors şi Puiu, calul nostru care fusese rechiziţionat la începutul războiului. Când a fost adus acasă, Puiu era slab, costeliv şi mergea numai în pas de paradă când îl auzea pe Marin Bădan cântând din goarnă; greu s-a dezvăţat de acest mers.

Cap. 8 – Povestiri din război Incertitudini.

Mare bucurie a fost când s-a întors tata din război şi ne-a anunţat că nu mai pleacă înapoi. Imediat a luat în mâini frâiele gospodăriei, a arat şi a semănat grâul de toamnă şi a pregătit ogorul pentru primăvară, iar ca omul care a văzut de atâtea ori moartea, preţuia viaţa şi ştia că este scurtă, sens în care se străduia s-o şi trăiască. În iarna care a urmat a fost cu mama aproape la toate nunţile din sat, precum şi la diferite petreceri date de localnici. Tata ştia să cânte bine din caval, abordând acelaşi repertoriu pe care îl avea Marin Chisăr, dar eu am descoperit această realitate abia acum câţiva ani când virtuozul instrumentist popular Marin Chisăr s-a stins din viaţă.

Viaţa dusă în război, luptele duse de ei, precum şi ororile pe care le-au văzut şi le-au trăit pe front, deveniseră obsesii pentru toţi cei care participaseră la acea conflagraţie mondială şi oriunde se întâlneau foştii

camarazi discutau tot despre acel crud război, amintindu-şi, cu lux de amănunte, scenele care le-au produs mari emoţii şi temeri.

Îmi aduc aminte cum veneau la noi unii camarazi ai tatii din Compania a II-a Divizia a X-a, printre care Radu Zăvelcă, Nicolae Faida şi unchiul Marin, fratele tatii, care fusese rănit grav şi abia se întorsese din spital.

Afară ploua şi era noroi, iar cei sosiţi încercau să-şi scoată încălţările pentru a nu murdări preşurile din antreu sau din odaia părinţilor, dar tata îi oprea cu o voce autoritară: „Nu se poate! Ce dracu', măi Radule sau Nicolae! Nu vă descălţaţi aici la mine. Eu ţin mai mult la voi decât la preşurile din casă şi nu vreau să vă simţiţi umiliţi, aplecându-vă ca să vă descălţaţi. Aici e casa mea, iar dacă se vor murdări preşurile, se spală, că doar am nevastă tânără şi două fete mari pe care nu le-aţi văzut, încă".

Mama, care se afla de faţă în antreu, privea când la tata când la preşurile peste care călcau musafirii şi, deşi ştia cât de greu se face curăţenia, iar spălarea preşurilor nu era o joacă, mai ales iarna, când se uscau foarte greu, nu zicea nimic.

Ca de obicei ea se supunea necondiţionat, iar supusenia ei venea de departe, din obiceiurile strămoşeşti, din acea sfântă obişnuinţă că, cu bărbatul de care s-a legat trebuia să facă casă, copii, apoi să muncească şi să trăiască alături conform menirii lor pe pământ până când moartea îi va despărţi şi când fiecare va trebui să fie singur pentru a muri.

Mama se bucura că îi vede împreună şi ştia că vor discuta tot despre războiul care a nimicit milioane de oameni şi a sărăcit lumea, a lăsat copii orfani şi mame şi soţii îndurerate.

Al doilea război mondial a amestecat lumea, lăsându-şi amprenta grea asupra veacului nostru, aproape în aceeaşi măsură ca şi primul război, cel din 1914 – 1918, dar, în plus, acesta ne-a adus stăpân pentru aproape 50 de ani pe URSS, nelăsându-ne nicio speranţă.

Eu stăteam pe pat şi-i ascultam cu mare atenţie, curios să aflu ce este războiul şi ce au făcut ei acolo. Şedeau toţi în jurul mesei în faţa unui pahar cu vin şi povesteam cu lux de amănunte:

— Îţi aduci aminte, Costică, cum a fost când am pornit noi cu Divizia a X-a spre front? l-a întrebat R. Zăvelcă.

— Da. După ce am trecut Prutul nu prea am avut de dat lupte cu ruşii, decât când ne-am apropiat de Nipru. De fapt, de acolo şi până la Odessa a fost greu. Oştirea noastră înainta greu prin stepele ruseşti în care se afundase ca în locuri sălbatice, pustii. Coloane de blindate, care de luptă, căruţe cu efecte militare, armament, muniţie şi alimente, formau un cortegiu nesfârşit, precedat de trupele terestre, mărşăluind prin iarba înaltă care ne ajungea până la brâu.

— Aproape de Nipru ne-a prins căldura, intervine din nou Zăvelcă. Era o arşiţă toropitoare, iar pe cer planau nişte hultani negri, zburând în cercuri din ce în ce mai mici, după care se lăsau pe coastele umflate ale cailor morţi. Lumina orbitoare, căldura insuportabilă, la care se adăuga şi ţârâitul neîntrerupt al greierilor ne lua minţile. În văzduh nu era nicio adiere de vânt, iar în zare, în faţa noastră, se vedea praful pe care-l ridicase coloana de blindate, stârnit într-o pâclă deasă. Dormeam sub cerul liber câteva ore pe noapte acolo unde poposeam.

— Aşa este, confirmă tata. Toamna a venit, parcă, prea repede, cu ploi şi spic de zăpadă, iar luna avea o lumină palidă, îngheţată şi atârna stingheră pe cer. În câteva zile a început ninsoarea şi pământul s-a acoperit cu o manta groasă de zăpadă care ne speria. Pământul era străin, iar în jurul nostru parcă totul era în doliu, aşteptând moartea. Atunci am privit cerul şi împrejurimile inospitaliere şi mi-am zis: „Oare îmi voi mai vedea eu ţara, casă, familia, copiii?” Prin împrejurimi nu se vedea ţipenie de om cât era stepa de mare. Abia când am ajuns la râu a trebuit să ne organizăm pentru trecere, dar dincolo erau pe poziţie trupele ruseşti.

Pe deasupra noastră a trecut în zbor spre sud un cârd de ciori care ţipau din când în când, după care s-a aşternut liniştea peste tabăra noastră. „Ţară mare şi pustie”, îmi ziceam în gând.

— Noi ne-am despărţit după ce am dat luptele cu trupele ruseşti şi v-am ajuns din urmă abia aproape de Odessa, precizează Zăvelcă. De ce nu te-am mai întâlnit acolo?

— În apropierea Odessei am dat lupte grele şi eu am fost rănit la tâmpla dreaptă, apoi am fost dus la spital. A urmat o perioadă în spital, apoi am primit o permisie şi…

— Povesteşte-ne! a insistat Zăvelcă.

— Odată, în drum spre Odessa, am fost întâmpinaţi de armatele ruseşti cu care am dat lupte crâncene o zi şi o noapte, până la miezul nopţii. Vântul aducea spre noi miros de praf de puşcă amestecat cu cel de sânge, dulceag. Într-o pauză dintre două atacuri, din ordinul comandantului de regiment, am plecat într-o patrulare pe linia frontului, însoţit de un camarad din Banat, unul Orban. Era întuneric, dar se puteau distinge obiectele de aproape. Câmpul de luptă era un teren drept, dar nesfârşit şi pustiu, pe care se întâlneau tunuri răsturnate, unele având ţevile lipsă, altele fără afet, fără roţi, toate distruse de obuze, de parcă trecuseră pe acolo toate furiile Iadului şi ale Cerului; mai încolo am dat peste cai morţi amestecaţi cu trupuri de oameni din care mâncau lupii, vulpile, corbii şi şobolanii. Pe locul unde fuseseră desfăşurate luptele, peste tot erau cadavre, unele peste altele, căzute în tranşee, în poziţii diferite, după cum fuseseră surprinşi de proiectile.

Printre morţi l-am găsit şi pe Ilie Bobeş, un camarad din Cobadin, cu care făcusem şi stagiul militar, apoi şi concentrarea. Văzându-l că are ochii deschişi, am crezut că se uită la noi şi ne cere să-l ajutăm, dar când ne-am apropiat de el şi l-am privit mai atent, apoi l-am zgâlţâit, am constatat că era mort de mult şi rămăsese cu ochii deschişi, mirat, aşa cum îl surprinsese moartea. L-am luat în spate şi l-am adus la unitate, apoi a fost îngropat împreună cu alţi camarazi care se stinseseră.

Priveam la ostaşul care pregătea crucile pentru cei morţi, scriind pe fiecare cruce, cu scrisul lui modest, numele, vârsta şi regimentul. „Aşa ar putea arăta şi crucea mea”, mă gândeam în timp ce priveam, pe rând, trupurile morţilor. „Cine se mai interesează să-i găsească pe acel câmp al groazei? Pe cine îl mai interesează cine şi de unde eşti? Dacă ai familie?”

În zorii zilei s-a sunat retragerea pentru că se apropia ofensiva ruşilor. La început trupele au mers în ordine, dar când ne-au ajuns din urmă avioanele lor, ne-au bombardat şi ne-au împrăştiat, iar carele de luptă şi căruţele cu provizii, precum şi cele în care erau transportaţi răniţii, au fost lovite în plin. Dacă au murit caii, au fost abandonate şi căruţele, cu tot ce se afla în ele; trupa ce mai rămăsese continua să se deplaseze în dezordine, până când ne-a venit în ajutor aviaţia germană şi un regiment din Divizia a X-a aflat la câţiva kilometri.

Am reuşit să ne adunăm cu greu şi ne-am plasat într-o plantaţie unde am întins corturile şi am rămas două zile, pregătindu-ne linia de apărare, săpând tranşee, stabilind un post de observaţie, etc.

Într-o noapte, aflându-mă în cort să mă culc, a venit caporalul Barbu Tică, un camarad din grupa mea, de loc din Alexandria, care mi-a spus:

— Măi, Costică, vezi că te caută Colonelul, Comandantul regimentului! Du-te repede să nu se supere, că te caută de mult!

— Tu de unde ştii?

— Mi-a spus doctorul Dobre, că am fost pe la spitalul de campanie să-mi văd un camarad. Vezi, când te întorci de la Colonel să treci pe la spital să-l vezi pe Ion Cozma care se află în Pavilionul A! A fost grav rănit şi s-ar putea să moară. Ştiu că e de la tine din sat.

…M-am prezentat mai întâi la colonelul Mărculescu: „Am onoarea, domnule Colonel!” „Măi, Dinule, ia câţiva oameni cu tine şi du-te în zona de nord şi vezi ce se întâmplă cu inamicul nostru! Am impresia că ne pregătesc o mare surpriză. Caută să afli totul cât se poate de

repede!”

M-a dus în dreptul hărţii şi mi-a arătat locul: se afla la o distanţă de 1, 8 km. – 2 km. depărtare de noi.

Am salutat şi am ieşit, iar în drum spre cortul meu am trecut pe la spitalul de campanie să-l văd pe Cozma. Era scos din sala de operaţie şi i se amputase piciorul drept mai sus de genunchi. Atunci iar m-am gândit la ai mei de acasă: „Ce vor face copiii mei dacă şi eu voi fi mutilat ca şi el?”

În război niciodată nu poţi fi sigur de viaţă, orice misiune îţi poate aduce cele mai neaşteptate surprize. Începusem să am nişte presimţiri sumbre, dar mi-am făcut cruce şi m-am rugat: „Doamne, nu mă părăsi! Ajută-mă, Doamne”. În final am spus cu voce tare: „Fie ce-o fi!” şi m-am îndreptat spre corturi.

Camarazii mei dormeau îmbrăcaţi ca de obicei, cu capul pe raniţă şi cu arma pe braţ. Când m-am apropiat de caporalul Barbu, acesta a deschis ochii şi m-a întrebat:

— Ce a zis colonelul?

— Să mergem în recunoaştere în apropierea frontului inamic; mi-a arătat pe hartă locul până unde trebuie să ajungem. Vom pleca imediat. Tu şi încă trei ostaşi din grupă veţi merge cu mine.

Barbu i-a ales pe cei trei, pe care i-a deşteptat din somn fără zgomot şi am pornit.

— Unde mergem? a întrebat un ostaş.

— Să vedem ce mai fac „prietenii” noştri, i-a răspuns Barbu scurt.

Instruirea lor am făcut-o în timp ce ne deplasam spre locul cu pricina, iar o parte din drum nimeni n-a mai scos niciun cuvânt. Când ne-am apropiat, am auzit cântând o armonică, apoi am observat mai la vale două corturi mari de campanie, iar între ele alte două corturi mai mici. Din interior răzbăteau până la noi nişte chiuituri şi voci amestecate, iar în faţa corturilor două santinele de pază; una patrula pe lângă cort, iar cealaltă şedea jos şi fuma.

Ne apropiasem la aproximativ cincizeci de metri de corturi şi, mulţumiţi de ceea ce văzuserăm, intenţionam să

ne întoarcem deoarece terenul era deschis şi drept ca în palmă, fără posibilitate de a ne masca. Toţi eram culcaţi pe burtă şi totuşi, santinela care patrula ne-a observat şi a strigat ceva în limba lor, după care ne-a somat: „STAI!”, însoţnd somaţia de o rafală de armă automată.

Nu am mai avut ce face şi am primit lupta, trăgând şi noi cu automatele şi apropiindu-ne în salturi scurte şi repezi de corturi; unul dintre ostaşi a scos grenadele şi le-a aruncat peste corturi, iar exploziile au desăvârşit toată operaţiunea, astfel că totul a luat foc şi a sărit în aer, fiind devastat.

O vreme s-au auzit strigăte, apoi gemete, dar în final s-a aşternut liniştea. Când am cercetat locul, am constatat că pe lângă praful de puşcă, persista un puternic miros de spirt, probabil de la samovarele la care fierbeau votca, apoi miros de carne prăjită.

— Dezastrul l-a produs muniţia lor, care a explodat în incendiu, şi-a exprimat părerea Barbu.

— Da, dar a fost ajutat de neglijenţa lor, aproape toţi fiind ameţiţi, am adăugat eu.

Am pornit pe drumul de întoarcere spre regiment. Stepa care se întindea înaintea noastră părea fără sfârşit, iar peste întinderea ei tăcută şi umedă, răsuflarea noastră măsurată se aşternea grea. Pe câmp am dat peste oase omeneşti spălate de ploi şi lustruite de vânturile şi nisipurile din zonă, încât străluceau în lumina lunii care lumina, cu zgârcenie, când scăpa de sub stratul de nori; în rest, cerul era înstelat, iar aerul învăluia stepa ca o cergă.

când ne-am apropiat de unitatea noastră, un vânticel cald ne aducea dinspre corturi un murmur continuu de la trupa care se odihnea împreună cu caii de povară şi celelalte animale care urmau a fi sacrificate pentru asigurarea hranei întregii trupe.

Am lăsat armamentul în cort şi m-am prezentat la comandant, căruia i-am raportat de îndeplinirea misiunii.

Colonelul mă privea uimit, de parcă venisem din altă lume, nu-i venea să creadă că m-am întors. A reuşit să-şi stăpânească emoţia şi m-a întrebat:

— Aţi reuşit? V-aţi înapoiat toţi?

— Da, i-am răspuns eu detaşat. Nu trebuia să ne întoarcem?

— Ba da, dar nici nu-mi vine să cred că aţi reuşit. Din grupa de cercetare comandată de locotenentul Ionescu pe care l-am trimis în partea de est, nu s-a mai întors decât un singur ostaş, care abia a reuşit să raporteze că ruşii sunt peste tot, ca frunza şi ca iarba, că tot vin din urmă, iar ei au căzut într-o ambuscadă şi toţi, în afară de el, au pierit. Când a terminat de raportat, picioarele i s-au înmuiat şi a căzut pe podea, dându-şi sfârşitul. Fusese rănit în piept.

…I-am raportat, cu lux de amănunte, toate fazele în care am desfăşurat misiunea, iar colonelul m-a ascultat, fumând în tăcere. M-a privit cu o mină de om obosit, apoi a spus:

— Tranşeele au fost pregătite din seara trecută. Va trebui să ne ocupăm din vreme poziţiile pe acel aliniament şi să-i aşteptăm „cum se cuvine”, cu forţele pe care le mai avem, până când vom primi întăriri. Eşti liber! Dar stai puţin! Nici nu ţi-am mulţumit pentru felul în care aţi executat misiunea. Bravo! Aţi făcut o treabă bună. Să transmiţi asta şi camarazilor!

S-a ridicat în picioare şi a deschis o lădiţă de lemn din care a scoc nişte medalii metalice pe care mi le-a pus în palmă, apoi a reluat:

— Acum toată nădejdea îmi este în voi, gradaţii, deoarece, în tot regimentul am mai rămas câteva cadre: eu, maiorul Ioniţă de la Statul Major, doi subofiţeri de la aprovizionare şi alţi doi la trupă. Am cerut întăriri de la Divizie, dar nu ştiu dacă şi când vom primi, aşa că va trebui să ne organizăm şi să ne descurcăm cu forţele pe care le avem.

Acum du-te şi pregăteşte oamenii! Pe platoul din faţa comandamentului să fie adunaţi, ca să putem intra în dispozitivul de luptă peste o oră. Nu mai este timp de odihnă, deşi o meritaţi din plin.

…Am ieşit din încăpere şi m-am îndreptat spre corturile noastre, gândindu-mă la Colonel. Avea o voce

blajină, iar privirea arăta la fel ca aceea a unui părinte faţă de copilul său, ceva cu iz de rugăminte. „Cât de grea va fi înfruntarea cu inamicul, când avem o armată slăbită, flămândă, vlăguită de atâtea lupte şi, pe deasupra, decimată”, îmi ziceam în gând. Mă urmărea figura Colonelului, iar expresia lui „să-i primim cum se cuvine” îmi suna metalic în urechi. „Da, ar fi bine, dar cum să facem? Cu cine să ne unim ca să ţinem piept puhoiului inamic?” Acolo aveam şi marele handicap de a ne afla pe un teritoriu străin, necunoscut şi total ostil.

Tot gândindu-mă, am ajuns la corturile trupei. Acolo toţi dormeau. Barbu nu mai găsise loc şi se culcase lângă uşă, cu capul pe raniţă, parcă era căzut din aeroplan. Îmi era milă să-l trezesc, dar nu aveam altă alternativă, aşa că am pus mâna pe umărul lui.

— Barbule! i-am spus încet la ureche. Scoală-te!

— Ce este? Ce s-a întâmplat? a sărit el speriat.

— Linişteşte-te şi îţi voi spune!

L-am aşteptat câteva minute să se trezească, apoi i-am spus ce discutasem cu Colonelul:

— Nu mai avem niciun ofiţer de trupă pentru linia întâi în tot regimentul, iar toată treaba a rămas pe gradaţi şi pe ostaşi şi trebuie să organizăm lupta. Colonelul ne-a felicitat pentru modul cum am îndeplinit misiunea de cercetare şi ne-a dat medaliile astea, pe care trebuie să le înmânăm camarazilor.

— Astea sunt medalii germane, le-am văzut pe pieptul Friţilor. N-a avut româneşti?

— N-o fi avut, i-am răspuns eu. Lasă asta acum! Trebuie să ducem toţi oamenii pe locul de adunare şi asta cât mai repede, deoarece peste o oră intrăm în tranşee, în dispozitivul de luptă.

— Deşteptarea! a strigat Barbu cu glasul lui baritonul. Pregătirea pentru adunare! Se ia tot echipamentul de luptă şi rezervele de muniţie şi ne adunăm în linişte pe platoul din faţa Comandamentului. Aveţi la dispoziţie zece minute. Executarea!

Când frontul a fost încheiat, a apărut şi Colonelul

care a expus misiunea şi dispunerea efectivelor. Eu am primit ordin să apăr flancul drept, iar în stânga mea se afla sergentul Miron din comuna Muratan (azi sat Biruinţa), pe care îl ştii şi tu, Radule, de când am plecat de la Galaţi la începutul războiului. S-a prăpădit, sărmanul, după a doua bătălie.

— Nu mi-l mai amintesc, a spus Radu Zăvelcă.

— Era atâta linişte, că ne apăsa; nicăieri nu se auzea niciun zgomot. În lunca Donului pământul era vălurit, dar în faţa liniei noastre de apărare era câmp deschis cu o perspectivă largă, a continuat tata. Cât colindasem prin stepa rusă am observat că şi acolo apele curgeau limpezi, ca şi cele de la noi, din munţi. Cu toate acestea iarba lipsea în unele locuri, iar în altele creştea în pâlcuri.

În aşteptarea luptei, şedeam de vorbă, în şoaptă, pe linia tranşeelor. Începuse să se lumineze de ziuă şi puteam vedea mai departe, fără a observa vreo mişcare a inamicului. Deodată s-a auzit un şuierat prelung şi în secunda următoare, un obuz s-a înfipt în pământ în faţa noastră, la câţiva paşi de tranşee.

„Culcat!” am strigat cât am putut de tare, în aşteptarea năprasnicei explozii, dar obuzul n-a explodat. N-a trecut mult timp şi s-a auzit un nou şuierat. De această dată un alt obuz a căzut, dar în spatele tranşeei şi a explodat violent, acoperind cu pământ mai mulţi ostaşi, iar schijele lui s-au împrăştiat peste tot; unele au ajuns peste noi în adăposturi şi le-am simţit oţelul fierbinte. Un ostaş cărunt, cu faţa obosită şi zbârcită, speriat de explozie, a strigat: „Murim toţi! Aici ne e sfârşitul!”. Caporalul Barbu încerca să-l liniştească, deşi vedea bine că începuse prăpădul: „Nu vă speriaţi, camarazi! Ştiţi că o ghiulea nu cade de două ori în acelaşi loc. Vă asigur că alta nu va mai veni peste noi, conform legii „împrăştierii” Să avem încredere în Dumnezeu, care ne va apăra şi de această dată!”

Preţ de un sfert de ceas ne-au bătut tunurile inamice la metru pătrat, după care a urmat o linişte „de mormânt” pe toată linia frontului, care s-a prelungit pe parcursul a

câteva minute, ce ni s-au părut ore. Deodată liniştea a fost spartă de urale puternice, iar la orizont au apărut ostaşii inamici, în formaţie de luptă, cu arma la şold.

— Foc! s-a auzit vocea Colonelului, care avea adăpostul în centrul regimentului şi puţin mai în spate. Din gurile de foc au început să iasă flăcările morţii, iar în văzduh se declanşase un vacarm asurzitor; cele mai gălăgioase se detaşau mitralierele, care păcăneau cu un zgomot sacadat şi egal, secerând moartea în rândurile inamicului care se răreau, deoarece cei căzuţi nu se mai ridicau. Cu toate acestea tăvălugul lor continua să se apropie de linia noastră de apărare, însoţit de strigăte de „URA!”

La un moment dat frontul lor s-a rupt, iar o parte dintre luptători ne-au întors spatele, fugind înapoi; o altă parte s-au risipit spre stânga, invalizii rămânând pe câmpul de bătălie, alături de cei morţi.

— La atac, înainte! a răsunat din nou vocea Colonelului.

Am ieşit toţi din tranşee cu arma pregătită pentru luptă şi am început să înaintăm, în pas alergător şi în zigzag, spre poziţiile inamice, de unde se trăgea cu arme automate. Mulţi camarazi au fost răniţi atunci.

— Culcat! s-a auzit iar glasul Colonelului care ne urma în luptă cât mai aproape.

Ne-am lipit de pământ, adăpostindu-ne în spatele unor pâlcuri de iarbă, cum nimerise fiecare. De acolo, la comandă, am continuat deplasarea, târându-ne pe burtă, până când am reuşit să ajungem pe linia unde fuseseră poziţiile inamice. Acolo, surpriză, nu i-am mai găsit decât pe cei morţi sau prea grav răniţi, care şedeau lângă armele lor şi implorau ajutor. Am continuat înaintarea cu precauţie, mergând mai mult târâş, până când am ajuns în marginea unui lan de porumb, rar şi uscat, din care se auzea păcănitul unor mitraliere situate la oarecare depărtare între ele. Nu se vedeau, dar după zgomot, am apreciat cu aproximaţie, locul unde se aflau şi am tras o bandă întreagă de cartuşe, cu care am secerat cocenii de

porumb, făcând, în acelaşi timp, să tacă şi păcănitul mitralierelor. După ce am terminat banda de cartuşe, cu destul folos, până când ajutorul meu a înlocuit-o cu alta plină, nu s-a mai auzit niciun foc de armă. Ne-am apropiat târâş de locul unde se aflau mitralierele: erau două deservite de şase ostaşi, toţi morţi. Le-am luat benzile de cartuşe pe care nu le trăseseră şi am pornit mai departe, mergând cu grupa în salturi scurte, până când am ajuns la următoarea poziţie a inamicului, tot părăsită. Ne-am adăpostit şi am început să observăm mişcările acestuia. Pentru mai multă siguranţă am trimis un ostaş să vadă dacă şi restul regimentului nostru a ajuns pe poziţia pe care ne aflam noi şi să raporteze Colonelului despre situaţia nou creată.

Abia s-a depărtat câţiva metri din locul unde ne adăpostiserăm noi, că ostaşul a fost secerat de o armă vrăjmaşă, nereuşind să mai spună decât: „Ah, mamă, mor!”

Bănuiam că a fost vorba de o armă cu lunetă, dar nu reuşeam să aflăm de unde se trage; nici chiar cu binoclul nu vedeam vreo ţintă inamică, deşi am scrutat toată câmpia care se deschidea în faţa noastră.

Peste câteva minute, un alt ostaş din flancul stâng al grupei a fost ochit – spre norocul lui, numai în umăr – dar bietul om a strigat: Aoleu, mamă!”

În faţa noastră, la mai puţin de o sută de metri, se vedea o mică livadă de pomi fructiferi. Am fixat mitralierea şi am secerat de două ori coroanele lor, de la stânga spre dreapta şi invers. Mişcarea a fost inspirată, într-un cât din pomi au început să cadă soldaţii inamici unul câte unul, precum perele coapte. „Acolo eraţi, hoţomanilor?” le-am strigat eu, continuând să trag asupra lor. Când am încetat focul şi am vrut să mă ridic, am simţit o arsură la nivelul tâmplei din dreapta, sub cască, apoi a început să-mi curgă mult sânge care mi-a înroşit umărul mantalei. Din acel moment mi-am pierdut cunoştinţa şi n-am mai ştiut nimic. M-am trezit abia după ce am fost operat, în spitalul de campanie care se afla departe de linia frontului. Medicul care mă operase, mă privea aplecat deasupra mea şi când

am deschis ochii mi-a zâmbit, urându-mi: „Bine ai venit printre noi, camarade! Ai fost adus într-o stare gravă, la fel ca şi ceilalţi răniţi”. „Au fost lupte grele şi puţini de-ai noştri au scăpat”, a completat asistentul doctorului nostru.

— Mitraliera mea aţi găsit-o? l-am întrebat.

— Las-o naibii de mitralieră, bine că ai scăpat cu viaţă. Nu e decât un fier, mi-a răspuns asistentul.

— Bine, bine, dar aţi găsit-o, că semnasem eu pentru ea la armurier atunci când am pornit la atac?

— Le-au adus brancardierii pe toate după ce au încetat luptele şi au fost adunaţi morţii şi răniţii.

Când m-am mai vindecat, am fost trimis în ţară, la Spitalul Militar din Iaşi, unde am mai stat internat două săptămâni, apoi mi-au dat zece zile permisie şi am venit acasă, la familie.

Fraţilor! Ce am văzut pe front, dar şi prin spitalele noastre de campanie, e groaznic. De multe ori am dus şi eu răniţi în spate, până când mi-a venit şi mie rândul. Mulţi mureau foarte repede după ce erau daţi jos de pe targă, în tăcere, pentru că nu mai aveau putere să se vaite, nici să lupte cu otrava, cangrena, febra sau pneumonia. Cei cărora le fuseseră retezate braţele sau picioarele, se rugau de doctori să le curme viaţa pentru a nu se mai întoarce acasă schilodiţi şi să le fie povară familiilor.

Soldaţii germani, cărora li se alăturau şi cei români, prădau casele, violau femei şi fete, îi omorau pe cei care se opuneau, indiferent dacă erau bătrâni sau copii şi dădeau foc la clădiri, lăsând urme dezgustătoare în care se întrecea imbecilitatea cu abjecţia. Asemenea orori mă întristau. Norocul meu a fost că, după ce am fost rănit la Odessa, am fost repartizat pe un tren militar ca fochist şi am fost scutit să mai văd asemenea scene groteşti.

Dintotdeauna am avut oroare de război, de sânge, pansamente, gemete, trupuri transpirate şi murdare, dar am văzut atâţia oameni răniţi grav, care răbdau durerile în tăcere, aşteptând să le vină rândul ca medicul să-i trateze şi să le uşureze astfel chinurile.

Erau şi alţii care ţipau şi blestemau războiul şi pe cei

care l-au pornit.

În spitale lipseau medicamentele, inclusiv anestezicele, iar medicii erau obligaţi dă devină nişte „măcelari”, amputând braţe sau picioare pe viu, cu ajutorul toporului şi a fierăstrăului. Peste tot, în spital, era suferinţă, mirosuri grele, iar în zilele călduroase, roiuri de muşte mari şi leneşe se plimbau peste trupurile lor însângerate, chinuindu-i mai rău decât durerile provocate de răni.

Când eram după operaţie, în spital ne-a vizitat un căpitan din Bucureşti. Se întorsese dintr-o permisie petrecută în ţară şi a adus cu el mai multe ziare pe care le-am citit aproape toţi, pe rând. Ziarele cuprindeau tot felul de ştiri, printre care şi nişte cereri pe care le adresau Guvernului de la Bucureşti nişte organizaţii din ţară pentru a face reforma agrară şi să le fie dat pământ celor care luptă pe front. Reforma nu era pe placul marilor proprietari de pământuri, dar nici al politicienilor care le apărau interesele în parlament, dar constituia un motiv pentru a îndemna la luptă pe fiii de ţărani, care erau p front majoritatea lor. Îi ascultam cum discutau între ei, cu speranţe şi înflăcărare; cei tineri se gândeau cum să-şi facă un viitor când se vor întoarce acasă. Eu socoteam că meritau pentru că ei duseseră greul războiului, tăvălindu-se prin tranşeele pline cu apă şi noroi, ei suportaseră foamea, gerurile năprasnice şi lipsa somnului, moţăind rezemaţi de pereţii tranşeelor, cărând permanent după ei raniţa cu grenade, (uneori şi cu o bucată de pâine îngheţată), arma cu cartuşiera şi foaia de cort. Mulţi dintre ei s-au ales cu cruci, fiind îngropaţi în pământ străin, departe de cei dragi, iar alţii au rămas pe câmpul de bătaie, hrană animalelor sălbatice. N-au fost mai fericiţi nici cei care s-au întors acasă foarte grav bolnavi, condamnaţi să-şi petreacă restul vieţii în scaune cu rotile, să umble numai cu ajutorul cârjelor sau să fie locatari permanenţi ai spitalelor de boli neuropsihice unde au avut parte să exerseze, fără discernământ, diferite etape din război sau chinuiţi de coşmaruri.

— De toate ororile acestui război vinovat este Hitler, om rău, stăpânit de cruzime inconştientă, care a produs un genocid internaţional, întrecându-l chiar şi pe sălbaticul Gingis-Han, a spus Radu Zăvelcă, scoţând un oftat prelung.

Al doilea război mondial a făcut ca omenirea să se bălăcească în sânge, moarte şi suferinţă. Hitler dorea ca realitatea înconjurătoare să fie în deplină concordanţă cu starea lui sufletească, el însuşi fiind bântuit de demoni şi de ură împotriva umanităţii, pentru triumful rasei ariene. Multă vreme după ce s-a terminat războiul, încă mai dăinuia zvonul lui, precum undele apei care trece peste pietre. Hitler şi-a distrus propriul popor căruia i-a cerut moartea în numele unor idealuri „înalte" sau obscure, dar făcând referire la cele mai înalte virtuţi. Dictatorii duc întotdeauna poporul la disperare, după care îi cer sacrificii, supunere necondiţionată, ca un rob, abnegaţie, iar în cazuri excepţionale îi cer chiar şi moartea.

— Închipuiţi-vă ce ar fi făcut acest criminal dacă punea mâna pe bomba atomică! a precizat tata.

— Vinovat nu este numai Hitler, ci şi alţi conducători occidentali care l-au încurajat la început, apoi când au văzut ce intenţii are, nu ştiau cum să-l mai oprească, a intrat în discuţie şi unchiul Marin, care nu spusese nimic până atunci, doar ascultase.

— După permisie te-ai întors iar pe front, Costică? l-a întrebat pe tata Radu Zăvelcă.

— Da. M-am prezentat la unitatea mea din Galaţi, unde am stat degeaba vreo două zile, apoi am fost repartizat la paza şi însoţirea trenurilor din ţară şi până la linia frontului din Odessa şi Crimeea. Am făcut multe drumuri cu un mecanic de locomotivă din Galaţi, unul Gheorghe Vişan, care m-a cerut la Comandantul meu să-l ajut ca fochist, apoi am lucrat cu el pe locomotivă până când s-a terminat războiul şi am fost demobilizat. De la el am învăţat meseria de fochist şi de mecanic. Lucram cu el cot la cot de fiecare dată când era ceva de reparat.

Transportam spre linia frontului echipament,

armament, muniţie, alimente şi chiar oameni. Am fost în pericol de multe ori din cauza bombardamentelor aviaţiei ruseşti.

Nea Gică Vişan era un om blajin, om serios şi a ţinut foarte mult la mine. Cât a insistat el să rămân angajat la CFR, ajutorul lui pe locomotivă!

— Şi de ce n-ai rămas? Era o meserie frumoasă, bănoasă şi trăiai la oraş, a spus R. Zăvelcă.

— Îţi spun ce i-am spus şi lui: iubesc foarte mult pământul şi vreau să stau lângă el şi să-l muncesc aşa cum ştiu eu. Dacă ne mai dă ceva şi statul pentru că am fost pe front şi am fost rănit… şi nu şi-a mai terminat fraza începută. Hai noroc! Bine că ne-am întors acasă sănătoşi!

…Au ciocnit şi au băut, iar tata a umplut iar paharele. Eu îi ascultam cu urechile ciulite ca ogarul şi închideam ochii ca să-mi pot închipui scenele pe care le trăiseră ei şi pe care le povesteau, cu tot cortegiul de orori şi suferinţe. Parcă vedeam aievea frontul, armatele care se înfruntau, avioane, tancuri, tunuri, din care zburau bombe şi obuze care răscoleau pământul, apoi fumegau în răcoarea de afară. Mi se părea că aud ţipetele celor ucişi, gemetele răniţilor şi muribunzilor căraţi pe targă sau transportaţi în căruţele trase de cai costelivi, răniţi înfăşuraţi în bandajele pline de sânge, flămânzi, îngheţaţi şi cu feţele supte de oboseală, suferinţă şi nesomn.

— Eu am fost rănit la mână, tot la Odessa, dar n-a fost prea grav, povesteşte R. Zăvelcă. Acolo au fost date lupte grele pentru cucerirea fiecărei cazemate. Oraşul fusese fortificat în întregime, iar armata română lupta alături de cea germană, frontul fiind dispus pe linia Razdelnaia – Volga – Dalnik.

Mulţi oameni au pierit în acele lupte. Acolo trebuia să se oprească frontul, nu mai aveam ce să căutăm mai departe. Generalul Ciupercă, Comandantul nostru de divizie şi-a dat demisia după acele lupte.

— Eu – intervine unchiul Marin – am luptat pe tot frontul de Est şi n-am fost rănit, iar când am pornit spre Vest, alături de Armata Roşie, era să dau „ortul popii”.

— Cum s-a întâmplat? îl chestionează Radu.

— Mă aflam cu frontul în marginea oraşului Târgu Mureş şi făceam muncă de curier la Comandamentul Diviziei. M-a trimis Şeful de Stat Major cu un Ordin de luptă la o companie care urma să intre în luptă în oraş. Compania se afla pe un deal, cam la 150 metri distanţă de noi, adăpostită de o plantaţie. La ducere m-am strecurat eu bine prin ploaia de gloanţe care nu înceta deloc, dar la întoarcere focul s-a intensificat, intrând în luptă şi tunurile care băteau pe metru pătrat. Mai aveam cam vreo douăzeci de metri până la punctul nostru de comandă, care era adăpostit într-o carieră de piatră şi nu ştiu de unde a venit o rafală de mitralieră care m-a secerat; am simţit cald în zona abdomenului şi apoi n-am mai simţit nimic. Mi-am revenit abia după ce am fost operat, eram în pat de spital, iar un sanitar îmi uda buzele cu ceai. „Ce-am păţit?”, l-am întrebat eu. „Ai fost operat. Îţi fusese perforat tot abdomenul. Ai avut noroc că te-au găsit imediat cei de la echipa de salvare”.

Puteam să mor acolo, continuă unchiul Marin, privind liniştit faţa de masă. În război îţi pierzi identitatea cu destulă uşurinţă, rămânând numai o ţintă în faţa trăgătorilor inamici care te urmăresc prin cătarea puştii. Câteodată este suficient un singur glonţ în organele vitale şi gata, ţi se termină viaţa, întocmai ca fitilul unei lămpi în care s-a sfârşit gazul.

— Şi eu am fost pe frontul de Vest, dar n-am mai trecut graniţa – explică mai departe Radu. Ajunsesem la Cărei cu frontul, unde am fost întâmpinaţi de inamic cu o rezistenţă mare. Nemţii se adăpostiseră în cazemate din beton armat care erau destul de aproape între ele; pe ambrazurile lor mitralierele scoteau foc continuu, încât nu ne puteam apropia. Comandantul companiei noastre era unul Florea Vasile de prin Gorj, un bărbat deştept şi viteaz, ager ca un sportiv. A trecut printre noi, care ne aflam în tranşee şi a ales trei ostaşi, printre care şi eu.

— Mai puteţi, băieţi? ne-a întrebat el.

— Mai putem, domnule căpitan, am răspuns noi.

— Frică vă este?

— Ne este, de ce să nu recunoaştem, dar nu avem de ales decât lupta.

— Aşa este. Voi trei veţi merge cu mine ca să facem să tacă acele „căţele” certăreţe de acolo. Aveţi grijă că vom porni târâş toţi odată, la distanţă de 4 – 5 metri între noi! Veţi acţiona numai la semnalul meu. Vom fi obligaţi, poate, la toate formele luptei, chiar şi la baionetă, aşa că vă ordon să fiţi bravi!

Am ieşit din tranşee, ne-am camuflat în spatele unor boscheţi, iar când a dat căpitanul semnalul, am pornit târâş spre prima cazemată. Gloanţele şuierau mereu, când în faţa noastră ridicau praf, când le auzeam trecând pe deasupra capetelor noastre. Un camarad a reuşit să se apropie mai mult şi a aruncat o grenadă care a intrat pe ambrazură, pe lângă ţeava mitralierei. Explozia a aruncat în aer bucăţi de beton, şi trupul unui ostaş german; când ne-am apropiat, am constatat că fuseseră trei ostaşi, din care doi nu aveau mai mult de optsprezece ani.

Consumaseră zece benzi de cartuşe, iar pe jos era un covor de tuburi trase.

— Mergem la cealaltă cazemată! A ordonat, scurt, căpitanul. Cea din stânga noastră.

Şi de acolo, gloanţele semănau moarte în rândurile ostaşilor noştri care încercau să înainteze.

— Fiţi atenţi! Spune căpitanul. Eu şi sergentul Frimu (acesta era din Medgidia) mergem târâş prin faţa cazematei, iar voi doi încercaţi să-i găsiţi uşa din spate şi să-i luaţi prin surprindere. Executarea!

Am pornit toţi târâş, dar până să ajungem noi la uşa din spate, Frimu a aruncat o grenadă care n-a nimerit deschizătura cazematei, ci a căzut pe capacul de beton, rostogolindu-se pe sol unde a şi explodat. Nemţii i-au reperat şi au tras direct în ei. Deşi rănit, cpt. Vasile a mai apucat să arunce o grenadă care a pătruns înăuntru şi a făcut „linişte”. Ne-am apropiat de ei şi i-am găsit plini de sânge: sergentul fusese rănit în umăr, iar Vasile în piept şi în zona gâtului. I-am dus imediat la spitalul de campanie,

dar căpitanul a murit. Am plâns toţi ostaşii din companie şi şefii noştri de la regiment. Căpitanul Vasile a fost avansat la gradul de maior – post-mortem, dar s-a dus… şi pe cruce i-am pus casca.

Răi au fost nemţii ăştia – a spus Radu. Şi au o limbă care se pronunţă greu, iar când e strigată, pare să exprime întotdeauna mânia.

A urmat o tăcere prelungită, apoi tata i-a îndemnat să mai bea, umplând paharele din nou.

— Cât de scurtă este viaţa şi cât de uşor se poate pierde, încât nici nu ai timp să clipeşti! De aceea eu cred că trebuie trăită din plin orice clipă de fericire pe care o prinzi, spune Radu, rămas pe gânduri.

— În martie 1944 primisem o permisie şi venisem pe acasă, spune tata. La întoarcerea la unitate, când am urcat în trenul care trebuia să mă ducă la Bucureşti, iar de acolo la Galaţi, am dat de mare aglomeraţie, încât am fost nevoit să stau în picioare, pe culoar. Într-un compartiment erau doi maiori, iar dup ce am trecut de Medgidia, unul dintre ei a deschis uşa şi m-a invitat înăuntru, continuând să discute între ei. Amândoi veneau din permisie şi se întorceau la Iaşi de unde urmau să plece pe front. Unul dintre ei povestea:

„Zilele acestea am fost invitat la nişte foşti colegi de muncă, care au avut privilegiul să nu participe la război, fiind mobilizaţi pe loc, adică acasă. Numai proştii au fost trimişi să lupte şi să piară în stepele ruseşti. Când am intrat în salonul în care petreceau bogătaşii protejaţi, aceştia m-au primit cu exclamaţii şi entuziasm, lăudându-mi faptele, încât, aproape m-au făcut să mă simt erou, deşi în realitate nu eram. Mesele erau pline de bunătăţi, iar ei beau whisky de contrabandă şi fumau ţigări străine, destul de scumpe.

M-au invitat alături de ei la masă, dar m-au supus unui şir de întrebări care m-au indignat: „Mai aveţi, măi, până când terminaţi cu războiul acela? Sfârşiţi-l, măi, odată ca să putem pleca şi noi în ţările civilizate, la Paris, Roma, Florenţa, Veneţia, că de aproape patru ani de zile n-

am mai ieşit nicăieri!” Pe ei nu-i interesa că oamenii mor în război, nici că pe străzile din oraş populaţia manifesta, cerând guvern democratic, reformă agrară prin care să se dea pământ ţăranilor şi un trai mai bun pentru toţi. Nici n-aveau cum să-i vadă pe cei săraci care-şi duceau viaţa de pe o zi pe alta, de vreme ce ei mâncau fripturi, stridii, delicateţuri şi beau băuturi fine.

Am aflat de la nişte rude de-ale mele că în unele părţi din ţară, oamenii de prin sate deja au format nişte comisii şi au început să-şi împartă pământul. Se vede treaba că în ţară sunt schimbări fundamentale, iar ei se gândesc la plimbări şi viaţă de huzur, nu la acest moment de răscruce în viaţa oamenilor. Le-aş fi dorit să facă şi ei măcar o lună de război ca să vadă că ostaşul român de pe front bea apă din bălţi, gropi sau mănâncă zăpadă ca să-şi astâmpere setea, iar hrana este formată, în general, din conserve, majoritatea hrană rece pe care ostaşul o mănâncă imediat când o primeşte, de foame şi ca să n-o care în raniţă cu el pe câmpul de luptă; acolo mai mult rabdă de foame şi de sete, că în timpul luptelor nu mai ajunge mâncarea la ei, pe linia întâi; dar cea mai istovitoare este pentru ostaş oboseala, datorată lipsei prelungite a somnului, care îi năuceşte”.

— Mie mi s-a părut că maiorul era unul din păturile de jos ale populaţiei, altfel n-ar fi vorbit aşa, a concluzionat tata.

— Se poate, a încuviinţat R. Zăvelcă.

— Războiul i-a schimbat pe mulţi oameni în ceea ce priveşte modul de a gândi, a intervenit unchiul Marin. Are dreptate maiorul tău, ostaşii au dus-o foarte greu pe tot timpul războiului. Ştiţi că eu am cunoscut acolo oameni care n-au venit în ţară niciodată de la început, de când I. Antonescu a dat ordinul: „Ostaşi, treceţi Prutul!”? Unii au murit pe acolo, fără să-şi mai revadă ţara.

…După ce au plecat musafirii, mama l-a întrebat pe tata:

— Ce le spuneai de Galaţi şi de locomotivă? Parcă am înţeles că vrei să te întorci acolo sau n-am auzit eu bine?

— Nu despre asta este vorba. Le povesteam de nea Gică, mecanicul m-au de locomotivă, om bun, care începuse să mă îndrăgească şi, de câte ori ajungeam cu trenul în oraşul Galaţi, mă lua la el acasă şi mâneam împreună, dar avea grijă să mă trimită repede înapoi ca să ţin „sub presiune” căldarea locomotivei şi gata de drum. Ţineam la el ca la un frate mai mare şi nu i-am ieşit niciodată din cuvânt, aş fi fost în stare să-mi dau chiar viaţa pentru el.

În ziua când ne-a anunţat că unii dintre noi urma să fim demobilizaţi şi să plecăm acasă, nea Gică m-a întrebat:

— De mâine vei fi liber. Ce ai de gând să faci? Nu vrei să lucrezi în continuare cu mine la CFR pe o locomotivă? Eu am vorbit, deja, cu şefii mei şi am pus o vorbă bună pentru tine. Ce crezi că m-a întrebat ieri inginerul Geonea de la Districtul CFR? „Rămâi la noi dacă îţi dăm o locomotivă nouă?” „Rămân, dar să-l angajaţi şi pe Dinu Constantin, ajutorul meu, cu care am făcut războiul”. „De acord, dar să discuţi tu cu el”. Asta a fost. Acum tu ce zici? Eu cred că împreună vom putea face o echipă bună… am face treabă, măi Costică.

— Nu pot, nea Gică, i-am răspuns eu. Am casă, nevastă, copii, am trei hectare de pământ, poate mai primesc ceva de la stat pentru că am luptat şi am fost rănit… acasă am gospodăria mea. Pentru mine pământul este singurul lucru care contează, singurul care durează şi pentru care merită să lupţi şi chiar să mori.

— Aşa ziceam şi eu înainte, tot ca tine. Doar ţi-am spus că şi eu sunt tot de la ţară, din Bujoru, om al pământului, dar acum locuiesc în oraş, cu toată familia pe care mi-ai văzut-o. Îţi spun drept că nu m-aş mai întoarce la pământ după cele ce am văzut la ruşi. Colhozurile şi toate câte am văzut la ei, se vor face şi la noi peste câţiva ani de zile, ţine minte vorbele mele! Tu nu-ţi dai seama că lumea se va schimba? Acum, că ruşii au câştigat războiul, crezi că ne mai lasă să facem ce vrem? Nu ne lasă, Costică, până nu ne vor băga în colhozuri, aşa ca la ei. Eu zic să te mai gândeşti, iar dacă eşti de acord, treci pe la mine pe

acasă înainte de a pleca. Înţeleg că trebuie să mergi să-ţi vezi familia, rudele, apoi să te întorci şi să ne apucăm de treabă. Ia zi! Ce să-i spun inginerului?

— Nu, nea Gică. Acesta este răspunsul meu şi să ştii că plec în noaptea aceasta, deci nu mai am timp să mai trec pe la dumneata.

— Bine! Mă gândeam şi eu că am fi putut fi tovarăşi de muncă, dar dacă tu nu vrei…

— Unde să vin eu cu o familie numeroasă?

— Lasă, măi băiete, că toţi au copii mulţi, dar le-a găsit Districtul casă, la început în barăci, apoi în casele proprietatea CFR-ului. Nu te va lăsa tocmai pe tine să dormi cu familia pe peronul gării! Apoi, mai sunt şi eu aici, iar dacă va fi nevoie, poţi sta o vreme la mine, că doar oameni suntem. Acum este sărăcie, dar mai târziu în oraşe va fi mai bine.

— Nu, nea Gică, nu vreau să te încurc. Dumneata poate nu simţi ca mine dragostea pentru pământ, să-l iubeşti ca pe o fiinţă vie, să te scoli în zori şi să te duci pe rouă la câmp să-l ari, să-l semeni, să-l secer, apoi să-l cureţi şi iar să-l ari şi să-l semeni şi să vezi cum te răsplăteşte cu roadele lui pentru că l-ai îngrijit şi l-ai lucrat bine; pământul este ca un copil pe care trebuie să-l mângâi permanent, ca el să-ţi simtă dragostea. Primăvara eu ştiu dacă a sosit timpul să semăn, numai dacă mă aşez cu fundul pe răzorul reavăn; pământul îmi spune singur dacă sămânţa va încolţi sau va muri din cauza frigului. Ce să fac? Eu iubesc pământul şi mă pricep să-l lucrez, iar dacă statul mi-ar mai da câteva hectare, aş avea să-i dau fiecărui copil când va pleca din casa mea, ca să-şi întemeieze o familie, că este tare bine când ai pământul tău. Eu am pornit de la zero şi ştiu cât de greu este.

Ascultându-l, Gică Vişan a înţeles că nu-l poate convinge să rămână la CFR şi să-i fie tovarăş de muncă şi atunci s-a resemnat. L-a îmbrăţişat şi i-a spus:

— Mergi sănătos, camarade! Să-ţi ajute Dumnezeu după gândul şi inima ta! Transmite sănătate soţiei şi copiilor tăi din partea mea şi a familiei mele.

…Tata şi Gică Vişan s-au despărţit şi de atunci nu s-au mai întâlnit niciodată. Deşi tata nu confunda realitatea în care trăia cu realitatea la care aspira, din dragoste pentru pământ credea, cu fanatism, că i se va împlini marele vis pentru care îşi cheltuise toată tinereţea, acela de a avea pământul lui. Vom vedea cât de grav s-a înşelat.

Mama îl privea uimită de cele ce auzea, dar nu îndrăznea să-l contrazică. Totuşi, l-a întrebat:

— O avea dreptate omul acesta când zice de colhoz?

— Nu cred că se va face la noi colhoz, mai ales că ni s-a promis la toţi că ne va da Statul pământ.

— Poate ar fi fost mai bine la oraş, cine ştie?

— N-ai vrea să te faci acum cocoană?!

— Nu m-am gândit la mine, la copii, poate au altă viaţă, să nu mai scormonească ţărâna ca noi.

— Va fi bine până la urmă, ai să vezi.

— De, tu eşti bărbat şi le ştii mai bine.

PARTEA A II-a

ÎNCEPE O NOUĂ VIAŢĂ

Cap L Prefaceri social-politice în ţară

După război am intrat sub stăpânirea Uniunii Sovietice. De fapt, o parte din trupele ruseşti nici n-au mai plecat din România până în anul 1958. La 6 martie 1945 a fost format Guvernul condus de Dr. Petru Groza (era numit guvern de largă concentrare democratică), în care au fost introduşi aproape toţi miniştrii stabiliţi de Moscova, prin reprezentantul ei la Bucureşti, Andrei Vâşiński.

Astfel, ţara era condusă de „fanarioţii” Kremlinului: Ana Pauker, Vasile Luca, Teohari Georgescu (Burah Tescovici) şi alţii pe care îi voi menţiona mai departe, care au aplicat propaganda stal mi stă cu teza revoluţiei democrat-populare, privind preluarea puterii pe cale paşnică, dar folosind metodele sovietice din perioada Comiternului. Pe Generalul I. Antonescu îl ţineau arestat la Moscova.

Clasa politică de atunci nu era interesată de nevoile sociale ale populaţiei, cum fusese şi înainte de război. Acum avea o scuză: prezenţa sovietică în ţară o excludea

de la conducere. Populaţia românească majoritatea în mediul rural o ducea greu, având o medie de viaţă de până la 40 de ani, aşa cum arătau statisticile vremii.

La început Secretariatul Comitetului Central al Partidului Comunist Român era format din:

Ştefan (Iştvan) Foriş, conducătorul comuniştilor;

Victoria Sârbu, soţia lui Foriş, care nu era membră de partid şi Remus Koffler, prietenul lui Foriş.

Abia în anul 1948 s-au făcut alegeri şi a devenit Secretar General al P.M.R. Gheorghe Gheorghiu-Dej, care, de fapt, nu prea a fost ales, ci numit de Stalin, care-şi aroga dreptul să hotărască întotdeauna „alegerea" conducătorilor de partide din ţările satelit ale URSS. Stalin îl simpatiza pe Gherghiu-Dej, dar în acelaşi timp avea nevoie de un conducător politic autohton care să-şi asigure rolul de paratrăsnet al politicii staliniste în România. Şi Gheorghiu-Dej a reuşit acest lucru. Întregul aparat politic şi administrativ a fost impregnat şi condus de către consilierii sovietici, sub paza sigură a armatei sovietice care staţiona în ţară.

La şcoală eram obligaţi să-i învăţăm pe dinafară pe toţi membrii C.C. ai P.C.R., ai Marii Adunări Naţionale şi ai Consiliului de Miniştri, pe care nu i-am uitat nici până astăzi:

1. Gheorghe Gheorghiu-Dej = secretar general, care avea cabinetul său secretară pe Nina Nikonova, soţia lui Serghei Nikonov, agent sovietic, care a devenit mai târziu generalul Sergiu Nicolau, şeful serviciului de informaţii interne. La fel erau şi şeful lui de cabinet, precum şi şeful gărzii lui personale.
2. Ion Gheorghe Maurer
3. Chivu Stoica
4. Ana Pauker
5. Vasile Luca, ministrul de finanţe
6. Teohari Georgescu (Burah Teşcovici), ministru de interne
7. Nicolae Ceauşescu
8. Gheorghe Stoica (Moscu Kohn)

9. Lothar Rădăceanu

10. Iosif Chisnievski (Iosif Roitman) – ideologie

11. Leontin Sălajan (Szilagy), ministrul forţelor armate

12. Leonte Răutu (Lev Oigenestein), secretar cu propaganda în Comitetul Central

13. Miron Constantinescu, ministrul învăţământului

14. Alexandru Moghioroş; în Marea Adunare Naţională erau:

1. Ştefan Voitec (Aurel Rotenberg), preşedinte

2. Petre Borilă

3. Petre Lupu (Lupu Pressman), originar din Basarabia, abia întors din lagărul Vapniarka şi alţii.

Şeful Securităţii Române a fost numit Gheorghe Pintilie, zis Pantiuşa, de fapt Pantei imon Bodnarenco, care până în 1952 nu-l informa pe Gh. Dej cu cele petrecute în ţară, ci transmitea toate informaţiile la Kremlin.

Ghizela Vass era şeful cadrelor de partid din C C şi era eliberată din lagărul Vapuiarka din Ucraina.

Dar să revenim la perioada imediat după război. România a fost obligată la despăgubiri de război împovărătoare, care au secătuit ţara şi au adâncit şi mai mult sărăcia. În ţară s-au instalat Sovromurile ruseşti care au exploatat fără milă bogăţiile solului i subsolului nostru: grâne, lemnul cel mai bun al pădurilor, aurul, argintul, uraniul, petrolul şi tezaurul naţional, care nu ne-a fost restituit nici până azi. Oamenii făceau haz de necaz, glumind pe seama grâului: „De ce ne iau ruşii grâul? Pentru că al lor are bobul prea mare (creat de Miciurin) şi nu-l pot înghiţi găinile”.

Şi totuşi, vedeam că oamenii sunt veseli, încercând să se bucure de viaţă, având prea aproape ororile războiului; fiind libertate, linişte şi pace în ţară şi între oameni, ei socoteau că viaţa este frumoasă şi merită să fie trăită. Cei care abia scăpaseră de pe front, aşteptau cu nerăbdare să se împartă pământul şi să-şi primească partea, dar reforma agrară stabilită prin Decret Nr. 187/ 23.03.1945 a venit mai târziu. Continuau să se adune pe la

porţi sau prin case şi să discute despre război şi despre cele văzute în Rusia:

— Ai văzut cum trăiau ruşii în Colhozuri? spunea câte unul. Aşa ne vor face şi nouă, vom mânca la cazan şi nu ni se va mai da voie să creştem decât câte o capră şi câteva găini. Pământul şi animalele şi toată munca noastră va trece la colectivă de unde o va lua statul.

Tata participa des la asemenea discuţii şi când era întrebat ce părere are, răspundea evaziv: „” Ei, poate nu va fi aşa”, deşi în sufletul lui se năştea acea temere că poate fi adevărat. Ştia bine zicala: „De tine nu te poţi ascunde”, dar încerca să-i liniştească, cu vorbe mai vesele: „Hai să vă cânt o sârbă şi o doină!”. Şi cânta din cavalul lui doine care le scoteau lacrimile la iveală.

Tradiţiile, dacă nu le vii în ajutor, nu pot spune întotdeauna prea multe despre oameni.

În pauze, discuţiile continuau aproape invariabil pe aceeaşi temă, semn că îi preocupau:

— Dacă va fi să muncim la grămadă – zicea altul – mie mi-ar fi necaz să-i văd pe cei leneşi cum se ascund la umbra deasă, iar oamenii cinstiţi să ducă greul, muncind şi pentru ei, că paraziţi au fost dintotdeauna.

— Ar fi prost al dracului – a intervenit altul – că dacă nu muncesc toţi, pâinea s-ar împuţina şi ne-ar paşte necazul să primim cu porţia în fiecare zi. Mă tem că tocmai cei leneşi vor cere să facem gospodărie colectivă, iar oamenii noştri nu sunt deloc uniţi, acţionează ca oile care se strâng ciopor şi privesc la lupul care le atacă pe cele de pe margine; berbecii din turmă, în loc să-i alunge cu coarnele lor puternice, se ascund printre oi.

— Ne speriem degeaba – a spus altul – Să aşteptăm să primim pământul şi să-l muncim cum ştim noi, iar colectiva nu va avea ce căuta aici în sat.

…În aprilie au apărut în sat activişti de pe la organele judeţene şi au format „Comisia de împroprietărire”. Tata a fost numit preşedintele acestei comisii, cu care a împărţit pământ, după nişte liste prestabilite, în raport de: numărul membrilor familiilor, participarea la război, dacă mai are

omul pământ, etc. Aproape două luni de zile acea comisie a „treierat” noroaiele de pe câmp pentru a măsura pământul şi a-l repartiza celor în drept. Tata a luat numai patru hectare, iar când a fost întrebat de cei din Comisie de ce nu şi-a repartizat mai mult, a răspuns: „chiar dacă sunt preşedinte, nu pot să-mi atribui mai mult decât a fost stabilit”.

Câmpiile s-au umplut de oameni şi atelaje ieşiţi la lucrul pământului pe care-l lucrau cu drag, semănând cerealele şi legumele de sezon. Cei care semănaseră grâu în toamnă, îl priveau cum unduia falnic la adierea vântului, mişcându-se la fel ca valurile mării, legănându-şi spicul greu.

Odată am mers şi eu cu tata la arat pe lotul nou pe care-l primise de la stat. Îl priveam cât de mulţumit era, cum îşi scotea pălăria de pe cap şi privea în lungul lotului cu drag şi speranţă de mai bine. Pe câmp mirosea a fân cosit, în unele locuri orz verde, iar păsările ciripeau peste tot.

Tata nu s-a putut despărţi de pământ, de glie. Lui îi trebuia prea mult curaj ca să plece din sat şi să renunţe la pământ pentru a îmbrăţişa noua meserie şi să trăiască la oraş. Atunci nu-şi dădea seama de perspectiva pe care ar fi putut-o avea copiii lui care, învăţând şi trăind în alt mediu, îşi puteau croi un alt viitor, poate ceva mai bun. Învinsese dragostea lui pentru pământ de care s-a bucurat numai câţiva ani, iar când a murit, tot sărac şi fără pământ a părăsit această lume.

L-am lăsat pe tata la câmp şi m-am întors acasă pe jos, trecând printre holdele mângâiate de soare. Era o linişte aproape totală. Natura renăscuse peste tot, pe câmp şi prin grădini, pentru cine ştie a câta oară, şi era frumoasă de parcă ar fi cântat. Pomii aveau rod, iar prin grădini şi pe izlaz mirosea a câmp proaspăt, a iarbă verde vânjoasă şi a trifoi în floare.

Linişte totală şi în sat, nu se auzea niciun zgomot de căruţă, toate fiind pe câmp, iar în colbul fierbinte se scăldau leneşe găinile toropite de arşiţă. Gospodăriile

oamenilor fuseseră toate reparate şi nicăieri nu mai existau semne ale războiului care trecuse prin sat spre apus, călcând cu tancurile peste culturi şi peste gardurile ce împrejmuiau gospodăriile.

Treptat, preocupaţi de munca în câmp, oamenii începuseră să uite că abia se ieşise din cel mai cumplit război cunoscut până atunci de istorie, în care pieriseră milioane de oameni şi mii de localităţi fuseseră transformate în grămezi de moloz şi cenuşă.

Datorită războiului dăduseră faliment: vechile stiluri de viaţă, felul de a fi al oamenilor, organizarea societăţilor statale, relaţiile dintre state, peste tot pe unde trecuseră tancurile, tunurile şi lagărele morţii.

Vara care a urmat a supus oamenii satului la o muncă susţinută, dar se citea pe feţele lor mulţumirea. Grâul şi orzul s-au făcut din belşug şi se legănau în lanuri întinse, aurii sub lumina soarelui; dimineaţa, pe geana încă străvezie a răsăritului, lanul avea culoarea verde-metalic, dar când soarele se ridică şi-l încălzea cu putere, devenea aur curat; briza venită dinspre mare îl legăna ca pe o apă cu valuri lungi şi line, iar culoarea i se schimba în auriu.

Înainte vreme seceratul se făcea manual, cu secera, iar treieratul pe o arie numită „arman”. Tata şi rudele din sat cumpăraseră o maşină de secerat înainte de război, iar de atunci lucrau în comun la secerat şi treierat, formând „Clanul Dinu”. Nu pentru că s-ar fi iubit ei aşa de mult, ci pentru că erau obligaţi să lucreze repede pentru a nu se înrăutăţii vremea, iar recoltele să se scuture pe câmp.

Când se apropia secerişul, ţăranul de la câmpie nu mai avea linişte. Mergea des să-şi viziteze recoltele de grâu, orz, secară, aflate aproape de coacere. Intra în Ian şi lua câteva spice pe care le freca în palmele bătătorite şi crăpate de atâta muncă, pentru a se convinge că bobul este copt, gata pentru a intra în Ian cu secerătoarea. În anii buni, când recoltele se anunţau mănoase, bobul de orz era plin şi greu, iar aurul din bobul de grâu dădea speranţa că va asigura pâinea până la noua recoltă; în acelaşi timp verifica şi porumbul care, dacă avea culoarea

verde-închis, bătând spre negru, avea coceanul vânjos şi mai înalt decât calul şi călăreţul, atunci ţăranul era mulţumit de munca sa.

Îl observam atunci pe tata când freca boabele de grâu în palme, apoi le ducea la nas pentru a le savura mirosul sfânt de pâine nouă, cel mai nobil şi mai plăcut şi parfumat miros, apreciat de orice truditor al pământului. Îl imitam şi eu pentru a constata acel parfum. Între timp tata pregătea secerătoarea, pe care singur o repara, precum şi celelalte unelte necesare pentru secerat şi apoi, pentru treierat. Pentru mine începea chinul, mai întâi să învârt la tocila cu manivelă până când erau ascuţite toate cuţitele pentru secerătoare, apoi să merg călare pe caii „înaintaşi" care o trăgeau. Şi aceste munci chinuitoare pentru mine au durat câţiva ani de zile, până când am plecat la gimnaziu.

Învârteam la tocilă aproape o zi întreagă, cu pauză de masă, încât îmi amorţea mintea întocmai ca lui Ixionnrege al Thesaliei şi tatăl Centaurului, care a fost condamnat la o veşnică învârtire pe roată în infern, din pricină că a năzuit la dragostea Herei (din mitologia greacă).

În ziua stabilită, tot clanul pornea spre lotul de orz sau de grâu care urma să fie primul secerat; cu o zi-două mai înainte de a intra secerătoarea în Ian, tata şi ceilalţi bărbaţi aveau grijă să „taie" o brazdă suficient de lată cu coasele pentru a nu distruge recolta noastră sau a vecinilor. La capătul lotului aştepta secerătoarea să tragă prima brazdă: tata pe scaunul metalic, la „roată" înjugaţi doi boi puternici, iar în faţa lor doi cai, pe care-i dirijam eu călare.

Tata îşi făcea cruce şi spunea „Doamne ajută", apoi dădea semnalul de plecare. Alături de el, pe lângă secerătoare, mergea unchiul Marin, care avea grijă să numere pologurile (un polog era conţinutul podului secerătorii, azvârlit pe mirişte de grebla comandată de pe scaunul metalic), pe care le împărţea, în mod egal, legătorilor de snopi.

Aerul vibra de lumină şi căldură: cerul era aproape

senin, iar soarele dogorea ca la tropice, revărsând torente de raze aurii asupra pământului, care făceau să aţipească de tot câmpia. După ce dădeam roată de câteva ori, tata hotăra să oprim la capătul lotului pentru a-şi trage sufletul bietele animale toropite de căldură şi de oboseală. Atunci coboram şi eu de pe cal şi mă duceam să beau apă din bota (recipient din lemn cu cercuri de întărire) aflată la umbra căruţei. Eram transpirat şi moleşit de căldură, dar mă gândeam la umbra pomilor din grădină, ale căror crengi erau aplecate în jos sub povara rodului: piersici, cireşe, mere timpurii, etc.

Până se însera, legătorii, doisprezece – paisprezece la număr, reuşeau să facă snopi de grâu, pe care la sfârşit îi adunau în grămezi numite clăi, în aşteptarea zilei când le va veni rândul la treierat.

Când totul era gata, „Clanul” era mutat pe alt lot, cu tot convoiul de căruţe, din care nu lipseau butoaiele – pentru oameni şi animale, precum şi mâncarea de dimineaţă pe care şi-o lua fiecare familie; la prânz venea mama cu mâncare gătită de ea pentru toţi cei aflaţi pe câmp în acea zi dintre membrii clanului. De aceea mama a fost scutită să participe la legat, fiind apreciată pentru mâncărurile pe care le aducea, calde şi la timp. De sus, de pe cal, eu o vedeam primul când apărea în vârful dealului, însoţită de fratele meu, Florică, ţinând de toartele coşurilor pline.

La terminarea campaniei de secerat se trecea la treieratul orzului, grâului, secarei şi ovăzului.

Până prin anul 1949 sătenii au treierat pe arman, deoarece batoză aveau numai fraţii Ştefănescu care aveau în proprietate o sută de hectare de pământ. Armanul şi-l făcea fiecare, în curtea sa sau pe câte un loc viran: mai întâi era bătut în pământ un par numai steajer, de el legau oamenii o funie cu care trasau un cerc de 20 – 30 m. diametru, iar pe suprafaţa rezultată era prăşită iarba şi apoi pământul era udat cu apă şi bătătorit cu un tăvălug. Snopii de grâu erau aduşi pe arman unde li se desfăceau legăturile, apoi împrăştiaţi uniform pe toată suprafaţa cu

ajutorul unor furci de lemn cu trei braţe; o pereche de cai erau înhămaţi la un tăvălug de piatră, prevăzut cu nervuri adânci şi treceau de mai multe ori peste stratul de grâu în raport de modul cum se înfăşură sau desfăşura funia pe acel par din mijloc. Când se socotea că grâul a fost bine bătut, boabele fiind scoase din spice, paiele erau îndepărtate, iar boabele vânturate şi puse în saci; urma un nou „arman" şi apoi altul, până când tot grâul era treierat; la fel se proceda şi cu celelalte cereale păioase.

Mi-o amintesc pe mama când ajungea la noi, la câmp, ostenită de muncă şi de drum, cu obrajii roşii de căldura toridă şi transpirată, dar mereu veselă şi sprintenă. Aşeza repede masa pe feţe de mese şi ştergare aduse de acasă, apoi făcea semne să se înceteze lucrul şi să se adune toţi la masă; niciodată nu lipsea ciorba de pasăre, tocana, friptura sau brânza şi pâinea caldă din care continua să iasă aburi când o rupea în bucăţi.

Când terminau de mâncat toţi, mama strângea resturile şi tacâmurile, cu care urma să se întoarcă acasă. Înainte de a pleca mai discuta şi chiar glumea cu ceilalţi, în timp ce bărbaţii fumau câte o ţigară, iar femeile încercau să se mai răcorească stropindu-şi faţa şi mâinile cu apă.

Odată discuta cu Constantina, soţia unchiului Radu, care i s-a părut că este bolnavă şi o întrebă: „Ce e cu tine, ori eşti bolnavă? Altă dată te ştiam mai veselă". „Nu mai pot de burtă, a răspuns aceasta. Aseară am mâncat nişte caise, iar azi am băut apă, din cauza căldurii, care m-a deranjat la stomac. Simt un leşin în tot trupul şi nu mai am putere deloc, abia mai reuşesc să leg snopii, noroc că e Radu lângă mine şi mă ajută, altfel nu ştiu ce aş fi făcut. De teamă să nu-mi fie mai rău, m-am ferit să mănânc ciorba de găină pe care ai adus-o şi este atât de bună, m-am mulţumit cu bucata de carne, iar ciorba am gustat-o".

Mama continua să se îngrijească de mâncare pentru tot „clanul" şi la treieratul pe arman, până când se sfârşea această muncă şi fiecare îşi ducea acasă boabele, paiele şi pleava.

Pentru hrana animalelor, ţăranul pregătea şi pleava de orz şi ovăz, care era bine consumată de animale pe timpul iernii. Dar pentru aceasta era supusă unui proces de mărunţire cu ajutorul unei sănii speciale – o platformă din lemn tare cu o faţă lucioasă, în care erau implantate nişte bucăţi de cremene bine ascuţite. Când era pusă sania în funcţiune, nu era bucurie mai mare pentru copii; ne urcam pe sanie câte cinci-şase, pentru a fi suficient de grea, apoi caii se învârteau cu noi pe arman până când se obţinea calitatea necesară a plevei.

Când se sfârşea treieratul – uneori chiar mai înainte – tata ducea câţiva saci de grâu la moara din sat, moara fraţilor Ştefănescu, iar din faina nouă, mama făcea pâine, urmând un ritual complicat: după ce-şi făcea rugăciunea, o frământa în genunchi, o închina şi o cocea în ţest, apoi o rupea caldă şi din ea ieşeau aburi. Toţi se închinau înainte de a o duce la gură s-o mănânce, iar bărbaţii îşi scoteau pălăriile cu evlavie. Mirosul pâinii calde înmiresma toată casa, chiar şi curtea şi umplea de bucurie şi plăcere inimile cele mai aspre.

Ţestul era construit de mama din cioburi de ţiglă şi olane pe care le impregna cu pământ galben (argilă); era ca un lighean mare cu fundul în sus, având un canal în calotă prin care trecea un fier lung prins cu un lanţ de un suport de deasupra. De obicei, ţestul stătea pe vatra lui din cărămidă, iar când trebuia să fie ars în vederea coacerii pâinii, era agăţat în lanţ şi depărtat de vatră. Verificarea, dacă este gata de coacere, se făcea introducând pe vatră câte o lipie căreia îi spuneam noi cocoace. (Câte cocoace i-am furat mamei de la foc!)

După atâtea eforturi, cu mâinile bătucite şi crăpate de muncă, ţăranul se declara mulţumit că şi-a asigurat pâinea, iar fără truda lui, pământul ar fi fost lipsit de viaţă. Munca îi dădea măreţia, iar pâinea existenţa. Atunci nu înţelegeam prea bine acel nobil sentiment, dar astăzi pot spune că ştiu ce simţeau ei.

Ţăranul nu are odihnă. Prăşeşte a doua oară porumbul şi floarea soarelui, apoi ară ogorul, iar în toamnă

seamănă grâul şi orzul de toamnă, culege viile şi fructele, apoi porumbul şi se pregăteşte să întâmpine iarna – anotimp în care hibernează. Activităţile lui se mai reduc la hrănitul şi adăpatul animalelor din gospodărie.

Ţăranii au iubit pământul dintotdeauna socotindu-l ca pe o fiinţă vie şi îl tratau cu grijă, respect şi înţelegere, preocupându-se să-l îngraşe an de an cu gunoi de grajd pentru a-i menţine fertilitatea. Sfaturile primite de la înaintaşii lor şi experienţa proprie îi învăţase să creadă în ceea ce făceau şi să iubească Universul în care au fost aşezaţi de Dumnezeu, convinşi că numai aşa se pot bucura de roadele muncii lor.

Deşi nu toţi erau ştiutori de carte, învăţaseră să-şi organizeze munca şi viaţa ţinând cont de anumite momente astrologice care-i ajutau să-şi însămânţeze culturile la timpul optim şi să desfăşoare lucrările în acord cu anotimpurile anului. În ciuda tragediilor care li se întâmplau mereu, oamenii săraci nu-şi pierdeau niciodată speranţa, aşteptând să se producă ceva care să le schimbe viaţa. Mulţi dintre ei nu-şi dădeau seama că viaţa e scurtă, se desfăşoară rapid încât îi poate face pe oameni să treacă de la cer îi infern în câteva secunde.

Din luna martie, de cum se topeau zăpezile şi până când dădea următoarea zăpadă, ţăranul era din nou pe câmp unde executa toate lucrările agricole de sezon. Poate de aceea se spune că ţăranul seamănă cu cele patru anotimpuri ale anului:

— Flăcăul este sălbatic şi zburdalnic precum mânzul căruia încă nu i s-a pus în gură zăbala frâului, aşa cum este şi primăvara când toată natura se trezeşte la viaţă după o lungă hibernare;

— Ţăranul matur este tare ca pământul dogorit de soarele de iulie şi domol precum grâul copt, legănat de adierea vântului, aşa cum se prezintă şi vara;

— Bătrânul ţăran, plin de experienţă şi înţelepciune, este ca toamna încărcată de roade; dar toamna şi bătrâneţea sunt urâte, zbârcite şi cu ochii ceţoşi. Omul bătrân zace pe prispa casei, fără a se mai bucura şi fără a

mai aştepta ceva.

— Când a venit iarna, ţăranul renunţă la toate, ajunge să nu se mai poată mişca, iar rudele (dacă are), îl îmbracă cu cele mai bune haine, pe care el şi le-a pregătit din timp şi-l duce înapoi în pământul din care s-a născut, pentru odihna veşnică, apoi, după o vreme, toţi ai lui ca şi cei care l-au cunoscut, îl uită ca şi când nici n-a fost, pentru că uitarea este o calitate a memoriei, iar viaţa merge înainte.

Este mai dureros pentru bătrâni când sunt uitaţi sau neglijaţi – alţii, mai rău, renegaţi – de propriii lor copii încă de când aceştia mai trăiesc.

Am oroare pentru copiii care se leapădă de părinţii lor, care se ruşinează că le sunt părinţi, uitând că ei au plecat din cuibul în care au fost vegheaţi, hrăniţi, mângâiaţi, fiind îndrumaţi de ei şi tot de ei plătite taxele de întreţinere şi instruire, pentru luminarea minţilor lor, ca să ajungă oameni de vază.

Iarna ţăranul hibernează, plictisit că nu are de lucru. Noaptea se culcă odată cu înserarea, dar se trezeşte tot atunci când cântă cocoşii; neavând ce face, stă şi ascultă cum le răspund alţi cocoşi de prin vecini sau de mai departe. (Am observat că aceşti cântăreţi nocturni respectă o ordine, ştie fiecare când îi vine rândul să-şi strige „cucurigu”). După ce cocoşii au încetat să mai cânte, ţăranul aşteaptă să se facă ziuă, privind în tavanul camerei sau dormitând, dacă nu-l năpădesc gândurile, grijile.

Când se scoală, prima grijă este să dea o roată pe afară, să vadă ce fac animalele, cărora le dă apă şi mâncare, după care se întoarce în casă, mănâncă împreună cu familia şi poate bea ceva; uneori rămâne ceasuri întregi lângă foc, privind la flăcările jucăuşe, mai picoteşte, cască, apoi priveşte pe fereastră în curte la găini, curci, gâşte şi ce mai are pe acolo, cum stau zgribulite pe sub streşini, apoi iar se culcă.

În zilele de sărbătoare cei care au porc, îl taie şi-l pregătesc apoi îl mănâncă, iar dacă au şi ceva de băut, se distrează, mănâncă bine, se odihnesc bine pentru a-şi

împlini puterile de care au nevoie în primăvară când vor începe munca câmpului.

Deşi iama se trăia mai bine, în sensul că se consuma carne de porc, se bea vin, ţuică şi se odihnea destul de bine, nimic din toate acestea nu era atât de bun cum le simţea ţăranul primăvara, vara sau toamna, când le avea după o zi plină de muncă.

...La noi acasă continuau să se adune camarazi de război ai tatii cu care depănau istorii din campania dusă în Rusia. Ochii li se împăienjeneau, limba li se împleticea, dar fiecare continua să sporovăiască despre luptele duse, despre locul unde a fost rănit fiecare şi despre ororile pe care le-au văzut.

— Măi, băiete, mă! începea Radu Zăvelcă. Mă, când am reuşit să intrăm în oraşul Odessa, am pătruns într-o clădire unde se desfăşurau lupte crâncene, pe viaţă şi pe moarte. Brandturile ruşilor reuşiseră să oprească focul mitralierelor noastre fixate pe la ferestrele clădirii; într-o cameră, trăgătorul şi servantul fuseseră ucişi şi zăceau agăţaţi de ferestre. I-am tras jos pe podea, am verificat dacă mitraliera funcţionează, după care i-am ataşat o bandă nouă şi am început să trag, curăţând tot ce se afla pe o rază de 500 m. Mi se uscase gura, iar praful, molozul căzut din tencuieli, cărămizile dezghiocate din pereţi, la care se adăuga şi praful de puşcă, mă înecau pentru că în încăpere mai rămăsese puţin aer.

După ce s-a instalat liniştea, o grupă a pornit în recunoaştere, dar n-a mai întâlnit niciun inamic care să i se împotrivească, doar ici colo câte un pocnet de puşcă şi vaietele unor răniţi se mai auzeau în ruinele din faţa noastră. De ambele părţi erau morţi, dar pe figurile lor îngheţate nu se mai putea citi naţionalitatea sau convingerile lor politice, numai uniformele lor îi mai deosebeau.

Aveam un camarad de prin Gorj, unul Augustin Pantelimon. Ăsta îşi făcea cruce mereu şi spunea: „N-am văzut atâţia morţi de când muica m-o făcut”. Era un băiat de vreo 27 de ani, brunet, mai înalt decât mine, iar pe

obraji avea nişte ţepi rari în loc de barbă; avea nişte ochi mari, adânciţi în orbite, gura subţire şi nişte mâini foarte mari, butucănoase şi arse de soare; se vedea că a muncit mult acasă. La atacul următor, a fost şi el rănit în piept şi de atunci nu l-am mai întâlnit niciodată.

…Îl ascultam pe R.Z. şi mă gândeam: „Ce cumplit animal este omul stăpânit de furie! Cât de puţine ştie el despre semenii săi! Aş vrea să trăiesc ca să pot învăţa cât mai multe despre oameni şi despre viaţă!”

— Aveam în companie un camarad din Ardeal, intervine tata. Era sas, îl chema Clauss Herman şi ştia bine nemţeşte, deşi nu vorbea niciodată ca să nu fie descoperit de nemţi. La Odessa, se amestecau în treburile regimentului mulţi ofiţeri germani, printre care şi un maior care era rău ca o bestie. Omorâse foarte mulţi civili în Odessa, ca să-i spună unde se ascund partizanii.

Toţi ostaşii îl urau. Într-o seară a venit în control şi a găsit lumina aprinsă într-o încăpere în care doi ostaşi jucau cărţi, deşi erau plantoane. I-a scos afară şi i-a împuşcat. Camaradul meu, Clauss, a venit lângă patul meu şi mi-a spus:

— Îl omor pe maior!

— Vezi-ţi de treabă, că poţi avea necazuri!

— Îl omor, dacă-ţi spun! Nu numai pentru cei doi ostaşi români, ci şi pentru civilii ucişi de el în stradă, printre care şi cele două femei însărcinate pe care le-a ochit atât în cap, cât şi în abdomen, deşi se vedea bine că sunt însărcinate, într-o stare avansată. Prea mult sânge nevinovat a vărsat, a curs şuvoi.

Am tăcut şi m-am învelit cu mantaua ca să adorm, dar peste vreun sfert de oră Clauss s-a întors în cameră şi mi-a şoptit la ureche: „I-am terminat. Pe el şi pe cel care îl păzea”. N-am răspuns nimic, dar aşteptam alarma care s-a declanşat la miezul nopţii ca să-l găsească pe făptaş.

— Şi l-a găsit? întreabă R.Z.

— Da’ de unde? Toţi arătau nevinovaţi ca pruncii.

*

…Pentru noi, copiii, când începea să ningă, ne

pregăteam săniile şi abia aşteptam să ne dea vacanţa de iarnă, ca să aruncăm cărţile până după Bobotează. Cu două zile înainte de Crăciun, tata tăia porcul şi nu scăpăm prilejul de a vedea totul, de la început şi până la sfârâit. Îmi amintesc cum îl scotea din coteţul lui şi-l mâna spre locul aşternut cu paie în vederea sacrificării, apoi îl mângâia pe burtă, îl scărpina blând şi porcul se culca. De mai multe ori, tata nu avea nevoie de ajutoare, care să ţină animalul supus total. Când era înjunghiat în gât şi auzeam plânsetele, de la registrul înalt şi până la gemetele înfundate, mă cuprindea o milă profundă şi plângeam. Dar acele clipe treceau imediat ce tata mă invita să mă urc călare pe porc, după ce era aşezat pe burtă şi-i punea sub gât un butuc, apoi ne făcea cruce, cu sânge de la porc, pe frunte, în bărbie şi în obraji, atât mie, cât şi lui Florică. Porcul era învelit cu paie cărora li se dădea foc şi era pârlit de păr, curăţat, spălat cu apă fiartă şi apoi tranşat şi pus la sare pentru câteva zile. Se păstra obiceiul vechi de a se face „pomana porcului”, cu şorici cald şi carne prăjită cu mămăligă caldă, iar vârstnicii beau ţuică şi vin. În afară de mama, care ţinea post până în ziua de Crăciun – ziua naşterii Mântuitorului, toţi mâneam, după ce ne închinam la icoana din perete. Am şi acum trează în memorie acea amintire şi parcă simt mirosul şoriciului şi al cărnii prăjite, toate aducătoare de plăceri, bucurie şi speranţe.

Îmi aduc aminte de iernile de atunci din Dobrogea: Cerul se învineţea treptat şi uniform, aerul se răcea, iar peste sat se abătea fulguiala ninsorii; la început, fulgii căzuţi pe sol se topeau, dar când stratul se îngroşa, totul căpăta culoarea albă. La streaşina casei noastre, pe sârmele de rufe, un stol de vrăbii se hârjonea, ciripind zgomotos, iar altul pe acoperişul casei albit de zăpadă le răspundeau, aplecându-şi capetele, iţindu-se ciufulite şi băţoase.

Cerul greu de zăpadă cobora din înalturi peste sat, atât de aproape încât părea a fi tavanul unei case. Toată noaptea ningea şi continua şi în zilele următoare. Când ninsoarea era liniştită, zăpada se aşeza uniform, ca o

plapumă albă şi călduroasă peste grădini şi câmpii, protejând semănăturile de ger.

Cât de frumos era! Afară ningea aproape la fel ca în abecedarul meu de clasa întâi, fără viscol, iar pe parii şi scândurile de la gardul nostru se formau „căciuli” albe aliniate ca soldaţii; în casă mirosea a pâine coaptă şi friptură de porc, caltaboşi şi sarmale cu foi de varză murată. Toţi eram strânşi pe acasă unde era cald şi bine şi abia aşteptam sărbătorile care urmau una după alta: Crăciunul, Anul Nou. Sfântul Vasile, Bobotează şi Sfântul Ion.

Învăţasem toate colindele de Crăciun, pluguşorul, sorcova şi altele, dar părinţii nu ne lăsau să mergem prin sat, spunând: „Staţi acasă! Ce, nu aveţi ce mânca? Poate vreţi să vă rupă câinii sătenilor”. Atunci ne mulţumeam să mergem doar cu sorcova pe la rudele noastre, după ce-i sorcoveam pe părinţi, ca să facem „salteaua” Ne dădeau câteva monede şi ne lăsau.

De Moş Ajun, ca şi de Anul Nou, veneau cu colindul şi flăcăi, toţi mari, cu acordeon, vioară, cimpoi, iar afară trăgea brazdă un plug adevărat, tras de boi şi mânaţi de un bici care pocnea tare ca puşca. Cântau, beau, apoi, la plecare, mama le dădea carne de porc, vin, pâine ţuică.

La ferestrele noastre veneau şi copii cu colindul şi cântau frumos, apoi mama le dădea colăcei, nuci, mere şi covrigi, chiar şi bani; uneori mă lua cu ea la uşă şi mă punea să le împart eu; asta mă bucura, dar mă şi întrista totodată, că nu ne lăsa şi pe noi să colindăm.

Ziua priveam cum ningea, iar fulgii care cădeau pe sticlele ferestrelor alunecau în jos şi se topeau din cauza căldurii din casă. Dimineaţa care urma nopţilor geroase nu se vedea nimic afară deoarece geamurile erau împodobite cu tot felul de flori de gheaţă, adunând pe ele toate florile din lume şi toate formele geometrice. Mulţi ani de zile mi-am muncit mintea să înţeleg cum se nasc acele minunăţii, dar n-am reuşit să aflu, până astăzi, un răspuns mulţumitor.

Afară zăpada era lustruită de atâta ger, fiind tare ca

sticla, iar soarele o făcea să strălucească precum marmura.

— A fost ger azi-noapte, a spus tata. Când am ieşit în curte, după miezul nopţii, luna trecea spre sud şi era albă şi îngheţată, lucind intens parcă era de tablă.

— Văd că de dimineaţă e moină, iar dacă va fi soare toată ziua, o topeşte.

Mama a avut dreptate, dar numai în parte. Ziua a fost caldă, au curs streşinile care au produs ţurţuri, dar noaptea s-a pornit un viscol care a format vârtejuri de zăpadă care cădea din belşug, îngrămădind-o prin toate colţurile grădinii şi în toate cotloanele, chiar şi în adăposturi, ajungând să depună nămeţi mai înalţi decât casele.

Gardurile gospodăriilor nu se mai vedeau, iar lupii şi vulpile nu mai aveau de întâmpinat obstacole ca să ajungă în gospodăriile sătenilor. Noi aveam în curte patru câini mari, graşi, care dormeau sus, pe zăpadă, deseori fiind un pericol pentru câte vreun „temerar” care ar fi trecut pe uliţa noastră.

Dimineaţa n-am putut ieşi din casă. Zăpada era depusă pe prispă mai sus de ferestre. Tata a ieşit pe altă uşă care avea legătură cu un şopron, de unde a adus lopeţi şi am început să dăm zăpada la o parte până când am croit un fel de tunel până la poartă, apoi până la grajduri, coteţe, nutreţuri şi la fântâna pe care tata o săpase în toamna care abia trecuse.

Nu ştiu de ce, dar eu mă bucuram nespus de mult că ninsese atât de abundent, poate pentru că mie mi-a plăcut iarna dintotdeauna. Iarna era superbă, de vis, atât ziua, cât şi noaptea. Erau nopţi în care luna răsărea rece şi clară, ca un glob îngheţat care a stat prea mult îngropat în zăpadă. Ea poleia tot peisajul care părea îmbrăcat în marmură argintie. Zăpada era atât de mare că în grădină nu se mai vedeau decât vârfurile pomilor, de parcă erau nişte tufişuri negre pe covorul alb, de o puritate boreală care te fascina. Casele păreau adormite sub plapuma albă de zăpadă, iar fumul ieşea în fire subţiri din hornuri,

ridicându-se drept în văzduhul îngheţat.

Îmi plăcea mult să aud săniile trase de cai care treceau pe uliţe, ai căror zurgălăi se auzeau de departe în liniştea albă; caii nechezau şi mergeau în trap lejer, parcă se jucau, nu trăgeau la sanie, mergând cu gâturile încordate, coamele în vânt şi cozile ridicate.

Într-o zi am plecat şi eu cu tata la moara din sat să măcinăm câţiva saci cu grâu. Îi tot zisese mama:

— Du-te la moară, omule, că nu mai am tărâţe pentru porci, nici fainã prea multă! Poate-mi ajunge să mai fac o dată pâine.

Şi tata a pus caii la sanie şi am plecat. Armăsarii noştri fornăiau, îşi încordau gâturile, scuturau coamele şi cozile, iar de pe copitele lor din spate azvârleau bulgări de zăpadă îngheţată. În jurul nostru era linişte, totul era alb-strălucitor; din curtea unui gospodar şi-au făcut apariţia doi câini care ne-au lătrat o bucată de drum, neluaţi în seamă de cai.

Caii pe care îi mâna tata erau nişte armăsari desăvârşiţi, zvelţi, viguroşi şi cu nerv, animale răsfăţate; el n-ar fi tolerat, în ruptul capului, nişte mârţoage. Acesta a fost şi motivul pentru care nu era de acord să fie castraţi. Îi mâna, fără bici, comunicându-le energia lui ca şi temperamentul său, aşa cum o face numai omul care iubeşte caii, iar mie îmi plăcea să stau lângă el şi să observ. Când o lua cu el pe mama, o vedeam cum se aşeza pe leagăn, alături de tata, mândră şi cu capul sus. Înflăcărarea tatii şi remarcabilul său dinamism, transmiteau cailor o vioiciune care-i făcea să necheze şi să meargă în trap, cu gâtul încordat. Uneori le striga: „Hei, zmeilor!” şi atunci porneau în galop la auzul acelui strigăt care umplea văzduhul.

Către sfârşitul iernii tata a plecat la oraş cu sania să vândă nişte cereale, iar când s-a întors, avea legat de sanie un mânz negru care nu împlinise vârsta de un an; îi zicea noatin şi i-a pus numele Victor. Toţi ne-am bucurat când l-am văzut. Ceea ce a fost mai rău, mai neplăcut, tata a venit de la drum bolnav, răcise foarte tare şi nu mai putea vorbi

decât în şoaptă, repetând: „cred că voi muri”. Două săptămâni de zile i-a făcut mama frecţie cu gaz, băi în apa în care a fiert 10 – 20 kg. de ovăz şi împachetări cu ovăzul fiert, la care adăuga nelipsitul ceai din diferite plante.

Înainte bolile nu erau cunoscute în sat, iar oamenii mureau în paturile lor din pricina singurei boli fără leac, bătrâneţea. Toţi ştiau că odihna şi cumpătarea vindecă orice boală, în afară de bătrâneţe. Probabil de aceea a aşezat omul raiul în cer, acel loc desăvârşit de unde se vede, indiferent unde te afli.

Oamenii din sate au fost întotdeauna departe de medici, iar pentru a-şi păstra sănătatea au apelat la natura înconjurătoare pe care au venerat-o pentru că le-a oferit necondiţionat tot ce are ea mai bun, cu condiţia ca ei să ştie să aleagă mijloacele care i-ar putea ajuta să-şi menţină sau să-şi redobândească sănătatea fizică şi mintală. Practicile medicale populare erau situate în imediata vecinătate a magiei albe, ceea ce explică în bună măsură gradul înalt de folosire a descântecelor pentru vindecarea bolilor trupeşti şi sufleteşti.

Îmi amintesc că pentru oase rupte sau luxaţii, în toate cazurile se apela la Florea Bălmajă din satul vecin, Straja, care reuşea să pună cap la cap oasele şi se vindecau. (După construirea

Canalului Dunăre-Marea Neagră a fost strămutat, împreună cu familia sa la bloc în comuna Cumpăna. Nu ştiu dacă mai trăieşte). Tot el vindeca şi muşchii căzuţi, la bărbaţi. Pentru situaţiile când cineva acuza dureri în diferite zone ale trupului, se apela la Gheorghiţa lui Dumitru Doicaru, de pe uliţa noastră. Aceasta lua un ou al cărui gălbenuş îl plimba pe tot trupul, iar acolo unde se spărgea (se împrăştia) găsea organul afectat. Asta în cazul când omul nu ştia de ce boală suferă. Dacă omul avea „argintul viu”, el se extrăgea tot cu ajutorul oului, de către persoane care se pricepeau. La noi argintul viu (mercur) este o practică ocultă, fiind folosit ca agent distructiv, care ucide lent şi fără urme. Se ştie că mercurul, acel metal lichid, are capacitatea de a înmagazina o mare cantitate de

informaţii.

Pentru majoritatea bolilor, oamenii culeg din natură plantele de leac, ca:

— Troscotul, o plantă care are mare sete de viaţă de la care ar trebui să înveţe şi oamenii. Creşte prin cele mai diferite locuri, chiar şi în piatră, pe marginea drumurilor, o pasc animalele şi păsările, o pârjoleşte soarele şi vântul, dar îi este de ajuns o bură de ploaie sau chiar numai rouă dimineţii ca să renască. O folosesc suferinzii de gastrită, rinichi şi tuberculoză.

— Turtiţa – acea bobiţă cu cârlig care se lipeşte de lâna oilor şi de îmbrăcămintea oamenilor. Se foloseşte pentru vindecarea urticariilor, insomniilor şi reumatism; valeriana, care mai este denumită şi odoleau sau iarba pisicilor sau guşa porumbelului.

Când omul are diaree (pântecăraie), va fi tratat cu ceai de izmă sau menta broaştei, iar cu planta care a fost folosită la ceai se pun comprese pe abdomen. Oamenii din sat au considerat dintotdeauna că plantele sunt făpturi în care Dumnezeu a pus picături de eternitate la fel cum a pus şi în om când l-a creat. De aceea ei aveau un cult pentru plante, iar când le rupeau pentru a le folosi la tămăduitul bolilor, le cereau iertare că le-au luat viaţa. Cu timpul aceste taine pe care le stăpâneau ţăranii s-au pierdut.

În natură, parfumul florilor de tei, de crin şi de salcâm, ca şi de fân cosit, etc., te îmbată, îţi dă o stare de bine, încât ai senzaţia că ai ajuns în paradis, iar sufletul ţi se umple de emoţie.

Pe vremuri, vindecătoarele din sat ştiau că plantele de leac trebuiau culese înainte de Drăgaică (24 iunie – în alte zone – Sânzâiene), aceasta fiind perioada lor de maximă vitalitate şi energie, atunci având cea mai mare putere de tămăduire. Le numeau flori pentru trup şi suflet. Că ele aveau dreptate, o dovedesc astăzi toate laboratoarele firmelor care se ocupă de problemele naturiste şi vindecări cu plante. De ce socoteau vindecătoarele că timpul optim pentru a fi culese plantele

este la cumpăna de la miezul nopţii? Deoarece atunci forţele binelui triumfa asupra forţelor malefice, ale răului, având putere deplină până în zori.

O credinţă arhaică statornicită la români spune că între timpul înserării şi miezul nopţii în natură bântuie tot felul de forţe malefice.

Deochiul este boala cea mai răspândită şi cea mai cunoscută în sat. Nu este vorba de migrenă. Deochiul este un complex de manifestări concentrat în legende despre puterea ucigaşă pe care o are privirea unei persoane, denumită vasilisc (strigoi). Acesta se zice că ar fi un suflet impur care, intenţionat sau nu, poate determina, printr-o simplă privire, tulburări fizice nocive asupra altora, mai ales asupra copiilor a căror substanţă gingaşă este deosebit de receptivă la răutatea unei astfel de uitături şi începe să-i doară capul, având, în general, o stare proastă. Bolnavul acuză dureri cumplite de cap, este năuc, îi vâjâie permanent urechile, nu are pofta de mâncare, are vărsături, îl doare tot trupul şi nu se poate concentra la nicio activitate.

Deochiul se vindecă numai cu ajutorul descântecului, deoarece aspirina, paracetamolul, etc., nu au efect. Cine deoache?

Acele persoane care au fost „întoarse de la ţâţă”, după ce fuseseră înţărcate. De obicei acele persoane se miră: „Vai, ce copil frumos!” sau „Ce urâtă e aia!”. La sat, dacă femeia e grijulie cu copilul ei şi o observă, îi zice: „Ce te miri, fa, de copil? Miră-te de curu-ţi! Scuipă-mi copilul, că mi-l deochi, că tu deochi, te ştiu eu!” „Nu deochi, se apără ea. Îmi place că e tare frumos”. Atunci se apleacă asupra copilului şi-l scuipă: „Ptiu, să nu te deochi!”. Majoritatea persoanelor care descântă de deochi sunt femei, adesea în vârstă, dar sunt şi bărbaţi care descântă şi care au şi leac.

Mama noastră descânta încă de când era foarte tânără şi de câte ori ne întorceam din sat, de la şcoală sau de la locul unde se făcea horă duminica, ne apucau durerile de cap. Parcă o văd cum îşi punea în brâu o

lingură de lemn şi începea:

„... ieşi strigoiule, ieşi moroiule, din rânză, din osânză, din sfârcul nasului etc”, iar nouă „ne lua durerea cu mâna” şi, după câteva minutearam apţi de treabă sau de joacă, zbenguindu-ne prin curte. Eu o întrebam de ce îşi pune lingura în brâu, iar ea îmi explica râzând că o face numai când descântă pentru copiii ei, altfel nu are leac.

Descântecul nu se învaţă decât furându-l, atunci când persoana care descântă îl zice cu voce înceată. În situaţia în care constata că durerea de cap nu venea de la deochi, mama recurgea la „măsuratul capului”, care consta în ţinerea găleţii de zece litri plină cu apă „neîncepută” pe capul pacientului şi lăsată să se învârtească singură, până când se oprea toarta în dreptul locului foarte dureros; capul era legat cu „bete” o bandă de lână ţesută în război, destul de strâns, înainte de a aşeza găleata. „Ai avut capul desfăcut, maică”, o auzeam spunând. Odată cu trecerea anilor, am reuşit să desluşesc, în parte, acest mister: persoanei care a stat undeva în curent, i s-au depărtat oasele craniului, iar prin compresare, oasele se îmbină, îndepărtând apa care le-a forţat. Pe frunte şi pe faţă apar broboane de transpiraţie, iar durerile de cap dispar. Pentru necunoscător, dispariţia durerilor îl face să creadă în miracole. Nu ştiu ce rol joacă apa neîncepută, dar ea se scoate din fântână fără vorbă şi nu bea din ea nimeni până când nu se săvârşeşte descântecul şi „măsuratul capului”.

Diferite de cele de mai sus, există descântece şi vrăji făcute de anumite persoane care au puteri deosebite, pot face bine, dar şi mult rău.

În unele mitologii există credinţa că anumite persoane pot întreţine legături permanente cu spiritele invizibile, pe care le pot pune să acţioneze în interesul lor. Acestea ar fi: vrăjitoarele, ghicitoarele, descântătoarele şi acei bizari solomonari (ei sunt mânuitorii magiei, având puteri supranaturale şi legături cu duhurile. Se spune că ei ar fi succesorii acelui rege biblic, Solomon, care e considerat vrăjitor).

Oamenii satelor şi nu numai ei, cred că există nişte

zâne minunate care ies din apă sau coboară din nori şi care răspândesc blândeţe şi farmec peste tot. Aşa au apărut poveştile cu zâne. Alţii spun că există şi zâne rele la suflet, chiar de-a dreptul pizmaşe şi urâcioase, care se bucură când fac rău; ele sunt crude şi periculoase, iar frumuseţea lor îi atrage pe bărbaţi, ducându-i la pierzanie. Vrăjitoarele le descântă, folosind diferite tehnici ale magiei pe care le invocă spre a le îmblânzi sau spre a le stârni, punându-le să facă o treabă în scopuri nu tocmai curate. Asemenea vrăji trebuie făcute în crucea nopţii, înainte de cântatul cocoşilor, deoarece după aceea diavolul îşi pierde puterea. Vrăjitoarele spun că nu s-a pomenit să stea doi diavoli la un loc. Încă din vechime ghicitoarele, descântătoarele şi tămăduitoarele care folosesc magia au fost suspectate că au legături cu diavolul.

La noi în sat trăia o bătrână pe nume Maria Tămbălău. Locuia pe uliţă cu bunica Lisaveta, la vreo şase case depărtare de ea. Era o femeie înaltă şi foarte slabă, iar femeile (şi unii bărbaţi) o ştiau că se ocupă cu vrăjitoria. Într-o seară, pe la sfârşitul lunii martie, fiind ziua în care se lăsa sec şi începea postul mare al Paştelui, mama ne-a pus să măturăm curtea şi uliţa pe lungimea gardului de la curtea noastră. După ce am curăţat şi şanţul de la poartă, am strâns toate frunzele şi am făcut două focuri mari pe care le-am întreţinut cu paie şi coceni aduse din curte. Am sărit noi peste foc, după obicei, împreună cu copiii vecinilor din gospodăriile din jur, apoi ne-am aşezat lângă gard şi am început să spunem poveşti. Noi obosiserăm, iar focurile scoteau un fum slab. Afară era cald şi nu adia niciun pic de vânt. Priveam stelele căzătoare şi ne puneam în gând câte o dorinţă. În timp ce povesteam noi, pe uliţă s-a auzit un zornăit şi scârţâit metalic, apoi am văzut un chip înalt şi slab, complet gol, cu un păr lung despletit, care trecea în fugă cu un cazan negru pe umăr. Ne-am speriat şi am intrat fiecare în curţile noastre. M-am dus în camera mamei şi i-am spus ce am văzut, iar ea, după ce m-a mai chestionat puţin, a spus: „Asta e Tămbăloaica. Da, e ceasul douăsprezece din

noapte. Cine ştie cui mai face vrăji? Cum arăta?” „Cu un trup lung, ciolănos, mâinile uscate, cu genunchii urâţi, îndoiţi ca la un cal prost hrănit. Îngâna nişte cuvinte încâlcite, numai de ea ştiute, dar parcă se simţea în aer un diavol care se rostogolea pe uliţă odată cu roţile de la plug care aveau lanţurile târâş. O văzusem bine că era luna pe cer deşi nu răsărise prea de mult timp”, am completat eu. „Nevăstuica naibii! a zis mama. Va veni şi vremea când va trebui să-şi dea şi ea sufletul şi se va duce acolo unde este aşteptată. Dacă va vrea diavolul să i-l cumpere. V-aţi speriat de ea? Sigur, dacă era goală”. „Da, ne-am speriat şi am intrat toţi în casă”, am răspuns. „Înainte vreme vrăjitoarele erau arse pe rug, iar când ajungeau flăcările la ele, pe faţă le apărea un zâmbet de „recunoştinţă” pentru că le erau eliberate sufletele din acele înlănţuiri diavoleşti. Hai, du-te şi te culcă!”. „I-am văzut ochii, mamă! Ascundeau ispite mai puternice decât vorbele pe care le arunca, de parcă le toca”. „Zic unele femei că Tămbăloaica ar avea o carte de vrăji şi un motan negru şi mare de care se serveşte să dezlege visele femeilor doritoare şi face farmece pentru dragoste sau de urât, de despărţire. Altele au spus că au văzut-o într-o noapte pe la derea călărind pe un berbec negru. Toată lumea se teme de ea şi de vrăjile ei”, a mai spus mama.

…Acum, după ce au trecut atâţia ani de la acea întâmplare, mă gândesc că baba o fi trăit în Tibet într-o viaţă anterioară, iar acolo s-o fi ocupat tot cu practici spirituale care i-au deschis aptitudinile pe linie de vrăji în această viaţă.

Cine mai merge astăzi la ghicitori? Numai oamenii slabi, fără credinţă în Dumnezeu, cei stăpâniţi de frică şi care pot fi uşor clintiţi din convingerile lor, precum şi cei marcaţi de trăsături negative: invidie, ranchiună, ură, dorinţa şi plăcerea de a face rău, etc. Există şi persoane care ajung acolo datorită unor suferinţe inexplicabile sau disperării, dar aceste persoane înseamnă că nu-şi acceptă destinul şi necazul ce li s-a dat să-l ispăşească. Alţii încearcă să se apropie de Dumnezeu din interes şi egoism,

acceptându-l ajutorul numai când au nevoie, atunci când se află în impas.

A apela la forţele întunericului este aproape similar cu a-ţi vinde sufletul. De aceea înţelepţii spun că suntem ceea ce gândim, iar gândurile negative atrag energii negative.

Odată cu venirea primăverii aerul se încălzea, natura se trezea la viaţă, totul germina, se desfăcea şi se scutura de pământul reavăn, ţâşnind spre lumină; gospodinele văruiau casele, gardurile, pomii şi prispa. De întâi martie agăţau în pomi, la grinda casei, în coarnele, coama şi cozile vitelor mărţişoare, acel şnur din fir alb şi roşu, care însemna gândul curat şi roşul vieţii, cu nădejdea de a fi mai bine, acea speranţă continuă a omului.

Primăvara venise încet în sat. Mai întâi se topiseră zăpezile, făcând să curgă pe uliţă zăpoare care se îndreptau spre derea. Noi, copiii, nu lipseam niciodată de la acel „spectacol” al naturii, descălţaţi şi cu pantalonii ridicaţi mai sus de genunchi, bălăcindu-ne în torentele reci.

Copacii desfrunziţi fremătau în bătaia vântului, încă rece, iar la adăposturi şi prin şanţuri ieşeau la iveală frunzele putrezite ale toamnei. Pământul din grădini şi de pe ogoare emana un miros jilav, cu gust de fermentaţie, fiind îmbibat cu apă, ici-colo apăreau pâlcuri de iarbă verde, care-şi arăta colţii.

Soarele încălzea pământul de dimineaţă şi până seara, aerul era blând şi liniştea cuprindea tot locul. Se trezea la viaţă întreaga natură, cu izbucniri violente de sevă şi o dorinţă înflăcărată de a renaşte, aşa cum se întâmpla în anii prielnici recoltelor, care-i făceau pe ţărani să creadă în veşnica întinerire a lumii.

După prânz, pe cerul senin, se iveau ici-colo norişori albi şi pufoşi ca de vată.

După topirea zăpezilor şi zvântarea pământului, toată suflarea satului binecuvânta căldura soarelui pentru om şi dobitoace şi o făcea cu atât mai zgomotos cu cât soarele se arăta mai devreme.

Din cuştile lor ieşeau câinii care nu mai erau obligaţi să stea covrig şi cu nasul în coadă; din grajduri ieşeau boii şi vacile care se ţesălau singuri, frecându-şi blana de toate obiectele cu forme ascuţite sau proeminente, după ce aproape toată iarna au lâncezit, mâncând paie, pleavă, coceni uscaţi şi prea puţine grăunţe şi tărâţe şi au băut apa rece din fântână.

Apar mieii care zburdă prin curte, iar mai târziu ies din găoace puii timpurii care stau zgribuliţi pentru a se încălzi la soare cu puful lor galben ca aurul.

Peste tot satul este în mare zor. Începe curăţenia de Paşti, în case şi în ogradă. Gospodinele scot afară paturile, saltelele, aşternuturile şi hainele de la naftalină pe care le întind la soare să se aerisească. Se văruiesc camerele pe interior şi se spală toate obiectele casnice şi de îmbrăcăminte.

Bărbaţii ies în curte şi repară gardurile, acoperişurile, pătulele, curăţă pomii din grădină şi lujerii de la zarzavaturile din toamnă, pregătind noi răzoare.

În alte zile îşi pregătesc căruţa şi uneltele pe care urmează să le folosească în câmp, la arat şi semănatul culturilor de primăvară: orz, ovăz, porumb, floarea soarelui, pepeni, etc. Elevii se află în vacanţa de primăvară şi dau ajutor în gospodărie, după vârsta şi puterile fiecăruia, la câmp, cu vitele la păscut sau acasă; puţini au timp şi pentru joacă în această perioadă de post.

Postul Mare reduce hrana ţăranului la: ciorba de ştevie, zeama de varză acră, cartofi copţi sau în mâncare, toate mâncate cu pâine sau mămăligă; băuturile lipsesc, cu excepţia poşircii de vin.

Noi aveam vaci cu lapte şi mama ne dădea să mâncăm, zicând: „copiii pot mânca de dulce, să ţinem post noi, oamenii în vârstă”. Ea ţinea tot postul.

În sate munca este considerată lege, iar cel care o tratează cu plictiseală, socotind-o povară sau ruşine şi nu o primeşte, mai târziu o va îndura ca pe o tortură. Cel care nu vrea să muncească pentru el, va fi curând rob la altul şi sărac pe vecie; este pedeapsa primită pentru că a fugit de

muncă şi n-a vrut să cunoască oboseala cinstită şi aducătoare de mulţumire.

Ţăranul român considera pământul care-i dădea hrană ca fiind o bucată din trupul ţării sale, ca pe un semn concret al continuităţii neamului său. De aceea îl mângâia şi-l trata ca pe o fiinţă. El considera că cel care îl vinde se leapădă de străbunii lui, devenind astfel orfan.

Ţăranul ştie că viaţa omului este scurtă şi este aşa după cum şi-o face fiecare, iar viaţa omului sărac i-o face altul din cauză că acesta ajunge să treacă prin viaţă ca un rob, fără să se bucure de ea. Datorită necazurilor şi nevoilor în care se zbate, el nu mai vede nici că afară este soare, că pomii au înflorit, păsărelele cântă, etc. Poate tocmai de aceea îl laudă pe cel vrednic, spunând: „Omul vrednic se hrăneşte şi în piatră seacă, pe când cel leneş moare de foame şi lângă un vad pe care curge miere în loc de apă”.

Ţăranul iubea pământul cu o iubire pătimaşă pentru acea glie peste care trecuse tăcută şi neştiută istoria neamului său. De aceea îl hrănea în fiecare an cu bălegar de grajd cu grija celui care veghea să nu-i scadă seva dătătoare de viaţă şi-i răsturna cu bucurie brazdele de cernoziom moale ca brânza.

Produsele sale, ţăranul le vindea la oraş, iar cei care le cumpărau, le consumau cu destulă indiferenţă, neştiind cât chin, câtă muncă şi câtă mizerie îndură ţăranul, aflat veşnic în luptă cu pământul pentru a obţine acele produse. Şi, cu toate acestea, el se străduia să facă economie de la îmbrăcăminte, hrană şi chiar de la unele obiecte casnice, pentru a cumpăra pământ pentru familia sa, să aibă pentru fiecare copil al său când va ajunge să-şi întemeieze familia lui.

Ţăranul vrednic se scoală de dimineaţă, odată cu cântatul cocoşilor, ceasornicul care nu greşeşte niciodată. În răcoarea dimineţii, el înjugă vitele la căruţă şi pleacă pe ogor; pe drum fluieră, cântă, ca omul fără griji, deşi poate are destule, dar el încearcă să le uite pentru a putea munci mai cu spor. El nu măsoară timpul cu ceasul, pe care îl

ignoră, ci cu soarele, pe care îl consideră viaţa însăşi, pe când ceasul îţi aminteşte de moarte.

Priveşte câmpul înverzit de semănăturile dese şi unduitoare ca valurile mării, văzute de el ca unduirile unei fecioare, de-ţi este mai mare dragul să te uiţi şi să nu te mai saturi; îi dau lacrimile de bucurie, iar lanurile verzi îi limpezesc vederea.

Tata obişnuia să iasă în ogradă şi ne povestea că a văzut steaua Orion înălţată peste câmpii, iar în urma ei Câinele (constelaţia astrală) pâlpâia din ce în ce mai stins. În curte totul era îmbrăcat în întuneric, tăcerea deplină fiind tulburată doar de răsuflarea vitelor care dormeau şi rumegau lângă porumbar. Este ora cea mai întunecată din noapte, dinaintea răsăritului. Cu mic, cu mare, eram treziţi din somn şi, după ce ne spălam pe faţă şi mâncam ceva în fugă, urcam în căruţă şi plecam la câmp, înainte de răsăritul soarelui, pe brumă sau rouă, când pământul era jilav după odihna din timpul nopţii.

Odată cu ivirea zorilor apăreau primele pâlpâiri de lumină, iar pe cer încă mai sclipeau stelele; de pretutindeni se ridica acea înfiorare plină de taină a răsăritului, acea mare tăcere a naturii fericite.

O apucaserăm pe drumul de pământ care tăia oblic lanurile, mergând până la „Suta de hectare” unde aveam pământul nostru. Grâul semănat în toamnă crescuse înalt şi mănos, legănându-se cu spicul greu şi bogat ca o mare mişcătoare. Tata îmbrăţişa cu privirea acea mare verde, unduitoare, care străjuia drumul de acces ca un zid.

Pe câmp era linişte şi, în afară de foşnetul grâului şi ropotul copitelor cailor noştri, liniştea era întreruptă destul de rar de cântecul pitpalacului. Când s-a mai luminat şi au apărut razele roşietice ale soarelui, ne-a onorat cu cântecul ei şi ciocârlia, care părea că se află undeva sus, între stele; imnul ei părea că este închinat infinitului. Mai departe, în drum ne mai apărea câte un iepure care traversa drumul în salturi ori câte un popândău grăbit să-şi caute hrana.

Caii noştri mergeau la trap şi ajungeau din urmă câte

un car cu boi pe care săteanul nostru îi îndemna blând cu biciul pentru a nu-l apuca zăpuşeala pe drum. Se saluta cu tata, apoi treceau mai departe. Bănuiam că omul cu carul cu boi, mergând încet, avea mai mult timp pentru meditaţie la viaţa şi problemele lui, la vreme, la mersul lumii, dar nu eram sigur, poate era numai părerea mea. Tata îl trezise din visare când îi spusese „Bună dimineaţa!”

În scurt timp apăreau pe câmp şi alte familii, unii la arat, alţii la semănat; plugurile luceau în soare când ieşeau din brazdă, apoi porneau să răstoarne o altă brazdă, scoţând din pământ viermi, râme şi insecte, pe care ciorile le culegeau cu ciocurile lor viguroase. Munca era în toi.

În apropierea lotului nostru un ţăran semăna orzul de primăvară. Lua câte o jumătate de sac pe care îl lega de gât şi cu mâna dreaptă scotea ritmic din sac câte o mână de boabe pe care le împrăştia pe solul arat, în raport cu paşii pe care-i făcea.

„De unde putere să duci sacul dacă mănânci ciorbă de ştevie sau de urzici? îşi spunea el. Da, dar toată iarna am mâncat fripturi, jambon, sarmale, caltaboşi, cârnaţi cu usturoi şi cu ardei, după care am băut vin „puterea ursului” şi ţuică. Ce buni ar fi acum nişte cârnaţi prăjiţi aşezaţi pe o varză călită! Rabdă, băiete, că până la Paşti mai este destul! Am un gol în stomac care nu-mi lasă mintea să judece cum trebuie. Grozav lucru mai este şi stomacul ăsta! Când este gol nu te lasă să munceşti, să dormi să te rogi sau să cânţi. Mai ales când ştie că ai mâncare. Şi au am acasă, dar nu pot mânca. E Postul Mare!”

…Mi-am adus, din nou, aminte de mama. Ea ţinea foarte mult să se respecte Postul Mare, repetând că este păcat să mănânci „de dulce”, încălcând astfel opreliştile Sfântului Dosoftei sau Canonul cel Mare al Sfântului Andrei Criteanul, despre care preotul nostru, Georgescu, amintea de fiecare dată la slujbă, îndemnându-i pe credincioşi să postească şi să stăruie în rugăciune.

Dar legarea şi dezlegarea dată de Iisus Cristos preoţilor a fost şi pentru ei, nu numai s-o folosească

sfătuindu-i pe alţii. De aceea şi zicala „Nu face ce face popa, fa doar ce spune el!” Mântuitorul nostru a postit timp de patruzeci de zile, deşi a fost ispitit de diavol.

Când afară era cald postea şi motanul nostru, care era tare supărat că nu mai putea prinde vrăbii în porumbar sau în şopron unde se adăposteau iama, între măturile de câmp, pentru a nu le îngheţa gerul.

De când începea primăvara şi până venea iarna, cu excepţia zilelor de sărbătoare, toată lumea satului era pe câmp. Acasă rămâneau bătrânii şi copiii care nu erau apţi de munci mai grele, dar şi ei erau trimişi cu mieii sau cu vaca pe izlaz, cu gâştele şi raţele la baltă sau îi ajutau pe bătrâni la diferite treburi prin curte; puţini dintre ei ajungeau să se joace prin colbul de pe uliţe.

Bătrânele, obişnuite să nu stea degeaba, după ce orânduiau totul prin casă, treceau la umbra pomilor cu furca în brâu şi torceau. Nu lipseau şi cei mai în vârstă care ieşeau pe prispa casei de unde priveau, cu ochii lor apoşi şi şterşi, viaţa şi natura scăldate în soarele strălucitor.

Spre seară se întorceau iar în sat şi făceau să crească animaţia. Soarele care se apropia de asfinţit poleia totul în culoarea aurului şi aramei, încât fiecare casă, indiferent cât era de modestă, părea că este bogat ornamentată.

Bărbaţii potoleau animalele, adăpându-le şi punându-le mâncare în iesle, apoi băteau fierul plugului, coasa şi sapele – după caz, aduceau apă de băut în casă şi se spălau pentru a se aşeza la cină; femeile aşezau masa şi pregăteau merindele pe care urma să le ia la câmp în ziua următoare.

Treptat, în sat se instala liniştea înserării. Rar se mai auzea câte un car scârţâind şi îndemnul dat de om animalelor de la car, apoi o fântână scârţâind şi iar o tăcere în care se distingea numai ţârâitul greierilor din ierburi, iar când se sting şi lămpile, oamenii dorm, iar deplina tăcere a nopţii este plină de taine pe acest pământ. Câtă dreptate avea maestrul Lucian El aga: „Veşnicia s-a născut la sat”.

Ţăranul cinstit are somnul liniştit şi beneficiază de o odihnă binefăcătoare toată noaptea. Adesea deşteptat de trilul privighetorii, coboară uşor din pat, se scutură de moleşeală, se spală, mănâncă ceva în fugă, înjugă la căruţă animalele şi pleacă la câmp, cu rugămintea pe care i-o adresează lui Dumnezeu să-i fie alături de inimă şi să-l ajute să-şi îndeplinească munca de peste zi. Din căruţa lui priveşte cerul, suspinând cu tot sufletul către Dumnezeu, pe care şi-l închipuie acolo, în Cer, la Casa Lui, rugându-L să nu-l uite şi pe el.

Ajuns în capătul lotului său, dă jos uneltele şi, cu calm, stăpân pe sine, îşi începe ziua de muncă cu sufletul plin de bucurie, dar ne uitând să-şi facă semnul crucii şi să rostească „Doamne ajută”, pornind la treabă mulţumit, cu flacăra care-i arde în suflet, mai ceva ca atunci când ar fi primit aur sau nestemate.

Când vede că soarele i-a ajuns deasupra capului socoteşte că trebuie să oprească lucrul, dă animalelor să mănânce sau le lasă să pască iarbă şi se aşază la umbra căruţei sau a unui pom, mănâncă ce şi-a adus în traistă, bea apă, adapă şi animalele, după care înjugă şi-şi continuă lucrul. Dacă vede că animalele lui au obosit, iar soarele se apropie de asfinţit, îşi strânge uneltele şi porneşte spre casă. Nici de această dată el nu uită să-i mulţumească Celui de Sus pentru ajutorul pe care i l-a dat încât a reuşit să-şi încheie ziua de lucru cu bine.

Ţăranul este mulţumit de soarta lui, nu simte invidie pentru nimeni şi nu urăşte pe nimeni. Viaţa lui este senină şi liniştită, nopţile lui sunt blânde, zilele bune şi hrana asigurată. Aceasta îl ajută să nu aibă gânduri ascunse oriunde s-ar duce.

Ştiind că moartea lui nu-i va folosi nimănui, el nu se teme de nimeni şi de nimic.

Seara, după o cină uşoară, îngenuncheat la icoana Sfintei Fecioare Maria, se roagă lui Dumnezeu, cinstindu-l fiul şi pe Tatăl, după care se duce la culcare în camera lui care este aerisită, mirosind a busuioc şi potrivită pentru un somn bun, odihnitor, ca s-o ia de la capăt cu munca a doua

zi.

Este ştiut că ţăranul nostru a fost iobag din toate timpurile, deşi a primit ceva pământ şi după primul război mondial şi după al doilea, ca plată a sângelui şi oaselor lăsate pe câmpurile de bătălie. Pământul a fost prea puţin pentru familia lui numeroasă şi a fost nevoit să facă economii drastice, umblând cu hainele peticite, mâncând insuficient, pentru a reuşi să mai cumpere ceva pământ pe care să-l dea copiilor când se căsătoreau. Mereu obosiţi, cu mâinile trudite şi crăpate, ei s-au zbătut în lipsuri. Poate tocmai de aceea aveau ei râsul dureros, gluma cu măsură, iar vorba cumpătată ca şi veselia.

Omul de la ţară este, în general, echilibrat şi cred că din această cauză cei care l-au studiat atent l-au comparat cu boul – cel mai blând, mai bun, mai liniştit şi mai răbdător dintre toate animalele – munceşte toată ziua pe ogor, mănâncă aproape invariabil aceeaşi mâncare şi doarme profund după truda de peste zi. El are mare grijă de animalele din gospodăria sa pe care le consideră ca făcând parte din familie.

…Tatăl meu era un bărbat frumos, înalt, bine clădit şi puternic. Avea faţa albă, ovală, pe care se desenau două sprâncene castanii, bine arcuite, nasul drept şi o gură potrivită, cu buzele puţin răsfrânte, peste care trona o mustaţă deasă tunsă scurt; bărbia lui voluntară avea în centru o adâncitură proeminentă, iar ochii lui verzi scânteiau de o severitate nerostită. Când te privea a dojană, după ce săvârşeai o faptă nu tocmai corectă, te simţeai mic, păcătos şi pierdut de teama pedepsei care te aşteptai s-o primeşti; era sever şi iute la mânie, avea mâna grea şi era mai bine să te fereşti din calea lui când era supărat tare. Cu toate acestea avea o personalitate evidentă care inspira respect de la prima apariţie.

Avea părul castaniu şi tenul alb cu pielea întinsă, puţin aspră de expunerea la capriciile vremii, care îl recomandau destul de tânăr pe atunci; numai la extremităţile ochilor se formaseră nişte cute discrete care vorbeau de cei aproape patruzeci de ani.

La om, un lucru de seamă este curajul, iar lui Dumnezeu îi place mai mult demnitatea decât slugărnicia. Tata a fost un bărbat curajos şi tenace, încât nu lăsa niciun lucru început şi neterminat. Astfel, el a făcut tot ce i se cere unui bărbat: să construiască o casă, să sădească pomi, să sape o fântână şi să facă copii.

Când s-a apucat să sape fântâna din curtea noastră, imediat după ce s-a întors din război, mama l-a rugat să aducă un om care se pricepe şi să nu-şi rişte el viaţa, dar răspunsul lui a fost scurt:

„Vreau s-o sap eu” şi a săpat-o. Parcă îl văd cum cobora în adâncuri, metru cu metru, în fiecare zi; după ce a săpat şi a zidit cu piatră primii metri de la suprafaţa pământului în jos, a început să-şi sape nişte scăriţe în pereţi pentru a putea ieşi. Coborând mai mult, riscul era mai mare şi urcarea la suprafaţă o făcea ajutându-se de lanţul care era folosit pentru coşul cu care se scotea pământul săpat.

Aproape trei săptămâni a săpat zi de zi, iar când a dat de izvorul apei, a cerut piatră pentru a-i zidi pereţii de la bază pe o înălţime de doi metru. De atunci, în curtea noastră am avut cea mai bună apă de băut, de unde luau toţi vecinii.

Lângă fântână tata a sădit trei cireşi şi un ulm care i-au făcut umbră în toate verile toride.

Tata se pricepea să vindece toate animalele din gospodărie care se îmbolnăveau; fie că vacile sau oile se „umflau” de lucernă, fie un cal avea o stare apatică şi refuza hrana, el găsea leacul, chiar dacă trebuia uneori să procedeze mai brutal.

Îmi aduc aminte că odată armăsarul Victor şedea lângă iesle şi privea la găvanul plin cu grăunţe, fără să se atingă de ele. „Ce ai, Victore?” l-a întrebat tata. L-a scos din şopron, i-a introdus în gură un căluş din lemn, l-a legat bine de un stâlp, apoi şi-a scos din buzunar briceagul cu care obişnuia să altoiască pomii fructiferi şi i-a făcut mai multe crestături în cerul gurii; sângele care i se scurgea din gură mi-a produs milă, însă a avut influenţă pozitivă

asupra calului, care, ajuns înapoi în iesle, a mâncat toate grăunţele.

Când lucra, tata avea ceva preţios în înfăţişarea lui şi mi se părea că acorda un caracter religios în tot ce făcea.

— De ce i-ai dat cu sare peste rănile din gură? l-am întrebat eu pe tata. Îl va ustura tare.

— Tocmai pentru a i se dezinfecta şi a i se vindeca mai degrabă.

— Mie îmi e milă de el.

— Şi mie, dar altfel nu poate fi vindecat.

Eram de acord cu el pentru că faptele erau evidente.

După război a construit o nouă căruţă, mai frumoasă ca prima şi suna atât de frumos când mergeam cu ea pe uliţă sau pe câmp, că nu m-aş mai fi dat jos de pe capra din faţă (noi îi spuneam leagăn). Eram mândru când mânam caii prin sat şi ştiam că sunt privit de sătenii aflaţi pe la porţi.

Îşi improvizase un atelier de tâmplărie în şopron şi lucra zi de zi acolo. Când îl priveam cum lucrează, prezenţa lui îmi dădea putere, deoarece tata era puternic şi plin de viaţă. Cred că am moştenit de la el, pe linie ereditară, puterea, agilitatea, cinstea şi dorinţa de dreptate, dar atunci nu-mi dădeam seama de asta. El ţinea la cinste, demnitate şi la cuvântul dat.

De la mama am moştenit dragostea de oameni şi un mănunchi de îndeletniciri casnice pe care le pot executa la un nivel calitativ „peste medie”: ştiu să spăl rufe, să calc, să cos, să fac unele mâncăruri, să fac ordine şi curăţenie, calităţi care mi-au fost de un mare folos toată viaţa şi în prezent.

Tata potcovea caii singur, încât, armăsarii noştri erau întotdeauna „încălţaţi” ca nişte cavaleri pregătiţi pentru bal, cu unghiile rotunjite artistic, coamele împletite şi ţesălaţi de luceau. Nu suporta să vadă un cal cu potcoavele slabe sau lipsă.

De la un om din Babadag care locuise cu toată familia la noi în 1947 (pe vremea cumplitei secete), tata a învăţat să facă hamuri moderne din piele pentru cai, iar în

primăvara care a urmat, armăsarii noştri jucau în frâu, purtând astfel de hamuri, cu ciucuri mari, bogaţi, bătute în ţinte de alamă lucitoare.

Odată, când mă aflam pe câmp cu tata la arat, s-a rupt un şleau de la vechile hamuri, iar eu l-am întrebat: „De ce nu le pui pe cele noi?”. „Pentru că atunci când transportă poveri, animalul nu trebuie să fie împopoţonat. Le vom pune când merg la căruţă sau la sanie”.

…Trăind permanent în mijlocul naturii am învăţat foarte multe. Astfel am ajuns la concluzia că lecţiile mari de viaţă nu le dă şcoala; ea poate să şlefuiască, să îndrepte, să completeze cunoştinţele. Dar asta am aflat-o după ce am trecut prin atâtea şcoli şi după ce m-am luptat cu viaţa şi cu o muncă crâncenă, câinoasă, peste 35 de ani.

Cu toate că eu am avut noroc de dascăli buni la şcolile la care am umblat, cel mai bun dascăl mi-a fost natura. Şi asta pentru că munca se învaţă de la albine şi de la furnici, muzica cu care te însoţeşti pentru a-ţi bucura sufletul se învaţă de la păsări, în special de la privighetoare şi ciocârlie, modul cum să te îngrijeşti de pui (progenituri) se învaţă de la păsări şi animale, care sunt oricând în stare să-şi dea viaţa pentru a-i apăra. Păcat că nu învaţă toţi oamenii din comportamentul leoaicei, hienei şi celorlalte feline, poate aşa n-ar mai exista copii abandonaţi.

Privind cerul omul află infinitul, stelele, eternul şi trecătorul. Viaţa nu poate fi cumpărată, dar nici înşelată. Aşa mi-am putut explica misterul „De ce cântă pomii?” cu care o necăjeam pe mama în copilărie: seva care circulă prin pomi îi face să vibreze, aceştia având, la rândul lor, legătură cu Cosmosul, cu Astralul.

Părinţii noştri s-au străduit să ne crească pe toţi bine, în cinste, dreptate, muncă şi credinţă, iar tata a excelat în strădania lui, adăugând cuvântul de ordine: a te supune. Astăzi pot spune că a fost sever, drept şi iubitor, dar neînduplecat ca un căpitan de vapor, mereu prezent la locul lui pe puntea de comandă.

Cap. 2. Vârsta inocenţei Copilăria şi şcoala mea.

Amintirile mă poartă înapoi în anii copilăriei, în trecutul meu încărcat de toate câte am petrecut şi am fost încercat de viaţă.

Ele îmi împrospătează şi îmi înalţă sufletul, făcându-mă să trăiesc pentru câteva clipe în acea „insulă a fericirii" din perioada în care m-am simţit lipsit de griji şi de nevoi. Dar constat că aceea este doar fericita şi irecuperabila vreme a copilăriei mele, este paradisul pierdut al acelei vârste a inocenţei, care nu se mai întoarce niciodată.

Amintirile frumoase sau urâte sunt cărări şi izvoare care au fost străbătute de om, trecător prin pădurea vieţii. Memoria nu le poate reţine pe toate, multe se topesc ca imagini de fum, altele devin confuze. Dar, poate, nu toţi ştiu că amintirile dor, ne strivesc sub povara lor insuportabilă, în special când în locurile copilăriei nu-i mai găseşti pe cei dragi, nu te mai aşteaptă nimeni cu care să te sfătuieşti, să te ajuţi.

Cu inima grea şi sufletul veştejit, mă întorc ades în satul copilăriei mele, ca după un exil îndelungat şi caut cu ochii, dar nu mai găsesc pe nimeni dintre ai mei şi prea puţini dintre oamenii pe care i-am cunoscut cândva şi totul mi se pare străin, îndepărtat şi rece.

Eu credeam că de copilărie ne despărţim atunci când încetăm să mai vorbim cu obiectele, cu zmeele, plantele, animalele şi cu cerul. Dar maestrul W. Goethe mă contrazice când observă că omul se naşte de două ori: prima dată ca orice fiinţă, iar apoi, printr-o gestaţie de circa două decenii se naşte sau renaşte ca personalitate deplin integrată în sistemul social. Între 12 – 17 ani trece prin vârsta critică, acea criză care derivă din maturitatea biologică pe toate planurile, nu numai în definirea sexuală, care la fete este mai precoce decât la băieţi.

Rezultă că omul este fiinţa cu cea mai îndelungată copilărie, cu cea mai complexă şi dramatică trecere la modalitatea adultă de a fi şi a acţiona în societate. De aceea, poate, se pune mare accent pe „cei şapte ani de acasă", în care se formează educaţia şi caracterul.

Amintirile copilăriei şi tinereţii mi-au luminat negura

trecutului. Poate tocmai de aceea simt acel imbold către singurătate şi tăcere, atât de necesare pentru a-mi limpezi sufletul şi a-mi împrospăta imaginaţia, deoarece în singurătate am constatat că natura vorbeşte cu sufletul omului, iar eu simt nevoia acestei tainice şi inedite comunicări.

Când obosesc şi mă simt neajutorat, adesea dau o fugă până la malul mării, indiferent dacă vremea este frumoasă sau nefavorabilă, pentru a-mi găsi acolo mediul în care nepreţuita-mi singurătate o simt deplin; rog marea să mă sfătuiască ce să fac în continuare iar aceasta parcă îmi răspunde din adâncuri cu câte o răsuflare care-mi aminteşte că viaţa acolo a început.

Liniştea ei trece treptat în sufletul meu obosit, pe care îl simt împăcat, mă ridic şi mă întorc acasă în „insula" mea de tăcere, în sanctuarul meu, când înserarea este înghiţită de întunericul prin care nu mai desluşesc decât albul fosforescent al valurilor ce se sparg de mai.

Gândind la anii din urmă cred că atunci când am părăsit casa părintească pentru a umbla pe la diferite şcoli, a încetat şi copilăria mea. De atunci am trecut prin mari prefaceri şi am simţit o vibraţie nouă, transformările petrecute în fiinţa mea fiind mari şi febrile, aidoma trenului care străbate un tunel. Atunci libertatea mea a fost deplină, fără controlul părintesc. Revenirile acasă erau din ce în ce mai rare, uneori limitate la vacanţe, dar preocupările mele erau mult diferite faţă de cele din anii copilăriei.

Calea vieţii nu este o linie dreaptă şi asta am învăţat-o destul de repede. Dimpotrivă, este sinua sa, cu multe răspântii, din care numai destinul te îndreaptă pe o direcţie sau alta, aşa cum este el scris la naşterea individului; pe drum poţi întâlni multe piedici (cumpene) dar şi realizări, datorate hazardului.

După ani şi ani, îmi dau seama că poţi să rămâi indignat şi buimăcit, trezindu-te dintr-odată bătrân, împovărat de ani – ca însăşi planeta noastră albastră, de milenii – pe care trăim fiecare câte o vreme, obosiţi,

bolnavi şi cu inimile îndurerate.

…După ce s-a sfârşit războiul şi bărbaţii s-au întors în sat, viaţa a început să intre în normal; câmpul care stătuse nelucrat atâta vreme a fost lucrat şi în acei ani s-au obţinut recolte bune, fiecare fiind mulţumit că este linişte şi pace.

S-a deschis şi şcoala în care am păşit şi eu alături de alţi copii din sat, dornici să pătrundem tainele învăţăturii prin descifrarea buchiei cărţii. Mai fusesem la şcoală de câteva ori, aşa că ştiam unde se află şi aproape toate ungherele le cunoşteam.

Şcoala era într-o clădire lungă; în continuarea locuinţei familiei învăţătorului era situată cancelaria, după care urma sala de clasă, o încăpere de 12 x8 m. În care erau dispuse trei rânduri de bănci aşezate cu faţa spre răsărit, unde se afla tabla, deasupra ei portretul Regelui Mihai I; în partea dinspre apus era uşa pentru intrarea care dădea într-un hol mic şi de acolo în curte unde se afla şi locul nostru de recreaţie şi zbenguială; în faţa clădirii erau pomi fructiferi, iar în spate grădina de zarzavat a învăţătorului.

Fiind o singură sală de clasă, învăţam în două serii: clasele şi IV de dimineaţă, iar clasele I şi III după amiază, câte 35 – 40 elevi pe serie; şcoala fiind situată pe şosea, era aproximativ în centrul satului, în rând cu moara, biserica, cele două prăvălii şi mai târziu cu Căminul Cultural. Din primele zile a trebuit să învăţăm cântecul „Trăiască Regele în pace şi onor!” cu care începeam orele de curs, după care am învăţat scrierea: cârlige, bastonaşe, cerculeţe, etc., pe tăbliţe din ardezie pe care scriam cu un condei din acelaşi material.

Nu lipseau nici lecţiile de religie pe care le făceam cu preotul Georgescu din parohia noastră, iar în lipsa lui, cu doamna Eufrosina, soţia acestuia, care era foarte severă şi ne bătea cu linia cu muchii (pătrată) la palmă. Parcă o văd cu capul înclinat mult spre dreapta, deoarece avea gâtul înţepenit, buzele strânse şi linia ţinută sus. Mai târziu eram duşi cu şcoala la biserică unde participam la slujbele religioase, iar de Paşti la toate deniile; eu am cântat şi în

corul bisericii prohodul, alături de alţi copii, dar nici astăzi nu ştiu „Crezul” pe de rost.

Îmi amintesc primele zile de şcoală, când am păşit în clasă: podeaua de scândură era dată cu motorină şi căpătase culoarea aproape neagră, iar copiii, mulţi dintre ei desculţi, lăsau urme de praf cu desenele tălpilor, pe suprafaţa astfel vopsită. Toţi băieţii eram tunşi zero, iar fetiţele cu codiţe, unele având panglici, altele sforicele, după starea familiei, dar majoritatea elevilor erau slabi, semn al sărăciei pe care o provocase războiul în toată ţara.

„De săptămâna viitoare să vă aduceţi de acasă câte o linguriţă de zahăr, că ne va aduce ulei de peşte şi e cam greţos!” ne-a anunţat învăţătorul Cezar Teodorescu. Nu ştiam niciunul cum arăta uleiul de peşte, dar ne-am adus zahăr şi, în fiecare dimineaţă, învăţătorul ne dădea câte o lingură de ulei gras, mirosind a peşte, dintr-un vas mare. Am beneficiat şi eu de acest „întăritor” aproape două luni de zile, după care nu ne-au mai adus.

În primăvara următoare – îmi amintesc că la citire ajunseserăm cu lecţia la litera „G”, iar la aritmetică la tabla împărţirii – mă întorceam spre casă împreună cu verişoara mea, Marioara, fiica unchiului Marin, fratele tatii. Eu duceam geanta pe şold şi tăbliţa în mână pentru a nu se şterge scrisul; din clasă scrisesem pe partea cu linii toată lecţia: „Gogu are patru gâşte”, iar pe partea cu pătrăţele, împărţirile. Nu ştiu ce a supărat-o pe Marioara că aceasta m-a ameninţat: „Te spun lui unchiu’ că te-ai bătut cu Ion al lui Radu Selea şi să vezi ce chelfăneală îţi trage”. „Dar ce treabă ai tu cu ce fac eu la şcoală?” i-am răspuns. „Te spun, ai să vezi!”

Citind pe faţa ei hotărârea de a-şi duce la îndeplinire ameninţarea, am uitat de preţioasa mea tăbliţă şi i-am repezit-o în cap unde s-a făcut ţăndări, iar rama din lemn i-a rămas pe gât ca o salbă.

Era o tăbliţă mare, nouă, pe care mi-o cumpărase tata de la oraş cu câteva zile înainte de Crăciun, că până atunci scrisesem pe alta veche pe care o folosise, cu ani în urmă şi sora mea, Paula.

M-am întors acasă supărat, dar mai ales îngrijorat de urmări dacă afla tata. Am urcat în pod şi am luat vechea tăbliţă, mi-am scris temele pe ambele ei părţi şi am pus-o pe un scaun din cameră, unde o tot priveam cu părere de rău. Tăbliţa cea nouă avea un condei lung şi ascuţit şi un burete la fel de frumos, moale, ambele legate cu sfori de rama tăbliţei, iar la cea veche lipseau aceste accesorii indispensabile în acea perioadă. Tata trecuse pe la unchiul Marin şi aflase de păţania cu tăbliţa, aşa că intrând în camera mea unde se afla şi mama, m-a întrebat direct:

— Unde este tăbliţa ta?

— Acolo, i-am arătat-o eu pe cea de pe scaun.

Tata a luat-o în mână, a verificat lecţiile, a pus-o la loc pe scaun, apoi a continuat:

— Asta e tăbliţa cea nouă pe care ţi-am cumpărat-o eu? De ce ai bătut-o pe Marioara?

— N-am bătut-o, tăticule, i-am spart doar tăbliţa pe cap, că mă tot necăjea şi mă ameninţa că îţi spune dumitale că m-am hârjonit cu Ion al lui Radu Zăvelcă.

— Dar cu Ion ce ai avut?

— L-am lovit cu o minge într-o recreaţie, iar el m-a înjurat de mama, pentru care ne-am împins puţin pe holul de la intrarea în clasă.

Nu m-a bătut, dar mi-a făcut morală vis-à-vis de comportarea unui elev, mai ales şi cavaler, apoi a ieşit din cameră, lăsându-mă cu durerea mea pricinuită de pierderea preţiosului suport de scris, extrem de important la acea vreme pentru cei ce buchiseam scrierea, având şi o importanţă practică deoarece pe tăbliţă puteai scrie la nesfârşit şi ştergeai totul după cum aveai nevoie.

Tăbliţa avea şi dezavantajul de a se şterge destul de repede când se atingea de pereţii ghiozdanului nostru, care era din stofa sau din cârpă, prevăzut cu o bretea pe care o treceam peste gât şi o ţineam pe şold; de multe ori ne jucam pe uliţă, în drum spre şcoală sau ne mai alergau câinii gospodarilor pe la porţile cărora treceam. Uneori nu mai aveam timp să refacem scrisul înainte de intrarea învăţătorului în clasă şi sentinţa era stabilită, de ea

neputând scăpa nici cel mai bun elev.

În vacanţa de iarnă, de Crăciun şi de Anul Nou, părinţii nu ne-au lăsat să mergem cu colindul, mulţumindu-ne să ascultăm, din casă, toate colindele cântate la ferestrele noastre de către grupurile de copii. Mie mi-a plăcut cum a cântat un grup de colindători, cântecul lor m-a emoţionat atât de tare, încât îl mai auzeam în mintea mea şi după ce aceştia plecaseră, dorind, cu ardoare, să nu se întrerupă niciodată.

Mama era credincioasă şi orice colind cu conţinut religios o răscolea, trezindu-i o serie de trăiri inexplicabile în care se amestecau bunătatea, duioşia, smerenia şi credinţa ei.

Dar cele mai frumoase sărbători erau tot cele de Paşti, când ne aflam în vacanţa de primăvară şi începeau deniile, de la care nu lipseam niciodată în anii copilăriei mele. Acestea începeau în săptămâna mare, după Florii şi erau întâmpinate cu emoţie şi evlavie de către săteni, care mergeau la biserică cu mic, cu mare, îmbrăcaţi în haine noi, de sărbătoare, pentru a fi la înălţimea dorinţei lor de cinstire a învierii lui Iisus Hristos., la chemarea clopotului.

Denia Mare avea loc în ziua de joi, când preotul Georgescu cânta cele 12 evanghelii, după care toţi treceau pe sub masa sub care era aşezat „catafalcul lui Iisus”.

Vineri se cânta prohodul, semn de doliu al creştinătăţii de când a fost răstignit pe cruce Mântuitorul, după care preotul ieşea din biserică, urmat de toţi enoriaşii, care ocoleau biserica, cu cântări şi lumânări aprinse în mâini, încât toată curtea era luminată, iar văzduhul din jur era impregnat de miros de tămâie şi un aer de smerenie şi de bucurie reţinută în suflete pentru această minune a învierii lui Iisus Hristos. Atunci parcă toţi oamenii erau frumoşi, radiind ceva tainic din interior, deşi la trup nu erau toţi atrăgători, dar asta nu avea importanţă.

După ce a aşezat pe masă icoana şi crucea, alături de Evanghelie, preotul a pornit cu cădelniţa în jurul mesei, tămâind şi făcând semnul crucii, după care s-a oprit şi a

citit un capitol din Evanghelia după Matei, iarăşi au zornăit lanţurile de argint ale cădelniţei, apoi, cu voce tare, a dat vestea: „Hristos a înviat!”. Toţi cei aflaţi de faţă au răspuns: „Adevărat a înviat!”. Corul a intonat, împreună cu preotul: „Hristos a înviat din morţi cu moartea pre moarte călcând şi celor din mormânturi viaţă dăruindu-le”, repetând de mai multe ori, după care am luat lumină şi am plecat acasă, purtând în mână lumânarea aprinsă.

În fiecare an, de Paşti, toţi copiii eram dăruiţi de părinţi, cu încălţări şi haine noi.

Pentru zilele acestei sărbători, mama mă trimitea să aduc de pe islazul satului două brazde de pământ su iarbă verde, pe care le punea pe pragul de la intrarea în casă – de pe prispă – deasupra unui fier de plug; lângă prag punea o căldăruşă cu apă, iar în cuiul de pe tocul uşii agăţa un ştergar pentru musafirii care ne vizitau în acele zile.

Peste două zile Viorica, vaca noastră, a fătat un viţeluş cu blana roşcată. Se înnoptase şi toţi ne pregăteam de culcare, dar mama ieşise afară, de unde s-a întors precipitată. În timp ce punea într-un lighean apă caldă din ceaunul aflat pe plită, a strigat la tata: – Fată vaca, omule, hai repede să mă ajuţi!

Odată cu tata am mers şi eu în grajd, unde Viorica se muncea de zor să nască, mugind şi tropăind din picioare, de durere. Viţelul ieşise cu capul afară, dar înainta greu şi era năclăit de sânge.

Am trecut în faţa vacii, lângă iesle, am mângâiat-o pe frunte şi între coame, apoi pe ochii ei înceţoşaţi de suferinţă care pusese stăpânire pe ea. Avea răsuflarea caldă şi mai gemea încet în răstimpuri. Mama a apucat viţelul de cap şi de picioarele din faţă, l-a tras încet afară, apoi tata a ajutat-o să-l aşeze pe stratul de paie. Acesta a ridicat capul, privind în jur cu ochii lui mari şi blânzi, mirat de cele ce vedea; era o fiinţă plăpândă dar plină de voinţă ca să trăiască; de câteva ori a încercat să se ridice pe picioarele lui firave, moi, dar de fiecare dată a căzut înapoi pe stratul de paie, iar din blăniţa lui udă continuau să iasă

aburi. Viorica s-a întors spre el, l-a lins de câteva ori, apoi cu botul ei umed l-a sprijinit să se ridice spre uger ca să sugă prima corastră dătătoare de viaţă. Încet – încet, viţelul a ajuns să se menţină pe picioarele care abia se ţineau drepte şi s-a apropiat de uger unde a început să sugă în timp ce ea îl „spăla” de bale cu atâta gingăşie, trecând peste blăniţa lui moale cu limba aspră.

Priveam la el şi mă gândeam: „Ce minune! Abia a ieşit din pântecele mamei lui şi a reuşit să se ridice în picioare, iar acum mănâncă cu nădejde şi forţă, agăţându-se de viaţă, pe când un copil stă la orizontală aproape şase luni, iar după alte şase luni, abia face primii paşi, fiind dependent de părinţii săi încă un număr de ani”.

Pentru că viţelul s-a născut în ziua de luni, a fost botezat Lunel şi a crescut un juncan frumos şi falnic, iar când l-a vândut tata, toţi am plâns după el.

Când eram copil am învăţat să iubesc animalele din curtea noastră pe care le duceam la păscut. Totodată am învăţat ce însemnă responsabilitatea pentru fiecare animal în parte şi, ce era mai important, am învăţat să-mi stăpânesc teama de elementele naturii, să respect vieţuitoarele din câmpie şi spiritele nopţii despre care abia aflasem câte ceva de la cei mai mari decât mine.

…Odată am plecat cu tata cu căruţa cu caii să cosim nişte ovăz verde pentru animalele din curte. Am înhămat la căruţă pe Puiu şi

Mişu, iar pe Victor l-a legat tata de un belciug aflat în urma căruţei; el abia trecuse de vârsta de un an şi era răsfăţatul familiei, nefiind pus la niciun fel de corvoadă. Cerul era acoperit de nori, printre care soarele îşi arăta faţa cu intermitenţă, dar dogorind destul de puternic. „Ce frige soarele! a spus tata. S-ar putea să ne plouă”.

Am ajuns la câmp, am lăsat căruţa în capătul lotului nostru cu ovăz, iar caii i-am împiedicat şi le-am dat drumul pe un lot cu iarbă grasă care rămăsese nelucrat. Pe Victor l-a priponit tata, n-a vrut să-l „împiedice”, cu acea bucată de funie pe care o prindea de picioarele celorlalţi cai.

A cosit tata două brazde de ovăz pe care eu l-am

adunat cu furca şi l-am făcut grămezi, după care tata l-a aşezat în căruţă, dar în timp ce ne pregăteam să mergem după cai ca să-i aducem la căruţă, i-am văzut agitaţi şi alergând dintr-un loc în altul, cu mişcări repezi din cap şi din coadă.

— Tăunii! I-au năpădit tăunii, a spus tata.

Când ne-am apropiat de cai, un roi de tăuni galbeni maronii le dădeau târcoale, iar pe crupa, pe greabănul şi pe grumazul lor, sângele se scurgea pe părul moale. I-a alungat tata cu un măturoi făcut din buruieni, apoi am luat caii şi i-am adus la căruţă, dar n-am mai apucat să-i înhămăm, că s-a pornit o ploaie torenţială care a ţinut aproape un sfert de oră şi a spălat văzduhul, răcorindu-l de fierbinţeala care-l stăpânea.

Totul a început astfel: zarea a început să se întunece, apoi un vuiet slab a atins faţa pământului; pe deasupra noastră a trecut un nor negru, mare, cu marginile zdrenţuite şi mai albe, care-şi schimbat mereu forma. În văzduh se lăsase o zăpuşeală greu de suportat, iar pe deasupra culturilor a trecut un val de aer cald care îngreuna respiraţia.

Pe câmp se mai aflau şi alţi oameni din sat care prăşeau porumbul sau floarea soarelui. Când au văzut norii ameninţători au alergat la căruţele lor şi s-au adăpostit, aducând lângă ei şi caii sau boii care se aflau priponiţi pe locul cu iarbă.

Deodată un tunet puternic a spart liniştea, urmat de un fulger în zigzag care a traversat norii de ploaie; aceştia cuprinseseră mai mult de jumătate din cer, făcând să se aştearnă bezna peste tot. Ne-am adăpostit repede sub căruţa plină cu ovăz verde, dar tot n-am scăpat de ploaie, care ne-a udat la picioare sau pe spate, când stropii erau vânturaţi de palele de vânt, care însoţeau ploaia abundentă; din când în când se mai auzea bubuitul prelung al tunetului, dublat de linii de foc pe cer.

La câteva sute de metri de noi un pom a fost lovit de trăsnet şi a fost cuprins de flăcări care l-au mistuit destul de repede cu toată ploaia care cădea peste el, udându-l din

belşug.

Când ploaia şi vântul s-au oprit, peste câmpie s-a aşternut liniştea, a apărut, din nou, soarele, iar din pământul fierbinte se ridicau aburi, la contactul cu apa care îl răcorise; în aer se simţea o răcoare binefăcătoare, care chema totul la viaţă. Numai pomul cuprins de flăcări a continuat să ardă, până când în locul trunchiului său a rămas un butuc de jar.

Din pământ parcă se auzea un suspin de fericire, ca o răsuflare proaspătă şi dulce. Priveam caii care fuseseră spălaţi de ploaia torenţială, iar din pielea lor lucioasă ieşeau aburi. Se scuturau de apă, veseli că scăpaseră de muşte şi de tăuni şi continuau să pască, pe lângă căruţă, iarba plină de apă. L-am ajutat pe tata să-i înhame, apoi am plecat spre casă, cu Victor slobod în urma noastră. M-am cuibărit în fân şi am rămas cu faţa în sus, privind cerul limpede, albastru.

…Pe la sfârşitul lunii iunie, de Drăgaică, a venit la noi bunica Maria, mama mamei, care a stat două săptămâni. Avea părul alb şi rar, ca o perucă de marchiză, dar avea ochii vii, obrazul încă îi era roz, mică la stat, dar vioaie şi sprintenă mişcându-se ca argintul viu prin casă, cu pas vătuit. Deşi vârsta o cam gârbovise şi-i împuţinase puterile şi trupul, era încă harnică şi iute în tot ce făcea.

Fire modestă, cu sentimente delicate şi mult bun simţ, poate puţin prea bigotă, bunica avea pe buze un zâmbet plăcut care te făcea să ai încredere în ea şi s-o iubeşti.

Avea umerii puţin aduşi spre în faţă, dând impresia că este cocoşată, dar nu era; în ea ardea o lumină nestinsă, plină de căldură, care răzbătea prin ochii ei mici şi vioi; când râdea, pupilele ochilor ei negri se măreau şi în ele se aprindea o lumină plăcută. Zâmbetul ei dezvelea două şiruri de dinţi, din care lipseau câte doi din fiecare parte, în zonele faciale.

În ciuda zbârciturilor de pe fruntea ei şi din jurul ochilor, obrajii aveau pielea mată, care o făceau tânără şi frumoasă. Când vorbea, cuvintele ei răsunau de parcă ar fi

fost cântate; erau blajine, însorite şi aveau darul de a mângâia. O surprindeam adesea vorbind cu florile din fereastră atunci când le uda, lăudându-le pentru frumuseţea şi mirosul lor, pentru că au crescut mari, etc.; altă dată le întreba de ce sunt triste, considerând tristeţea lor inexplicabilă atâta vreme cât ele au apă şi lumină.

Bunica avea şi momente de tristeţe, dar încerca să le ascundă în sufletul ei. Suferise mult: avusese o copilărie marcată neîncetat de asprimea fiinţelor care o înconjuraseră, precum şi de duritatea obiceiurilor de la ţară care puneau oprelişti în calea dezvoltării libere a copiilor din acea vreme.

O vedeam cum îşi începea ziua de fiecare dată cu rugăciunea de dimineaţă, îngenuncheată cu faţa la răsărit unde se afla icoana prinsă de cuiul din perete şi împodobită cu un ştergar mare de borangic şi un buchet de busuioc. Toţi ştiam că nu avem voie s-o deranjăm sau să-i adresăm vreun cuvânt atunci când se ruga şi o aşteptam să termine. Ea se ruga cu râvnă şi evlavie, scăpând şi unele cuvinte rostite cu voce tare, din care rezulta că se ruga pentru sănătatea celor vii şi pentru pacea veşnică a celor dispăruţi de pe această lume. Uneori zicea: „Ocroteşte-ne.

Doamne, de cei răi şi dă-ne lacrimi să plângem şi ţinere de minte ca să nu uităm că suntem muritori pe acest pământ”.

Aproape că reuşisem să învăţ o mare parte din rugăciunile ei, dar le-am uitat; mai târziu, prin şcoli, am primit altă educaţie şi interdicţia de a mai aminti de Dumnezeu şi de biserică.

Bunica Maria adormea cu mare uşurinţă, dar în timpul acelui somn, auzea tot ce se discuta în încăpere. Când o întrebam dacă doarme, răspundea că se odihneşte cu ochii închişi, dar aude tot şi în acest răstimp ea îşi vede viaţa trecută. Noi ne miram când o auzeam că vorbea astfel. Odată ne-a spus: „Eu nu voi muri de boală, maică, voi muri în picioare, lucrând ceva. Asta pentru că omul nu moare atunci când vrea el, ci numai când a hotărât

Dumnezeu”.

Într-o zi eram în camera dinspre răsărit a casei care dădea în curtea interioară. Fereastra era deschisă, perdeaua lăsată, iar noi ascultam o poveste interesantă pe care ne-o spunea bunica.

Deodată perdeaua a fost dată la o parte şi Victor, care avea la dispoziţie toată curtea ca să zburde, a împins perdeaua şi a băgat capul pe fereastră, apoi a nechezat uşor. Bunica l-a mângâiat pe frunte şi a început să-l alinte:

— Ce-i cu tine, Victoraş? Ce e, puişorule? Ţi-e sete, ţi-e foame? Zburdă prin curte, făptură lăsată de Dumnezeu, acum cât mai ai timp, că nu mai este mult şi vei da şi tu de greu!

Victor a scos capul de după perdea şi s-a îndreptat înspre fundul curţii în trap săltat, ţinând coada pe sus şi capul semeţ, de parcă înţelesese vorbele ei.

— Bunico, unde stă Dumnezeu? am întrebat-o eu.

— Stă sus, în Cer.

— Noi de ce nu-l vedem?

— Omului nu-i este dat să-l vadă. Dacă el ar vede faţa lui Dumnezeu, i se ia vederea.

— Dar oamenii de ce mor? am continuat eu s-o întreb.

— Unii mor de bătrâneţe, că nu mai au zile, iar alţii de boli, omorâţi de diferiţi oameni răi, omorâţi în războaie, în accidente… a răspuns ea cu glasul blajin şi cântat.

— Dar morţii de ce sunt îngropaţi? o întreabă Florică.

— Păi, unde vrei să-i ducă? Omul a fost creat de Dumnezeu din lut (pământ) şi tot în pământ trebuie să se întoarcă după ce termină tot ce a avut de făcut aici. Numai sufletul lui se duce în cer sau în iad, după faptele bune sau rele pe care le-a făcut fiecare.

— Unde merg toate sufletele în cer, bunico? am întrebat-o eu contrariat. Mama mi-a spus că se duc în cer.

— Ţi-o fi spus ea gândindu-se la sufletele curate, dar cei care au făcut păcate, adică fapte rele, merg în iad ca să-şi ispăşească pedeapsa pentru faptele rele pe care le-au săvârşit pe pământ; numai cei curaţi, fără păcate, ajung în

rai, după ce trec, mai întâi, pe la judecata stabilită de Dumnezeu.

De câte ori vorbea despre Dumnezeu, bunica devenea radioasă şi frumoasă, iar din ochii ei mici şi negri izvora o lumină caldă. Vorbele ei se umpleau de vigoare şi dulceaţă, curgând lin şi măsurat ca apa unui izvor liniştit de munte.

Rămăsesem pe gânduri. Nu pricepeam cum vor fi judecate sufletele oamenilor „acolo sus", dar nu mai îndrăzneam s-o deranjez pe bunica aşezată pe scăunel, dar cu ochii închişi, îndreptaţi spre flăcările care ardeau în sobă. Focul se înteţise, iar lemnele trosneau şi se încovoiau sub puterea flăcărilor.

Bănuind-o că nu doarme, am întrebat-o încet:

— La ce te gândeşti, bunico?

— La nimic. Privesc flăcările.

— Şi ce vezi în flăcări? Pe bunicul?

— Nu, maică. I-a priveşte tu cum arde fiecare lemn! Ei, tot aşa arde şi omul, la fel se consumă şi viaţa lui, apoi se stinge încet

— Încet şi piere. În urma lui rămâne numai ce a făcut – bun sau rău

— În viaţă, restul nu mai contează. Tocmai de aceea omul cât trăieşte trebuie să se străduiască să facă numai fapte bune.

— Eu am să fac numai fapte bune! zice Florică.

— Aşa să faci, dragul mamei, numai fapte bune să faci!

După o pauză, Florică a spus:

— Ştii, bunico, eu am visat acum câteva nopţi că pe o câmpie mare păşteau mulţi cai negri şi m-am speriat de ei, dar când am deschis ochii, în cameră nu era niciun cal.

— Caii negri care se arată în vis sunt oameni care au păcătuit în viaţă şi-i călăresc diavolii ca să-i chinuie. Dar nu trebuie să ştiţi voi asta.

— Dar oamenii de ce rabdă şi nu-i omoară pe diavoli?

— Pentru că nu pot să-i omoare.

— Eu m-aş lupta cu ei, nu i-aş lăsa să mă chinuie, am

intervenit eu indignat.

— Lasă, maică, tu să înveţi carte şi să fii cinstit în viaţă, dar să nu faci rele şi să nu fii prost ca să te laşi condus de alţii! Ai înţeles?

— Da, bunico, i-am răspuns eu semeţ.

— Vedeţi, voi? Şi la animale este la fel ca şi la oameni: oaia este bună şi nu ştie să înşele pe nimeni, iar de bună ce este, e proastă, nu ştie să se apere, nu vede departe, încât lupul o mănâncă atât de uşor.

— Ca să te aperi trebuie să fii puternic, am spus eu.

— Da, ai dreptate, dar puterea nu este totul. Mai trebuie să ştii şi ce să faci, cum să faci, încât să faci mai bine şi mai repede decât cel de care eşti nevoit să te aperi; trebuie să fii iute şi îndemânatic.

Era o plăcere să discuţi cu bunica. Ea avea răbdare şi găsea răspuns la toate nedumiririle noastre. De aceea o iubeam şi nu voiam să plece de la noi.

Îşi luase obiceiul să ne trezească dimineaţa, în locul mamei, cu expresii blânde:

— Hai sus, drăgălaşii mamei! Hai că a făcut mama voastră plăcintă, iar laptele cald vă aşteaptă.

Aproape în fiecare dimineaţă bunica aducea în camera noastră miros de lapte cald de la bucătărie, iar pe masă găseam adesea plăcintă sau pâine caldă.

…La sfârşitul săptămânii bunica Maria a plecat la ea acasă, iar noi am început să ne pregătim pentru seceratul grâului. Tata a pregătit iar toate uneltele, a ascuţit din nou toate cuţitele secerătorii, operaţiune la care eu am dat o mână de ajutor, învârtind la tocilă de mi se învârtea tot capul.

Luni, tot clanul Dinu a pornit la câmp şi mai mult de două săptămâni a fost secerat, legat în snopi şi adunat în clăi tot grâul. Pe câmp vedeam oameni din sat care lucrau toată ziua, iar peste noapte dormeau la loturile lor pentru a nu mai obosi vitele şi cu drumul până acasă, lăsându-le timp mai mult de odihnă şi de hrană. Noi ne întorceam în fiecare seară acasă, unde ne aştepta mama cu pui fripţi pe grătar, mujdei de usturoi şi mămăligă caldă cu brânză;

când răsturna mama mămăliga pe fundul de lemn, după ce o „copsese” şi o mestecase bine, parcă era o lună plină de culoare portocalie din care ieşeau aburi frumos mirositori. O tăia cu o aţă de bumbac în felii lungi şi o punea în farfuriile din faţa noastră.

Mâneam, dar de oboseală, simţeam că mi se închid ochii; era greu să mergi călare din zori şi până-n asfinţit, pe arşiţa verii şi nu călăream de plăcere.

Vreo zece zile după ce am terminat seceratul, tata m-a lăsat liber, iar pentru cai a cosit dughie şi iarbă lăsându-i să se odihnească şi ei în curte, la umbra salcâmilor.

…Într-o zi am aflat că în sat a sosit o şatră de ţigani cu corturile. Pe uliţa noastră, la câteva case depărtare de casa noastră, era alai mare; bătea tare o tobă şi se auzea un cimpoi. Lumea se strânsese pe lângă casa lui Radu Vieru, „ca la urs”.

Am dat şi eu fuga să văd ce este şi am constatat că în curtea gospodarului nostru juca ursul adevărat. De fapt, erau doi urşi, unul mare şi unul mai mic, bine dresaţi, care dansau şi se tot întorceau, mergând numai pe labele dinapoi; amândoi aveau căpestre din piele, bătute cu ţinte de alamă şi ciucuri, iar în nas câte un belciug prevăzut cu lanţ ce se unea cu lanţul căpăstrului. Toba bătea ritmul, iar clarinetul şi cimpoiul cântau melodia stridentă care se auzea în tot satul.

Când muzica s-a oprit, ţiganul a dat pălăria sa ursului cel mare, care a trecut pe la fiecare asistent cu ea între labe pentru a-şi primi plata, dar n-a prea avut noroc de bani.

La întrebarea dacă gazda vrea să fie „călcat” de urs, Radu Vierul a răspuns afirmativ şi s-a aşezat pe prispă, cu faţa în jos, lăsând ursul să se urce pe spinarea lui; mare a fost mirarea tuturor când au văzut cu câtă graţie şi cât de precaut şi blând călca ursul, iar pacientul s-a arătat mulţumit, plătind „tratamentul” cu făină, mălai sau alte produse din gospodăria lui.

Alaiul pornea mai departe pe uliţă, iar ţiganii strigau pe la porţi: „Primiţi să jucăm ursul?”. „Primim!”,

răspundeau gospodarii cu veselie în glas, socotind că jocul ursului va aduce sănătate şi belşug în gospodăriile lor.

Imediat începea să cânte muzica stridentă, iar ursarii îşi struneau urşii, trăgându-i de lanţul cu belciugul din nas şi rostind cuvinte pe care urşii le înţelegeau. Astfel, de voie şi mai mult de durere, urşii se ridicau în două labe şi începeau să danseze, fără a încurca paşii, în ritmul stabilit de tobă (daulă, daira), când mai repede, când mai lent, aşa cum fuseseră ei dresaţi încă de pe vremea când erau doar pui.

Am însoţit alaiul prin tot satul, umblând desculţ prin colbul uliţelor, iar la asfinţitul soarelui m-am întors acasă plin de praf şi de transpiraţie şi lihnit de foame.

— Unde ai fost, maică? m-a întrebat mama îngrijorată.

— Cu ursul prin sat, i-am răspuns.

— Cât a fost ziulica de mare ai umblat prin praf? Treci de te spală şi hai să mănânci!

M-am spălat, am schimbat maioul şi chiloţii şi am trecut, în sfârşit, la masă.

În timp ce însoţeam alaiul l-am cunoscut pe Maru, un ţigănuş frumos, cu părul creţ şi negru-corb, care zicea că are 14 ani. Când l-am întrebat unde locuieşte, el mi-a spus că au aşezat corturile lângă dereaua noastră şi, dacă vreau, pot să-l vizitez a doua zi. Abia am aşteptat să se facă ziuă, dornic să cunosc şatra, despre care Maru îmi spusese câte ceva, în grabă. Am mâncat de dimineaţă şi i-am spus mamei că vreau să merg la un prieten, fără a-i prezenta numele.

— Du-te, dar să vii la masa de prânz!

— Da, mamă, i-am răspuns cu jumătate de glas.

Când am ajuns aproape de derea am văzut mai multe corturi ţuguiate, acoperite cu nişte foi de cort cârpite cu petece mari de culori diferite; lângă corturi se aflau căruţele, acoperite toate cu coviltire, iar pe izlaz mulţi cai, catâri şi câţiva măgari.

M-am apropiat de şatră şi l-am căutat cu privirea pe Maru; l-am găsit într-un grup gălăgios de băieţi care jucau

un joc de-al lor cu bile de bronz.

— Vino aici! m-a invitat el.

— Ce fel de joc jucaţi voi? l-am întrebat.

— Bila regelui. Vrei şi tu să te joci?

— Nu. Hai să stăm acolo, pe iarbă şi să vorbim! am propus eu şi ne-am aşezat în spatele unui cort.

Lângă noi s-au mai aşezat alţi doi băieţi cam de vârsta mea, care nu prea ştiau româneşte, numai Maru vorbea mai bine; am aflat de la el că unul se numea Biţu, iar celălalt Ron.

Ne-am împrietenit repede, încât peste vreo oră am intrat toţi patru în cortul familiei lui Maru, unde ne-am jucat şi ne-am luptat, încât a trebuit să intervină mama acestuia, alertată că-i scoatem fulgii din perne şi din saltele (pilotă) şi să ne dea afară din cort. Ne-am aşezat din nou pe iarbă şi am început să discutăm.

Afară, soarele de iulie ajuns la zenit ne frigea pielea. Tot văzduhul era fierbinte, vâscos şi apăsător şi parcă încremenise de tot; caii şatrei, mulţi la număr, tineri sau bătrâni, graşi sau costelivi, dădeau din capete şi din cozi de căldură şi de muşte; unii se strânseseră grămadă şi îşi ţineau capetele unul pe trupul celuilalt.

— Unde este casa voastră? l-am întrebat pe Maru.

— La Gătaia, aproape de Iugoslavia.

— De ce plecaţi voi de acasă? am fost curios să aflu.

— Ca să lucrăm şi să câştigăm mâncare pentru noi. La noi, bărbaţii repară căldări de aramă, prelucrează aurul sau fierul, iar femeile spoiesc cazanele, tingirile din fier, altele pleacă la ghicit în cărţi sau în ghioc.

— Dar cei care pleacă cu urşii?

— A, ursarii? Nu sunt decât două familii care au urşi, restul se ocupă cu ce ţi-am spus mai înainte.

Parcă ne-a auzit că vorbim de el, că ursul cel mare, care era legat la o căruţă de lângă cort, a mormăit tare îndurerat şi s-a ridicat în două picioare, strigând: „Mor! Mor!”, semn că nu mai putea suporta robia şi căldura care îl cotropeau. Moş Martin era imens şi m-a cutremurat imaginea şi forţa lui. Şi totuşi, privindu-l am constatat că

acest colos avea ochii blânzi, ca de copil, deşi nu înceta să-şi strige dorul de libertate cu cuvintele pe care numai el le ştia.

— Îi este cald, a spus Maru.

— Cum sunt dresaţi urşii? îl întreb.

— Nu prea ştiu. Dar am auzit că sunt prinşi în pădure când sunt pui, li se pune căpăstru şi belciug în nas, apoi sunt învăţaţi să joace pe o tablă care a stat o vreme în jar. Mai târziu îl învaţă să joace după muzică, alături de alt urs mai mare care ştie tot ce trebuie.

— Da şi dansează de nevoie, de bătaie... spun eu încet.

— Uneori îi bate ursarul când refuză să joace.

Peste mai mulţi ani de zile am citit undeva, probabil în „Magazinul Istoric", că ursul aflat în libertate, în mediul lui din pădure, nu dansează decât în perioada împerecherii (de „nuntire") şi o face în faţa femelei râvnite şi a rivalilor lui. Masculii nu se bat între ei pentru femele deoarece va câştiga graţiile femelei cel care face cele mai frumoase tumbe şi dansuri. Nu se pot bucura de libertate şi de frumuseţea acestui ritual, urşii care sunt prinşi şi puşi în lanţuri, obligaţi să suporte robia, cu belciuge în nas, târâţi prin târguri şi sate, ori prin circuri, unde sunt puşi să poarte şalvari, patine, să călărească pe biciclete şi să facă giumbuşlucuri.

...Am plecat acasă înainte de a se însera, cu promisiunea că voi reveni la corturi în ziua următoare. Şi m-am ţinut de cuvânt aproape două săptămâni de zile cât au rămas ţiganii la derea.

— De ce n-ai venit la masa de prânz? m-a întrebat mama.

— Am fost la şatra de ţigani. Am văzut urşii şi caii şi corturile lor.

— Să nu-mi aduci păduchi sau râie de pe la ei! Ia treci tu şi fa baie în butoiul de la fântână că îţi aduc alte rufe!

M-am executat repede, mulţumit că am scăpat doar cu atât. În butoi făceam baie mai des, atât eu cât şi fratele

meu Florică şi ne bucuram că apa era caldă din pricina soarelui dogoritor.

Noaptea am adormit târziu, tot gândindu-mă la ţigani şi la urşi. Afară s-a auzit gâgâitul unui cârd de gâşte care tăiau cristalul nopţii în zbor, singurele păsări care făceau acest lucru la ora aceea. Cu mintea mea de atunci nu-mi puteam explica tot ce văzusem şi auzisem, dar acum ştiu că taina lumii se află în Univers, care se sprijină pe adevăr, dreptate şi libertate.

Maru îmi povestise că bătrânii lor susţin că omul este frate cu ursul, sub a cărui blană se ascunde un trup la fel ca al omului şi că ursul mănâncă şi bea tot ce mănâncă şi bea omul. „Nu cred!” am încercat eu atunci să-l contrazic: „Aşa este. Indienii, care sunt mult mai vechi, cred acelaşi lucru. Sunt multe pe care nu le ştim”, a spus Maru.

„Poate are dreptate Maru” au fost ultimele mele gânduri cu care am adormit. A doua zi am înfulecat ceva în grabă şi am zbughit-o la derea, fără să-i mai spun mamei, gândindu-mă că va bănui ea unde am dispărut.

Când am ajuns la corturi era linişte, iar doi ţigani mai maturi adăpau caii care erau înhămaţi la o căruţă, pregătindu-se de plecare. Maru şi cu Biţu dormeau, din care cauză a trebuit să aştept pe iarbă afară şi să privesc caii, catârii şi câţiva câini care se tot hârjoneau lângă un cort.

Ţiganii sunt, aproape toţi, bruneţi, unii au părul creţ, semănând cu negrii din Africa; printre ei am văzut şi unii cu părul bălai şi ochii albaştri, probabil „copiii pe care i-au furat ţiganii de la alte naţii”, cum spunea mama.

Am constatat că ei erau tot timpul în vacanţă – cea a analfabetismului şi mizeriei – niciunul nu ştia carte, dar nici nu se gândeau să meargă la şcoală, singura lor învăţătură era dobândită din viaţa de zi cu zi din cadrul comunităţii lor restrânse. Pe ei nu-i interesa ziua de mâine, de asta se preocupa Bulibaşa – un bărbat de vreo 45 – 50 de ani, cu barbă şi mustăţi mari ca două vrăbii, îmbrăcat în pantaloni roşii, cu cizme şi o vestă neagră care era îmbrăcată peste cămaşa lui galbenă. În jurul lui roiau o

liotă de neveste tinere, unele gravide, toate având salbă la gât şi bani în plete. La ei şi bărbaţii purtau plete lungi unse cu o unsoare care le năclăia, precum şi nişte bărbi încâlcite; aveau nişte ochi rotunzi şi neobişnuit de negri, vioi şi vicleni.

Când Maru şedea în faţa mea şi-l priveam, în ochii lui mari citeam, în acelaşi timp, bucuria, tristeţea, spaima şi deznădejdea, precum şi unele momente în care încerca să-şi ascundă inima.

La unii ţigani mai în vârstă privirea semăna cu cea a fiarelor sălbatice; deşi se sfiesc, mulţi dintre ei sunt cutezători în fapte şi tare vicleni când se află la furat în diferite locuri. Solidari între ei din fire, ţiganii se ajută în caz de nevoie şi ştiu să-şi păstreze tainele în afaceri compromiţătoare.

Un lucru curios pe care l-am aflat de la ei: nu-i înspăimântă apropierea morţii, dar se tem să atingă cadavrul altuia şi sunt superstiţioşi când în cale le iese iepurele. Maru nu ştia sigur din ce neam se trag ţiganii, dar majoritatea orientaliştilor (cei care au studiat aceste etnii) susţin că ţiganii sunt originari din India, vorbesc limba romani, având un mare număr de dialecte. Aproape toţi învaţă limba ţărilor prin care peregrinează sau chiar se stabilesc, dar între ei se folosesc de propria limbă (idiom) pentru a nu fi înţeleşi de străini.

I-am văzut adesea la treabă în faţa corturilor lor lucrând diferite materiale din metal galben tot felul de bijuterii, numai cu ciocanul, dăltiţa şi alte scule micuţe; unii sunt meşteri pricepuţi.

Cu acest prilej am constatat că pe ei nu-i interesează de existenţa altora, fiind preocupaţi de muzica şi viaţa lor. Ei trăiesc aşa cum trăieşte natura, neavând nevoie de alte condiţii decât cele pe care aceasta le oferă: aer, soare, ploi, iarbă şi viaţa lor nomadă, care are la bază o serie de legi proprii, nescrise, la învăţarea, aplicarea şi respectarea cărora veghează Bulibaşa, cel cu vesta neagră, pantaloni roşii şi mustăţile stufoase ca doi porumbei. Ei îi şi căsătorea la vârste fragede.

Pe atunci mi se părea destul de curios să-i văd trăind aproape o jumătate de an în acele corturi cu petice multicolore, copiii în pielea goală alergând prin noroaie sau alţii îmbrăcaţi în zdrenţe, dar ei se simţeau bine în mediul lor.

Ţigăncile îmbrăcate în rochii multicolore, predominând roşu şi galben, unele şi în şalvari, umblau prin sat cu o traistă mare pe umăr, cerşind sau luând obiecte din metal de la gospodine pentru a le spoi (cu un strat de cositor), dar de cele mai multe ori ghicind în cărţi sau în ghioc femeilor şi fetelor dornice să-şi afle viitorul; unele se orientau prin camere ori prin curte să dibuiască obiecte pe care să le fure.

De aceea, de câte ori soseau ţiganii în sat, gospodarii se anunţau ca să-şi închidă bine porţile pentru a se feri de furturi. Am văzut cum arăta un ghioc: parcă era un trofeu smuls din adâncurile mării, ca o căsuţă de melc, din marmură albă lustruită pe dinafară, având căptuşeala trandafirie a căuşului. Cu această bijuterie plecau ţigăncile prin sat şi, cu descântece numai de ele ştiute luau minţile fetelor credule; la descântece scoteau din fundul traistei labe de broască pentru a statornici inimile schimbătoare sau praf de piatră magnetică (magnetită) pentru a le face pe femei iubite de bărbaţi, etc.

Deşi ţigăncile arătau jalnic, cu părul lor năclăit de unsoare amestecată cu praf şi rochiile slinoase mirosind a cort, fum şi mizerie, pletele lor erau împletite în cozi dimpreună cu bani de aur pe care le purtau ca pe podoabe scumpe. Cu toate acestea, pentru că unele dintre ele stăpâneau arta vrăjitoriei, se credeau superioare oamenilor de rând.

Şi astăzi se mai aude expresia: „Ea e profesoară, intilictuală, cum era s-o păcălesc eu care n-am carte?” deşi se spune că este foarte greu să măsori adâncimea inculturii lor. Cert este că au agilitate şi fură tot ce ating, de unde avertismentul: „Să nu-i primeşti în curte”.

Ţiganii au caractere diferite de ale noastre, după cum au şi o concepţie diferită despre lume şi viaţă, aşa cum am

văzut mai sus. Sunt leneşi, dispreţuiesc munca în general (şi agricultura în special), au un puternic simţ al libertăţii, care merge până la anarhie, un deosebit simţ al ritmurilor muzicale, cu care adesea îşi însoţesc gesturile. Majoritatea lor umblă murdari, neîngrijiţi şi dau dovadă de necinste, din care cauză încalcă cu uşurinţă legile, devenind infractori.

Dar să revin la şatra de la derea. Conform unor legi nescrise, dar sacre, nişte obiceiuri strămoşeşti care dăinuie de milenii, fetele de ţigani nu aveau voie să se îndrăgostească de bărbaţi din alt neam, sub pedepse aspre, mergând până la moarte. Părinţii lor le vindeau altor familii – pentru băieţii acestora din urmă – de când aveau vârsta de 6 – 8 ani, iar pe la 12 – 13 ani făceau nuntă şi se căsătoreau. Ţigăncile erau credincioase bărbaţilor lor.

Am văzut în şatră ţigănci tinere, unele chiar frumoase, dar una mi-a plăcut în mod deosebit. Avea ochii albaştri, o piele arămie şi netedă, faţa rumenă, buzele pline, frumos arcuite şi întredeschise, lăsând să se vadă nişte dinţi albi, strălucitori, plantaţi într-o ordine desăvârşită; părul ei negru corb avea reflexe de albastru intens.

— Îţi place? m-a întrebat Maru care mi-a observat direcţia privirii.

— Da, e foarte frumoasă.

— Pentru ea se ceartă destul de des bărbaţii tineri dar ea este vândută de la opt ani altuia care a plecat cu căruţa acasă acum câteva zile. Dar şi ei îi place: de câte ori se ceartă băieţii, ea stă în cort şi râde de ei. Aşa sunt femeile, ca pisicile care nu vin atunci când le chemi, numai când vor ele se apropie nechemate şi te mângâie cu blana lor, frecându-se de picioarele tale.

Seara, când am ajuns acasă, i-am povestit lui Florică tot ce am văzut la ţigani, inclusiv despre urşi.

— Aş vrea să văd şi eu urşii, dar trebuie să mă duc cu mieii la iarbă.

— Ştii cum facem? De dimineaţă îi spunem mamei că, fiind duminică, să te lase acasă, iar pentru miei să mergem

amândoi pe izlaz să adunăm un sac cu iarbă. Le dăm să mănânce, iar când se aude toba şi trompeta, mergem şi noi acolo unde va fi ursul.

Aşa am făcut, am dus un sac plin cu iarbă fragedă pe care am pus-o în ţarcul mieilor, umplând ieslea, apoi am dispărut pe uliţă, dibuind destul de repede locul unde se juca ursul. Toată ziua am însoţit alaiul prin sat, iar spre seară ne-am întors acasă amândoi, plini de praf până la genunchi şi lihniţi de foame, dar mulţumiţi de cele ce văzuserăm.

Erau multe ţigănci bătrâne şi tinere care luau parte la „alaiul" format adhoc pe uliţe, iar când se juca ursul, cele tinere jucau paparuda pentru a câştiga ceva de la gospodarul în curtea căruia se intra, pe când cele în vârstă incitau băieţii şi fetele cu expresii ca: „Dă la baba zece lei, să ghicească baba norocul tău! Să-ţi ghicesc dă dragoste, dă cununie, dă dăsfăcut, dă aflat tot ce vrei. Hai că nu e mult!"

Soarele dogorea tare, dar la umbra pomilor era ceva mai răcoare. Cu toate acestea, ţărâna de pe uliţă rămânea fierbinte, văzduhul vâscos şi încremenit; nicio adiere de vânt nu mişca coroanele pomilor.

În zilele următoare m-am prezentat din nou la corturi. Lângă derea câţiva băieţi ai ţiganilor se jucau cu cei şase măgari ai şatrei, călărindu-i pe rând.

— Vino şi tu să călăreşti! m-a invitat Maru.

— Mi-e frică! Eu n-am călărit decât pe cal.

— Hai că nu este greu, te ajut eu!

Ne-am apropiat de un măgar şarg (de culoare bej) şi Maru l-a ţinut de cap până când am urcat eu. Am pornit cu el la trap, dar un ţigan tânăr l-a lovit cu biciul sub burtă şi m-am pomenit zburând prin aer. Nu m-am oprit decât într-o groapă plină cu apă, înfipt în noroi precum o săgeată. De acolo m-a scos cel care lovise măgarul cu biciul.

M-am spălat de noroi, apoi am aşteptat o vreme ca să mi se usuce hainele, după care am plecat acasă.

Măgarul este un animal puţin pretenţios, dar destul de util în gospodăria omului; nu mănâncă mult şi nu are

nevoie de un adăpost special. Am văzut prin 1957 în oraşul Călăraşi, un măgar care trăgea o cotigă în care stăpânul lui aducea ziarele şi corespondenţa de la gară până la Poşta locală. După ce a murit stăpânul lui, măgarul a continuat să care ziarele, cunoscându-şi bine îndatoririle şi era văzut păscând prin parc sau pe vreun teren viran, unde se hrănea cu scaieţi, alteori cu ziare, ducând după el cotiga la care era înhămat, iar la ora când ştia că vine trenul, era mereu prezent la uşa gării. Nimeni nu ştie ce s-a mai întâmplat cu el, poate a dispărut când i-a venit vremea să moară.

Măgarii sunt bătuţi adesea de stăpânii lor care-i încarcă cu poveri mai mari decât pot duce. Se zice că şi tobele se fac din piele de măgar, deoarece el simte cel mai bine primejdia, datorită perioadei în care au fost bătuţi. Importanţa măgarului a fost destul de mare în epocile trecute. Chiar şi Şeherezada a fost dusă la crudul ei stăpân – sultanul – tot călare pe un măgar.

Trântitura primită de la măgar nu m-a determinat să mă îndepărtez de şatră, astfel că, în zilele următoare mă aflam din nou la corturi în compania prietenilor mei Maru, Biţu şi Ron, povestind fiecare ceva din cele ştiute.

Dintr-un cort a ieşit o ţigancă în vârstă, cu părul alb, legată cu o basma pe cap şi cu un copil în braţe, pe care-l ţinea sus, deasupra capului ei. Copilul ţipa, iar baba a spus ceva tare, pe ţigăneşte.

— Ce a spus bătrâna? l-am întrebat pe Maru.

Acesta a râs, m-a privit hoţeşte, apoi a tradus:

— Maran a născut un băiat frumos! Aduceţi repede apă rece să-l călim!

— În apă rece? Nu caldă? La noi copiii nou-născuţi nu se spală în prima zi pentru a nu răci la plămâni.

— La noi aşa este legea: după ce i se leagă buricul, copilul e băgat în apă rece, iar dacă se naşte iama, este băgat în zăpadă. Na răcit niciunul până acum.

Între timp, un ţigan mai tânăr a adus o găleată plină cu apă pe care a turnat-o într-un cazan mare, iar bătrâna l-a scufundat în apă, urându-i: „Căleşte-te şi oţeleşte-te,

băiete, să creşti voinic şi să fii norocos în viaţă!”. A intrat, apoi, cu el în cort. Copilul care ţipase tare până atunci, a tăcut brusc.

— Ce s-a întâmplat? De ce a tăcut atât de repede?

— Nu s-a întâmplat nimic, îmi răspunde Maru liniştit. Acum suge, iar cu ţâţa-n gură nu poate plânge.

— Când am fost în sat am văzut că toate fetele voastre ştiu să joace paparuda şi ştiu să ghicească în cărţi sau în ghioc. De unde ştiu ele toate astea?

— Învaţă de mici de la cele bătrâne, care ştiu toate secretele, dar asta se întâmplă abia atunci când cele bătrâne nu mai pot pleca să ghicească din cauza vârstei sau a vreunei boli, până atunci păstrează taina.

— Ţie ţi-a ghicit cineva până cum?

— Nu. La noi nimeni nu trebuie să-şi cunoască viitorul. Se zice că e pericol de moarte.

L-am privit curios şi mi-am rumegat ideile în gând. „Curioasă rasă de oameni” mi-am zis, nereuşind să pătrund mai mult în secretele vieţii lor.

Deodată s-au auzit nişte ţipete stridente care veneau de la un cort aflat ceva mai departe de locul unde şedeam noi pe iarbă. Ne-am apropiat şi noi de locul cu pricina şi am văzut un grup de femei, din care două se trăgeau de păr şi ţipau; celelalte încercau să le despartă, dar ţipau şi mai tare, amplificând vacarmul. Au apărut şi bărbaţii, iar totul s-a transformat într-o încăierare din care nu puteai desluşi nimic. Un ţigan a lovit o femeie cu pumnul, iar aceasta a pus mâna pe un copil în vârstă de un an dau doi ce se afla în apropiere, cu care a început să lovească în cel ce o agresase; luase copilul de picioare şi lovea cu el întocmai ca eu o ghioagă. M-am speriat şi am fugit acasă, revenind la şatră abia peste o săptămână. Când am întrebat ce s-a întâmplat cu copilul, dacă a păţit ceva, Maru mi-a răspuns detaşat:

— A murit. Îi curgea sânge pe nas şi pe gură şi avea ruptă şira spinării. L-au îngropat a doua zi de dimineaţă.

— La noi aşa aste când se bat, răspunde Biţu.

— Nu le pare rău de copilul mort?

— Nu, face altul în locul lui, răspunde Biţu râzând.

Nici astăzi nu-mi pot explica de ce am ajuns să mă împrietenesc cu aceşti copii de ţigani. Poate pentru că au ei un mod de viaţă inedit care mi-a captat atât de tare interesul de a-i cunoaşte, poate pentru urşii lor care mă atrăgeau sau pur şi simplu copilăria cu obiceiurile ei simple, comune, care determină relaţii şi atracţii între sufletele curate şi inocente.

Şatra a venit la noi în sat câţiva ani la rând, dar în fiecare an era altfel. De câte ori părăseau satul pentru a merge acasă la ei, mă cuprindea o tristeţe profundă că mă despărţeam de prietenii mei tuciurii. Îi urmăream de departe cum îşi strângeau corturile şi tot calabalâcul pe care îl aşezau în căruţele lor cu coviltir, câinii îi legau sub căruţe, iar urşii în cuştile lor fixate în partea din spate a acestora. Tinerii adăpau în grabă caii, catârii „măgarii, iar la un semn al lui Bulibaşa, aflat în prima căruţă, coloana se punea în mişcare. Îi petreceam cu privirea până când se pierdeau printre lanurile de porumb şi floarea soarelui, urmând drumul care-i scotea la şoseaua naţională.

Vara mi-am petrecut-o mergând cu caii la păscut pe câmpurile de pe care fuseseră recoltate cerealele şi era suficientă iarbă. Pe atunci nu se foloseau substanţe erbicide, iar pirul şi celelalte plante creşteau şi se dezvoltau la umbra cerealelor păioase, rămânând verzi.

Victor împlinise doi ani şi se făcuse un armăsar de toată isprava; era înalt, gras şi cu un păr negru, lucios, reflectând razele soarelui de vară ca dintr-o oglindă.

Mergeam călare pe Mişu şi-i priveam de sus spatele frumos, care mă tenta să-l călăresc, dar mă temeam. Citisem într-o carte că sunt periculoşi caii neînvăţaţi la călărie şi la ham; acolo era vorba de caii sălbatici, încă neîmblânziţi, dar Victor era aşa de blând şi de prietenos…

Într-o zi, stând culcat pe iarbă, în timp ce caii păşteau (începusem să-l împiedic cu sfoară şi pe Victor), m-am tot gândit cum să procedez ca să încerc să-l încalec pe Victor şi am ajuns la concluzia că cel mai sigur ar fi să-l încadrez între Mişu şi Puiu, iar pe drum să mă urc pe el.

Riscul era mare, dar eu trebuia să încerc, altfel nu puteam să aflu cum se va comporta.

Pe drumul spre casă, m-am sprijinit cu mâna pe el, din ce în ce mai apăsat, apoi am trecut cu totul călare pe spatele lui moale, tremurând de teamă că va încerca să fugă sau să mă azvârle. Spre surprinderea mea, Victor a continuat să meargă la pas, fără a se sinchisi de cele aproape 35 kg. Pe care le aveam eu pe atunci. L-am mângâiat pe gât, mulţumindu-i că m-a acceptat şi l-am călărit până în apropierea casei noastre, când a trebuit să trec pe Mişu, pentru a nu mă vede tata şi să mă certe.

Am repetat procedeul mai multe zile la rând, iar când am constatat că mă pot urca pe spatele lui şi de pe sol, Victor primindu-mă cu blândeţe, am încetat să-l păcălesc şi l-am legat la marginea din partea stângă, lângă Mişu, încălecând numai pe el.

Prin luna august, către sfârşit, tata mi-a spus să-l las acasă pe Puiu că are treabă cu el, iar seara când m-am întors din câmp, nu l-am mai găsit.

— Nu s-a întors tata? am întrebat eu.

— De unde să se întoarcă? mi-a răspuns mama curioasă, tot cu o întrebare.

— Păi, lipseşte Puiu şi tata mi-a spus că are treabă cu el. Bănuiam că este plecat undeva.

— Tata este în grădină, iar pe Puiu l-am dat unui tătar din Straja, unul Ipadula.

— De ce i l-aţi dat? am întrebat-o cu părere de rău.

— Pentru că era bătrân şi tata n-a vrut să-l mai chinuie în continuare. Nu mai avea putere şi slăbea mereu.

— Dacă e aşa, turcul ce face cu el?

— Îl taie, îi ia pielea, iar carnea o mănâncă, a spus mama încet, parcă vrând să pună frână cuvintelor, în timp ce îmi urmărea reacţiile.

Din curte se apropia tata, care m-a privit râzând.

— Ia să-mi spui tu cum ai reuşit să-l înveţi la călărie pe

Victor!

Puţin surprins şi fâstâcit la început, văzând că nu

este supărat pentru acest fapt, am căpătat curaj şi i-am povestit toată „istoria”.

— De mâine îl punem să tragă la căruţă în locul lui Puiu. A crescut şi s-a odihnit destul.

— Tată, de ce l-ai dat pe Puiu să-l omoare turcul?

— Ei, Puiu era bătrân, iar războiul i-a luat toată vlaga. Cred că a răbdat prea mult de foame pe front, iar când a fost hrănit, poate în mers, nu i-au mai scos zăbalele din gură, încât şi-a pierdut câţiva dinţi; nu se mai putea hrăni cum se cuvine şi n-am vrut să-l văd murind la mine în curte.

Explicaţia lui a fost destul de corectă, încât am înţeles că a procedat bine. Totuşi îmi era milă de cal.

În septembrie, când a început şcoala, a intrat şi fratele meu, Florică, în clasa întâi, dar ei n-au mai scris pe tăbliţe de ardezie, ci direct pe caiete cu creionul. Făceam lecţiile împreună şi-l ajutam să „deseneze” literele, mai târziu să scrie cuvinte, precum şi cele patru operaţii aritmetice, uşurând, pe cât posibil, munca tatălui care ne controla lecţiile.

Dacă în prezenţa mea Florică citea lecţia fără greşeli, când venea tata în cameră şi îl punea să citească, începea să se bâlbâie şi făcea greşeli. Odată, citind lecţia de la litera „N”, a încurcat cuvintele „nuc” cu „cuc”, iar tata l-a pălmuit, spunând că este neatent şi aşa face şi la şcoală.

În vacanţa de Crăciun şi Anul Nou ne-am pregătit amândoi pentru colinde cum n-o făcuserăm niciodată. A fost prima dată când ni s-a dat voie să mergem cu Moş Ajunul, cu steaua şi cu sorcova; dar cel mai frumos a fost cu Pluguşorul de Anul Nou pentru care învăţasem tot pluguşorul din carte şi altul de la alţi copii, iar buhaiul nostru era făcut dintr-o putinică cu piele de ied şi o şuviţă de păr lung, smuls din coada lui Victor. Biciul mi-l făcuse tata din fire de aţă de Manilla, împletite în opt, iar la capăt avea o sfoară care se despletea şi pocnea atât de tare, încât sculam din somn toţi câinii de pe uliţă care se porneau să latre ca atunci când intrau lupii în sat.

În primii ani eu trăgeam buhaiul şi spuneam

pluguşorul la fereastra gospodarului, iar Florică pocnea din bici, striga „Aho, Aho! Mânaţi, măi, hăi, hăi!” şi suna din clopot (avea două clopoţele, din care unul cu sunetul subţire pe care îl numeam „acioaie”). Când a învăţat şi el să spună tot pluguşorul, am inversat rolurile.

Pe timpul iernii, noaptea cobora repede în sat, de aceea plecam la colindat de cum se însera şi ne întorceam înainte de miezul nopţii. N-o tăceam pentru bani, ci pentru plăcerea de a colinda şi de a anunţa tuturor că intrăm într-un nou an de viaţă pe care-l doream să fie mai bun, mai bogat şi să fim mai fericiţi.

Zăpezile erau mari, dar noi înotam nepăsători prin nămeţi, ajungând la casele oamenilor, multe dintre ele adormite în întunericul nopţii. Nu era lumină electrică în sat, dar linţoliul de zăpadă care acoperea uliţele, grădinile şi câmpiile, îndulcea întunericul, încât ne puteam orienta cu uşurinţă.

Ce frumoase erau iernile pe la noi, mai ales în zilele când ningea liniştit, cu fulgi mari cât florile de garoafe care cădeau perpendicular pe sol! Atunci încingeam câte o sfântă şi caldă bătaie cu bulgări de zăpadă, care ne făcea să ne îngheţe nasul şi mâinile, dar trezea copiii din noi, scâncind de bucurie şi durere. Fericirea ne umplea inimile când ne tăvăleam prin zăpada afânată care avea darul de a ne şterge colbul suferinţei de pe pleoape.

M-aş bate şi acum cu zăpadă ca să pot şterge din memorie viaţa grea pe care am dus-o, dar vremurile şi oamenii de atunci s-au dus, iar sufletul, ca să mai poată reface totul, are nevoie de condiţii optime sau asemenea celor de mult trecute.

De asemenea, nu pot uita frumuseţea cu care debuta primăvara în sat: când razele calde ale soarelui topeau zăpada, pe uliţele în pantă se formau zăpoare, iar noi, copiii ne descălţam, ne suflecam pantalonii mai sus de genunchi şi porneam pe firul râului învârtejat, călcând cu picioarele prin apa rece şi prin lutul moale ca untul, care ni se strecura printre degetele picioarelor, colorându-ne pielea în roşu şi negru, de parcă purtam cizme. Ne

întorceam acasă obosiţi, murdari de noroi, dar plini de o moleşeală dulce-acrişoară care, după ce ne spălam, ne inducea o stare de somn, determinându-ne să ne culcăm fără a mai mânca de cină.

Nopţile erau, însă, destul de reci şi apa îngheţa bocnă, un alt motiv de bucurie pentru noi ca să ne dăm pe gheaţă.

Într-o dimineaţă ne-am trezit strigaţi la poartă de colegii mei de clasă Vasile Piţigoi şi Ion Lungu, căruia toţi îi spuneau Nelă.

— Bă, mergi la derea? zice Nelă.

— Hai, mă, la gheaţă! mă îndeamnă Vasile. Ce faci acasă, că e duminică?

— Staţi puţin să mă îmbrac şi merg.

Florică, auzind unde am plănuit să plec, s-a agăţat de mine să-l iau şi pe el. Ce era să fac? L-am luat.

De crăciun, tata ne cumpărase la amândoi ghete noi şi Gogu Tractor, croitorul care locuia în vecini, ne-a făcut nişte costume de haine la fel ca la bărbaţii adevăraţi. Ghetele mele erau fine şi pe talpă erau prevăzute cu ţinte metalice de care eram mândru nevoie mare. Cum eram noi aşa îmbrăcaţi de sărbătoare, ne-am ataşat repede grupului şi am pornit-o spre derea. Gheaţa care se formase noapte începea imediat din dreptul gardului bunicii Lisaveta şi se termina la gropile de lângă derea, pline şi ele cu apă îngheţată. Mi-am luat avânt şi am pornit la vale, alunecând pe gheaţă, în timp ce strigam de bucurie ca o hoardă de tătari. Joaca noastră a durat până după-amiază, fără să ne dăm seama că soarele care dogorise toată ziua subţiase destul de mult stratul de gheaţă. Asta şi pentru că eram noi absorbiţi de fericirea pe care neo dădea zborul şi plutirea pe luciul gheţii.

Tot urcând dealul şi coborând pe gheaţă, beţia vitezei ne-a făcut să nu sesizăm că am ajuns pe marginea gropilor pline cu apa îngheţată, în care am căzut, unul după altul, sporind greutatea care a făcut ca pojghiţa de gheaţă să cedeze şi să ajungem în apă până aproape la gât. Am reuşit să ieşim din baltă, dar cu hainele îmbibate de apă. Afară

era frig şi nu îndrăzneam să mergem acasă în halul în care eram. Spre seară hainele îngheţaseră pe noi, parcă erau de tablă. Am pornit încet spre casă.

— Nu mai pot de frig. Cred că am să mor, spune Florică.

— N-ai nimic! îi răspund eu, supărat de ceea ce păţiserăm amândoi. Nu mori şi nici nu rămâi beteag dintr-o nimic toată. Iarba rea nu piere cu una, cu două, am adăugat cu glasul tremurat de dârdâială, care mă cuprinsese şi pe mine.

Tata nu era acasă când am ajuns noi, iar biata mama, în loc să ne bată pentru o astfel de ispravă, s-a mulţumit să ne certe şi nea oblojit imediat cu tot felul de cataplasme cu ovăz, cu frunze de ceapă uscate, cu ceaiuri în amestec şi ne-a pus peste plapumă şi câteva pături.

Când a venit tata şi a aflat de năzbâtiile noastre, nici n-a vrut să ne vadă, dar a dat o „sentinţă”, pe cât de usturătoare, pe atât de grea şi umilitoare:

— le ei izmenele şi toate hainele şi n-au voie să iasă din casă până joi!

— Dar ce vor face cu şcoala? întreabă mama.

— Asta voi vedea eu, dar pedeapsa rămâne pedeapsă! a hotărât tata, care era neînduplecat în astfel de cazuri.

Ce era să facem? Am primit pedeapsa şi ne-am conformat, mulţumindu-ne cu mâncarea care ni se aducea în cameră.

— Bine că am scăpat de bătaie, a spus Florică.

— Aşa este, dar să stai închis în cameră atâtea zile?! Ce vor spOune colegii noştri de la şcoală?

Când eram mai mici şi făceam năzbâtii, tata ne mai atingea la fund cu câte o palmă sau cu o nuia, după care ne pedepsea cu aceeaşi pedeapsă: „Ia-le izmenele, nevastă şi să stea trei zile la „carceră”! adică închişi în cameră”.

Îmi aduc aminte că odată i-am defectat ceasul lui de buzunar marca „Omega” care era agăţat cu zalele într-un cui din camera lor. Curios să aflu ce este înăuntru de-i pune în mişcare cele două limbi, am luat un cuţit şi i-am desfăcut capacul din spate, apoi am pus vârful cuţitului pe

arc, apoi pe rotiţele ce se mişcau zglobii, până când ceasul n-a mai mers. Atunci am luat bătaie eu şi Florică, deşi el nu avea decât vine de a privi ce făceam eu, dar pedeapsa cu „Ia-le izmenele!” am primit-o.

Dacă pe atunci o acceptam mai uşor, de când eram elev la şcoală aveam oarecare pretenţie la respect, iar pedepsele mă făceau să mă simt umilit.

Încercam să ne ocupăm timpul citind poveşti sau citindu-i lui Florică din cartea mea de citire câte un fragment pe care îl aveam dat spre învăţătură.

Şi astăzi simt mirosul inconfundabil al gutuilor cu care, în anii copilăriei mele, erau împodobite ferestrele de acasă. Mama le dădea multiple întrebuinţări: de la plăcinte, gemuri, dulceţuri, mâncare de gutui, până la leacuri cu care trata tot felul de suferinţe, ca bronşite, boli de ficat, insomnie, degerături, hemoroizi şi până la diferite creme pentru îngrijirea tenului. Poate tocmai pentru valoarea lor, gutuile din Grădina Hesperidelor erau numite de către antici „mere de aur” şi erau păzite de un dragon fioros. Despre frumuseţea gutuii, dar şi despre virtuţile ei terapeutice, vorbea cu încântare şi istoricul roman Pliniu cel Bătrân, în timp ce marele Hipocrat le recomanda ca remedii împotriva febrei, diareii şi chiar a hemoragiilor.

Dimineaţa, când sticla ferestrei era îngheţată, mă străduiam să aflu – în zadar – cum se formau acele flori de gheaţă cu desene imitând feriga, palmierul sau diferite forme geometrice, neştiind pe atunci, că apa îngheţată cristalizează; deşi am aflat tot felul de teorii, continuu să mă mir şi astăzi cum de reuşesc aceste flori de gheaţă să imite atât de perfect natura care este atât de complicată.

Mă plictiseam stând degeaba în cameră şi uneori mai şi dormeam ziua, iar noaptea citeam până târziu la lumina lămpii cu gaz (petrol)

Numărul 5, până când pe Florică îl lua somnul şi adormea. Atunci rămâneam doar cu gândurile mele în liniştea profundă a nopţii, ascultând „ceasul casei”. Pot afirma că fiecare casă are ceasul ei, nu ceasul propriu-zis de metal, ci un tic-tac special care se aude venind din

pereţii casei. La început, această constatare m-a speriat. M-am ridicat din pat, am aprins, din nou, lampa şi, deşi ştiam că în cameră nu se afla niciun ceas, am pornit în căutarea lui, dar fără rezultat, deoarece atunci când ajungeam în locul de unde venea ticăitul, acesta se muta în alt loc, iar când mergeam în acel loc, se auzea în altă parte. Am renunţat să mai caut. Am stins lampa să mă culc, dar tic-tacul „ceasului" s-a auzit din nou, cu aceeaşi intensitate. Fiind prea obosit, stresat de căutări şi nedumerit, am adormit. A doua zi, când a venit mama în camera noastră şi ne-a anunţat că tata ne-a „graţiat" şi putem să mergem la şcoală, am întrebat-o:

— Mamă, este posibil ca să aud un ceas noaptea în cameră, deşi aici nu este niciun ceas?

— Da, maică, fiecare casă are ceasul ei. Aşa a lăsat bunul Dumnezeu, dar nimeni n-a văzut acel ceas.

— Tata este acasă? am întrebat precaut.

— Nu. De ce întrebi?

— Aşa, am vrut să ştiu.

— Voi cum vă simţiţi după baia în apa îngheţată?

— Bine.

— Să nu mai faceţi astfel de prostii! Vă puteţi distruge sănătatea pe toată viaţa. Vă puteţi îmbolnăvi de boli de oase sau de plămâni.

La 1 Martie, în sat se sărbătorea „Mărţişorul", adică se împleteau două fire (din aţă sau lână) unul de culoare albă, care însemna puritatea şi celălalt de culoare roşie, semnificând speranţa; fetele purtau mărţişorul la mână sau la gât, ca pe lănţişor, iar băieţii prins pe pieptul hainei. Animalele erau şi ele împodobite cu ciucuri făcuţi din acelaşi material şi culoare, care le erau agăţaţi în cozi sau în frunte pentru a le merge bine. Îmi aduc aminte că ne mândream cu acele mărţişoare şi le purtam o vreme, după care erau prinse în ramurile pomilor.

La fel şi în zilele de Paşti, îmbrăcaţi de sărbătoare, luam de acasă ouă roşii şi ciocneam cu băieţii din sat, iar cel ce pierdea era obligat să dea oul spart câştigătorului. Un băiat dornic să câştige mereu, venise cu un ou tratat la

vârf cu o substanţă obţinută dintr-un amestec de brânză, albuş de ou şi var, care avea darul de a întări mult coaja oului, după care aplicase deasupra vopseaua roşie asemănătoare celei cu care fusese colorat.

În primăvară, toate lucrările din câmp au fost făcute cu Mişu şi Victor. Câtă dreptate avusese bunica Maria: „Zburdă acum, Victoraş, că nu mai ai mult şi vei da şi tu de greu!”

Clipele când zburda liber prin curte şi căuta orice prilej ca să se joace cu noi au trecut; Cornelia, sora mea mai mică, avea doar cinci ani pe atunci şi fugea de el speriată, deşi el căuta joacă. De fapt, ea fugea şi de curcanul din curte, care o alerga de câte ori o vedea îmbrăcată cu rochiţa roşie şi-l necăjea cu expresia: „sâc, că n-ai mărgele roşii ca ale mele!”

Victor crescuse frumos, avea un trup viguros, robust, cu părul lucios şi negru, iar mie mi se părea că rivaliza cu calul pictat şi apoi sculptat de Leonardo da Vinci. Îi simţeam mirosul specific de armăsar tânăr, iar când eram călare pe el aveam sentimentul măreţ că am sub mine un cal grozav. Grandiosul meu armăsar răsufla puternic, legănându-şi crupa lucioasă de culoarea întunericului. Ţinea gâtul încordat şi privea în faţă cu ochii lui mari şi minunaţi pe sub coama bogată care îi cădea peste frunte, pe gât şi până la piept aidoma unei năframe cernite.

Caii noştri erau animale inteligente şi îndeplineau toate cerinţele: erau buni la sanie, la căruţă, la plug, dar şi la călărie. Ei cunoşteau bine câmpul moale, întins şi neted şi nu aveau nevoie de bici sau vreun îndemn special; cum ieşeam cu ei pe poartă, se aşterneau la drum în trap obişnuit, încercând astfel plăcerea încordării şi destinderii.

Îmi plăcea foarte mult să călăresc, mai ales în aerul dimineţii în care se simţea rouă căzută noaptea peste plante, precum şi răsuflarea pământului reavăn laolaltă cu mireasma câmpurilor în floare. Când galopam matinal simţeam aerul cum îmi mângâia obrajii, fruntea, pieptul pe care plutirea mi-l dilata, iar trupul moleşit de somn îmi fremăta. Respiram cu nesaţ aerul tare care îmi vâjâia pe la

urechi şi ascultam răsuflarea sforăită şi sacadată în ritm cu tropotul egal al copitelor cailor. Atunci simţeam că trăiesc cu însufleţire fericirea animalică a tinereţii şi-a puterii încordate care se elibera în acelaşi timp.

De fiecare dată când mă întorceam cu caii acasă, indiferent de unde veneam, Victor necheza uşor de mai multe ori, exprimându-şi astfel bucuria că se întorcea în locul unde crescuse. Cornelia îl întâmpina şi-l mângâia, adresându-i cuvinte pline de tandreţe, făcându-l să fornăie, să se agite, înclinându-şi capul spre pieptul său puternic, ciulind blând din urechi. Amândoi erau fericiţi la amintirea vremurilor când Victor era doar un mânz, iar Cornelia o fetiţă de cinci anişori şi o alerga prin curte dornic de joacă.

— Victor ţine mult la tine, îi spuneam Corneliei.

— Ţine. Pot spune că el este mai tandru decât pot fi mulţi bărbaţi.

…După ce a fost prăşit porumbul şi floarea soarelui, a urmat iar o pauză până la seceratul grâului, timp pe care eu l-am folosit pentru a merge cu caii la păscut; la şcoală învăţam de dimineaţă, după care veneam acasă, îmi făceam repede lecţiile pentru a doua zi şi fugeam cu caii la iarbă până când se însera.

După mai multe zile în care fusesem cu caii în acelaşi loc cu Ion al lui Dumitru Voinea, stabilisem să mă aştepte într-o sâmbătă acasă la ei, unde voi trece eu să plecăm împreună la alt loc de păşunat pe care îl ştia el. Aşa am făcut şi am pornit, el înainte şi eu în urma lui. La un moment dat, când am ajuns pe un drum dintre două mirişti, Ion mi-a făcut semn să pornim în galop şi să ne întrecem. Atât am aşteptat şi am strigat: „Hai, băieţi!”, după care „am dat pinteni”, cu călcâiele, lui Mişu pe care eram călare. Caii au pornit la galop, iar când am ajuns în poziţie paralelă cu Ion, Mişu a călcat într-o groapă de lângă drum, s-a împiedicat şi a căzut, prinzându-şi capul sub el. Pe mine m-a aruncat pe mirişte la câţiva metri de ei, dar n-am păţit nimic. Ion, care văzuse ce s-a întâmplat, s-a oprit şi m-a ajutat să ridic calul (greu a fost până i-am scos capul de sub el), după care s-a ridicat în picioare şi s-

a scuturat de praf.

Am ajuns la locul de păşunat, le-am dat drumul să pască, dar Mişu nu mai era la fel de vioi ca altă dată, şi sforăia mai des pe nas, deşi nu avea nimic în nări.

Seara am urcat pe Victor, iar pe Mişu l-ai legat de căpăstrul acestuia, mergând aproape tot drumul la pas, până când am ajuns acasă. După ce i-am adăpat, i-am legat la căruţă şi le-am adus ovăz verde care fusese cosit cu o zi în urmă. Caii mănâncă aproape în permanenţă.

Duminică a fost zi de odihnă, întrucât luni urma să pornim la seceratul grâului. Deja intrasem şi eu în vacanţa de vară şi ştiam că trebuie să ajut la câmp. Seara m-am dus la ei să văd ce fac. Mişu era transpirat, de parcă izvora apa de sub greabănul şi de sub coama lui răritră, dar mânca fânul verde încet. L-am mângâiat pe cap şi pe gât şi i-am cerut iertare pentru că îi pricinuisem acea durere dintr-o nebunie, o întrecere pe care voisem s-o câştig de care se alesese praful.

Luni am pornit cu toţii la secerat, iar când a fost pusă „în brazdă” secerătoarea, la ea au fost înjugaţi boii, în faţa cărora a fost ataşat atelajul format din Mişui Victor, pe care eram eu călare. Numai două rotaţii a rezistat Mişu, după care a fost înlocuit cu un alt cal al bunicii Lisaveta.

Lăsat liber pe o mirişte de pe care abia recoltaserăm noi orzul în urmă cu o zi, Mişu a păscut până la prânz, apoi s-a culcat (de obicei caii dorm în picioare) şi nu s-a mai ridicat niciodată. Când am făcut pauza de prânz, am luat o găleată cu apă şi am mers la el; a băut puţină, continuând să rupă încet iarba din jurul lui. L-am mângâiat pe cap şi pe gât, rugându-l să mă ierte pentru cele ce ştiam doar noi amândoi şi Ion Voinea, iar ochii lui înceţoşaţi m-au fixat cu o privire plină de reproş şi de recunoştinţă totodată. Am zăbovit lângă el până când am fost strigat să mă pregătesc pentru a porni din nou, dar eu nu mă puteam stăpâni din plâns, deoarece Mişu se lăsase pe partea dreaptă, şi-a întins gâtul, a mai zvâcnit odată convulsiv, ca o eliberare supremă, apoi s-a destins şi a rămas nemişcat. Murise. I-am scos căpăstrul de pe cap şi m-am dus cu el la căruţă,

plângând. Tata, care observase totul, a părut indiferent, a dat ordinele de rigoare şi am pornit.

Seara am terminat de secerat acel lot şi am plecat toţi acasă, urmând ca a doua zi să ne mutăm pe un alt lot de grâu. Abia după două zile am reuşit să merg să-l mai văd pe Mişu. Încălecasem pe Victor şi am dat o fugă până acolo. Hoitul lui fusese devorat de lupi, vulpi şi celelalte animale şi păsări care sălăşluiesc pe câmp, iar pe coastele lui dezgolite stăteau doi şoimi, întocmai ca nişte străjeri care păzesc meterezele unei cetăţi medievale.

Când am vrut să urc călare pe Victor, acesta a nechezat uşor, parcă mi-a înţeles lacrimile şi mi-a înţeles tristeţea. Am pornit cu el în galop peste câmpie, iar aerul curat îmi făcea bine. Simţeam totul ca pe un fel de zbor, de plutire şi viteză, un fel de beţie trează, în care se realiza o contopire între cal, călăreţ şi peisajul înconjurător aflat la vremea înserării, când amurgea încet. L-am oprit la pas şi mă gândeam: „Copiii de ţărani muncesc de la vârste fragede, de aceea copilăria lor se compune din: muncă, joacă, datorie şi plăcere şi ca urmare a credinţei lor, părinţii îşi învaţă copiii să umble desculţi vara, zicând: „Pământul este muma noastră, să-l simţi sub tălpi că este viu. Cât timp eşti copil curat (şi inocent), să simţi aerul, apa şi pământul”.

...Realizam că crescusem. Basmele pe care i le citeam sau i le spuneam lui Florică în serile în care ne ispăşeam pedepsele „în carcera” noastră erau acele imagini pe care le văzusem cu mintea de copil în care îmi făurisem o lume ideală, unde oamenii trăiau paşnic, fericiţi, iubindu-se între ei, o lume în care nimeni nu avea voie să-i ia viaţa celuilalt, putând trăi fiecare până la adânci bătrâneţi, când moartea urma să-i ducă în împărăţia de dincolo de nori.

Trăind în mijlocul naturii, cu plante, animale, oameni şi tot ce mai presupune ea, citind cărţi cu conţinut ce depăşea mult programa şcolară, mi-am dat seama că toate sunt altfel, chiar şi adevărul are altă „culoare”. Eram departe de poveştile cu barza care aducea copiii şi-i lăsa

pe hornul casei. Văzusem cu ochii mei cum fată vaca, oaia, scroafa şi căţeaua, etc. Zâmbeam când mai încerca bunica să ne spună că Dumnezeu face copiii acolo în cer apoi îi trimite oamenilor pe pământ. „Dacă e aşa precum spui, de ce Dumnezeu nu trimite la toţi oamenii copii în mod egal? Sau să le dea mai mulţi celor bogaţi pentru că au cu ce să-i hrănească”, o întrebam eu. „Le dă copii numai oamenilor care au inima bună”, răspundea ea. „Dar Traian Mirea este un om bun şi el nu are niciun copil”, continuam s-o contrazic.

În mintea mea se dezvoltase un adevărat taifun. Voiam să aflu cât mai multe despre om şi natură, voiam să ştiu ce este destinul uman, de ce se nasc şi, apoi, de ce mor oamenii? Dacă la şcoală, printre colegi eram o fire veselă, exuberantă, clocotind de viaţă, firea mea contradictorie se schimba când ajungeam acasă; aici deveneam tăcut, melancolic, sfâşiat de nelinişti şi de întrebări, pentru că acasă aveam timp să gândesc în linişte.

...În acel an care se anunţa iniţial îmbelşugat, s-a produs cea mai cumplită secetă, care a afectat toată ţara. Nu plouase deloc de mai bine de două luni de zile, încât frunzele porumbului se răsuciseră în lanuri, iar fântânile din curţile oamenilor secaseră, îmi aduc bine aminte că mergeam cu căruţa în care aveam trei butoaie pe care le umpleam de la fântâna Drăghicioaei, aflată tocmai în partea de sud a satului şi care avea izvoarele la mare adâncime.

Soarele înţepenise pe cer, pârjolind pomii şi toate zarzavaturile de prin grădinile sătenilor ca şi pe câmp. Deşi dogoarea lui mai scădea după ce se lăsa înserarea, zăpuşeala persista şi pe timpul nopţii, în lipsa unei cât de mici adieri a vântului. Eu şi Florică dormeam într-un pat fixat pe prispa casei, neînveliţi, suportând greu căldura. Ne trezea mama în zori când chema găinile să le dea grăunţe în bătătură şi-mi aduc aminte că aveam peste două sute de păsări: găini, gâşte, raţe, curci, bibilici şi chiar păuni; când se adunau toate, umpleau bătătura şi erau atât

de dese, încât grăunţele rămâneau pe spatele multora, nu mai cădeau pe sol.

După ce se linişteau, plecau toate prin curte, iar la ivirea soarelui torid îşi căutau adăpost la umbra porumbarului, magaziei, grajdului sau sub pomi, unde le vedeam suflând din greu cu ciocurile deschise. Numai cei doi cocoşi – unul bătrân şi altul de anul trecut – ignorând zăpuşeala, se încăierau lângă fântână, având fiecare dintre ei ciocul şi creasta însângerate; Ursei, câinele cu blana de culoarea piersicii, le dădea târcoale nedumerit şi lătra la ei, parcă să-i întărâte şi mai rău, iar ei se înfruntau aprig. Am luat un băţ şi i-am despărţit, trimiţându-l pe fiecare în altă parte.

În fundul grădinii, unde aveam groapa de gunoi, mai multe găini toropite de căldură se „scăldau” într-o grămadă de cenuşă, iar pe lângă şirele de paie se auzea o găină cotcodăcind. Mama, auzind-o şi ea, m-a trimis să văd dacă a făcut ou.

— Du-te, maică şi vezi dacă găseşti ouă prin găurile făcute de găini pe la paie, că nu mai au loc în cuibarele din pod şi din magazie, datorită cloştilor! Şi aşa cred că nu prea ouă din cauza arşiţei care ne-a cuprins.

— Am verificat peste tot, dar n-am găsit decât două ouă, i-am răspuns când m-am întors.

— Pune-le în coşul din odăiţă ca să le controlez dacă au sămânţă!

Afară era înăbuşitor de cald. Pe deasupra câmpiilor şi grădinilor se putea vedea cum se mişcă aerul fierbinte, transparent şi vâscos; numai noaptea era puţin mai răcoare. Din patul de pe prispă vedeam luna ale cărei raze poleiau casele, pomii şi grădinile, încât, cu greu puteai descrie în cuvinte priveliştea fermecată.

Întors de pe câmp, tata îşi manifesta îngrijorarea pentru producţia de porumb a anului respectiv, deoarece boabele semănate în brazdă erau neîncolţite, şedeau ca în hambar, numai bune pentru a fi mâncate de şobolanii de câmp sau de celelalte vieţuitoare de sub pământ.

Toată lumea aştepta, nimeni nu mai făcea nimic.

Căldura era toridă şi începea chiar din zorii zilei. Din când în când se isca câte un vârtej care ridica în aer pulberea ce se îngroşa mereu pe uliţe şi în grădini; lumina zilei scădea tot mai mult, pe măsură ce colbul urca în văzduh, unde răsunau vâjâieli ciudate pe care urechea nu era în stare să le mai desluşească şi înţelege, de parcă veneau din altă lume.

Într-o zi, după astfel de sunete ciudate, când se apropia înserarea, o furtună s-a iscat şi a crescut necontenit, iar deasupra zării au început să apară nişte pete sângerii destul de mari, dând semne de nelinişte celor din sat, speriaţi că ar fi venit sfârşitul lumii. Noaptea, cerul s-a limpezit, iar în zori razele soarelui au adus iar vipia şi teama. De săptămâni, oamenii care se adunau pe la porţi aşa cum erau obişnuiţi, nu discutau decât de secetă:

— Ce ne facem? se tânguiau unii. Dacă nici după acest vânt fierbinte nu vine ploaia, suntem pierduţi.

— Toate recoltele pier. Vom rămâne muritori de foame, îşi manifestau teama şi îngrijorarea alţii.

— Am fost ieri să fac ogorul. Merge plugul ca în cremene, a intervenit altul.

— Va fi mai greu că în primul an de după război, a spus altul, care fusese nevoit să cerşească prin sat porumb că să-şi hrănească familia.

Temerile lor erau justificate, deoarece seceta crease o imagine de apocalipsă. Ardea văzduhul, aerul era fierbinte, se simţea dogoarea şi se vedea în zare o mişcare vălurită şi tremurată, ca în deşert, acel efect de „Fata Morgana”. Era prima dovadă că aerul nu este un vid, ci are o consistenţă materială, ca oricare alt obiect.

Spre miazăzi începuseră să se aglomereze nişte nori, dar arşiţa nu se domolea de loc. Biserica era şi ea îngrijorată, încât preotul Georgescu, însoţit de enoriaşi, ieşise din biserică, purtând icoanele şi făcând rugăciuni, mai ales pentru că unii oameni din sat susţineau că seceta este din cauză că Dumnezeu era mâniat pe sat.

Toată lumea îşi luase nădejdea că va mai ploua, mai ales când au văzut că au secat şi fântânile, care, lipsite de

apă, aveau un aer trist şi sunau a uscat.

La îndemnul femeilor mai în vârstă, fetele din sat se constituiau în grupuri şi făceau „Caloian”, un fel de omuleţ din lut pe care îl împodobeau cu panglici şi cu busuioc, apoi îl aşezau pe o cruce de lemn, plângându-l toate cu vorbe şi rugăciuni pentru ploaie, după care îl aruncau într-o fântână. Caloian este un cuvânt grecesc, iar vorbele spuse nu mi le mai amintesc în totalitate:

„Iane, Iane, Caloiane.
Trimite-ne cheile să deschidem porţile.
Să pornească ploile.
Să crească bucatele!”

Mamele ieşeau şi ele împreună cu copiii, se aşezau în genunchi în bătătură, cu faţa spre răsărit, se rugau şi se închinau, implorându-l pe Dumnezeu să se îndure şi să ierte, să ajute ca să nu piară lumea de pe pământ. Spre seară, când nimeni nu mai spera la nimic, pe cer s-au înmulţit norii, întunecând tot văzduhul, mai întâi spre apus, apoi spre miazăzi, până când s-a făcut întuneric de tot. Brusc s-a oprit vântul, iar din cer a început să curgă o ploaie repezită, însoţită de grindină mare cât bobul de mazăre. Mama a adus toporul şi l-a înfipt în pământ în faţa casei pentru a ne apăra de trăsnete, după cum spune un obicei din bătrâni.

Aproape preţ de un ceas ploaia a venit repezită, dar grindina a încetat după câteva minute de când începuse; ploaia venea curată, stăruind cu o putere deosebită şi păstrându-şi un fel de demnitate în curgerea ei abundentă. Treptat a scăzut în intensitate, transformându-se într-o burniţă – o ploaie măruntă care nu s-a oprit decât după miezul nopţii.

Toată lumea fusese speriată de tunetele şi fulgerele care tăiau cerul în două, precum şi de ploaia densă şi repede ale cărei picături se uneau în şiruri neîntrerupte, ca nişte sfori care încercau să unească cerul cu pământul. Canonada asurzitoare a tunetelor a continuat fără întrerupere, până când s-a potolit furtuna, care făcea să împrăştie ploaia, formând ceaţă în jur. Numai despre asta

au vorbit câteva zile la rând oamenii locului.

Pe uliţe au început să se scurgă spre derea puhoaiele formate de ploaie, aducând cu ele paie, ciocăni şi gunoaie. Dimineaţa, când s-a luminat de ziuă, sătenii au ieşit în curte, în faţa casei să-i mulţumească Cerului pentru ploaia care a fost un dar, spunând: „Mare *eputerea Ta*, *Doamnev*!

După atâtea săptămâni de arşiţă, ploaia a fost o binefacere pentru pământ, plante şi toate vietăţile care îl locuiau. În câteva zile întregul peisaj s-a schimbat: pajiştile îşi recăpătaseră verdeaţa, iar rădăcinile însetate sorbeau cu nesaţ vlaga tămăduitoare; miriştile pârjolite se înviorau, iar pomii aveau din nou frunzele vesele.

Prin gospodării, gâştele şi raţele erau în mediul lor, bălăcindu-se gureşe în băltoacele formate peste tot; numai găinile şi curcile continuau să se adăpostească în locurile ferite de apă. Până şi porcii se tolăneau în bălţile cele mai mari. Noi aveam în gospodărie un vier, două scroafe şi alţi cincisprezece purcei din două generaţii; cei mari aveau aproape un an, iar cei mici nu depăşeau cinci luni. Tata nu era de acord să-i vândă pentru a putea tăia câte unu la două luni de zile, iar de Crăciun tăia chiar doi. Era dorinţa lui de a avea în casă carne proaspătă oricând voia.

Dar seceta a lovit destul de grav zona Moldovei, oamenii de acolo fiind nevoiţi să plece în bejenie prin Dobrogea, Oltenia, Muntenia şi chiar prin Ardeal, pentru a-şi vinde obiectele din casă pentru fainã, grâu sau alte alimente. Cei care au văzut „exodul sărăciei” de atunci povestesc că trenurile care veneau dinspre Moldova erau pline de bărbaţi, femei şi copii traşi la faţă şi având fiecare câte un sac în mână, în care mai aveau tot ce le mai rămăsese din agoniseala lor.

În continuare vremea a fost bună, ploile au fost mai dese, iar în iarnă am avut zăpadă suficientă, încât anul următor a fost un an bogat, cu recolte bune.

Dar după seceta cumplită, populaţia a plătit tribut şi unei măsuri administrative a satului: stabilizarea monetară, care a sărăcit multă lume. Stabilizarea monetară din 15 august 1947 a însemnat etatizarea,

naţionalizarea capitalurilor, exproprierea veniturilor populaţiei. Această măsură a fost stabilită şi condusă direct de către consilierii ruşi, care au instalat în ţara noastră imprimerii de bani cu scopul ca România să-şi plătească mai repede datoriile de război faţă de Rusia.

Imediat după această măsură samavolnică îndreptată împotriva veniturilor băneşti, s-a pornit şi vânătoarea asupra „cocoşeilor de aur", continuată cu confiscarea bijuteriilor din metale preţioase. Banii din aur proveneau dintr-un milion de medalii comemorative pe care le emisese Banca Naţională Română în anul 1945, prin transferarea a 5895 kg. de aur din tezaur (acele medalii) în monede identice cu moneda franceză de 20 de franci francezi, pe care fusese încrustat cocoşul galic. Cei care nu au predat la timp acei „cocoşei", au fost arestaţi şi au stat prin puşcării.

Despre acea stabilizare s-a scris mult. Profesorul Costin C. Kiriţescu în opera sa „Sistemul bănesc al leului şi precursorii săi" arăta: „Reforma monetară din 15 aug. 1947 a constituit un tăvălug egalizator scump noilor conducători ai statului". De asemenea, într-un interviu, profesorul Constantin Ionete preciza: „A fost vorba de o expropriere a veniturilor românilor, o formă monetară de etatizare".

În acel an Gheorghe Gheorghiu-Dej era ministru al Industriilor şi Comerţului şi preşedinte al Comisiei pentru reforma fiscală şi a decis confiscarea – într-o proporţie impresionantă – a valorii banilor aflaţi în circulaţie. Această măsură a dus la ruinarea fabricilor în 1947 pentru a uşura naţionalizarea lor în iunie 1948, dar a făcut să sufere şi multe familii modeste de meşteşugari şi de ţărani care au ajuns în „sapă de lemn".

Pentru un leu nou atunci s-au plătit 20.000 lei vechi, iar familiile de ţărani au avut parte de cel mult 5 milioane de lei, salariaţii şi pensionarii cel mult trei milioane lei. De la acel schimb au fost excluşi negustorii. Toate sumele ce nu au mai putut fi schimbate au fost blocate în conturi şi trecute în proprietatea statului.

…Tata vându-se produse agricole, nişte oi, câţiva porci şi un tăuraş şi adunase o sumă de bani cu care urma să cumpere două sau trei hectare de pământ. Despre „stabilizare” a aflat de la Florea Doicaru, naşul lor de cununie, care se întorsese din Constanţa şi era bine informat despre măsura respectivă. Supărat de această pierdere mare pentru veniturile familiei noastre, a luat valiza în care ţinea cele câteva milioane de lei (monedele cele mari erau ca şi acum milioanele) şi a aruncat-o la locul unde adunam gunoiul din gospodărie. De acolo am adunat eu şi fratele meu, Florică, câteva monede de 10.000 de lei pe care erau imprimate chipurile foarte frumoase a doua ţărănci cu secera şi un snop de grâu. O vreme ne-am jucat cu ele, pentru faptul că ne-a cucerit formidabila calitate a hârtiei şi a execuţiei bancnotelor. Durerea pentru pierderea lor au simţit-o părinţii care-şi reproşau că au lipsit familia de alte avantaje materiale pentru a strânge banii ca să cumpere pământ, iar rezultatul?

Tata privea blând spre mama, iar ea i-a zâmbit şi l-a întrebat:

— La ce te-ai gândit?

— La tine. Era gata să te pierd şi pe tine în luna mai.

— Ei, asta a trecut şi e bine să nu ne mai amintim.

De fapt ce se întâmplase? La 15 aprilie, după multe ore de chin, mama l-a născut pe Dorel, fratele cel mai mic. Moaşa a fost tot Baba Maria, soţia lui moş Badea Prună. Plângeam în antreu şi nu receptam decât frânturi de fraze, când intra sau ieşea cineva din camera cu pricina. Atunci am auzit-o pe moaşă spunând: „Băiatul s-a născut cu ochii lipiţi, iar mama are o hemoragie puternică care i-ar putea aduce sfârşitul. Acum a leşinat, dar îşi va reveni”.

Şi-a revenit din leşin, dar a zăcut aproape o lună de zile, ajungând numai piele şi os. Tata a urcat-o în căruţă şi a dus-o la o doctoriţă din oraş care a constatat că placenta a fost eliminată incomplet, în uter fiind un focar infecţios. Neavând anestezice corespunzătoare, i-a curăţat uterul pe viu, producându-i mari suferinţe care îi smulgeau ţipete

stridente. I-a dat tratament pentru acasă, pentru ea şi pentru copil, apoi i-a spus tatălui s-o mai ducă la control peste două săptămâni.

Ochii lui Dorel s-au vindecat cu ajutorul picăturilor de colir (medicamentul adus), cu spălăturile cu ceai de muşeţel, precum şi alte preparate din plante pe care le-au adus bunica şi alte femei pricepute în plante. Mama s-a chinuit mai mult, neputând mânca nimic. Delira destul de des datorită fierbinţelilor care o cuprindeau şi o scufundau în moarte; nu primea decât ceaiul cu care i se udau buzele şi, uneori, i se turna forţat pe gât, singura sursă de viaţă. Când îşi mai revenea striga. „Mi-e frig!” deşi soba ardea în continuu, în cameră fiind zăpuşeală. Ionica şi Paula, surorile mai mari, vegheau pe rând la căpătâiul ei şi plângeau, neştiind cum să-i aline suferinţele când o auzeau strigând: „Mor! Mor! Nu mai pot”. Tata intra în cameră, o privea şi întreba fetele cum se mai simte, apoi ieşea negru de supărare, temându-se că o va pierde, începuse să refuze şi el mâncarea.

Într-o zi a venit la noi şi bunica Maria care aflase că mama e bolnavă. Se afla în cameră cu Ionica şi discutau în şoaptă. Deodată mama a deschis ochii şi a strigat la Ionica:

— Ionico, îmi este foame!

— Slavă Domnului! a exclamat aceasta, ieşind repede din cameră. S-a întors cu o farfurie în care avea supă de pasăre şi o felie de pâine. I-a dat să mănânce cu lingura, dar n-a avut putere să mănânce prea mult, obosise. După o pauză a mai mâncat puţin, apoi a căzut într-un somn adânc, fără vise, cu plumb în mădulare, care a ţinut câteva ore. Când a deschis din nou ochii, mă aflam la căpătâiul ei. Era liniştită, iar pe faţă îi apăruse un zâmbet şters, dar plin de bunătate.

Soarele care pătrundea prin perdele îi luminase faţa palidă, slăbită, dar mama continua să-mi zâmbească. A îndreptat privirea spre Ionica şi i-a spus:

— Adu-mi un lighean cu apă şi săpun, că vreau să mă dau jos din pat şi să mă spăl! Ajunge cât am bolit.

Ionica şi bunica au ieşit din cameră, iar când s-au

întors, aveau tot ce ceruse.

— Acum tu ieşi afară ca să se spele mama! mi s-a adresat bunica cu blândeţe.

Înainte de a părăsi camera mamei, am mai auzit următorul dialog:

— Au vindecat-o medicamentele, a spus Ionica.

— Dumnezeu a vindecat-o, maică! Lui trebuie să-l mulţumim şi când ne culcăm şi când ne sculăm, că mare este puterea Lui, zicea bunica, închinându-se.

...Probabil tatii îi părea rău că a pierdut banii datorită „stabilizării", când putea să-i cheltuiască mai eficient pentru a grăbi vindecarea mamei după naştere. Fusese o lovitură grea pentru familie, iar alţi bani se făceau greu de tot.

...După ploaia care a urmat secetei, toată lumea a început să iasă pe câmp să vadă cum se prezintă culturile de porumb, floarea soarelui şi pepenii. Aveam şi noi un pogon semănat cu pepeni, care legaseră bine, dar pepenii erau mici, dacă a fost secetă.

Într-o zi de august m-a luat tata în căruţa trasă numai de Victor şi m-a dus „în deal", la bostană, unde mai aveam alături şi un hectar de porumb. În căruţă luase câţiva pari, scânduri, cuie, tesla şi o cazma, pe care le-a folosit să construiască o colibă; până pe la prânz coliba a fost gata şi arăta foarte bine, fiind acoperită cu snopi de coceni de porumb tăiaţi din Ian, iar peste ei iarbă, ştir.

— Ce zici, te faci pândar de bostană? mă întreabă tata zâmbind cu subînţeles.

— Da, dar trebuie să stau aici mereu, zi şi noapte?

— Păi, dacă eşti paznic, trebuie să fii mereu prezent ca să nu vină alţii sau să intre animalele să strice pepenii, mai ales când vor începe să se coacă. În mijloc şi la capetele lotului vom instala sperietori făcute din haine vechi, vei avea aici, cu tine, şi un câine, pe care-l alegi tu. Nu vei fi singur, mai vin şi verii tăi, Mitică şi Ilie, ca să-şi păzească pepenii lor, care sunt alături de noi.

— Bine, voi veni să-i păzesc, am spus cu glas încet.

Verişorii mei erau mai mici decât mine, nu puteam

pune prea mare bază pe ei, dar nu mai eram singur.

Peste o săptămână am pornit toţi trei, pe jos, spre bostană, ducând în spate câte o traistă plină cu mâncare şi apă de băut şi câte un câine de lanţ. Până când le-a fost construită şi lor câte o colibă, am locuit într-a mea şi am mâncat împreună din merindele pe care le aduseserăm de acasă.

Dormeam îmbrăcaţi peste o pătură aşezată în colibă pe un strat de iarbă uscată, iar ziua umblam numai în chiloţi, poate şi în maiou câteodată. Sâmbăta mergeam acasă, pe rând, pentru a face baie, să ne schimbăm rufele şi să reînnoim merindele. Când au început să se coacă pepenii, hrana noastră s-a diversificat, pe lângă roşiile pe care le aveam în capul locului, la masă aveam pepeni galbeni, apoi şi pepeni verzi. Pepenii galbeni se coceau primii, iar eu îi descopeream imediat după parfumul lor plăcut, răcoros şi dulce pe care-l emanau şi care se împrăştia în văzduh de la adăpostul buruienilor care-i fereau de o coacere forţată sub arşiţa razelor soarelui.

Pepenii verzi erau mai greu de ghicit când sunt copţi, uneori greşind în alegerea lor; dacă erau doar pârguiţi, le dădeam o altă întrebuinţare şi anume, îi transformam în felinare, după ce le scoteam miezul, le tăiam orificii rombice în pereţi, le puneam câte o toartă din aţă de cânepă şi o lumânare aprinsă înăuntru.

După ce dădeam roată bostanei cu un astfel de felinar, îl agăţam în colibă şi ne culcam.

Într-o noapte, Bălan, câinele meu, care era legat lângă colibă, m-a trezit din somn cu lătrături dese şi puternice. Am ieşit afară şi am ascultat. Dincolo de lanul de porumb, pe mirişte, se auzeau clopote de oi şi voci de bărbaţi care strigau: „Lupul! Huo.

Lupul!”. Din direcţia lor se auzeau câinii urlând şi a început să urle şi Bălan, încercând să se ascundă în colibă. Nu mi-am dat seama de gravitatea situaţiei pe moment. Am luat ciomagul meu de pândar pe care-l ţineam în colibă şi am trecut prin porumb, până când am ajuns la mirişte. Acolo, surpriză: Lupul de culoare cenuşie-închisă, ducea o

oaie de ceafa şi o mâna cu coada lui stufoasă, iar oaia mergea. Am rămas pe loc, nemişcat, fără a putea ridica ciomagul de la sol. După ce s-a îndepărtat lupul cu oaia, peste câmp s-a aşternut, din nou, liniştea, încât nu se mai auzeau decât ţârâitul greierilor şi clopotele turmei care se îndepărta.

Bălan al meu şedea proptit în coadă în faţa colibei, cu urechile îndreptate spre câmpie. M-am culcat din nou şi am dormit până dimineaţa, când le-am povestit verişorilor păţania cu lupul şi oaia.

...N-am fost trăit în puf, iar pentru faptul că am avut prilejul să simt natura aşa cum este ea, nu m-am temut de greutăţile vieţii. Pot spune că trăind astfel, am devenit o fire scormonitoare, dornică de cunoaştere. Ca orice copil, am avut picioarele zgâriate de mărăcini, înţepate de „colţii babei" când mai umblam şi desculţ sau aveam unghiile rupte de la jocurile cu mingea de cârpă sau din păr de bou şi de cal, pe care mi le făceam singur.

Şi astăzi mai am candori şi-mi vine dorul de anii copilăriei mele. Mai ales când privesc de la fereastra mea jocul copiilor ai căror părinţi au fost aduşi în oraş datorită etapei în care s-a făcut industrializarea forţată. Îi vezi că se mişcă puţin stângaci, dar aduc cu ei din sate acel suflet curat cu simţirea cinstei, omeniei şi chiar a muncii. Câtă dreptate avea maestrul Lucian Blaga când spunea că „Eternitatea s-a născut la sat!"

Mă întreb ce măsuri ar mai putea fi întreprinse acum ca acea eternitate să rămână la sat? E greu de spus, deoarece, în sate au mai rămas câţiva oameni bătrâni şi neputincioşi, iar cei tineri nu mai sunt stimulaţi şi, deci, nu mai vor să se întoarcă în sate.

Toată ziua ne-o petreceam jucându-ne sau citind din cărţile mele diferite poveşti. Seara ne adunam la coliba mea şi începeam să privim cerul pe care erau diferite formaţii de nori, închipuindu-ne diferite personaje, după cum se mişcau norii. Când apărea luna pe cer, începeam s-o contemplăm cu ochii de copil şi ne închipuiam tot felul de popi, zâne, viteji, văduve care-şi plângeau bărbaţii aflaţi

în sicrie, mame cu prunci în braţe, vrăjitoare; alteori ni se părea că pe suprafaţa lunii este un bătrân cu plete, cu barbă mare, mustaţă stufoasă, pe care ni-l închipuiam a fi Dumnezeu.

Auzisem de la alţii mai mari că petele negre de pe suprafaţa lunii seamănă cu o turmă de oi, păzite de câini şi de ciobani, din care unul deja mestecă mămăliga în ceaunul lor cel mare. Toate acestea le povesteam eu verişorilor mei, care mă ascultau până când le venea somnul.

Călătoream mereu cu ochii şi cu gândul printre stele, închipuind tot felul de istorii pe care le inventa mintea mea de atunci, iar când se ivea prilejul, le povesteam şi celor care doreau să mă asculte.

Mai presus de toate era necunoscutul, pentru că niciunul dintre noi nu ştiam – poate nu ştim nici astăzi – ce se ascunde în cer, acest Univers de catran, nepătruns de om, excepţie făcând cosmonauţii care au încercat şi au aflat câte ceva din tainele lui.

Cerul şi câmpul sunt ţinuturi pe care Dumnezeu le-a hărăzit oamenilor ca ei să poată visa în voie.

Pe atunci, ca pândar la bostană, nopţile calde cu luna luminoasă pe cer, alături de puzderia de stele, toate la un loc împlineau un vis al copilăriei mele. Deşi trăiam modest, dormind în colibă, cu pătura peste stogul de fân uscat, duceam o viaţă tihnită, în aer curat, sub un cer blând, fără griji şi nederanjat de nimeni, bucurându-mă de mângâierea soarelui, vântului şi de munca ogoarelor. Încă de pe atunci am început eu să-mi organizez singur viaţa, folosindu-mă de ceea ce aveam.

Când au fost adunaţi toţi pepenii – s-a spart bostana, aşa cum se spunea – i-am cărat acasă cu căruţa, o parte au fost puşi în grâu, alţii aleşi pentru a fi mâncaţi mai devreme, alţii au fost puşi la murat în butoi, iar cei prea mici sau insuficient copţi, au fost daţi animalelor să-i mănânce.

Cu câteva zile înainte de începerea anului şcolar am plecat cu tata la oraş. Trebuia să vândă nişte cereale şi să

mai cumpere un cal, deoarece nu puteam face toate muncile din gospodărie numai cu Victor. Pentru drum, a împrumutat un cal de la bunica Lisaveta, pe care l-a adus în curte decuseară.

Când trebuia să plec undeva cu tata, îmi puneam pe scaun hainele cu care urma să mă îmbrac şi dormeam un somn puţin agitat, cu grijă, trezindu-mă din când în când şi privind pe fereastră să văd dacă nu s-a făcut ziuă, iar tata să nu plece fără mine la oraş. Adormeam abia spre ziuă, doborât de oboseală; uneori mă trezea trâmbiţatul cocoşilor, alteori venea mama şi-mi şoptea încet la ureche: „Tata pleacă la oraş, te mai duci şi tu cu el?” „Da, mă duc”, răspundeam precipitat, sărind din pat cu ochii cârpiţi de somn; mă îmbrăcam în grabă şi ieşeam în curte unde mă răcoream pe faţă cu apă din jgheabul vitelor şi fără să scot vreo vorbă, mă urcam în căruţă. Tata îmi făcea loc între saci ca să stau cât mai comod, după care mă învelea cu o pătură sau şubă, după anotimp. Se urca şi el în partea din faţă a căruţei, lua hăţurile în mână şi îndemna caii care porneau. Mama deschidea poarta mare, care se plimba pe o roată cu rulmenţi descriind un arc de cerc pe sol, după care ne ura „drum bun şi să ne întoarcem sănătoşi!”

Caii se aşterneau la drum, iar după ce mai schimbam câteva vorbe cu tata, el îşi aprindea o ţigară şi se gândea la ale lui. Neavând nimic de făcut, dar şi obosit de întreruperile de somn din noaptea ce trecuse, adormeam de legănatul căruţei şi de tropotul ritmic al cailor.

M-am trezit când căruţa a fost oprită la barieră unde urma să treacă trenul. Deşi mai văzusem marea de două ori, tot de la barieră, de fiecare dată mă speria apariţia ei, iar noi deasupra pe mal; aveam senzaţia că vom cădea cu căruţa în apă dintr-o clipă în alta. Gândindu-mă mai bine m-am liniştit, deoarece aveam mare încredere în judecata tatii şi-mi spuneam în gând: „Ştie el ce face!”

După ce a trecut trenul, bariera a fost ridicată, iar noi neam continuat drumul spre obor, unde urma să vindem cerealele. Acolo am dat toţi sacii jos din căruţă iar tata i-a aliniat într-un loc şi căruţa am tras-o în locul

stabilit în acest scop; am deshămat caii şi i-am legat la căruţă unde aveau fân din belşug, apoi am mers în locul unde vindea tata produsele. Când mai avea câţiva saci mi-a spus:

— Văd că te-ai plictisit. Ia banii ăştia şi mergi prin târg să te distrezi! Cumpără-ţi ce vrei tu, dar să ai grijă să nu te rătăceşti şi să nu întârzii mult!

— Da, tată. Să ştii că mai cunosc locurile şi nu mă rătăcesc.

— Foarte bine, dar ai grijă, că mai avem treabă!

M-am plimbat pe la băcănii, apoi m-am oprit la un carusel – noi îi ziceam tiribombă – care avea leagăne şi trăsuri cu căluşei, în jurul acestui carusel erau tot felul de negustori de acadele, turtă dulce, bomboane, fistic, îngheţată pe băţ, rahat, halva, apoi căzănele cu ulei fumegând în care se rumeneau gogoşi înfuriate, iar pe margine se înşirau grătare pe care sfârâiau cârnaţi, mici sau fleici de porc; nu lipsea nici berea. Nu lipseau, mai ales oamenii gură cască, ca şi mine, care se îngrămădeau să tragă cu puşca într-o dugheană unde erau tot felul de păsări şi animale desenate pe tablă. Am văzut şi copii mai mici decât mine care trăgeau cu puşca, dar erau însoţiţi de persoane adulte.

Am cumpărat o îngheţată şi am pornit înapoi spre obor, dar ocolind pe o altă stradă. În faţa unei vitrine, chiar pe trotuar, am dat de un bărbat cu faţa galbenă şi slabă care avea un picior de lemn, iar cârjele de care se ajuta la mers, le sprijinise de o masă pe care se afla o flaşnetă şi o cutie din lemn în care erau frumos rânduite nişte cartonaşe albe pe care era tipărit ceva; pe o sârmă montată deasupra cutiei se afla un papagal viu colorat şi foarte energic.

Invalidul şedea pe un scaun şi învârtea la manivela unei flaşnete care cânta o melodie, iar el striga, din când în când: „Ia planeta care-ţi arată prezentul şi, mai ales, viitorul!”

M-am oprit să văd cum face omul cutia aceea să cânte prin simpla învârtire a manivelei şi cum poate

papagalul să ghicească viitorul. Cel ce dorea biletul plătea o sumă, iar flaşnetarul cu barba lui nerasă şi cu jumătatea de ţigară în colţul gurii, spunea: „Ia scoate, Picule, o planetă darnică pentru această domnişoară frumoasă!”, după care se apleca şi învârtea manivela flaşnetei care scotea o melodie, iar Picu, cu ciocul lui încovoiat, scotea cartonaşul pe care îl depunea în mâna stăpânului său, privind la fată când cu un ochi, când cu celălalt, mişcându-şi repede capul vioi care făcea deliciul celor care-l priveau.

Pe trotuar, prin aglomeraţia formată la papagal, a trecut un domn foarte brunet, îmbrăcat în haină de culoare neagră, cu papion şi cu o pălărie cu borurile largi, de aceeaşi culoare, care striga: „Ace de maşină şi de canafase! Ace veritabile!”, dar nu se înghesuia nimeni să i le cumpere, toţi fiind atraşi de flaşnetă şi de isteţul şi energicul papagal.

Despre acele de canafase nu ştiam nimic pe atunci şi nu mă străduiam să aflu, dar mă muncea întrebarea: cum face papagalul de ghiceşte biletul care-i descrie soarta unei persoane sau alta?

Tot gândindu-mă, am intrat în aglomeraţia din obor şi era gata-gata să cad peste nişte oameni aşezaţi pe scăunele, care-şi strigau marfa cu voce tare, unii o făceau chiar şi în versuri; era lume multă, iar eu nu-l vedeam pe tata, deşi îmi roteam ochii în toate părţile ca să-l găsesc, privind peste marea de capete mişcătoare, în timp ce mă luptam să străbat prin acel zid de trupuri. În obor erau persoane care vindeau păsări, ouă, cereale, haine vechi, fiare de tot felul, ţigănci cu fuse şi linguri de lemn sau cu seminţe de dovleac şi de floarea soarelui, ultimele având în faţă câte un vas plin cu seminţe prăjite în care se odihnea un păhăruţ puţin mai mare decât un degetar. Vânzătoarea avea un mod ademenitor de a-şi prezenta preţul: „Ia sărate, ia cu sare! Zece bani o dublă mare. Zece la leu şi una degeaba! Era numai strigarea, că nu dădea degeaba nimic.

În final am ajuns în locul unde se afla tata.

— Bine că ai venit, că sunt şi eu aproape gata. De aici

merg la geambaşi să caut un cal.

— Ia-mă şi pe mine, tăticule! l-am rugat eu.

— Păi ce’s faci tu acolo? Nu te pricepi la cai.

— Merg şi eu să văd.

— Bine, s-a învoit şi m-a luat.

Târgul de cai nu era departe, tot în obor, dar mai la o parte. Erau acolo toate categoriile de cai: de povară, de trăsură, de şaretă şi de curse, chiar şi de călărie. Aproape toţi erau bine ţesălaţi, încât crupele şi spatele le străluceau în soare; fremătau de neastâmpăr, smuceau lanţul cu care erau legaţi şi priveau spre oamenii aflaţi în jurul lor de parcă ar fi vrut să-şi ghicească viitorul stăpân; unii râcâiau cu copitele din faţă pietrele din caldarâm, apoi se întorceau într-o parte şi în alta, nechezând uşor.

De îndată ce era prezentat un cal şi se începea tocmeala, în jurul geambaşului de cai se formau grupuri de oameni care vorbeau tare. Caii pe care îi vindeau ţiganii arătau şi se mişcau parcă erau dresaţi; când erau „pişcaţi” cu biciul într-un fel anume, ei se îndoiau, se curbau şi ţâşneau în frâu precum caii de rasă, chiar dacă în realitate nu erau decât nişte gloabe.

— Vreau şi eu un cal, i se adresează tata unui om de vreo 50 de ani, cam rotofei şi roşu la faţă.

— De care vrei? De trăsură, de povară, de călărie?

— De povară şi de trăsură, răspunde tata prompt.

— Deci, vrei doi cai?! insistă geambaşul.

— Nu. Vreau un singur cal pe care să-l pot folosi atât la trăsură, cât şi la arat când va fi cazul.

— Cam greu lucru ceri, dar să încercăm să găsim unul.

Cumpărătorii se învârteau printre cai, îi căutau de dinţi, le ridicau picioarele, coada, îi priveau sub burtă, după care îi luau de frâu şi îi mânau în cerc, ţinându-i cu o mână de lanţ, iar cu cealaltă îi loveau sub burtă cu biciul.

Geambaşul cu care vorbise tata ajunsese în apropierea unui armăsar murg.

— Îţi place ăsta?

— Câţi ani are?

— Cinci ani. Îi împlineşte luna viitoare. E armăsar.

— Năravuri are? a insistat tata.

— E sănătos şi nu are niciun năravuri.

După ce i-a spus preţul, tata a dat alt preţ, apoi geambaşul a zis altul, tata a spus cu hotărâre:

— Îl iau pe ăsta!

A plătit preţul, l-a luat pe Murgul de căpăstru şi a pornit cu el spre căruţă, unde ne aşteptau Victor şi Iepuraş, armăsarul bunicii, care erau cu capetele înfundate în fânul din căruţă. L-a legat şi pe el la căruţă să se cunoască cu ceilalţi, dar fiindcă erau toţi trei armăsari, după ce s-au mirosit, au nechezat puternic şi au pornit să se muşte. Tata i-a despărţit repede, apoi i-am înhămat la căruţă pe Victor şi pe Murgu, pe care a vrut să-l vadă cum se comportă la drum; Iepuraş a fost legat în partea din spate a căruţei.

Când am ieşit din oraş şi s-au aşternut la drum, Murgu a trecut uşor examenul: mergea frumos, într-un trap relaxat, cu coada ţanţoşă şi nu arunca picioarele în lături, aşa cum fac unii cai; făcea o pereche minunată cu Victor şi tata era mulţumit. Totuşi, tata zâmbea când îl vedea pe Victor ţinând gâtul arcuit ca o lebădă şi cu pieptul bombat, iar picioarele lui lungi şi puternice parcă erau nişte coarde de oţel.

— Îmi place Murgul îl aud pe tata spunând. Parcă ar fi roib din Arabia cu coama mătăsoasă şi ondulată la fel ca pletele unei fecioare.

— Da, este un armăsar frumos, am fost şi eu de părerea lui.

Astăzi aş putea adăuga: „Murgu semăna cu roibul din poezia „Elzorab” şi când mergea la trap păşea atât de elastic de parcă ar dansa în sălile speciale din Viena”.

Când am ajuns acasă, de la poartă, înainte de a intra cu căruţa în curte, tata m-a trimis să duc calul bunicii Lisaveta şi să mă întorc repede.

— Ce a făcut tată-tău, a cumpărat cal? m-a întrebat bunica.

— Da, a cumpărat un armăsar murg şi are cinci ani.

— Tot armăsar? Ca să se bată amândoi mereu, a mai bombănit ea, în timp ce eu ajunsesem la poartă.

În curte, Murgu şi Victor erau legaţi la căruţă în părţile laterale, în poziţii opuse şi mâncau dughie.

M-am apropiat de Murgu şi l-am mângâiat pe greabăn, apoi pe gât. Când am vrut să-l mângâi, din nou, pe spate, s-a întors şi m-a muşcat de mână, aproape de umăr; noroc că nu mi-a prins carnea cu dinţii, mi-a murdărit cămaşa de verdeaţă de la fânul pe care îl avea în gură.

Tata tăiase un purcel de vreo 70 de kilograme şi se pregătea să-l pârlească. M-am dus lângă el şi i-am spus:

— Tată, m-a muşcat Murgu. I-am arătat mâneca cămăşii.

— Nu se poate! a spus tata, cercetându-mi cămaşa. Geambaşul a spus că nu are niciun năravv.

Pentru a se convinge s-a dus lângă el, dar nu şi-a arătat năravul decât atunci când a plecat de lângă el. S-a repezit să-l muşte, iar tata a sesizat repede şi s-a întors, lovindu-l peste bot cu latul lamei cuţitului de tăiat porcul pe care îl avea în mână.

— Tocmai voiam să te contrazic, mi-a spus tata, privind înapoi spre calul nărăvaş. Acum te cred. Să fii foarte atent la el de fiecare dată!

— Dar cum să fac?

— Să te ţii cât mai departe de gura lui!

Seara l-am luat pe fiecare şi l-am dus la jgheabul plin cu apă de la fântână, apoi i-am legat la căruţă şi le-am pus fân pentru noapte, dar Murgu nu a mai repetat figura cu muşcătura.

Când a început anul şcolar, nu prea am mai avut timp să mă ocup de ei, aproape că mă uitaseră.

Pe la sfârşitul lunii octombrie a nins, apoi s-a topit, iar de sfântul Nicolae a nins din nou, dar nu prea mult, însă frigul s-a instalat cu un ger uscat. Abia cu o zi înainte de Crăciun a început să ningă viscolit şi până la Boboteză nu am mai văzut pe undeva pământ negru.

Sărbătorile le-am petrecut toate acasă, iar cu

colindele sau cu pluguşorul nu m-am dus singur, deoarece Florică se îmbolnăvise de vărsat şi nu avea voie să iasă din casă.

De sărbători s-a întors şi Paula de la Constanţa, unde fusese luată în toamnă de Liza, fosta refugiată din timpul războiului. Venise la noi într-o maşină frumoasă cu dorinţa declarată de a ne revedea, iar la plecare i-a propus mamei s-o lase pe Paula să meargă cu ea la oraş s-o înveţe croitorie.

— Nu poate să meargă că avem treabă, a susţinut mama, temându-se să nu fie certată de tata, care în acel moment era plecat să aducă piatră de la o carieră din satul Muratan (Biruinţa).

— Las-o tanti Ilinca să vină cu mine! Vine iama şi nu are ce să facă acasă, dar acolo, la noi, învaţă ceva. Tu vrei să mergi, Paulica? a chestionat-o Liza.

— Vreau, dar... a ridicat ea din umeri, ca un copil care nu ştie să ia hotărâri şi nu era sigură ce ar vrea să facă.

— Du-te şi pregăteşte-ţi bagajul! a spus mama în final, gândindu-se puţin şi la faptul că va învăţa o meserie.

După mai multe minute în care a dojenit-o şi a acoperit-o de sfaturi şi sărutări, cele două şi-au luat rămas bun, au urcat în maşină şi şoferul a pornit, lăsând în urmă fum şi un nor mare de praf în care se amesteca un grup de copii curioşi care se găseau în jurul maşinii.

Paula era în al optsprezecelea an de viaţă. Crescuse şi se dezvoltase frumos, cu toate că atunci când era mică, fiindcă era slabă şi brunetă, unchiul Radu, fratele tatii, o alinta numind-o Gaşperiţă, datorită tenului ei măsliniu. Dar ea nu se supăra, dimpotrivă râdea, arătându-şi gropiţele din obraji, dând impresia că freamătă de emoţie.

În faţa oamenilor mari, Paula părea blândă şi fermecătoare, dar în realitate era o fire voluntară, vanitoasă, încăpăţânată şi trufaşă.

De când de întorsese de la oraş afişa aere simandicoase, iar mama o cam răsfăţa. E drept că era mai manierată, mai politicoasă, dar tot egoistă şi trufaşă

rămăsese. Când plecase nu era decât o tânără simplă, modestă, fără experienţă, emotivă şi plină de mirări, dar acum ridica pretenţii la respect şi ascultare din partea celorlalţi.

Iama, mama obişnuia să lucreze noaptea lucru de mână. Le trezea şi pe Ionica şi Paula, aprindea lampa nr. 11 şi lucrau ciorapi, pulovere sau cusături cu modele. La lucru mama era foarte pretenţioasă, nu admitea să se facă lucru cu defecte. Nu aproba lucrul făcut de mântuială.

Îmi aduc aminte că odată, când Paula a scăpat două ochiuri la un ciorap de lână, a pus-o să deşire tot ce lucrase, până a ajuns la locul cu defect, chiar dacă Paula a protestat, după cum îi era felul. Uneori le admonesta cu expresii ca: „Învăţaţi, fă, nu fiţi proaste! Trebuie să ştiţi să faceţi de toate, că vă duceţi la străini mâine-poimâine şi vor zice soacrele că nu v-am învăţat eu. Trebuie să ştiţi de toate, inclusiv să mulgeţi vaca. Acum aşteptaţi toţi la mine”.

Mama avea dreptate, ea mulgea vaca întotdeauna, iar noi, copiii, ne duceam lângă ea, cu cana în mână şi aşteptam să termine de muls, după care ne dădea câte o cană de lapte proaspăt, nefiert.

— Nu ne-ai povestit şi tu ce ai făcut pe la oraş, a spus Ionica.

— Ce era să fac? Am lucrat şi am fost la o sală de cultură unde dădea spectacole o brigadă artistică.

— Altceva n-ai mai văzut?

— Am vrut să aflu cum îşi pierd minţile unii oameni şi dacă şi le recapătă mai târziu.

— Şi ai aflat? a intervenit mama zâmbind. Observ că nici tu nu dai în gropi, ba mai ai şi sclipiri de deşteptăciune. Principalul este să ai minte, pentru că o proastă care are inimă, dar nu are minte, poate fi oricând o nefericită. Viaţa este un crâmpei de lumină, oricum ar fi ea trăită, dar s-o trăieşti în cinste şi în demnitate e lucru mare. Restul rămâne un ocean mare de întuneric şi nimic altceva.

Paula tăcea. Ea găsea că drumul spre supunere şi

distincţie era prea aspru. Fiind mai libertină din fire, voia să facă tot ce-i trecea prin cap în situaţia nouă ce se crease după război. Ea visa să aibă o viaţă îmbelşugată, iar pentru că se considera frumoasă, ispititoare şi chiar mai deşteptă decât alte fete din sat, făcea apel destul de des la şiretenie, care nu putea lipsi în astfel de ocazii, precum şi la mintea ei ageră şi sfredelitoare, care se frământa în capul ei ca şoarecele în lada cu grăunţe. Aflase că bărbaţilor le plac femeile care miros frumos, deci se folosea de băi înmiresmate şi rufărie curată, plus iscusinţă şi o comportare ademenitoare.

Lipsa par fumurilor o învăţase să-şi coasă în spatele rochiei, pe interior, o pungă de mătase în care punea plante uscate (trandafiri, verbină, lămâiţă) care dădeau impresia că parfumul iese din faldurile rochiei.

Nu putea asocia poziţia de doamnă la care aspira, cu imaginea vacii care se întorcea acasă de la cireadă şi trebuia mulsă, deşi Paula o iubea pe Viorica, vaca noastră, la fel ca şi noi ceilalţi membri ai familiei.

Vaca avea un bot cald, nasul umed, fruntea cu păr încreţit şi ochii vioi. Ea mânca, bea apă şi nu supăra pe nimeni.

În sat, fetele ajunse la vârsta măritişului îşi purtau sărăcia cu eleganţă, fără să se simtă câtuşi de puţin umilite pentru asta. Aşteptau să le peţească băieţi la fel de săraci ca şi ele, mai ales dacă erau şi frumoase. Se ştie că femeile urâte pe dinafară sunt frumoase pe dinăuntru, dar majoritatea sunt stăpânite de complexul urâţeniei.

Mama continua să zâmbească şi să aştepte răspunsul Paulei, care întârzia în mod suspect.

— Ziceam: Ai aflat cum îşi pierd minţile bărbaţii? a repetat ea.

— Da. Toţi sunt nişte proşti, care nu ştiu să aprecieze sufletul şi caută numai trupul.

— Dacă e aşa, e rău şi pentru băiat şi pentru fată, a concluzionat mama, râzând cu glasul ei ca de clopoţel în timp ce faţa i s-a îmbujorat.

Mama nu se farda niciodată, iar părul şi-l pieptăna

simplu, adunându-l la spate într-un coc mare. Poate având un asemenea exemplu în familie, mie nu mi-au plăcut femeile care se fardau strident sau îşi complicau inutil coafura; cele care folosesc fard mult, parcă sunt tencuite pe faţă.

De fapt, în sate, toate fetele care se măritau, după ce ajungeau la casa bărbatului, erau obligate să poarte basmale legate sub bărbie, iar multe dintre ele aveau noroc de soacre rele.

— Ştii, mamă, ce m-am gândit eu? Să mă duc la domnul Cezar Teodorescu, directorul şcolii şi să-i propun să-mi dea voie să fac o brigadă artistică.

— Tu n-ai minte! Cu cine vei face tu brigadă artistică?

— Cu tinerii din sat.

— Iar elevii unde vor mai învăţa carte? Am auzit că domnul Teodorescu vrea să-i înveţe carte şi pe alţii mai în vârstă, care n-au putut merge la şcoală când le era vremea şi au rămas analfabeţi.

— Chiar mâine mă voi duce la el, să văd ce spune.

…Hotărâtă cum era, Paula s-a prezentat la directorul şcolii, care a fost încântat de propunerea ei. Despre cei care vor urma cursurile de alfabetizare, a spus:

— Dragă domnişoară, fa dumneata echipa artistică şi lasă-i pe cei cu alfabetizarea, că ei vor veni numai sâmbăta seara şi duminica dimineaţa, iar restul serilor rămân pentru brigadă. De acord?

— Da, e bine. Când aş putea să încep?

— Chiar de mâine. Dar ia stai puţin! Pot să-ţi fac şi eu o propunere?

— Desigur, dacă nu-mi cereţi prea mult.

— Noi nu avem îngrijitoare la şcoală pentru că cea care a fost aici până săptămâna trecută s-a îmbolnăvit. Era şi destul de în vârstă şi nu prea mai putea…

— Ce ar trebui să fac?

— Curăţenie: măturat, şters praful, geamurile, că de tablă se ocupă elevul de serviciu. Iartă-mă că te întreb: câţi ani ai?

— Optsprezece. Îi împlinesc peste patru luni.

— E bine. Accepţi postul? E plătit binişor, adaugă directorul, privindu-i ţinuta curată şi cam pretenţioasă pentru slujba pe care i-o oferea.

— În principiu, accept, dar să-i întreb şi pe părinţi.

— Dacă eşti de acord şi nu intervine nicio piedică, de luni te aştept la treabă şi te ocupi concomitent şi de brigada artistică.

— Bună ziua! a salutat Paula şi a plecat.

— Bună ziua, domnişoară! Să nu uiţi că aştept răspunsul şi aş vrea să fie pozitiv! a strigat în urma ei Teodorescu.

— Da domnule! Vă anunţ oricum.

Ajunsă acasă, a intrat râzând în camera mamei care a întâmpinat-o cu întrebarea:

— Ei, am avut dreptate? Nu e loc în şcoala aia.

— Dacă ai şti dumneata că deja vorbeşti cu o salariată de stat din cap şi până-n picioare…

— Ce salariată? Aiurezi?

— Nu mamă, domnul director mi-a propus să primesc postul de îngrijitoare a şcolii. I-am spus că trebuie să-mi întreb părinţii, iar el a acceptat să-i duc răspunsul până luni.

— Dacă ţie îţi place să faci curăţenie la şcoală, eu nu pot să zic decât că te pricepi destul de bine şi nu-ţi strică să primeşti nişte bani. Dar cu artiştii tăi ce ai tăcut?

— Mi-a aprobat toate serile din săptămână, mai puţin sâmbăta, când în şcoală se desfăşoară cursul de alfabetizare. Tot de luni încep şi ei.

— Este o veste bună, numai că va fi cam obositor pentru tine să faci toată ziua treabă, iar seara să te ocupi de brigada aia artistică.

— Mă descurc eu, mamă. Cred că voi face o treabă bună pe ambele fronturi.

— M-am gândit şi eu de când mi-ai spus. Cine va veni la brigadă seara? Ştii cum îşi ţin sătenii în casă fetele? Poate vor veni numai băieţii?

— Vor veni ei toţi, fete şi băieţi, când vor auzi. E

singurul mod de a ne distra, în afară de hora care are loc duminica la salon. Voi vorbi eu cu ei duminică, iar pe cei care nu-i găsesc, le trimit bilete prin copiii de la şcoală. Trebuie să luminăm mintea tineretului, aşa cum am văzut eu la Constanţa.

Tata nu s-a împotrivit, iar sâmbătă după amiază Paula a mers la şcoală şi i-a dat răspunsul afirmativ directorului.

În sala de clasă şi prin curte erau mai mulţi oameni pe care Paula îi cunoştea, astfel că i-a salutat şi a aflat că au venit să-şi completeze cele patru clase, iar alţii să înveţe buchiile.

— De astăzi eşti salariata şcolii. Te grăbeşti?

— Nu, de ce?

— Te-aş ruga să mă însoţeşti în sala de clasă unde s-au adunat o parte din cei care ne vor fi cursanţi.

În clasă nu erau decât câţiva bărbaţi şi nicio femeie. Pe atunci în sate era o concepţie greu de explicat: femeia nu are nevoie să ştie carte, ea trebuie să ştie să facă toate treburile din gospodărie, să aibă grijă de bărbat şi de copii şi să muncească pe câmp alături de bărbatul ei, iar fetele tinere să înveţe să facă mâncare, să coasă, să împletească, să toarcă lâna şi să ţească în războiu, apoi să-şi aştepte un soţ care va veni când îi e vremea, cu care să facă copii şi să ţină casa amândoi. „Ce-i trebuie carte?”. Cuvântul bărbatului era lege în fiecare gospodărie. Îmi amintesc că şi la noi mama lăsa ca toate hotărârile mai importante să le ia tata, zicând: „el ştie mai bine ce e de făcut”. Singura problemă o constituiau copiii, unde socotea că amândoi au obligaţia să-i crească, să-i educe, să-i îmbrace şi să-i dea la şcoală, apoi să le dea cele mai bune îndrumări pentru a se descurca în viaţă.

Recunosc că am avut multe de învăţat de la ei, ca şi de la alţi oameni din sat, completându-mi, pe parcurs, cunoştinţele din cărţile citite şi contactul permanent cu lumea în care am trăit, toate constituind elemente cu care am reuşit să-mi mobilez treptat mintea.

Chiar dacă nu am fost de acord cu multe dintre acele concepţii, fiind vădit contrare cu principiile sănătoase, am

constatat că ele serveau etapei în care se găseau ţăranii noştri, care se foloseau de obiceiul pământului, primit din generaţie în generaţie. De exemplu, era considerat „un om onest” cel care nu încălca ţarina vecinilor săi sau hotarul; acesta era corect în afacerile locale şi îşi ridica pălăria în faţa oricărui om care îl saluta; respecta întocmai viaţa şi punga consătenilor săi. În rest, dacă nu leza societatea, putea să-şi bată nevasta şi copiii sau să-i lase fără hrană, dar astfel de fapte nu interesa pe nimeni.

— Domnilor! începe directorul Teodorescu, am avut impresia că dumneavoastră doriţi acest curs, dar văd că aţi venit numai câţiva. Vom începe de astăzi cu dumneavoastră, dar vă rog să-i anunţaţi pe toţi ceilalţi să vină aici să înveţe! Ştiţi proverbul: „Cine ştie carte, are patru ochi”. Vă spun că omul care nu ştie să scrie şi să citească este aproape la fel ca şi vita pe care o pune la jug oricine vrea. Trebuie să ne deşteptăm! Când nu ştii carte eşti nevoit să te laşi pe mâna altuia, căruia trebuie să-i povesteşti tot, iar el va scrie cum se pricepe, mai adaugă şi de la el, iar când îţi citeşte ce a scris, te poate vitregi, în total sau în parte, de un răspuns corect, din diferite interese. De ce să nu fiţi stăpâni pe faptele şi averile dumneavoastră şi să vă luaţi în mâini propriile destine, văzând cu ochii dumneavoastră? Ştiu că va fi greu, dar nu imposibil, să învăţaţi să scrieţi, să socotiţi corect în afaceri şi să puteţi citi un ziar, o carte şi tot ce e scris. După ce veţi învăţa alfabetul va fi mult mai uşor.

A început lecţia. Învăţătorul desena pe tablă litere de tipar, apoi de mână, pe care îi îndemna să le scrie şi cursanţii în caiete; aceştia nu ştiau să ţină creionul în mână, privind meşteşugul scrisului cu o teamă superstiţioasă. Erau oameni maturi, serioşi, iar când hotărau ceva de interes general, rosteau porunci gândite, cu calmul specific omului care ştie bine că hotărârile lui vor fi îndeplinite întocmai.

Şi cu toate acestea, unora le era ruşine să vină la şcoală şi să şadă în băncile unde învăţau ziua copiii lor. Şi-au învins, până la urmă, ruşinea şi au venit, s-au apucat

serios de scris şi de citit şi cu privirile obosite, au început să caute pe tablă literele strâmbe pe care le făceau cei scoşi să exerseze şi transpirau din greu, scriind în caietele lor ceea ce vedeau.

— E greu? îl întreba învăţătorul pe câte unul.

— Foarte greu. Mai uşor mi-ar fi să descarc un car plin cu snopi sau o căruţă de saci cu cereale.

— Asta e muncă de ocnaş, spunea altul, care-şi ştergea fruntea asudată de parcă executa „muncile lui Hercule” şi care afişa pe faţă o sfială copilărească.

Zilele treceau, iar ei desenau literă cu literă, apoi au început să formeze cuvinte, propoziţii, fraze şi treptat au prins gustul cărţii, acest mister greu de dezlegat pentru ei la început. A venit şi vremea să înveţe cele patru operaţiuni de bază ale aritmeticii, după care au urmat compunerile şi rezolvări de probleme.

— Aţi pornit greu, dar aţi progresat, le-a spus directorul şcolii într-o zi. Vedeţi că se poate? Nu trebuie să vă fie ruşine că învăţaţi carte, ea vă va răsplăti străduaniile şi vă va scoate la lumină.

Ieşeau toţi din şcoală, îndreptându-se spre casă în grupuri, dar continuau să discute în liniştea adâncă a nopţii care era filtrată de fulgii grei de zăpadă.

Cap. 3, Zvon de viaţă nouă.

Paula îşi luase serios în primire rolul de animatoare a brigăzii artistice a satului. Reuşise să adune la şcoală aproape treizeci de tineri, băieţi şi fete, care participau cu sufletul şi fizicul la cor, dansuri, recitarea unor poezii, iar mai târziu au interpretat şi o piesă de teatru. Treptat, numărul lor a crescut, activităţile s-au înmulţit, iar în luna mai au dat prima reprezentaţie la care au participat mulţi locuitori ai satului, sala de clasă dovedindu-se neîncăpătoare.

Rudelor celor din brigadă nu le venea să creadă că fiii şi fiicele lor sunt în stare să înveţe atâtea lucruri noi şi că dispun de astfel de calităţi artistice. În sală se auzeau din când în când: „fata ta e o mare artistă” sau „eu credeam că îşi pierd serile pe aici, dar ei au învăţat destule

şi se poartă de nu-i recunoşti”. La dansuri, fete tinere, frumoase îşi fluturau fustele cu legănat şăgalnic, lăsând în urma lor miros sănătos de trupuri zdravene şi pietroase; băieţii le conduceau cu siguranţă, învârtindu-le pe loc sau rotindu-se cu ele în cercuri largi, formând tot felul de mişcări pe scena improvizată, spre bucuria mamelor care nu se puteau abţine să nu strige: „Bravo, Ioane, aşa Florico, mamă!”

Când cânta corul în sală era linişte totală deoarece toate cântecele erau noi, Paula le adusese cu ea când se întorsese de la Constanţa, împreună cu două piese de teatru şi nişte jocuri: Calabrează, Sârba-n căruţă, învârtită, hora bătută pe loc, etc.

Eu le ştiam pe toate într-un cât eram prezent la repetiţii seară de seară. Mama mă trimitea la şcoală seara, după ce îmi făceam lecţiile pentru a doua zi, ca s-o însoţesc pe Paula la întoarcerea acasă, când se întorcea pe întuneric, iar eu îmi arogam calitatea de „mare cavaler”, însoţindu-mă de un ciomag mare din lemn de corn pentru a ne apăra de câini şi de cei care ne-ar fi dorit răul.

Când interpreta corul, şedeam în spatele scenei şi murmuram împreună cu el:

„Cu seceri şi ciocane Popor de milioane.
Urzeşte cu râvnă Lumina ce va fi.
Veniţi cu toţi la muncă!
E cea mai înaltă poruncă.
Să scriem dârz în pământ, în fier şi cuvânt, acest legământ.
Să reconstruim tot ce-a fost dărâmat.
Tot ce negrul trecut ne-a lăsat!
La muncă, tineretul, să vie-ai muncii eroi Sub steagul vremilor noi!… etc”.

Apăruseră poezii noi, în pas cu transformările ce se prefigurau în societatea românească şi multe au fost puse pe note muzicale şi cântate:

„Azi a noastră este glia.
Carul, boii şi moşia.
Mai muncim un an sau doi.

Tot cu plugul tras de boi.

Nici atâta n-o să treacă şi prin valea noastră seacă.

Vom munci grădini, ogoare, cu maşini şi cu tractoare etc. etc”.

Asemenea cântece însemnau tot atâtea îndemnuri la munca de reconstrucţie a ţării, cât şi la făurirea bunăstării personale, încrezători în vremile ce vor veni.

Văzând părinţii că odraslele lor nu-şi pierd timpul la brigadă, au fost unanim de acord să-i lase în continuare să activeze şi să-şi îmbogăţească cunoştinţele. Brigada a avut darul de a-i apropia mai mult pe tinerii satului, care plecau spre casă perechiperechi, băieţii îndrăznind mai mult să însoţească fetele, nu pentru că acestea s-ar fi speriat de întuneric, ci să le spună vorbe dulci şi chiar să le strângă în braţe şi să le sărute; fetele erau obişnuite cu tăcerea şi întunericul la fel ca toţi copiii de la ţară, dar şi lor le plăcea să fie însoţite şi mângâiate de băieţii cu care dansau şi cântau în cor.

În urmă cu câteva luni Regele Mihai I al României fusese obligat să abdice şi sfătuit să părăsească ţara; după o vreme i s-a retras şi cetăţenia română. De la acea dată n-am mai cântat la şcoală „Trăiască Regele în pace şi onor!” şi ni s-a scos religia din programa de învăţământ. Nu ştiu de ce, dar ne-am bucurat că nu mai făceam religia, poate din cauză că ne bătea preoteasa Eufrosina cu linia aceea pătrată?

În luna februarie a luat fiinţă Partidul Muncitoresc Român, iar în aprilie a fost dată Constituţia ţării. Toate acestea aproape că nici n-au fost sesizate de săteni, care erau preocupaţi să-şi are pământul şi să-şi îngrijească gospodăriile. Pentru ei primăvara venise la fel ca în fiecare an, iar trezirea naturii la viaţă le insufla în inimi bucuria şi dorinţa de muncă şi năzuinţa spre un trai mai bun.

La noi, pe prispa casei, îşi făcuseră cuiburi nişte rândunici, care se întorseseră şi se pregăteau să-şi depună ouăle. Le urmăream zborul avântat şi ciripitul vesel ori de câte ori aveam prilejul s-o fac, constatând, cu plăcere, că aceşti hoinari ai văzduhului s-au întors din ţările calde

pentru a-şi creşte un nou rând de pui în vechile cuiburi pe care nu le-au uitat.

Jocul lor în zigzag, săgetând văzduhul, mă umplea de mirare şi admiraţie în acelaşi timp.

De pe acoperişuri stoluri de vrăbii îşi luau zborul întocmai ca nişte ştrengari fugăriţi, zbârnâind în aer, după care se ascundeau în desişurile de frunze verzi ale cireşilor sau ulmului de la fântână.

Peste câteva săptămâni, în cuiburi au apărut şi puii cu ochişorii lor mici ca nişte mărgeluţe, scânteietori şi miraţi, care mă priveau şi continuau să piuie, cerând mâncare, pe care părinţii le-o aduceau, pe rând.

Atât cât am putut eu observa, toate păsările mi s-au părut vesele şi vioaie – poate face excepţie bufniţa – dar niciuna nu mi s-a părut a fi tristă, aşa cum am văzut că arăta un câine legat în lanţ, la care privirea e tristă. Probabil că păsările sunt vesele pentru că sunt mai aproape de cer, mai aproape de Dumnezeu şi de libertate.

Din curtea păsărilor, cocoşul, înconjurat de „haremul” lui de cotcodace, scotea câte un strigăt alarmat de sultan supărat, cu ochii injectaţi şi creasta roşie de mânie dispreţuitoare faţă de un confrate al său care se străduia să-l concureze deşi încă nu împlinise un an de zile de când a ieşit din ou. Curcanul înfoiat nevoie mare, plin de îngâmfare, cu guşa umflată şi mărgelele purpurii de la gât, se plimba prin curte, zgâriind ţărâna şi răţoinduse, din când în când, la curcile date lui spre pază şi... sau la oricine se apropia de grupul suratelor. Câinele Ursei se întindea scuturându-şi lanţul şi căsca, privind cu dispreţ spre curcan. La intervale aproape egale, din sat se auzea cum rage măgarul lui moş Badea Prună, dând „ora exactă”.

Singura fericire a omului care munceşte este acea fericire animalică. Pentru el munca fizică este o necesitate, o condiţie a existenţei, tot atât de importantă ca şi munca intelectuală pentru ceilalţi oameni.

Ţăranul munceşte şi apoi doarme fără vise pentru a se odihni în vederea următoarei zile de muncă, pe când

unii intelectuali mai au insomnii, se răsucesc în aşternuturi şi adorm abia spre dimineaţă.

…Mă luase mama cu ea într-o zi să mergem în satul vecin unde locuia bunica Maria. Am găsit-o în grădină semănând legume alături de multe brazde de ceapă, usturoi şi salată, unde se găsea înţepenit un par pe care se legăna o sperietoare, având o pălărie veche pe cap şi o haină cu mânecile ridicate la orizontală.

— Ştii, bunico, la bostană unde păzesc eu în fiecare an, pun şi eu o sperietoare ca să sperii ciorile şi graurii. Este la fel ca asta a matale.

— Bravo, maică! Tu eşti băiat mare şi ştii, dar ciorile şi graurii nu ştiu ce este, lor li se pare că sperietoarea e un om şi nu mai coboară peste semănături să le ciugulească.

Stând cu mama pe pragul casei, bunica a luat o căciulă veche plină cu ouă, din care scotea câte un ou şi-l privea spre soare, ţinând mâna streaşină deasupra fiecărui ou de găină. Le verifica dacă au sămânţă pentru a le pune la clocit sub cloşcă, aşa cum văzusem că făcea şi mama.

— Am două găini care au căzut cloşti, explică bunica şi mă tot împiedic de ele în coşar. Acum le pun câte 20 de ouă la fiecare şi se vor linişti.

După amiază ne-am întors acasă şi mama s-a apucat să pregătească mâncarea pentru cină.

— Du-te până la prăvălia lui Nemeş şi cumpără o duzină de chibrituri că aici nu mai sunt decât două beţe! mi-a spus ea. Dar să vii repede!

Când am ajuns la prăvălie, înăuntru erau mai mulţi bărbaţi pe care îi cunoşteam. Printre ei era şi moş Badea Prună, soţul Mariei, cea care ne-a moşit pe noi, adică pe mine, pe Florică şi pe Dorel. Era un bătrânel trecut de şaizeci de ani, cu părul nins şi rărit, barba căruntă în dezordine pe faţa-i noduroasă asemenea muşchilor şi lichenilor verzi crescuţi pe scoarţa copacilor; era stafidit, gălbejit, cu ochii duşi în fundul capului, iar gura îi era înconjurată de zbârcituri. Fuma ţigară de la ţigară, făcând economie de chibrituri, după cum obişnuia el să spună, zâmbind pişicher în colţul drept al gurii, unde mustaţa îi

era arsă şi îngălbenită. Obişnuia să fumeze ţigara de tot, până când ajungea să-i ardă degetele, care căpătaseră o culoare galbenă-maronie. Tuşea zgomotos minute în şir, iar când termina „repriza” de tuse, îi cerea lui Nemeş: „Mai dă-mi o ţuică!”. Bătrânul vorbea rar, dând importanţă vorbelor sale, mai ales când vedea că este ascultat de ceilalţi, care îl aprobau cât timp era de faţă, iar după ce pleca, râdeau şi comentau, compătimindu-l în toate cazurile.

Îl studiam în timp ce vorbea sau când dădea pe gât ţuica din ţoiul primit de la patron. Era scund, pierit la faţă, slab, aproape uscat, cu capul înfundat între umeri şi cu răsuflarea gâfâită, care-i ieşea din gură ca un abur, dând impresia că îi ardea ceva înăuntru; în jurul sprâncenelor sale ninse, pe lângă gură şi pe gât era pielea încreţită, străbătută de vene, încât de la piept în sus oferea aspectul unei rădăcini bătrâne acoperite de un strat transparent de ninsoare.

De afară, o pală de vânt a împins în prăvălie un roi de muşte mari care bâzâiau zgomotos; două dintre ele s-au aşezat pe o bucată de săpun de rufe şi îşi frecau picioarele din spate în lungul aripilor, apoi cu cele din faţă îşi frecau capul, în timp ce celelalte continuau să inspecteze interiorul încăperii. După un timp şi-au luat zborul din proprie iniţiativă, părăsind încăperea, dar nu pentru multă vreme, deoarece au revenit cu un întreg escadron zburător.

— Ai cam multe muşte aici! îl atenţionează moş Badea pe patron.

— Da. răspunde acesta, privind roiul de muşte care mai bâzâia prin aerul îmbâcsit de fum de ţigară. Vin de afară, că am lăsat uşa deschisă. Le-am pus eu capcane, dar sunt şmechere şi le ocolesc, a adăugat el, arătând cu mâna trei benzi de hârtie galbenălipicioasă pe care zăceau câteva muşte răposate.

Nemeş era un bărbat subţire, trecut de şaptezeci de ani, dar avea o faţă netedă care îl recomanda ca pe un om care a dus o viaţă liniştită, fără griji, nelipsindu-i patul

moale şi cald precum şi hrana caldă, servită la timp.

— Mai dă-mi o ţuică, tot pe datorie! cere moş Badea.

— Ajunge! Nu-ţi mai dau că n-ai bani şi nu mi-o vei plăti niciodată.

— Până sâmbătă ţi-i dau, că aştept pe cineva de la oraş.

— Dă-i, domnul Nemeş că o plătesc eu! a intervenit de la o masă Alexandru Tătaru. Îi e şi lui poftă şi n-are.

— Mulţumesc, Lisandre! a spus moşul bucuros, după ce l-a descoperit pe bărbatul tânăr într-un ungher mai puţin luminat.

După ce a mai tras două înghiţituri, ochii bătrânului au devenit vioi şi strălucitori, ca doi şoricei care stau la pândă ca să descopere unde se află brânza sau caşcavalul.

Înăuntru scădea lumina pe măsură ce afară se însera, mai ales că şi lumina lămpii se micşorase datorită împuţinării petrolului din ea.

— Mai adu-mi o lampă! a cerut patronul soţiei sale, când aceasta apăruse în pragul uşii care dădea spre locuinţa lor, să-l anunţe că este gata masa.

Când a sosit lampa cu o lumină mult mai puternică, se desluşeau mult mai bine feţele celor din încăpere. Privindu-l din nou, regăseam toate trăsăturile particulare ale feţei lui urâte, nerase, căreia flacăra ochilor săi vioi, entuziaşti, dar trişti îi dădeau aspectul omului care duce o viaţă extraordinară şi neobişnuită; trupul lui era strâmb, gârbovit, sub bărbie îi atârnau pieile, iar el respira din ce în ce mai greu din pieptul supt şi împuţinat. Era îmbrăcat într-un fel de palton din molton, având pieptul şi mânecile destul de soioase, iar gulerul parcă era de tablă, încât lucea de jeg în lumina lămpii; fularul avea şi el aceeaşi culoare de gri nedefinit, cu găuri din loc în loc.

Locuia mai de multă vreme singur, deoarece baba Maria îl părăsise din motive numai de ei doi ştiute, iar el încerca să se gospodărească cum putea. Casa lui era modestă, compusă din două camere, iar curtea era aproape goală, în care se afla o cotigă hodorogită şi un măgar care păştea slobod iarba care creştea din belşug în

curte, dând „ora exactă”, din timp în timp, prin răgete repetate.

Copiii se distrau pe seama măgarului, învăţându-i pe cei foarte mici să facă precum face măgarul.

— Ia zi, Marinică, cum face măgarul lui Tica Badea?

— Malaicu Tica face „Iha, Iha”, repeta copilul.

Iama, pentru că nu avea lemne să facă foc în cameră, dormea înfăşurat într-un cojoc de blană de oaie.

Vara, însă, se îmbrăca într-o cămaşă lungă peste care se încingea cu un brâu roşu şi cu izmene largi, din pânză albă amândouă, dar de culoare îndoielnică; în picioare avea ciorapi din lână tricotaţi manual şi opinci din piele de porc.

Tinerii din sat se strângeau în jurul bătrânului care, după ce băuse o ţuică la prăvălie, începea să povestească cu o înverşunare senilă întâmplări din tinereţea lui, iar ei îl ascultau cu luare-aminte, socotindu-l om care are un dram de înţelepciune.

Alteori râdeau de el, necăjindu-l şi atunci moşul se răţoia la ei: „Ehei, Tică, Tică! Ce ştiţi voi? Când eram în vremurile mele bune, purtam cămăşi cusute cu şabace de se minunau toate fetele”. Tinerii continuau să râdă de el şi atunci le întorcea spatele, plecând supărat şi dând din mână a lehamite.

Din curtea lui, măgarul dădea semnalul, iar moşul îşi umfla pieptul împuţinat, arătându-şi instinctele primitive închegate în anii tinereţii sale, neatinse de scurgerea timpului care a trecut peste el şi zicea cu râsul omului victorios: „Este ora unsprezece” şi privea soarele, parcă-i cerea să-i confirme spusa.

…Când a ieşit din prăvălie, am ieşit şi eu, apoi am mers o bucată de drum în urma lui. Se deplasa încet spre casă, sprijinit într-un ciomag, cu paltonul lui slinos şi ros la guler. Tuşea din când în când şi se oprea în loc, apăsându-şi coşul pieptului cu mâna dreaptă, unde avea el o durere mai veche care-l săgeta la efort şi îi tăia respiraţia, dându-i senzaţia de sufocare.

La un moment dat l-am auzit vorbind singur: „Ion şi

Mircea, dar mai ales Mircea, suge ca un viţel ţuica, parcă n-ar avea gâtlej, curge băutura pe gâtul lui ca pe canea. De unde o fi având bani, că îl văd mereu la cârciumă? E drept că nu e zgârcit, îmi mai dă şi mie câte o ţuică din când în când”.

În anul următor eu am plecat din sat şi l-am întâlnit abia în vara anului 1960 când venisem să-mi vizitez părinţii. L-am văzut la poarta lui, l-am salutat, iar el m-a privit curios:

— Nu mă mai cunoşti, unchiule? l-am întrebat.

— Nu, zice el.

I-am spus cine sunt şi că baba Maria a fost moaşa mea.

— Şi a lui Florică, adaugă el repede. Deci, tu eşti băiatul ăl mare al lui Costică Dinu!? Cu Florică mă văd mai des că e aici în sat, dar tu ai plecat de mic şi dai rar prin sat. Să fii sănătos, nepoate!

Şi-a şters mâna de cracul pantalonilor şi mi-a întins-o, spunând:

— Bine ai venit acasă! Cum o duci pe la oraş?

— Bine. Dumneata cum o duci cu viaţa?

— Greu de când s-a făcut G.A. C.-ul ăsta în sat, care mi-a luat pământul, iar eu nu pot munci.

— Moaşa ce mai face?

— Ce să facă? E sănătoasă, dar m-a părăsit şi a plecat la frate-său Radu… dacă s-ar mai întoarce, dacă s-ar mai îndura să vină înapoi, că, de e greu când eşti singur… dar nu mai vine ea că, ce să mai vorbim… nu mai are milă de mine. Zice că sunt un ticălos, o brută. Poate că are dreptate, sunt un ticălos, dar Maria are un suflet mare, e o persoană educată, ştie multe şi este pricepută la toate, da, da, e pricepută: descântă, trage, moşeşte copiii, e pricepută, ce mai e vorbă, dar este o femeie mândră şi neînduplecată. Aşa este ea. Şi zici că este moaşa ta?

— Da, aşa este, l-am aprobat eu aproape involuntar.

Bătrânul a rămas pe gânduri. Pe semne încă o mai iubea pe baba Maria. I-am întins mâna şi am plecat, lăsându-l cu gândurile şi durerile lui, dar m-am tot gândit

şi eu o vreme de ce l-o fi părăsit moaşa? Poate şi pentru faptul că pe măsură ce oamenii înaintează în vârstă şi se apropie de bătrâneţe se mai schimbă. Sentimentele se diminuează treptat, mai ales dacă nici nu au fost prea adânci, iar când ajunge bătrân, omul se trezeşte că nu mai are nimic.

Moş Badea Prună aştepta moartea ca pe o uşurare, ca pe un ultim gând despre ceea ce a fost viaţa, iar el nu reuşea să afle. Se vede că moartea se lăsa aşteptată, întârzia, deşi el dorea să vină şi să-l scape de suferinţă, deoarece se săturase de tuşea agasantă care-i muncea şi-i obosea plămânii, golindu-i trupul de vlagă. Îi devenise nesuferită păcătoasa lui de boală deoarece îl chinuia de ani de zile.

Când am mai venit în sat altă dată am aflat că Badea murise fără să afle ce a fost viaţa. N-ar fi aflat nici dacă ar fi trăit până acum ca să poată citi cartea „Patima”, semnată de Mircea Micu, unde întreabă doamna Brandebur, ca şi Badea Prună al meu, „ce este viaţa?”, iar el îi răspunde: „Viaţa, doamnă, îi lucru despre care, noi, oamenii, aflăm prea târziu ce însemnă”. „Cât de târziu, Flendere?” „Atât de târziu, că de multe ori aflăm degeaba”.

Mergând în cimitirul din sat unde-mi sunt părinţii înmormântaţi, am văzut şi crucea de brad, putrezită de intemperii, a lui Badea Prună şi i-am urat în şoaptă să se odihnească în linişte şi pace. Ce s-o fi întâmplat cu măgarul lui? Nu mai ştiu.

Măgarii sunt făpturi blajine şi folositoare, sunt nişte dobitoace foarte utile, răbdătoare, cu multă putere de muncă, rezistente şi necostisitoare în gospodării.

…Spuneam mai sus că ţăranul se odihneşte după munca de fiecare zi, doarme fără vise, pregătindu-şi trupul pentru „asaltul” pe care urmează să-l dea a doua zi pe câmp sau în gospodărie. El se simte bine în mijlocul naturii şi întâmpină primăvara cu mare bucurie, simţind că renaşte odată cu ea, iar de când totul înverzeşte, atracţia naturii e şi mai mare.

„Cât de frumoasă te-ai gătit.

Natură, tu! Ca o virgină cu umblet drag, cu chip iubit!

Aş vrea să plâng de fericit.

Că simt suflarea ta divină.

Că pot să văd ce-ai plăsmuit!... etc”, spunea poetul George Coşbuc în poezia „Vara”.

Ţăranul nu ştie orarul ceasului pentru că deasupra lui apasă permanent necesitatea ca ritmul muncii sale să fie subordonat anotimpurilor, legilor vegetaţiei, coacerii şi culegerii fructelor de pe ogoare. El se bucură când dă grâul în spic, apoi se coace şi trebuie secerat, când treieră şi din el face prima pâine. De asemenea se bucură când adună fructele coapte şi când rugineşte frunza în vii, toate constituind prilej să se minuneze şi să tragă în piept aromele toamnei.

Dar ţăranul muncea în câmp de dimineaţa şi până seara. Soarele a fost dintotdeauna mijlocul de orientare al oamenilor, el marcând durata zilei, dar ţăranul l-a avut ca tovarăş „sprijin şi ceas, iar când acesta nu se arăta din nori mai multă vreme, aveau motive de îngrijorare. Majoritatea se sculau şi plecau la câmp de cum începea să se lumineze de ziuă, iar alţii de când cocoşii cântau a doua oară, iar pe cer se mai zăreau luceafărul şi stelele.

Ţăranul iubea mult pământul pe care îl considera o fiinţă umană de care se considera legat, la fel ca de membrii familiei sale; îl mângâia, îi răsturna brazda, îl însămânţa şi-l îngrijea ca să producă cât mai mult; adesea lua câte o bucată din brazdă şi o mirosea, chiar o săruta.

Vara şi toamna când ajungea să-şi culeagă roadele, bucuria ţăranului creştea pe măsură ce i se umpleau hambarele cu cereale, încât aproape că nu simţea truda de peste zi, iar seara se întorcea acasă flămând, pe lângă carul cu produse. Un tablou unic descrie acelaşi poet G. Coşbuc în poezia „Noapte de vară”, cuprinzând întocmai faptul serii în sate:

„Zările de farmec pline Strălucesc prin luminiş.

Zboară mierlele-n prundiş şi din codri noapte vine Pe furiş.

Care cu poveri de muncă Vin încet şi scârţâind.
Turmele s-aud mugind.
Iar flăcăii vin pe luncă Hăulind.
De la râu în pâlcuri dese Zgomotoşi copiii vin.
Satul e de vuiet plin.
Fumul alb alene iese Din cămin”… etc., etc.

În sat era o zicală: „Nu poate fi om al satului acela care n-a mers desculţ dimineaţa prin iarba plină de rouă”.

Pe atunci nu-i cunoşteam semnificaţia, cu toate că multă vreme am mers desculţ, uneori o suportam mai greu pentru că era rece. Fără să ştiu, când păzeam la vie, dimineaţa mă spălam pe mâini şi pe faţă cu rouă de pe frunzele viţei de vie şi de pe frunzele de porumb verde, pentru a economisi apa de băut din sticle.

Rouă, această enigmă a naturii, este apa care rezultă din respiraţia pământului şi a plantelor, condensată din cauza răcorii nopţii.

Mai târziu am aflat că surorile mele şi alte fete din sat se spălau cu rouă plantelor pentru a-şi menţine faţa şi mâinile fragede, moi şi albe. Era un mister pe care atunci n-am reuşit să-l desluşesc, dar ţăranul experimentat ştie că rouă călеşte organismul şi întăreşte rezistenţa trupului la boli.

La zicala de mai sus, mi-aş permite să adaug că: cel care n-a trăit la ţară, în mijlocul naturii, a pierdut, pe lângă mersul desculţ prin iarba argintată de rouă şi frumuseţea câmpiilor verzi şi n-a ascultat trilul privighetorilor şi ciocârliei, care cântă din înalturi, stând aproape nemişcată într-un loc de parcă ar fi legată cu o sfoară.

Ţăranul îşi scoate pălăria şi se scarpină pe cap, semn că el chibzuieşte la ceva; la el această activitate relativ minoră a fost întotdeauna propice meditaţiei, cu toate că, cel care îl priveşte în acele momente este tentat să creadă că o face pentru a-şi alina mâncărimile din acel loc.

N-o să vă vină, poate, să credeţi, dar ţăranii sunt oameni selectivi, oameni cu mult bun simţ, deşi cei care trăiesc prin oraşe îi subestimează; ţăranul este circumspect, te studiază, te cântăreşte şi abia când e

convins că e bine se apropie de tine. Îşi cunoaşte „lungul nasului”, cum se spune în popor.

Şi eu pot confirma cele spuse deoarece am trăit o vreme în mijlocul lor, iar în peregrinările pe care le-am făcut prin ţară cu prilejul muncii, am avut nenumărate ocazii să discut cu ei şi chiar să mănânc la masa lor, prilej cu care ei m-au onorat pe mine, scoţând în evidenţă, în mod direct şi simplist, nişte calităţi a căror valoare poate fi apreciată aur veritabil.

La unii am mâncat la o masă foarte joasă ce se sprijinea pe trei picioare. Mi-a venit să râd, nu de ei, ci la amintirea care mi-a răsărit pe loc din copilăria mea, pentru că şi noi am avut acasă o astfel de „măsuţă” cu trei picioare, rotundă, la care am mâncat noi, copiii, până când am împlinit vârsta de zece ani; acolo primeam fiecare dintre noi blidul cu mâncare şi ne îndemnam care să golim vasul mai repede. Când ajungeam să mâncăm pe masa înaltă, alături de părinţi, exista garanţia că am învăţat toate regulile şi nu vom murdări faţa de masă.

Nu pot să uit când mâneam seara cu uşa deschisă spre curte, iar câinii sloboziţi din lanţ pentru noapte aşteptau lângă prag să-şi primească hrana şi oasele; ochii lor fosforescenţi luceau în razele luminii care veneau de la lampa agăţată în cui. Când răsturna mama mămăliga pe un fund de lemn anume pregătit, aceasta aburea, încât semăna cu o mică lună galbenă, înconjurată de un cerc de aburi care se ridicau ca o răsuflare monotonă. Afară se vedea curtea, luminată ca ziua de luna care se plimba pe cerul senin, făcând să se vadă şi paiele pe jos; umbrele pomilor se proiectau pe sol cu contururi distincte.

Oamenii din sat obişnuiau să se adune pe la porţi, fie ţinând cont de rudenie, fie pentru a fi în preajma celor care cunoşteau cum merge viaţa, politica sau pentru a le trece timpul, puţini dintre ei mergeau la cârciumă. Asemenea adunări se făceau duminica sau în sărbătorile mari, în care nu se lucra. Pe vremea aceea ţăranul ţinea sărbătorile din credinţă şi se temea de pedepsele divine.

M-am nimerit odată la familia Nicolae Faida care

avea un nepot, Grigore, cu care mă mai sfătuiam şi mă jucam.

Pe banca de la poarta lor trona, în mijloc, bunicul lui, înconjurat de alţi săteni, mulţi aşezaţi pe nişte pietroaie în loc de scaune, iar alţii pe pământ.

Moş Nicolae Faida era un bătrân a cărui vârstă n-o ştiam şi era greu de apreciat deoarece timpul ştersese, discret, hotarele dintre decenii; să fi avut 70 sau 80 de ani. Mâinile lui aveau pielea ca pergamentul, degetele încovoiate şi noduroase, iar capul i se legăna când într-o parte, când în cealaltă, după care se apleca spre în faţă sub greutatea căciulii, pe care nu o mai putea susţine gâtul lui subţire.

În ciuda vorbelor lui vioaie, ochii bătrânului, rotunzi şi mici, erau aproape încremeniţi în liniştea lor netulburată, ca atunci când omul se împacă cu soarta.

Erau multe familii venite în sat din judeţul Teleorman, dar cei care erau originari din comuna Islaz, aşa cum erau familiile Faida, Fotescu, Tătaru, Dorcea, Bădan, îşi păstrau cu sfinţenie obiceiurile şi portul: bărbaţii nu renunţaseră la cămaşa lungă, albă, din în ţesută în război, ca şi la izmenele largi, din acelaşi material; peste cămaşa purtau un brâu de lână de culoare roşie, pe cap pălărie neagră, iar în picioare opinci din piele de porc neargăsită. Iarna purtau haine negre din aba (dimie) ţesute în război.

Oamenii de la ţară încep să semene între ei: chipul prelung şi palid, pometii proeminenţi, obrajii supţi, adesea cu barba nerasă, îmbrăcaţi prost, excepţie făcând adunările mai cu pretenţii

Nu discutau toţi. Majoritatea ascultau, dând din cap a aprobare, negare, ori se mirau.

Ţăranul vorbeşte puţin din obişnuinţă, dar adesea lasă frazele neterminate, legănându-şi capul într-o parte şi în cealaltă, ca o încheiere a ceea ce a avut să spună, exact ca o cuvântare pe care a ticluit-o în gând, dar dă semne că va începe să vorbească din nou şi să-şi continue ideea întreruptă astfel.

Unii mai tineri încearcă să facă glume cu care să-i înveselească pe cei prezenţi şi spun ce au auzit în altă parte:

— Bă, zice unul! Pe lume sunt trei feluri de oameni, care, când ajung bătrâni, unii chelesc, alţii albesc iar o parte rămân aşa cum au fost.

— Care sunt ăia, care ceilalţi? întreabă altul nelămurit de acele trei categorii enunţate.

— Păi, nu ghiceşti? Deştepţii chelesc şi curvarii albesc.

— Dar proştii? revine cel cu întrebarea.

— Proştii rămân aşa cum au fost, adică tot proşti.

— Să vă spun şi eu una! zice altul. Când femeile au toane s-ar părea că neglijenţa din partea bărbatului sau vreo meteahnă împiedică inteligenţa să le deschidă ochii.

— Ai dreptate! zice altul, există şi femei zănatece, cu toate că iubirea diferă de la om la om; e câte unul care n-a iubit în viaţa lui, iar simţurile n-au cunoscut gesturi uşuratice, dar…

— Ei, măi Ştefane, când te prinde dragostea devii orb. Se întâmplă câteodată să cucereşti o femeie dacă îi spui un „Bună dimineaţa” într-un fel mai deosebit; e vorba de şoapta şi tăcerea puse în cuvinte, care sunt greu de înţeles de toată lumea, mai ales când sunt rostite de îndrăgostiţi. Asemenea gesturi şi cuvinte spun mai mult decât un noian de vorbe. De exemplu, poţi spune totul, dacă ştii să intonezi corect două cuvinte, pentru că îndrăgostiţii se înţeleg bine şi numai cu atât.

— Eu cred că unii bărbaţi se însoară pentru că nu le pot „avea” pe femeile dorite, iar femeile se mărită pentru că măritişul nu se poate fără posesiunea fizică.

— S-ar putea să ai dreptate, că, deşi scopurile sunt total diferite, calea rămâne aceeaşi pentru ambele părţi.

Ştefan, care venise în grup mai târziu şi nu participase la cele discutate, se arăta nemulţumit de ce fraţii Ştefănescu au atât de mult pământ şi macină faina pe care o vând la oraş, iar el are numai trei pogoane.

— Nu te mai necăji, Ştefane! Ei îşi permit să facă

orice pentru că pământul este al lor, la fel şi moara.

— Şi îl muncesc bine cu tractor, semănători, au şi batoză de treierat, zice altul.

— Vrei să spui că toate muncile le fac cu braţele noastre, ale prostimii, care, neavând ce munci, după ce muncim puţinul nostru, mergem la ei!

— Nu te obligă ei să te duci. Te duci singur şi-i ceri să-ţi dea de muncă.

— Mă duc, ce să fac, că la mine se termină repede munca.

— La ei acolo e şi munca noastră, intervine altul. Şi nu e numai muncă, e trudă, pentru că munca o faci din obişnuinţă şi din plăcere, pe când truda e osândă, e osteneală mare pe care o faci de nevoie, şi nu te alegi cu mare scofală.

— Asta aşa este! a fost de acord Ştefan, încheind discuţia pe care o începuse cu atâta încrâncenare.

În timp ce discutau ei, pe uliţă a trecut o căruţă cu coviltir deasupra, din cele care transportau gaz lampant, păcură, vaselină şi alte derivate ale ţiţeiului, pe care ţăranii le cumpărau pentru necesităţile gospodăriei.

— De când vând ăştia prin sat pe la noi gaz şi toate cele, le-au scumpit mereu, îşi dă cu părerea unul care privea după căruţa ce se îndepărta.

— Au şi ei cheltuieli, încearcă altul să-i apere.

— Am văzut că de la o vreme umblă şi ei câte doi pe căruţă pentru a se apăra de tâlhari.

— Au drumurile lor, iar în diferite sate au şi oameni cunoscuţi la care trag cu căruţa, ca la han. S-au organizat bine, ce mai…

— Dacă te gândeşti mai bine, asta nu aduce mare pricopseală şi au parte de tot felul de primejdii, intervine din nou cel care le luase apărarea.

— Se zice că la ei, în Prahova, pământul e plin de ţiţei şi din cauza asta nu mai rodeşte. Unde să mai facă şi ei agricultură? Aşa că umblă şi ei cu căruţa de colo-colo, câştigă ceva porumb, grâu, fasole, făină, ca să-şi hrănească familiile. Tu n-ai face la fel?

— Ai dreptate, fiecare îşi ştie viaţa lui, ca pe o carte. Nu trebuie să-i judecăm noi, n-avem niciun drept.

Aproape toţi cei de faţă fumau tutun natural, din cel cultivat chiar de ei. Aveau mustăţile îngălbenite – cănite, cum zicea mama – la fel şi degetele de la mâini. Îi vedeam cum scoteau punga sau tabachera cu tutun tăiat mărunt, pe care-l puneau pe o bucată de ziar, îl răsuceau, îşi treceau limba peste el şi ţigara era gata.

De la organele superioare venise dispoziţie ca toţi sătenii să semene un pogon sau mai mult cu tutun şi aceeaşi suprafaţă cu bumbac. Am avut şi noi asemenea plante şi tare ne-am chinuit cu ele, de la semănat, apoi săpat de două ori, culese şi pregătite pentru a fi predate la stat.

Cu bumbacul ne-am descurcat mai uşor, că după ce l-am adunat din câmp când s-a copt, l-am scărmănat şi i-am scos seminţele, apoi l-am pus în saci şi predat la stat. Mai greu a fost cu tutunul care, după ce crescuseră frunzele mari, trebuia adunat pe trepte, începând de la rădăcină spre vârf, pe măsură ce frunzele se maturizau; erau acoperite cu nişte perişori, iar pe mâini se lua un fel de lichid lipicios şi iute; frunzele erau sortate şi înşirate pe nişte sfori cu ajutorul unui ac mare, după care se agăţau la streaşina casei, magaziei, grajdului, până se uscau şi căpătau culoarea bronzului aurit; toată curtea mirosea a tutun. Noroc că în anul următor tata ne-a scăpat de aceste două plante, fiind preşedinte al Cooperativei de consum sătesc care s-a înfiinţat. Ne-a adus, în schimb, viermi de mătase, tot o obligaţie de la stat, o îndeletnicire care ne lua tot timpul de joacă ce ne mai rămânea şi nouă, după ce ne făceam lecţiile. Toată ziua eram căţăraţi prin duzii din curte, altă dată şi de la bunica Lisaveta sau de pe la vecini, pentru a culege frunzele cu care să-i hrănim, deoarece mâncau foarte mult. Creşterea lor cere foarte multă muncă, iar curăţenia meselor pe care erau aşezaţi constituie o preocupare majoră, mizeria ducând la moartea lor.

Când se maturizau, viermii de mătase ajungeau la

dimensiuni de 6 – 8 cm. şi începeau să-şi depene firul sub frunzele de dud şi îşi făureau din balele lor de preţ acea celulă scumpă în care larva se adăpostea pentru a deveni crisalidă. Mama îi inspecta de două ori pe zi şi le aduna aceste gogoşi de culoarea mierii pe care le aşeza într-un paner de pe sobă.

Deşi am depus toţi ai casei atâta trudă, nici pentru asta n-am câştigat mare lucru.

…La şcoală colegii mei luaseră un obicei de a se aştepta pe uliţa din spatele şcolii şi să-şi rezolve anumite diferende din recreaţiile în care se ciondăneau. Astfel că erau zile când se desfăşurau adevărate „bătălii” între „Deal şi Vale”, cum numeau ei cele două forţe opuse; Dealul era reprezentat de Ghel (Gheorghe Zăvelcă) şi alţi câţiva, iar Valea de către Ailuţă (Ion Tătaru), ajutat de fraţii lui şi câţiva vecini. După ce se scărmănau bine, însoţindu-şi pumnii cu înjurături care făceau referire la mamă, se despărţeau transpiraţi, uneori însângeraţi pe ici pe colo, cu hainele rupte şi pline de praf. Când vreuna din tabere nu era mulţumită de rezultat, aşteptau terminarea orelor de curs, se aşteptau la răspântie şi o luau de la început a doua zi şi tot aşa, iar după încăierare îşi frecau cucuiele şi-şi oblojeau rănile.

În Dobrogea, în ziua de 24 iunie se serbează Drăgaica. Am întrebat-o pe mama:

— Ce este Drăgaica, mamă?

— E o sărbătoare, maică, în care nu se lucrează.

Mai târziu am aflat că Drăgaica i se spune în Muntenia, Oltenia şi Dobrogea, iar în Ardeal şi Moldova, Sânzâiene sau Ielele, despre care Mihail Sadoveanu şi Mircea Eliade au scris, explicând fiecare că Sânzâienele ar fi nişte fecioare de zmei, care trăiesc în păduri necălcate de piciorul omului. Tradiţia populară spune că acele făpturi numite zâne, ies în noaptea de 24 iunie şi cântă. Ceata fetelor face parte din cortegiul zeiţei fertilităţii, fecundităţii şi protecţiei agrare. În acea noapte se spune că se deschide cerul şi poate fi văzut Dumnezeu aşezat la masa lui cerească, împreună cu arhanghelii şi marii sfinţi.

Cel care vede această scenă i se îndeplineşte orice dorinţă. Această sărbătoare era aşteptată în sat ca un moment de vrajă şi nimeni nu lucra.

La 24 iunie este prăznuită ziua naşterii Sfântului Ioan Botezătorul, înaintemergătorul, care l-a botezat pe Iisus Hristos în apa Iordanului şi a fost recunoscut ca adevărat Mesia.

De asemenea, se spune că în noaptea de Sânzâiene, înfloreşte iarba fiarelor şi răsare „Cloşca cu pui”. Această dată coincide cu etapa optimă pentru semănatul grâului de toamnă.

Fiind sărbătoare, tinerii mergeau la horă pe terenul viran căptuşit cu troscot din spatele morii, unii însoţiţi de mame, iar bărbaţii se adunau pe la porţi, ca de obicei, unde „puneau ţara la cale”. Mulţi dintre ei erau nemulţumiţi de faptul că unii oameni sunt săraci, în timp ce alţii au pământ mult, vite şi duc o viaţă fără griji

De fapt, ţăranii, în anii din urmă, au avut multiple „tresăriri”, datorită luptei pe care au dus-o cei care munceau pământul împotriva celor care îl stăpâneau prin drept ereditar. Anii au trecut, dar nemulţumirile au rămas.

— De ce, dacă şi ei sunt oameni la fel ca noi? spune Florea Pântea puţin iritat. Sau nu sunt ca noi?

— Or fi ca noi, dar… răspunde altul pe jumătate.

— Păi, atunci de ce ei să aibă, iar noi nu? De ce unii se nasc şi trăiesc în bordeie, iar alţii în puf şi în case mari şi luxoase? Doamne, dacă exişti, trăsneşte cu fulgerul tău nedreptatea şi fa odată dreptate pe pământ, că m-am săturat de viaţa asta amărâtă! a spus Florea cu voce tare, însoţindu-şi vorbele cu câteva cruci mari, iar cu privirea îndreptată spre cer.

— Măi, Floreo, zice Stan Doicaru, după ce acesta a terminat rugăciunea, eu cred că omul vrednic se hrăneşte şi în piatră seacă, dar cel leneş moare şi lângă un vad bun pe care curge miere în loc de apă. Viaţa este şi aşa destul de scurtă şi, de multe ori, este aşa după cum şi-o face omul. E drept că omului sărac îi hotărăsc alţii viaţa de cele mai multe ori, iar el este nevoit să trăiască necăjit şi să

treacă prin viaţă ca un rob, fără să se poată bucura de ea. Ajunge să nu mai vadă afară că este soare, că pomii au înflorit, iar păsările cântă.

— Păi, vezi? Aşa sunt eu şi nu ştiu ce să mai fac.

— Eu sunt de părere să laşi gândurile astea că nu sunt bune deloc, mai rău te înnebunesc şi chiar poţi să mori şi să te muţi colo, în deal la cimitir, iar cu familia ta ce se va întâmpla? Ai încredere în Dumnezeu că El este mare, vede tot şi-i va pedepsi pe toţi cei vinovaţi!

— Este El mare, dar parcă ne-a uitat, nu vrea să se mai uite la noi, ăştia săracii, a spus Florea cu năduf.

— E bine să nu-i mai vorbeşti de rău, că te aude lumea şi te spune, apoi nu trebuie să-ţi faci necazuri.

— D-aia nu mai pot eu de lume. Gura lumii n-o astupă decât pământul. Las-o să vorbească, nu de aia i-a lăsat Dumnezeu gura? Parcă o să-mi cânte mie cocoşul pe gardul lor. Să-şi vadă fiecare de treaba şi de sărăcia lui.

…Multă vreme m-am întrebat: De ce unii oameni au mai mult, iar alţii mai puţin sau deloc, fiind obligaţi să muncească pentru cei dintâi, adică la cei care au? Cum a apărut sclavia? Cine a hotărât această împărţire a oamenilor în bogaţi şi săraci? Asemenea întrebări m-au pus în încurcătură şi-mi răpeau gândurile. Chiar începusem să cred că am o slabă putere de a gândi, dacă nu găsesc răspunsul corect… şi, totuşi, problema e complicată.

— La ce te gândeşti, Vatule? îl întreabă Florea Saioc pe Grigore Vatu, ginerele lui Ion Culciu.

— Nu ştiu cum să fac să prind o vulpe care vine aproape în fiecare seară şi ne ia câte o găină. Azi-noapte ne-a luat cocoşul cel mare, am rămas cu un puiandru.

— Mă, să nu fie vulpe în două picioare! zice altul.

— E vulpe că a lăsat în coteţ fulgi şi sânge.

— N-aveţi câine? continuă Florea Saioc cu întrebările.

— Ba avem unul, dar e prost rău, latră numai la perceptor când vine să ceară impozitul casei şi terenului.

— Dar îl cunoaşte el pe perceptor, de-l latră?

— Îmi închipui că nu l-o cunoaşte, dar vede şi el că

atunci când vine perceptorul după bani, toţi ai casei fug şi mă lasă singur. Poate că îşi dă seama că omul e periculos şi-l latră, altfel ce să mai cred?

— Hai să vă spun una care am aflat-o săptămâna trecută de la un turc de la Techirghiol! sare Bercu, precipitat, de pe iarbă.

— Zi, Bercule! l-au încurajat ceilalţi.

— Mă, zice că sultanul lor avea un harem cu 22 de cadâne, numai una şi una, cărora doar le făcea semn – ştii, la care avea el poftă – cadâna se ducea la el în cameră şi ţine-te, neică, pe trai. Ce ziceţi, nu v-ar place să aveţi şi voi câte un harem?

— Poate ne-ar place, Bercule, dar cu ce le ţii? Ele cer mâncare, lux, iar tu trebuie să „munceşti" serios când le chemi în cameră. Se cheamă că trebuie să fii bine hrănit, să mai tragi şi un pahar de vin, că nu poţi face faţă cu ciorbă de ştevie sau cu fasole. Sultanul nu se duce la plug sau la sapă cu noaptea-n cap, când nici nu s-au ivit zorile şi să se întoarcă pe înserat. Dimpotrivă, e odihnit, spălat, curat îmbrăcat, a şi mâncat şi băut bine, pe când noi, venim obosiţi şi transpiraţi de la câmp, încât nici de mâncare nu ne mai arde, preferând să ne culcăm cât mai repede.

— Ce ai, Ioane, de ce eşti necăjit? îl întreabă Florea.

— N-am nimic, răspunde Ion.

— Ori ai constatat că nu te iubeşte nevasta?

— Ba eu cred că mă iubeşte.

— Te iubeşte cu adevărat sau ai numai impresia?

— Ce să-ţi spun? Cu femeile nu poţi fi sigur niciodată. Cine poate şti ce este în inima lor? Ele spun mai lesne vorbele de dragoste şi la fel de lesne le şi uită. Aşa sunt ele făcute.

— La tine e a doua nevastă. Trebuia să fii mai atent atunci când te-ai unit cu ea, dar e treaba ta.

— Păi, nu ştii, nea Floreo, căsătoria e ca loteria, mulţi joacă, sperând să tragă lozul câştigător, dar puţini au noroc să se bucure. Asta este.

…Soarele se apropia de asfinţit şi pe uliţă şi-au făcut

apariţia vacile ce se întorceau de la cireadă, mugind, iar câte una sunându-şi talanga de la gât; o apuca fiecare pe uliţa unde locuiau stăpânii, apoi se oprea la poartă şi aştepta să i se deschidă. Unele, care nu se săturaseră de iarbă, se aplecau peste garduri şi rupeau crengi din salcâmi.

— Măi, ce repede a trecut timpul! s-a mirat Ion.

— Da, ia uitaţi-vă cum alunecă soarele spre apus!

— Se grăbeşte şi el să se ducă la culcare.

— Nu se culcă soarele, Ioane, se duce să vestească răsăritul în cealaltă parte a pământului, îl corectează Bercu.

— Ce ziceţi, măi, cu naţionalizarea asta, o fi ea adevărată? îi întreabă Florea Saioc.

— E prea adevărată, nea Florea, îi răspunde Bercu.

— Păi, atunci înseamnă că le ia moara Ştefăneştilor.

— Lor le ia moara, lui Nemeş şi lui Iane Gheorghiu le ia prăvăliile. S-au mişcat foarte repede comuniştii.

— Aşa e. Păcat de ei că au muncit să le facă.

…Atunci nu-mi dădeam seama ce efect a avut Legea privind naţionalizarea de la 11 iunie 1948, dar astăzi stau şi mă gândesc că totul s-a făcut în douăzeci şi patru de ore. Foarte repede, dacă încercăm să raportăm la privatizarea făcută de guvernele care s-au perindat la putere după 1989 şi care nici după 14 ani n-au reuşit se finalizeze.

— Voi îl cunoaşteţi pe ăla din Straja care tot vine pe la noi, prin sat şi strigă pe uliţă: „Vine americanul şi-i sparge lui Stal în capul cu ciocanul şi cu secera îi ia gâtul, ca să-l mănânce pământul”.

— Da, răspunde Ion, am stat şi eu de vorbă cu el. Nu este întreg la minte, cred că l-au bătut în cap la jandarmi când l-au arestat; umblă îmbrăcat cu o haină militară şi o căciulă jerpelită pe cap.

— Mi se pare că e de-ai lui Bican, din Straja. Joi mă întorceam din sat şi l-am găsit stând de vorbă cu Rande Petrescu. Să vedeţi ce-i spunea lui Rande:

— De ce te bărbiereşti? Nu-ţi dai seama că arunci la gunoi chipul lui Iisus Hristos?

— Nu suport barba, mă mănâncă pielea.

— Bă, mai trăieşti! sare el la mine când m-a văzut. Mai apucăm noi timpurile ale bune să-i vedem pe comunişti daţi jos?

— Eu de unde să ştiu? Poate vom apuca, i-am răspuns, privind în jurul meu să văd dacă nu m-a auzit careva.

— Uite, bă, eu mă oblig să-ţi dau o oaie, dacă poţi să-mi răspunzi la o întrebare: De ce o lăsăm, bă, pe jidoavca de Ana

Pauker să ne vândă lui Stal în? Ce, nu mai are ţara bărbaţi care să lupte contra rusului şi să ne scape de sub ocupaţie? Eu ziceam că dacă i-am bătut pe turci de atâtea ori, putem să-i batem şi pe ruşi. Ce zici, nu am dreptate?

— Aşa e mă, Ioane, dar ruşii sunt mulţi, iar o parte însemnată dintre bărbaţii României şi-au lăsat oasele, fie în stepele ruseşti, unde am fost şi eu, fie prin Ungaria şi Cehoslovacia, ca să-i elibereze pe alţii de nemţi. Acasă s-au mai întors prea puţini, din care o parte invalizi. Cu cine vrei să lupte ţara?

— Adică, nu e rost să scăpăm de ei curând? face el ochii mari la mine.

— Nu ştiu. Să aşteptăm, poate pleacă ei singuri.

— Nu pleacă ăştia singuri, că aici au dat de trai bun, ţara e bogată şi au ce stoarce.

— Mă uitam la el cu milă. E un om firav, îmbrăcat sărăcăcios, cu o faţă ca de nevăstuică guralivă şi cred că îi filează mai multe lămpi, conchide Florea Saioc.

— Dar dumneata ce părere ai, nea Floreo, mai vin americanii? întreabă Ion, cu o figură mirată.

— Măi, Ioane, ce să-ţi spun? Nu ştiu.

— Nu mai vine nici americanul, nici englezul, nici francezul, rosteşte răspicat Bercu. Voi n-aţi ascultat la radio? (în sat erau câteva aparate de radio cu baterii, deoarece încă nu era electrificat). Dar scriu şi ziarele străine. Englezii ne-au vândut ruşilor, iar americanii s-au făcut că n-au văzut. De acum ne-am cununat cu ruşii şi trebuie să ne obişnuim cu ei. Săraca România!

…În serile călduroase de vară dormeam cu Florică pe prispa casei într-un pat în care încăpeam amândoi.

— Ce zici, n-ar fi bune nişte caise? spun eu.

— Da, dar se supără mama. A spus să le lăsăm să se coacă bine ca să le facă magiun. Zice că şi aşa le-am mâncat de când erau verzi.

— Am trecut ieri pe lângă gardul lui moş Florea şi am văzut un cais plin.

— Dacă ne prinde naşul?

Florea Doicaru era naşul de cununie al părinţilor şi naşul de botez al lui Florică şi locuia în faţa gospodăriei noastre, doar un loc de casă, fără construcţii ne despărţea.

— Hai să încercăm până nu se întunecă! îl îndemnam eu.

Am pornit prin grădina din faţa casei noastre, sărind gardul, apoi ne-am strecurat prin porumbul din locul ce ne despărţea de grădina naşului, iar prin colţul dinspre stradă am trecut peste gard şi ne-am urcat în pom. Caisul era plin de caise mari, coapte, parfumate. Am gustat câteva, după care ne-am pregătit fiecare „sânul”, băgând cămaşa în chiloţi şi am cules câteva kilograme de caise numai una şi una.

În timp ce căutam o creangă mai convenabilă ca să cobor, am observat la rădăcina caisului un câine mare care mă privea şi mârâia ameninţător, ţintindu-mă cu ochii lui de flăcări. I-am făcut semn lui Florică şi i-am arătat câinele, el a înţeles şi a rămas nemişcat. Naşul avea trei câini, dar acesta era cel mai rău. Îi ţinea legaţi ziua, dar noaptea îi slobozea pe toţi, ca şi noi.

Am aşteptat până când câinele a ridicat un picior pe tulpina caisului, apoi a plecat pe lângă gard, cu coada făcută covrig, îndreptându-se spre casă, iar noi am respirat uşuraţi. Am făcut repede un plan:

— Eu cobor şi trec peste gard, caut un băţ şi-l întărât, timp în care tu sari gardul şi fugi acasă.

— Ce ne facem dacă ne latră câinele şi ne prinde naşul în pom? mă întreabă Florică.

— Ei, ce facem! Ce au făcut şi cei care au furat pere

de la moş Marin Bădan.

— Ce au făcut? insistă el.

— Lasă că-ţi povestesc acasă, că aici te apucă râsul şi se întoarce câinele dacă te aude.

Am coborât încet din pom, apoi am sărit gardul cu grijă mare să nu pierd sau să strivesc caisele, am căutat un băţ şi am început să-l plimb pe gard; trecerea lui de la o scândură la alta îl enerva pe câine şi se repezea la mine să prindă băţul, muşcând cu colţii lui mari din scânduri. Era un obicei pe care-l foloseau toţi copiii ca să întărâte câinii gospodarilor care făceau mare tărăboi.

Am ajuns şi eu acasă şi am deşertat caisele din sân într-un găvan din lemn aflat pe prispă. Amândoi rădeam de ispravă, dar şi de păţania cu câinele.

Mama, care venea din curte, auzindu-ne râzând, ne-a întrebat:

— Ce faceţi voi aici? De unde aveţi atâtea caise? Nu cumva aţi dat iama prin caişii opriţi pentru magiun?

— Nu, mamă! I-am explicat, apoi, toată aventura.

— Când am văzut câinele la rădăcina caisului, am încremenit, adaugă Florică.

— De ce faceţi voi rele, maică? Dacă vă rupea câinele sau vă prindea naşul Florea sau Vasile Petrescu? Nu era ruşine pentru noi?

— Nu ne mai ducem altă dată, am asigurat-o eu.

A mâncat şi mama două caise, după care a plecat, însă, mai înainte de a pleca mi-a spus:

— Mâine de dimineaţă tu te duci să mâi oile la târlă. Avem rând la lapte. Mai târziu vine Paula să-l aducă pe cobii iţă, că sunt două sau trei găleţi. Culcaţi-vă devreme, că vin să te scol când se luminează!

O dată pe lună aveam obligaţia să mergem la cioban ca să mân oile spre cele două deschideri unde le aştepta baciul Ion Olaru şi unul dintre fiii săi – Ion, Vasile sau Costică – să le mulgă. Oile erau separate de miei şi de berbeci din aprilie şi până la Sfântul Dumitru, în luna octombrie, când ni le dădea acasă pentru perioada de iarnă. Mieii astfel separaţi erau păscuţi pe islazul comunal

până toamna de către Florică.

— Ziceai că îmi spui ce au făcut cei care furau pere.

— Da. Într-o seară, Marin Bocioagă şi alţi băieţi au ajuns tocmai dincolo de derea, la casa lui Moş Marin Bădan care are în grădină câţiva peri cu pere mari şi parfumate. Au urcat toţi în pom şi s-au apucat să culeagă pere, dar au dat peste găinile care dormeau pe crengi şi, confundându-le cu perele, le-au luat să le bage în sân; găinile au „craunit" tare, moşul a auzit şi a ieşit afară cu un felinar în mâini, strigând:

— Care eşti acolo, mă!? a spus el, clipind des din gene, că moşul nu vede noaptea.

— Noi, găinile! au răspuns hoţii, iar omul a intrat iar în casă. Nu ştiu cât e de adevărat, aşa a spus Marin Bocioagă.

— Noi, găinile? a râs Florică. Păi moşul nu ştia că găinile nu vorbesc?

Ne-am aşezat pe pat ca să ne culcăm, iar peste câteva minute i-am auzit respiraţia uşoară şi uniformă a lui Florică, deja adormit, care avea un somn adânc, sănătos. Noaptea era senină, iar din locul meu de la marginea prispei vedeam globul alb-argintiu, limpede ca cristalul al lunii, în care petele negre mi se păreau ochi de lumină care priveau spre mine. Strălucirea ei maiestuoasă se potrivea cu tăcerea adevărată şi profundă din nopţile de vară. Am adormit pe neaşteptate, cu ochii pierduţi pe cerul plin de stele, după ce privisem pomii poleiţi din grădină.

Dimineaţa am simţit mâna caldă a mamei care-mi mângâia faţa.

— Hai, puiul mamei, scoală-te să te duci la târla oilor!

— Da, mamă! am spus, sărind în picioare.

— Du-te la fântână şi spală-te pe faţă să te răcoreşti!

Aşa am făcut. Începuse să se lumineze de ziuă. Lumina azurie a cărei strălucire împrăştia negura nopţii, schimbase albastrul întunecat al boitei înstelate în azuriu. Când am ajuns pe islaz unde se afla târla oilor, pe pajiştea înverzită rouă strălucea cu bobiţele argintii, iar florile îşi ridicau capul spre soare.

— Bună dimineaţa! am spus eu, după ce au încetat câinii să mai latre la mine.

— Bună dimineaţa! mi-a răspuns baciul. Cine vine să ia laptele când va fi muls, că va fi mult?

— Mama sau Paula, i-am răspuns.

— Atunci e bine. Hai la treabă!

După ce au terminat de muls oile, Vasile a plecat cu ele pe izlaz, dincolo de derea. De pe deal, silueta lui se vedea înaltă, impunătoare, ceea ce mi-a amintit de ciobanul din poezia lui Şt. O. Iosif:

„… tocma-n capul celălalt Creşte umbra-ntunecată A ciobanului înalt”, etc.

…Într-o zi a venit acasă la noi bunica Lisaveta ca să vopsească nişte lână ce urma să fie folosită în războiul de ţesut. Pe plita cuptorului din şopron pusese un cazan mare de aramă, iar bunica mesteca de zor în el cu o lopăţică de lemn de brad cu coada lungă. Din când în când scotea din vopsea lopăţică, de pe care se scurgea vopseaua pe care ea o cerceta cu atenţie. Focul ardea destul de tare, iar lichidul din cazan, în care erau scufundate sculurile de lână, degaja aburi groşi şi înecăcioşi.

— Du-te şi mai adu nişte lemne pentru foc! Mi-a spus bunica, privindu-mă pe deasupra ochelarilor ei pe care-i avea legaţi la spate, peste basma, cu o sfoară.

Nu ştiu de ce, dar de câte ori mă privea prin lentilele ochelarilor, mi se făcea teamă de ea. Mi se părea că vede prin acele sticle cu dioptrii, puţin înceţoşate, tot ce se petrecea în sufletul meu şi eu ştiam că nu prea o iubeam că era rea. Am adus lemne de foc, după care am continuat s-o studiez dintr-o parte. În jurul ei plutea un aer de austeritate. De sub învelişurile ei de catifea neagră, parcă simţeam că mă străpunge un vârf de pumnal, având câştig de cauză de partea ei în orice conflict. Voia să pară blândă, dar, de fapt, era rigidă şi convenţională, uneori despotică, impulsivă, semeaţă, aprigă şi necruţătoare. Îşi revendica adesea supremaţia în interiorul clanului şi supraveghea munca nurorilor ca un veritabil jandarm. Dacă ar fi fost un procuror sau judecător, bunica ar fi fost neînduplecată,

pedepsind fără milă pe făptaşi.

Pe mama n-a suferit-o de când a intrat în casa ei, ajungând să se ferească din calea ei. Treptat, influenţa mamei a crescut, ceilalţi au început s-o iubească, dar bunica nu s-a schimbat. Din această cauză, toate nurorile o numeau Zgripţuroaica atunci când vorbeau despre ea, făcând trimitere la zmeoaica şi muma pădurii din basme. Aşa se făcea că n-o prea vizitam nici noi, nepoţii ei.

În altă zi bunica a venit din nou şi a urzit, pe gard, împreună cu mama. A întins în lungul gardului din scânduri nişte fire subţiri pe care le sucea şi le aşeza după reguli numai de ea ştiute, după care le-a înfăşurat pe un sul de lemn pe care l-a ataşat la războiul de ţesut deja instalat într-o cameră. Mare mi-a fost mirarea când a început mama să ţească şi au apărut pe canavana din faţa ei bine întinsă de o bandă metalică numită tindechie, modele de romburi, dreptunghiuri şi chiar flori. Când venea cineva la mama spunea „Aşezău!” care însemna „Aşa să te ajute Dumnezeu!”. Era o vorbă din jud. Teleorman care se traducea prin „Spor la treabă!”

Nefiind războiul nostru de ţesut, deci trebuia dat înapoi cât de repede, mama l-a rugat pe tata să-i facă unul la fel.

— La iarnă! I-a răspuns tata. Acum să ne ocupăm de recolta de porumb, apoi de semănăturile de toamnă. În plus, mai am destulă treabă şi la Cooperativa de consum, unde trebuie să aducem unelte, zahăr, ulei, gaz şi multe altele.

— Cum vrei tu, dar numai să-l faci până în luna februarie când trebuie să-l dau înapoi pe acesta.

În aceeaşi iarnă tata s-a întrecut pe sine, reuşind să construiască un război de ţesut mai simplu şi mai frumos decât modelul pe care lucra mama; s-a folosit numai de măsurătorile celui vechi.

Din cauză că vedeam fiecare piesă pe care o lucra tata şi pentru că o ajutam pe mama pregătindu-i ţevi pentru suveică, prin deşirarea sculurilor, învăţasem toate denumirile: cadrul războiului, suluri, rosturi, vătale, spată,

fuscei, tălpici, tindechie, sucală, vârtelniţă, urzeală, bătaie, etc.

Şedeam câteodată lângă mama când lucra şi mă minunam când vedeam cum se schimbă toate datorită mişcării de pendul orizontal. Mama arunca suveica, printre rosturi, de la stânga spre dreapta, apoi apăsa cu picioarele tălpicii, care schimbau poziţia firelor, deci şi a desenului, apoi o trimitea dinspre dreapta spre stânga, după ce bătea firul cu spata aflată în interiorul vătalelor şi tot aşa până când materialul ţesut prindea conturul stabilit cu prilejul urzitului şi al năvăditului.

…Pe drumul care ieşea din sat ca să facă, apoi, legătura cu şoseaua Constanţa – Negru-Vodă, toţi sătenii plantaseră viţă-devie, iar lângă drum, o mică plantaţie de salcâmi. Sătenii obişnuiseră să-l numească „Drumul Viilor”.

Împreună cu unchiul Marin şi mătuşa Elena, tata a plantat, pe 1, 5 hectare, la un capăt vie, iar restul pepeni şi fasole, astfel că, în fiecare an îmi revenea misiunea „nobilă” de pândar, încă de când se apropia vremea coacerii pepenilor şi până se culegeau viile, ceea ce corespundea adesea şi cu începutul anului şcolar.

Eu eram o fire activă, un temperament mai iute; mi-ar fi plăcut mai mult să merg cu caii la păscut, dar părinţii se temeau să nu mi se întâmple ceva şi mă lăsau în preajma cailor mai rar.

Aşa că, în ziua în care luam în primire tarlaua, mă şi apucam să-mi construiesc o colibă încăpătoare, cât de cât solidă pentru a rezista la intemperii şi să nu pătrundă apa înăuntru. De acasă îmi luam o pătură pe aşternut pe fânul uscat, alta ca să mă învelesc, o pernă şi cele trebuitoare pentru trup şi suflet, adică hrană, apă de băut şi cărţi pentru citit.

Prima noapte la câmp dormeam buştean, după toată truda depusă pentru a-mi construi adăpostul; mai continuam a doua zi cu unele retuşuri, după care intram în obişnuit. Când se prezentau la pază şi verişorii mei, Mitică şi Ilie, îi ajutam să-şi încropească şi ei câte un adăpost şi

totul se petrecea de la sine.

În timpul zilei luam legătura cu copiii vecinilor care aveau aceeaşi „misiune”, iar seara ne adunam la capătul lotului unuia dintre noi unde spuneam poveşti până aproape de miezul nopţii, când mergeam să ne culcăm.

Nopţile erau calde, ceea ce mă determina să rămân pe iarbă, afară, cu faţa în sus şi să privesc cerul (odată am adormit în această poziţie, trezindu-mă rouă şi răcoarea din zori) care arăta ca un covor fermecat plin de stele ce zvâcneau ca un singur trup în care bate o singură inimă. Strălucirea lor mă ducea cu gândul la nişte spectatori muţi ai căror ochi nu erau indiferenţi cum sunt cei ai Sfinxului din Egipt, ci mă priveau cu o calmă atenţie, clipind din când în când, a nedumerire.

Cu mâinile sub cap mă odihneam sorbind din infinit puterea de a trăi şi a rezista vieţii, lăsându-mă liber în seama spaţiilor vaste şi înfricoşătoare şi a naturii peste care apăsa linţoliul negru al nopţii. Căutam în noianul de stele unele constelaţii cunoscute, aşa cum le aflasem de la părinţi sau de la alţi oameni mai mari, cu denumirile lor populare: cloşca cu pui, carul mare, carul mic, Luceafărul cel mare sau Regina cerului, stâlpul cerului (Steaua Polară) căruia în popor i se mai spunea Steajerul, apoi secera, rar iţa, plugul, sfredelul, câinele, balaurul, zorilă – cel care vesteşte ora când cântă cocoşii, iar ţăranul se scoală şi pleacă la muncă; ciobanul cu oile (Lira), etc.

Tot căutând în covorul de stele şi contopindu-mă, parcă, cu universul, în suflet simţeam o adiere îngheţată care pătrundea încet şi mă făcea să mă simt uşor, de parcă pluteam.

Uneori, seara, încercam să număr stelele pe măsură ce apăreau pe cer, dar ele apăreau prea repede, acoperind cerul şi atunci eu mă încurcam la numărătoare şi nu mai ştiam unde am rămas. Mă supăram pe neputinţa mea şi mă încăpăţânam s-o iau de la capăt în seara următoare, propunându-mi să procedez mai atent şi mai iute, dar fenomenul apariţiei lor se repeta, eu mă încurcam din nou, fiind nevoit să renunţ. Rămâneam gânditor cu ochii în

covorul de stele, proiectat pe cerul de catran. Nu puteam adormi şi atunci continuam să scrutez cerul, dornic să aflu şi să înţeleg. Observam Steaua Polară, tronând în mijlocul acestui covor ca o regină, iar Carul Mare o ocolea, îndreptându-se spre răsărit; Zorilă (Sirius) strălucea de-ţi lua ochii cu sclipirile lui ca de oţel, iar în jurul lor alte stele galbene sau roşii ca focul îmi luau ochii. La un moment dat, cu ochii la stele, mi se părea că pământul se roteşte cu totul spre răsărit, dar cred că mi se părea numai. Poate aveam acea senzaţie datorită alunecării stelelor pe cer. Când am crescut şi am învăţat despre mişcarea de rotaţie a pământului, nu m-am mai mirat, fiind convins că senzaţia de rotire a pământului este vie, statornică, guvernată de legile Universului.

Am oftat ca omul neajutorat şi mă pregăteam să mă ridic pentru a merge în coliba mea să mă culc, dar ceva mă reţinea locului. Am privit din nou spre cer, în zona unde o ştiam pe Cloşca cu pui; de ea se apropia Zorilă, apoi am văzut-o pe Lira (ciobanul cu oile), destul de luminoasă, aproape de Vega şi Pegas care aveau o lumină înceţoşată, aproape stinsă.

Ziua, după ce mă achitasem de obligaţiile ce le aveam – nu lăsam nimic nerealizat din ce-mi propuneam – mă aşezam undeva la umbră şi priveam cerul pe care vedeam norii albi şi imaginam tot felul de poveşti, în raport cu modul cum se mişcau aceştia pe boltă, schimbându-şi forma, unindu-se între ei sau despărţindu-se.

Când cerul era senin, îi vedeam atât de clar, că parcă erau desenaţi pe hârtie.

În serile în care ne adunam mai mulţi copii la un loc, povestea fiecare câte un basm pe care l-a citit sau l-a auzit de la bunici ori de la părinţi, unele frumoase, cu zâne, feţi frumoşi, fii de împăraţi sau haiduci, dar altele mai înfricoşătoare cu diavoli, bandiţi şi animale fioroase, care ne făceau pielea ca de găină.

Odată, unul a povestit cum s-a întâlnit un om care căuta comori cu diavolul, care i-a spus:

— Vrei să găseşti comoara?

— Sigur că vreau! i-a răspuns omul înţepat.

— Du-te şi începe să sapi de la poartă până la al treilea pom şi vei da de comoară!

— Nu! a spus omul, după câteva clipe de gândire. Comorile sunt blestemate şi cer suflet de om, iar sufletul nu poate fi plătit în bani.

— Atunci vei pierde. Grăbeşte-te şi începe să sapi că mai e puţin şi vin zorile! îl incită, din nou, diavolul.

— Şi te temi că nu mai ai tu putere?

Diavolul a început să râdă în hohote, de răsuna valea.

— Câţi copii ai, omule?

— Trei, răspunde acesta.

— În comoară vei mai găsi încă unul, dar fii atent! Vom face totul pe jumătate, inclusiv copiii.

Stă omul puţin şi se gândeşte: dacă găsesc comoara, el ia jumătate din ea şi un copil de-al meu. Are plan bun.

— Nu mă învoiesc, zice omul.

— Fii atent că vin zorile şi… Deodată a pocnit ceva. Când s-a uitat omul în jurul lui, diavolul dispăruse.

În timp ce povesteam noi, pe cer a coborât o lumină, care s-a pierdut în abis.

— A mai căzut o stea, zice unul. Înseamnă că a mai murit cineva.

Nu ştiu de ce, dar aveam sufletul înduioşat, deşi mă simţeam destul de bine altfel. Urmărisem atent steaua care a străbătut bolta cerului dinspre răsărit spre apus prin spaţiile întunecate, infinite şi nemişcate, cu strălucirea ei de foc printre licăririle fără număr ale celorlalte stele, apoi coada s-a subţiat şi parcă s-a afumat, după care a dispărut.

Eu, care ştiam de la mama că stelele căzătoare sunt „sufletele morţilor”, m-am grăbit să argumentez că fiecare fiinţă de pe pământ are steaua ei, iar când moare, steaua cade de pe cer. Cu toate acestea, nu eram prea sigur că pe cer există atâtea stele, câte fiinţe sunt. Abia după ce au trecut anii şi am citit mai multe cărţi, am putut afla că aceste stele căzătoare sunt, de fapt, meteoriţii, nişte fragmente provenind din diferiţi aştri şi care rătăcesc prin

univers până când ajung şi în atmosfera pământului, unde iau foc datorită frecării lor cu aerul. Dacă meteoritul are dimensiuni mai mari poate produce catastrofe la contactul cu pământul, aşa cum a fost cu cel din Tungustka – Rusia.

În inocenţa mea am continuat să susţin în faţa copiilor:

Toate le-a făcut Dumnezeu şi tot El porunceşte Soarelui şi Lunii să dea roată pe cer stelelor ca să arate oamenilor calea în imagini statornice şi rânduite; El are grijă de oameni, de animale şi de toate fiinţele, iar în raport de anotimp dă zăpezi, ploi, face să crească plantele.

— De unde ştii tu toate acestea? m-a întrebat unul din copii.

— De la bunica mea care ştie multe despre Dumnezeu.

Luna răsărise şi urcase pe cer prin covorul minunat de stele, iar lumina ei era atât de intensă, încât era aproape dureros se priveşti; pe pământ se puteau vedea uşor paiele şi chiar acul, datorită strălucirii ei. Luna se plimba pe cer, scânteind cu o lumină pură care o transfigura, devenind aproape imaterială, iar cu trecerea orelor din noapte stelele îşi schimbaseră liniştite locurile: Vizitiul se aplecase spre apus, Porumbelul se deplasase spre miazăzi, iar la nord, în apropierea constelaţiei Leului se vedea Carul Mare.

— Hai la culcare, fraţilor, că ne apucă dimineaţa! a propus Marin Bocioagă, care ne cam speriase cu poveştile lui de groază.

— Care mai pleacă mâine acasă? i-am întrebat eu, care hotărâsem să merg după rufe de schimb, apă de băut şi ceva de mâncare, fiind duminică a doua zi.

Aproape toţi au spus că vor pleca, după care ne-am retras fiecare la coliba lui. De îndată ce m-a văzut venind pe cărare, Bălan, câinele meu a început să latre scurt, semn că se bucura că m-am întors. L-am mângâiat şi am intrat să mă culc, dar n-am putut să adorm imediat, tot gândindu-mă la misterul pe care îl ascunde acest Univers din care şi omul face parte.

Prin anii de facultate am găsit prin biblioteci o lucrare scrisă de profesorul Ioan Otescu de la liceul „Mihai Viteazul” din Bucureşti. Lucrarea se numea „Sufletul şi cerul românesc” şi autorul explica, cu lux de amănunte, modul în care reuşeau oamenii din popor să se orienteze după aştri de pe cer şi să le interpreteze mişcările. După ce dă denumirile ştiinţifice şi populare ale unor constelaţii şi aştri, autorul prezintă şi unele poveşti în versiune populară, culese din locurile prin care a umblat.

Aşa am aflat că Cloşca cu pui este Constelaţia Pleiadele, Cstor şi Pollux sunt Romul şi Rem, fiii lupoaicei, Steajerul este Steaua Polară, căreia i se mai zice Drumul Robilor, luaţi de romani după cucerirea Daciei.

De asemenea, după alţi câţiva ani am găsit altă lucrare, scrisă de acelaşi autor în 1907. Era, de fapt, prima carte a lui şi se numea „Constelaţiile ţărăneşti şi legende populare”, în care explică aproape toate denumirile aştrilor în paralel cu cele folosite de oamenii din popor. Tot astfel am aflat, mai încoace, că pe lună sunt locuri întunecate pe care astronomii le numesc:

Marea întunericului = imaginea care în popor este asemuită cu ciobanul care mestecă mămăliga în ceaun;

— Marea singurătăţii = imaginea cu turma de oi;

— Mlaştina corupţiei = câinii care însoţesc turma.

A doua zi am plecat acasă; câţiva dintre noi ne-am întâlnit pe drum. Pe la prânz eram deja la umbra deasă a ulmului de lângă fântână, care trona mereu ursuz, dârz şi neclintit, fremătându-şi frunzele la adierea uşoară a vântului.

Mă întâmpină cu un cucurigu trâmbiţat un cocoşel tânăr, cu glasul încă neformat.

— Anunţă, mititelul, că ai venit acasă, zice mama. Încearcă să-l prinzi ca să-l tăiem că îl bate cel bătrân!

— Nu, mamă, e prea frumos!

— Atunci prinde-l pe cel de lângă fântână că este tot cocoş! îl frigem pe grătar repede.

M-am învoit repede şi l-am prins, iar Cornelia mi-a adus cuţitul din bucătărie. Îl ţineam în braţe, strâns la

piept şi îi simţeam inima bătând repede. La ţară numai bărbaţii tăiau păsări, iar eu fiind socotit că fac parte, într-un fel, dintre ei, aveam obligaţia să-l tai, deşi îmi era milă de el. Am tăiat multe păsări (curcani, gâşte, găini, raţe, pui etc), chiar când nu aveam niciun chef s-o fac, însă găseam pe la porţi fete şi femei cu pasărea în braţe, aşteptând să treacă un bărbat; se rugau de mine şi nu le puteam refuza.

L-am aşezat pe un strat de troscot crescut în apropierea fântânii, i-am prins aripile sub picioare şi i-am luat gâtul cu cuţitul, după care i-am dat drumul. Trupul lui fără cap s-a zbătut, s-a ridicat în aer, a ţopăit de mai multe ori, ajungând în diferite locuri, dar nu-şi mai găsea capul. Am rămas pe gânduri în faţa acelui spectacol neplăcut: „Cum se simt oamenii care nu văd sau nu aud? Dar cei cărora le lipsesc alte organe?”

Pe ţigla de pe casă câţiva porumbei guruiau de zor, înfoindu-şi guşile şi lăsându-şi aripile să alunece pe acoperiş. Când m-au văzut au încetat şi mă priveau cu ochii lor ca nişte mărgele sidefii. Am urcat pe scară la cuştile lor unde le-am pus apă şi boabe de grâu.

Până când a pregătit mama mâncarea de prânz, am pornit prin grădină şi am mâncat un măr. Priveam aceşti pomi care creşteau unul lângă altul şi se supuneau unui ritm şi o ordine dictate de o disciplină riguroasă, conformă cu legile matematicii; fiecare dintre ei se înălţa spre cer, fără a-şi incomoda vecinii în vreun fel. Se ridicau drept în direcţia cerului, acolo unde nu există contraindicaţii majore, stavilă sau limită. Mi s-a părut că dezvoltarea lor presupune respect şi demnitate, excluzând lupta oarbă pentru existenţă observată în natură la fiecare pas.

Am deschis portiţa şi am pornit pe lângă şirele de paie unde se auzeau nişte găini cotcodăcind; căutând în găurile făcute în paie, de unde tocmai ieşeau două, am găsit şase ouă pe care i le-am dus mamei.

— Unde le-ai găsit? m-a întrebat mama.

— La şirele de paie.

— Şi-au făcut cuiburi acolo că e mai răcoare, nu prea se mai ouă în coteţ. Avem multe găini care ouă, dar cine

mai ştie pe unde le lasă.

Pe atunci aveam multe păsări în curte care asigurau hrana familiei: găini, gâşte cu boboci, curci, raţe, etc.

La prânz ne-am adunat toţi la masă, iar după ce m-a întrebat cum mă descurc la bostană şi la vie, tata mi-a spus că ar fi bine să merg cu caii la păscut, ca să facă economie la fânul cosit.

— Bine, mă duc, dar ce fac cu câinele că nu i-am dat nimic să mănânce astăzi? Nici apă nu are.

— Iei mâncare şi apă la tine, treci pe la vie şi-i dai câinelui să mănânce, apoi duci caii la iarbă! mi-a sugerat tata.

— Aşa e mai bine, am spus.

Imediat după prânz am plecat cu Murgu şi Victor spre vie. Când am ajuns în capătul lotului nostru, i-am legat de un salcâm şi am mers la colibă. Bălan m-a simţit de departe şi m-a întâmpinat cu lătrături de bucurie. I-am dat să mănânce, iar castronul i l-am umplut cu apă şi i l-am aşezat la umbra colibei, după care am plecat cu caii pe o mirişte din apropiere.

Mie îmi plac foarte mult caii şi, de multe ori, când plecam cu ei la păscut îmi luam un caiet şi un creion desenându-i în diferite poziţii. Mi s-au părut cele mai minunate creaţii ale lui Dumnezeu, iar călăria pe câmpul fără şanţuri şi fără drumuri am considerat-o cel mai frumos zbor fără desprindere de pământ.

Deşi i-am alergat puţin pe câmp, după ce i-am împiedicat şi i-am lăsat să pască nu i-am mai deranjat până seara, când am plecat cu ei acasă la pas, cu grijă să nu flămânzească. Eram mulţumit că eram împreună cu ei şi făcusem patru schiţe în care îi surprindeam cu gâturile încordate şi cu pieptul sus, în timp ce săreau împiedicaţi.

A doua zi mi-am pregătit traista cu mâncare, apă şi nelipsita carte şi am plecat la vie. Luasem cartea Robinson Crusoe pe care o mai citisem, dar îmi plăcea mult. O citise şi tata. Eu o luasem mai mult pentru a o arăta celorlalţi copii şi să am prilejul să le povestesc conţinutul ei. Mă atrăsese mult coperta ei, pe care avea un bătrânel cu

pălărie, puşcă, o căprioară care avea botul întins spre umărul lui şi o peşteră sau o colibă, în decor.

Citeam ziua în colibă, unde era răcoare, iar seara ne strângeam la poveşti cu toţi copiii de la vii.

În prima seară nu le-am putut vorbi despre carte deoarece Marin Bicioagă ne-a propus o escapadă în grup.

— La voi s-au copt strugurii, mă? a întrebat el, aşa, la general.

— Nu, am răspuns fiecare cu diferenţe de octave.

— Da, zice unul, terasa cu boabele negre şi dulci.

— Laşă, bă, terasa! Două viţe, acolo, cum aveţi voi. Struguri mari, domneşti, d-ăia parfumaţi şi dulci după care ţi se duce şi limba pe gât. Are Marin Piţigoi nişte struguri mari şi gustoşi aici, la capul plantaţiei de salcâmi!

— Păi, tu ne pui să furăm?! întreabă Nicu lui Florea Toloş.

— Taci, bă, că te pocnesc peste mestecătoare! Cum poţi să foloseşti un cuvânt atât de urât? Mergem şi noi la el să-i facem o vizită scurtă, dacă putem luăm câţiva struguri „de poftă” şi ne întoarcem tot aici.

— Cum facem, că el stă mai mult lângă plantaţie? îl întreabă Vasile Toloş, căruia i se zicea Chelia, nu ştiu de ce.

— Tocmai asta este, dar uite cum zic eu să facem: mergem unul în dreptul pajurii şi face zgomot, bate în picioarele pajurii cu un băţ şi vorbeşte, după care fuge. Moş Marin va pleca într-acolo, iar noi luăm strugurii liniştiţi, fără să ne prindă.

— Merg eu la pajură! m-am oferit primul.

— Merg şi eu! a spus Vasile.

— Nu toţi, mă! Ajunge unul. Restul merge la furat!

Am pornit, eu peste loturi, de-a dreptul spre pajură, iar ei pe „Drumul Viilor”. Când am ajuns sus, pe movilă, eu am spus doar câteva cuvinte aiurea şi am lovit stâlpii de la baza pajurii cu băţul meu de pândar; zgomotul s-a propagat aproape ca un ecou în liniştea serii. Am coborât movila şi am fugit la coliba mea, pe drumul pe care mersesem la ducere, iar de acolo, pe cărarea mea, am

ajuns la locul de întâlnire, aşa cum fusese stabilit. Am aşteptat o vreme, dar cei patru nu se mai întorceau, ceea ce a început să mă îngrijoreze.

În sfârşit, i-am văzut apărând din plantaţia de salcâmi, având cămăşile umflate la piept. Marin râdea şi mânca dintr-un porumb copt.

— De unde ai porumbul? l-am întrebat.

— De la moş Piţigoi, răspunde el râzând în hohote. Lasă că îţi spun, dar să rânduim treaba mai întâi. Să puneţi toţi „prada" aici, pe iarbă, ca să vedem ce avem! Li s-a adresat însoţitorilor săi.

Jos s-a făcut o grămadă bunicică de struguri albi şi negri din care am luat fiecare şi am mâncat.

— Când am ajuns aproape de coliba moşului – începe Marin istorisirea, cu talentul lui de povestitor – am văzut focul aprins şi lângă foc câinele lui acela mare. M-am târât pe burtă, mai aproape, printre viţele pline cu struguri, până când am ajuns lângă foc. Atunci ai bătut tu în stâlpii de la pajură şi din umbra colibei lui s-a ridicat moşul cu ţigara în colţul gurii şi cu scurta pe umeri. A luat ciomagul care era rezemat de uşa colibei şi a pornit pe poteca dintre vii înspre pajură, dar câinele lui a rămas pe loc, bag seama că să păzească porumbul pus pe lângă foc să se coacă. Am întins mâna şi am luat un porumb care mi s-a părut mai copt şi l-am pus lângă mine pe pământ ca să se răcească; am încercat să mai iau altul, dar când am întins mâna spre foc, l-am văzut că-mi arată colţii şi mârâie.

M-am retras încet printre viţe, mi-am umplut sânul şi m-am îndreptat încoace prin plantaţie pe unde plecaseră şi ceilalţi.

— Moş Piţigoi nu s-a întors? întreb eu.

— Ba s-a întors, că l-am auzit zicând: „Al dracu' câine, îmi furaş porumbul".

— Deci, el a dat vine pe câine. Ce se va mira mâine pe lumină când va găsi urmele din vie! am spus eu.

— Le găseşte în mod sigur că are o vie foarte curată, numai ţărână fină, nu găseşti fir de iarbă în ea, completează Vasile Toloş.

Ne-am apucat de poveşti, dar Marin Bocioagă a adus iar vorba de Marin Piţigoi:

— Bă, nu ştiu când doarme omul acesta că ziua este la muncă pe câmp, iar noapte vine şi păzeşte via.

— Ziua o văd mereu aici pe tanti Juli, spune Nicu Toloş.

— Da, am văzut-o şi eu, confirmă Marin. Ce-ar fi să-i facem mâine o vizită, ca să vedem mai bine ce e pe acolo?

— Să mergem toţi? întreb eu.

— Doar nu s-o speria de noi. Mergem în vizită, ca s-o vedem. Chiar îi spunem că vrem să-i ţinem „de urât”, că este şi ea singură şi veţi vedea că se va bucura.

Aşa am făcut. După ce am mâncat ceva, am aşteptat să se ridice rouă şi am început să fluierăm unii la alţii aşa cum ne înţeleseserăm de seara. Ne-am adunat la drum şi am pornit „în vizită” la tanti Marioara lui moş Marin Piţigoi, femeie trecută de 30 de ani, dar care nu fusese niciodată măritată. Flăcăii din sat o porecliseră „Tanti Juli”, nu ştiu din ce motiv. Am găsit-o la umbra salcâmilor lucrând la un ciorap. Lângă ea se afla şi Maria lui Oanţă, care păzea la via lor.

Am spus bună ziua, mai tare sau mai încet, după doza de ruşine care ne stăpânea pe fiecare la acea vârstă.

— Ne laşi şi pe noi să stăm lângă matale, tanti Marioara? începe Marin tacticos.

— Sigur că vă las, că e destul loc! aprobă femeia.

— Am venit să-ţi ţinem de urât, mai spune el.

— Bine aţi făcut, dar n-am de ce să mă sperii.

— Lasă, tanti, că e mai bine să stăm mai mulţi la un loc! continuă Marin.

— Ai văzut ce băiat e Marin? îţi zice mereu tanti, observă Vasile Toloş.

— Mie îmi place să-mi zică tanti, ca la oraş, că doar sunt mai mare ca voi.

— Da, dar flăcăii îţi zic „tanti Juli”, continuă el.

— Firi-ai tu al dracului! S-a oţărât la el Marioara. Aşa te învaţă pe tine mamă-ta? Plecaţi de aici imediat!

Ne-am ridicat şi am plecat înapoi la viile noastre. Pe

drum l-am întrebat pe Marin de ce s-a supărat femeia, iar el, după ce l-a beştelit bine pe Vasile pentru dezvăluirea imprudentă, m-a povestit: „E poreclită „Tanti Juli, moartea”, iar asta o ştia şi ea de mai înainte, nu-i convine”.

...În zilele următoare am stat în colibă şi am recitit cartea Robinson Crusoe, iar noaptea am privit cerul de care eram îndrăgostit. Abia peste vreo săptămână am reuşit să ne mai adunăm la capătul viilor pentru poveşti, iar când ne-am despărţit pentru a pleca fiecare la locul lui de odihnă, ne-am înţeles ca în ziua următoare să ne întâlnim la pajură.

Cap. 4 Trepte spre cer

La câţiva paşi de lotul nostru de vie fusese construit un punct geodezic care a servit militarilor ca punct de observare a inamicului în cel de-al doilea război mondial. Acest observator era o dantelărie din lemn înaltă de aproximativ douăzeci de metri ridicată pe o movilă de pământ, acoperită de iarbă, înaltă, la rândul ei, de cel puţin zece metri. I se spunea pajură, iar unii săteni o numeau „pajără”. Acesta avea şase picioare din bile (lemne rotunde) prinse în pământ cu blocuri de ciment, iar între ele cu nişte scoabe mari de fier; stâlpii şi traversele care-i legau formau o adevărată operă dantelată, prevăzută cu trei platforme de scânduri, ultima şi cea mai de sus fiind ca o cutie cubică din scânduri, înaltă de un metru şi jumătate. Legătura între sol şi cele trei platforme era asigurată de o scară cu trepte din lemn, iar platformele aveau balustrade laterale.

Ne-am întâlnit la movilă toţi cei care hotărâserăm de seara, dar când ne-am văzut sus, au mai venit şi alţi copii de la viile apropiate. Am urcat pe scară şi am ajuns sus. Priveliştea m-a emoţionat profund, încât simţeam că trăiesc o altă viaţă. Din ziua aceea pajura mi-a devenit obsesie, iar urcarea mea la înălţime a devenit o obişnuinţă, încât preferam să dorm mai puţin ca să pot întârzia mai mult noapte sau să mă scol în zori ca să privesc de sus natura care mă fascina.

Nu toţi copiii aveau curajul să urce la acea înălţime,

iar cei care încercau, la început se speriau tare când priveau în jos; deşi abia ajungeau la prima platformă a pajurii, începeau să ţipe:

— Mi-e frică! Cad de aici!

— Nu privi în jos! încearcă să cobori încet pe scară! încercau alţii să-i liniştească şi să-i ajute să-şi reprime teama pentru a evita o catastrofă.

— Prindeţi-mă că sar! striga cel speriat.

— Nu sări! Aşteaptă acolo să vin la tine şi să coborâm amândoi pe scară, îl sfătuia altul.

Până ajungea din nou pe pământ cel panicat, în jurul pajurii se petrecea un adevărat circ, dar nimeni nu mai urca în ziua aceea.

Treptat a dispărut euforia pentru pajură şi nu se mai interesa nimeni de ea, spre marea mea satisfacţie, pentru că urcam în acea cutie oricând doream şi contemplam peisajul pe distanţe mari, cât mă ajuta vederea mea tânără, de jur-împrejur. Îmbrăţişam de sus toate întinderile de sub cer până la limita orizontului; vedeam marea, Ghiolul, oraşele Constanţa, Techirghiol şi Eforie, apoi satele Voievodul Mihai (azi Moviliţa), Muratan (Biruinţa), Topraisar, Mereni, Osmanfacă (Bărăganu), Mamincea (Straja) şi Sudurluc (Cumpăna).

Constatam, pentru prima dată că Marea Neagră este bombată la mijloc, adică nu este dreaptă aşa cum este lacul sau râul; la locul unde se întâlneşte cu cerul, respectiv la orizont, apa pare să se ridice spre cer, ceea ce înseamnă că pământul este rotund – aşa cum citisem eu într-o carte. Când am urcat pe pajură într-o zi în zori, am avut altă surpriză: eu vedeam marginea de sus a soarelui ieşind, parcă, din mare, deşi în jurul pajurii încă nu se luminase bine, iar razele soarelui abia începeau să coloreze cerul la răsărit. Aşteptam să-i văd tot discul roşu, care devenea galben pe măsură ce se ridica pe cer, lăsând pe luciul apei un drum auriu, începând de la malul mării şi până hăt-departe, drum presărat cu solzi de nestemate născute din freamătul neobosit al valurilor, al căror zbucium neîncetat năştea creste albe care porneau spre

ţărm, lovindu-se de el într-o respiraţie ritmică.

Luceafărul de seară încă nu pierise, iar spre răsărit marea, de la culoarea trandafirie pe care o avea la ivirea zorilor, începuse a se lumina. În apropierea intrării în portul Constanţa se vedea o navă mare care se afla pe linia dârei lucitoare lăsată de razele soarelui pe suprafaţa mării. „Ce peisaj magnific!” mi-am zis în gând. Mi-am întors privirile spre apus unde se afla satul nostru. Acesta părea abandonat în zorii zilei, răsărind dintre pomi cu casele lui acoperite cu ţiglă roşie sau olane. Pe toate la priveam atât cu ochii, cât şi cu acea privire lăuntrică, singura în stare să insufle viaţă lucrurilor pe care le vezi, întregind imaginile cu ceea ce îmi mai aminteam din cărţi sau inventând câte ceva, precum şi cele ce trăisem în scurta mea viaţă.

Coboram treptele încet, gânditor, mulţumit de cele ce văzusem, dar nerăbdător să revin acolo sus pentru a urmării alte şi alte fenomene pe care numai natura este în stare să le nască, să le dezvolte şi să le repete.

De cele mai multe ori am privit natura în faptul serii. Îmi plăcea să văd câmpiile cu oamenii care-şi încheiau ziua de lucru şi se grăbeau, cu căruţa sau pe jos, să ajungă acasă. Din locurile unde fuseseră la păscut cu vitele, urmăream copiii şi tinerii care le mânau spre casă, ridicând praful de pe drum în urma lor. Priveam de sus câmpiile pestriţe, cu dreptunghiurile lor diferit colorate: lanurile de grâu auriu, miriştile galbene, albite de restul paielor, ogoarele negre, lanurile de porumb de un verde închis, iar cele de floarea soarelui de un galben aproape strident.

Noaptea cobora lin peste toate ca un miraj, minunată şi îmbălsămată de mirosuri şi arome, iar soarele, cu ultimele lui raze trandafirii brăzda cerul spre apus, devenind sângeriu ca un altar de jertfa; peste văi şi coline se lăsa o ceaţă răcoroasă şi uşoară care „boteza” plantele încălzite în timpul zilei; rouă înserării umezea potecile şi drumurile de pământ dintre haturi. La fel se vedea o pânză de ceaţă şi peste liziera noastră de salcâmi.

Deasupra, cerul părea a fi de sidef, dar jos lumina era

slabă, cenuşie, răpind culoarea obiectelor. Peste tot domnea o tăcere adâncă, iar eu, orbit de fericire, priveam cerul ferecat în aur şi stropit cu foc la orizont. Treptat, răcoarea se răspândea în văzduh, stelele începeau să apară, populând cerul de oţel şi venea întunericul însoţit de o linişte totală.

Privind spre sat, observam că acesta dormea liniştit cu casele înconjurate de pomi, abandonat între coline ca într-un găvan. Mai târziu a apărut luna, care mai întâi a lăsat o dâră strălucitoare pe suprafaţa netedă a mării, apoi a urcat pe cer, poleind cu razele ei reci câmpii, case şi grădini. Calea Lactee se vedea deasupra curată şi minunată, pulsând incomod, iar mai departe se vedeau constelaţiile Orion, Câinelui, Carul Mare, Carul Mic, ultimele între Fecioara şi Vărsător.

Într-una din zile am zăbovit mai multă vreme pe pajură dorind să studiez mai temeinic satul pe care îl vedeam aproape complet. Este o localitate formată pe acest pământ al Dobrogei, vălurit în mare parte, despre care se spune că a fost cândva fundul mării Sarmatice, localitate peste care au trecut zăpezi, geruri, ploi şi vânturile de stepă ale anotimpurilor, odată cu popoarele migratoare, ultimii fiind turcii şi tătarii care s-au retras, în parte, prin anul 1877, după Războiul de Independenţă.

Cuibărit între dealuri satul fremăta de viaţă în zori, când sătenii plecau pe câmp şi seara când se întorceau acasă, după care se aşternea liniştea deplină; dormea toropit de căldura soarelui la zenit şi în timpul zilei când aerul fierbea, vibrând deasupra caselor. Colinele line care-l înconjurau se pierdeau, pe nesimţite, în câmpie, iar de le derea coasta îşi urmează urcuşul scurt într-o colină neîntreruptă. Vedeam de sus panorama înconjurătoare, desenată de culturi în diferite culori, alternând cu negrul ogoarelor, precum şi podgoriile din „Drumul Viilor” care începuseră să bată în ruginiu, semn că se apropia toamna.

În mijlocul acestui conglomerat se vedea satul care părea a fi desprins dintr-o gravură în care predomina verdele pomilor ce ascundeau casele, lăsând să li se vadă

numai acoperişurile din ţiglă roşie şi olane, continuând cu câmpiile de un verde odihnitor care se aşterneau la picioarele mele. Îmi tresălta inima de fericire privind de sus această aşezare patriarhală cufundată în linişte şi visare.

Orice suflet istovit de prea mult zbucium ar fi dorit să se ascundă acolo, în acel colţişor uitat de lume şi să trăiască o fericire personală, necunoscută, poate, de nimeni, până la albirea părului, apoi până la acea moarte în care te scufunzi pe nesimţite, ca în braţele somnului.

Conglomerat de case. Satul părea aruncat în acea vale de o mână uriaşă, dat ocrotitoare, rămânând tot acolo până în ziua de azi; acolo viaţa se scurgea lin, iarna ca un loc adormit, primăvara ca un viespar care fremăta până când dădea din nou zăpada. Tot timpul anului agricol, ţăranii trudeau pe câmp ca furnicile, scăldaţi în sudoarea de sub soarele dogoritor.

Mă întrebam adesea căzut pe gânduri: „Aşa va fi trăit lumea încă din antichitate?” Cu toate acestea oamenii erau sănătoşi şi voioşi. Dacă murea cineva de boli şi nu de bătrâneţe, tot satul se mira multă vreme, vorbind neîncetat despre o asemenea întâmplare neobişnuită.

Îl privesc sclipind în arşiţa dogoritoare de la amiază, când ţigla de pe acoperiş frige, iar pomii din jur îşi pleacă ramurile cu frunzele pleoştite. Pe cer nu pluteşte niciun nor care să întineze covorul bleu, iar văzduhul înalt stă nemişcat deasupra pământului, în jur totul pare mort, gospodinele au terminat treaba şi împreună cu copiii rămaşi acasă, intră în camerele răcoroase să se tolănească pentru odihna de prânz în paturile primitoare.

În curte, păsările toropite de căldură s-au băgat la adăposturi şi stau cu ciocurile deschise, alături de câinii ascunşi pe sub porumbare, nemaiavând la cine lătra. Abia spre seară aerul se mai răcoreşte, când soarele coboară la asfinţit, iar razele lui călduţe aruncate ca nişte suliţe, încă mai auresc vârfurile pomilor, după care se sting încet, una câte una. Treptat, obiectele din jur îşi pierd conturul şi înfăţişarea, contopindu-se într-o masă cenuşie, după care

se aşterne întunericul ca o apă neagră. În grădină umbrele pomilor arată ca o adunare de arătări, iar în tăcerea deplină a înserării se mai aud doar greierii care ţârâie pe întrecute.

Înainte vreme oamenii nu-şi prea tulburau mintea cu problemele intelectuale şi erau mai sănătoşi la trup şi la minte. Se spunea chiar că ei erau mult mai zdraveni, legea vieţii fiindu-le dată de la părinţii lor, care o primiseră, la rândul lor, de la părinţi gata întocmită şi tot aşa... încât, viaţa curgea ca o apă lină pe care ei doar o priveau de pe mal, fiind obligaţi să participe la bobotează, naşteri, nunţi, morţi, etc., care dădeau hrană minţii şi sufletului lor. Pe ei nu-i interesa cursul calendaristic al zilelor, deoarece ţineau socoteala după sfinţi şi sărbători. Era un mod specific de a trăi simplu, cu condiţia de a nu te abate de la linia dreaptă intrată în obiceiul lor.

De pe pajura dintre vii, locul meu de observaţie, vedeam satul peste care cădea înserarea, acoperit de un cer transparent, iar aburul care se ridica din pământ părea că se odihneşte într-o pace radioasă care se scălda în pulberea difuză a amurgului, odată cu ţăranii care se pregăteau pentru odihna nopţii urmând să se trezească în banala taină a vieţii care începea odată cu lumina ceţoasă a zorilor.

Dimineaţa ascultam de sus, de pe platformă, murmurul satului care se trezea la viaţă din somnul nopţii şi oamenii începeau să se mişte în soarele abia răsărit, iar mie mi se părea că omul ar putea fi nemuritor, deoarece gândeam că omul care n-a învăţat mai mult decât să-şi ducă traiul zilnic este fericit. El nu are nimic de uitat şi asta îl face om fără griji.

Iubeam acest pământ care-mi era drag ca şi chipul mamei pe care o vedeam atât de des îngenuncheată în faţa icoanei sau atunci când frământa pâinea.

Satul număra pe atunci mai puţin de 300 de familii, din care unele numeroase, dar numai câteva mai înstărite. Şoseaua din piatră îl împărţea în două, tăindu-l oblic spre sud, formând un unghi ascuţit cu o altă uliţă mare pe care

cădeau perpendicular toate celelalte uliţe paralele pe care erau aliniate frumos toate casele „coloniştilor”, adică acei gospodari care veniseră în sat după primul război mondial. În vârful unghiului format se afla casa lui Traian Ştefănescu, apoi moara lor (arsă ulterior), şcoala din sat, apoi mai jos biserica cu casa parohială, terminând cu casa şi prăvălia lui Moş Iane Gheorghiu. La marginea satului se găsea cişmeaua cu patru ţevi (izvoare), de unde curgea şi apa care forma pârâiaşul (dereaua), ce se îndrepta încet spre nord, ajungând până în satul Mamincea (Straja), iar de o parte şi de alta a pârâiaşului se întindea islazul comunal.

Cea mai înaltă şi mai impunătoare clădire din sat era moara Ştefăneştilor, construită din piatră şi dotată cu motoare puternice, încât părea masivă ca o fortăreaţă.

La prânz totul moţăia şi zăcea sub aerul fierbinte, încremenit şi el. Nu adia pic de vânt. Spre răsărit marea se odihnea în linişte şi pace sub soarele dogoritor. Era prea scânteietoare de albastră ce era, acoperită de un cer purpuriu, asemeni unui uriaş giuvaer de foc aprins.

Salcâmii din capătul lotului, lipsiţi de umbră la acea oră, se aplecau şi ei sub încremenirea cerului şi a pământului; până şi praful ajunsese brun din pricina arşiţei, iar văzduhul tremura. Sus, în cutia pajurii, aerul era limpede, sănătos şi adia un vânticel plăcut care-mi producea o plăcută toropeală şi, totodată, o senzaţie de destindere, linişte deplină şi vedere liberă. Privind depărtările până la limita orizontului, am aflat că dincolo de colinele satului se află o altă lume, iar gândul îmi zbura şi mai departe, peste mări şi oceane, unde intuiam că se află alte continente, iar dincolo de azurul limpede al cerului se află Tata Dumnezeu, care le ştie, le face şi le ţine pe toate.

Soarele se rotea pe cer, scăldând cu dărnicie zările şi câmpiile cu lumina lui mătăsoasă. Văzduhul tremura deasupra satului şi a holdelor din câmpie, întocmai cum tremură aerul deasupra unei plite înfierbântate. Lanurile toropite îşi făceau siesta învăluite în pace de la un orizont

la altul. Ici-colo mai apărea câte o pălărie de ţăran, puncte derizorii în imensitatea câmpiei care vibra sub soarele torid; cei rămaşi în sat se delectau cu rachiu şi pepenii puşi la rece în găleţile fântânilor răcoroase în adâncuri, adăpostindu-se la umbra şoproanelor.

Mă obişnuisem să mă trezesc înainte de ivirea zorilor. Mă spălam repede pe faţă cu rouă de pe viţele de vie şi fugeam la pajură să admir răsăritul soarelui şi trezirea la viaţă a naturii. Cineva scosese trei trepte de le scară, probabil vreun părinte al celor care-şi încercaseră curajul de a urca la înălţime şi dacă a povestit acasă despre panica produsă, s-o fi gândit că e mai bine să împiedice „aventura periculoasă”.

Eram nevoit să urc încet pe picioarele groase din lemn, dar n-am renunţat niciodată să ajung acolo sus. Aerul era rece, iar pe cerul senin încă se mai vedeau stelele, care începuseră să pălească. Ora cea mai întunecată din noapte este cea dinaintea răsăritului. La orizont începuseră să crească zorile, iar noaptea se destrăma treptat deasupra satului şi câmpiei, lăsând locul zilei. Dinspre sat se mai auzeau cocoşii trâmbiţând de zor.

Simţeam o încântare fizică şi dragoste faţă de meleagurile natale şi de oamenii lor. Priveam aceste şesuri netede şi întinse, care rodeau mulţumitor pentru truditorii lor. Mă gândeam că omul din popor s-a înfrăţit dintotdeauna cu munţii, pădurile, apele, câmpiile, care l-au ajutat să trăiască şi să înţeleagă urzeala acestei lumi.

Odată cu primele raze de soare am coborât şi am plecat la coliba mea, continuând să observ natura. Deşi încă nu se ridicase rouă, în jur am auzit zumzet de albine; le-am descoperit repede căutând nectarul prin portirul florilor deschise în răcoarea dimineţii. Cerul e vesel, fermecător. Eram în extaz de atâta frumuseţe.

Înserările au fost cele mai dese momente ale zilei pe care le-am privit de la început şi până când se instala noaptea. Razele soarelui cădeau, parcă izbind în scutul incandescent, în timp ce în zare ardeau toate culorile lumii: observam cum discul soarelui creştea treptat în

diametru, devenind tot mai purpuriu, iar asfinţitul plin de culori jilave, se revărsa, în scurtă vreme, peste întinderile câmpiei. Ultimele lui raze roşcate, ca de aramă, se răsfrângeau pe cer, apoi flăcările se mistuiau spre apus, până când dealurile dinspre comuna Bărăganu se profilau pe orizontul roşu, cu forme zimţate, asemenea crestei de iguană în repaus. Sângeriul apusului se răsfrângea şi în partea de răsărit a cerului, într-o irizare trandafirie.

După ce apunea soarele, venea, treptat şi înserarea, când umbrele creşteau şi se lăsau până când se aşternea întunericul peste tot. În urmă rămânea un cer senin, dar întunecat şi pur.

Asfinţitul mă fascina întotdeauna. Era ca un tablou pictat în culori vii, dar în mişcare: câmpia şi satul se albăstreau la început în lumina slabă a amurgului care se lăsa încet, pe măsură ce norii se înroşeau de văpaia săgeţilor roşii ale soarelui care dispărea treptat la orizont pentru a răsări pe alte meleaguri. În liniştea care se lăsa treptat peste case, grădini şi câmpii, se auzea ţârâitul greierilor, iar stelele apăreau una câte una, aprinzându-se pe cer, pe care-l adânceau la nesfârşit. Luna, care aşteptase împlinirea nopţii, a răsărit în partea de sud a cerului, acoperind totul cu lumina ei de catifea. Totdeauna aveam un sentiment ciudat când răsărea luna rumenă ca o pâine, cu petele ei de mult ştiute, pe care mi le închipuiam ca fiind ciobanii şi oile, iarpe Dumnezeu veghind la toate. Imaginile ce mi se prezentau vederii erau ca o vrajă şi eram mândru că îmi aparţineau numai mie. Renunţam greu la acest spectacol inedit care este natura, pentru a coborî din observator să merg să mă culc. De două ori am stat toată noaptea în cutie, mulţumindu-mă că am putut moţăi câteva clipe. Doream să văd totul de când se însera şi până când răsărea soarele din nou, trezind natura la viaţă.

Din locul în care eram cocoţat priveam odată cum se ridica luna roşie, ca dintr-o zare prăfuită şi se proiecta în mare, făcând apa să strălucească încât mă dureau ochii. Nu adia niciun pic de vânt, iar noaptea parcă înţepenise,

fiind năclăită de zăpuşeală. Stelele se scăldau şi ele în apa mării, pâlpâind ritmic.

Totul era cufundat în linişte, numai eu, tăcut, îmi îndemnam gândurile să cutreiere depărtările şi să-mi aducă răspunsuri la multiplele întrebări pe care mi le puneam: Ce este cerul? Cine suntem noi, oamenii? De unde venim şi unde ne ducem după moarte? unde este casa în care locuieşte Dumnezeu? De ce cad stelele? De ce ziua urmează nopţii? De ce cresc plantele? etc. etc

M-a trezit din visare lătratul răguşit al unui câine, care s-a transformat repede într-un schelălăit. De sus am privit solul pe care umbra pajurii îşi etala dantelăria ei sofisticată, proiectată de lumina lunii ajunsă aproape de apus.

Câmpia adormită se vedea ca o pajişte nesfârşită, poleită de razele lunii al cărei argint lumina şi cerul spuzit de stele; în aer se simţeau toate miresmele plantelor, inclusiv de fân cosit, iar un vânt domol aducea dinspre mare un aer cu gust sărat.

Tihna nopţii liniştite mă reconforta întocmai ca o baie în apa mării, iar eu visam privind depărtările. Se spune că luna tulbură, înduioşează şi trezeşte în om toată poezia tainică a sufletului.

Lumea văzută de mine din cutia pajurii din vii, era o lume astrală, care-mi dădea senzaţia de plutire de fiecare dată. Chiar şi briza dimineţii care sufla printre stâlpii acelei construcţii dantelate, producea un fluierat specific, iar adierea ei îmi răcorea şi-mi mângâia faţa şi braţele. De sus aveam o vedere de 360°; vedeam totul în jurul meu, aproape circular, atât cât îmi permitea vederea, deşi mie mi se părea că văd tot Universul, acel decor ireal.

Uneori, când cerul era senin şi aerul străveziu, de sus, de pe pajură, vedeam satul ca într-o fotografie sau o carte poştală, cu toate detaliile, cu contururi nete şi sobre, pomii, uliţele, cât şi alte detalii.

În centrul satului se înălţa turla bisericii, ca un veritabil turn de strajă în soarele care îi poleia acoperişul. La hotarul de nord cu satul Straja se distingea plantaţia de

salcâmi ce constituie perdeaua de protecţie împotriva zăpezilor, vânturilor şi sursă de umiditate pentru sol. În prezent este neglijată şi chiar defrişată în parte de către cei care încă n-au învăţat adevăratele reguli ale democraţiei şi cinstei.

În dimineţile senine, stelele piereau rând pe rând în zori, rămânând pe bolta cerului numai luceafărul de dimineaţă care mai strălucea în zarea luminoasă.

Când dinspre mare se abătea ceaţa şi pe la noi, observaţiile naturii îmi erau îngreunate de seara până dimineaţa, dar tot nu renunţam. Luna care răsărea se lupta să străpungă ceţurile, aruncând reflexe confuze asupra plantelor pe care briza le agita, alunecând uşor peste frunzele lor, făcându-le să freamăte ca nişte suspine omeneşti. În apropiere se auzea ţipătul unei păsări, poate un fluierar… acea pasăre a ţărmurilor – pe care îl percepeam ca pe scâncetul unui prunc părăsit de mama sa.

Pâcla se destrăma dimineaţa, ridicându-se uşor spre cer, cu nişte limbi tivite în violet de soarele care încă nu apăruse la orizont, dar razele lui purpurii i-o luau înainte, vestind zorii zilei.

Scormoneam cu privirea, dornic să aflu ce este dincolo de aceste hotare, apoi să cercetez acea lume activă pe care o bănuiam şi despre care citisem în cărţi. Voiam să călătoresc, să cunosc alţi oameni cu caractere diferite de al m-au, cu alte preocupări şi obiceiuri. Dar această dorinţă, la fel ca şi cea privind zborul liber, nu mi s-au îndeplinit niciodată.

Începusem să mă izolez de ceilalţi copii, preferând să rămân la colibă cu gândurile şi cu cărţile mele. Nu mă atrăgeau jocurile lor: disăgeii, pietricelele, poarca, capra, „v-aţi ascunselea”, etc. Eu mă gândeam la stele, la Univers, la misterele din natura care mă înconjura, muncindu-mi mintea şi necăjindu-mă de neputinţa mea de a pricepe.

Astăzi, când ştiu atâtea, nu mă mai mir prea tare, deşi nu le ştiu pe toate, dar îmi pot explica, în parte, existenţa şi mişcarea planetelor, ştiu că constelaţia Cygnus

se mai numeşte şi Lebăda sau Crucea Nordului, iar Lyra se află în „zenitul Sferei cereşti aparente”, aşa cum o descrie profesorul Ioan Otescu. Ştiu că Haidele formează un grup de stele care fac parte din Constelaţia Taurului, situată în partea de apus a emisferei boreală din care cea mai luminoasă stea este Aderbaran sau „Luceafărul porcesc”, apoi capra, şarpele, capricornul, etc. La fel şi Orion, acea constelaţie aflată jumătate în emisfera noastră şi jumătate în emisfera australă.

Abia acum înţeleg mai profund poeziile lui Eminescu în care lumea se extinde până în depărtări, ajungând în cosmos, pe care îl descrie cu expresii de „haos”, „genune”, „neant”, etc., datorită orizontului imens al gândirii sale. Poezia „Luceafărul” este o capodoperă grăitoare în acest sens.

Citisem undeva că Goethe în convorbirile sale cu Eckerman ajunsese la concluzia că poetul se naşte cu cunoaşterea lumii şi n-ar mai avea nevoie de experienţa vieţii. Dacă aşa stau lucrurile, M. Eminescu este geniul a cărui forţă şi viziune aproape cosmică, ancestrală, se reflectă în poeziile lui, fiind poetul cu o conştiinţă cu mult superioară oricărui român care a trăit vreodată pe acest pământ şi a cântat natura, glia, plaiurile copilăriei, trecutul ţării sale şi cele nevăzute ale lumii.

Mihai Eminescu este poetul care a ridicat atât de sus cuvântul şi limba română încât omul avizat poate descoperi că el a putut surprinde, în mod tulburător, sensul clipelor incandescente ale existenţei umane, trecând de departe graniţele ştiute şi navigând prin Cosmos. El a fost şi rămâne o uimitoare lumină în lumea poeziei şi a artei. A fost o stea călătoare foarte strălucitoare pe tot parcursul în care a străbătut cerul de la un orizont la altul în acel final de secol nouăsprezece.

Totdeauna mi-au plăcut versurile marilor poeţi, versuri bune, autentice, de aceea i-am citit pe Eminescu, G. Coşbuc, Şt. O Iosif, Gr. Alexandrescu, Nicolae Labiş şi mulţi alţii, ale căror poezii mi-au emoţionat spiritul şi o parte dintre ele le-am învăţat pe de rost, peste două sute,

multe fiind puse pe note şi devenite cântece pe care le cânt cu drag şi astăzi prin apartamentul meu, când sunt bine dispus. Păcat că se întâmplă destul de rar. Toate aceste poezii vorbesc despre om şi despre viaţă a cărei chintesenţă o definesc.

Din anul 1883 Mihai Eminescu a fost bolnav grav şi n-a putut scrie, iar în 1886, când s-a împărtăşit la preot, i-a spus acestuia: „Părinte, să mă îngropaţi la ţărmul mării şi să fie într-o mănăstire şi să ascult în fiecare seară, ca la Agafton, cum cântă „Lumină din Lumină" (vezi Nicolae Dabija în „Harta noastră care sângeră", pag. 176).

De câte ori merg în părculeţul de la Cazino, mă opresc la statuia lui Mihail Eminescu, mă aşez pe băncuţa din faţa ei şi cuget: „De-ar fi trăit mai mult, ce capodoperă ar fi lăsat moştenire acestui popor!". Eminescu a fost o stea şi nimic nu va schimba acest fapt vreodată, chiar dacă astăzi mai încercă unii mediocri să-l critice sau chiar să-l arunce la lada de gunoi. El a făcut, ca nimeni altul, să cânte limba noastră pentru multe sute de ani de acum înainte. Fiecare om îşi are ceasurile lui de lumină şi de întuneric în cadrul veacului său. Aşa se face şi istoria lumii.

...Se apropia toamna care aducea cu ea bucuria generală ocazionată de culegerea roadelor. Pepenii erau pe sfârşite, iar adunarea lor s-a făcut repede. Viile erau coapte, viţele aplecate sub greutatea strugurilor negri sau cu bobul auriu în care licoarea mai dulce decât zahărul ameninţa să-i spargă coaja; frunzele „ruginite" cădeau pe sol şi erau purtate de vânt prin diferite locuri unde erau amestecate cu paie sau vrejuri de plante veştejite.

Într-o zi, imediat după prânz, am urcat pe pajură. Cerul era senin, strălucind, parcă, mai frumos ca altă dată, semn că natura încerca să dea o vehemenţă mai deplină ultimelor zile frumoase. Soarele dogorea, iar eu vedeam câmpia la picioarele mele, tremurând în razele soarelui pe toată întinderea ei, până departe în zare. Toamna, toate roadele pământului apar în culori limpezi, dar fără prea mare strălucire; numai rouă, sub lumina razelor de soare,

le mai dă străluciri vii. Totul e cuprins de o duioşie blândă; deşi căldura face aerul să pară că fierbe, câte o boare de vânt de prin văi, adie din când în când, alungând arşiţa. Aerul uscat aduce miros de mare, pământ reavăn scos de brazda plugului pe ogoare, mentă, pelin şi parfum de pepeni şi struguri copţi, care umple câmpia.

Spre seară, dinspre apus şi-au făcut apariţia norii grei şi negri „care-şi târau pe cer trenele zimţate încărcate de ploaie. Dinspre mare se auzeau pescăruşii ţipând, iar marea mugind încet, acel murmur care prevestea începutul furtunii. De pe câmp, ţăranii îşi mânau mai repede vitele înjugate la căruţe pentru a nu-i surprinde ploaia pe ogor. Mă gândeam: „Bietul ţăran român, răbdătorul lui Dumnezeu, persecutat de toţi în toate timpurile!”

Am coborât de pe pajură, mi-am luat traista cu cele necesare şi, după ce i-am lungit lanţul câinelui ca să poată ajunge la adăpost în colibă, am plecat acasă. Am ajuns acasă când soarele se pregătea să apună, punând flăcări în sticla ferestrelor dinspre apus ale casei. În curte, lângă porumbar, la umbra salcâmilor, vaca şi viţelul culcaţi pe pământ rumegau liniştiţi, iar la căruţa plină cu fân proaspăt, caii mâncau de zor, ronţăitul lor, precum şi zgomotul lanţurilor de la căpestre peste loitrele căruţei se auzeau de departe.

— Ai venit, mamă! m-a întâmpinat, ca de obicei, mama, care aduna şi punea la adăpost unele obiecte din curte.

— Am venit! i-am răspuns eu râzând.

— Bine că nu te-a apucat ploaia pe drum. Ai adus şi tu nişte struguri? m-a chestionat ea, privind spre traistă.

— Am adus, dar nu prea mulţi.

Peste sat cobora încet înserarea, cu o răcoare binefăcătoare, dar şi un vânticel care se înteţea treptat.

Deodată s-a pornit o răpăială cu picături mari şi de departe s-a auzit un tunet prelung, însoţit de un fulger care brăzda cerul spre răsărit, luminând peste tot; ploaia s-a înteţit şi au apărut băltoacele prin toată curtea, ţinând-

o aşa, cu tunete şi fulgere mai bine de un ceas, după care s-a oprit şi peste tot s-a instalat liniştea nopţii.

A doua zi mi-am luat mâncare şi apă în traistă şi am pornit din nou la vie. Urma să vină şi tata a doua zi să vadă dacă strugurii sunt suficient de copţi pentru a fi culeşi. Bunica Lisaveta deja îi culesese.

Ajuns la vie, i-am dat apă şi mâncare câinelui, am verificat dacă a pătruns apa de ploaie în colibă – spre bucuria mea, nu udase decât pătura puţin la intrare – după care am fugit la pajură. Vremea era frumoasă, iar soarele zâmbea câmpiei. Plantele, trezite din amorţeală de ploaia de seară, îşi etalau prospeţimea viguroasă şi luxuriantă, iar verdele lor strălucea la limita orizontului cu cerul senin de un albastru de cobalt.

Luni au venit părinţii la vie cu un „lin” lung pe care-l montaseră pe cadrul căruţei noastre (este un fel de dreptunghi care are pereţi înalţi de circa un metru, iar la partea din spate are montat un cep sau o canea pe unde se scurge mustul. Strugurii sunt presaţi direct în lin).

În decorul auriu de toamnă, printre viţele cu frunzele ruginite, toţi am cules via, umplând linul şi alte câteva puţini mari aflate în alte căruţe. Noi, copiii, căram strugurii cu găleţile, iar cei mari cu coşuri de nuiele, care scârţâiau pe umerii lor, pe care se scurgea, ici-colo, câte o dâră din preţiosul must ce le colora cămăşile lăsând în urmă aroma plăcută a strugurilor.

Seara, când am terminat de cules, am plecat acasă. Am privit nostalgic spre pajură şi mi-am luat rămas bun în gând. De atunci i-am simţit lipsa, la fel ca unui prieten bun. Mă obişnuisem să fie numai a mea, dimineaţa pe rouă sau seara, de când asfinţea soarele şi până târziu în noapte şi câteodată, chiar până când se iveau zorile unei noi zile, ca să pot primi sărutul brizei de seară şi apoi pe cel de dimineaţă, ca să simt prospeţimea picăturilor de rouă ce se aşterneau pe iarba verde şi grasă care împodobea movila pe care trona pajura cu dantelăria ei din lemn şi cu observatorul meu cu raza de 360°. Nu ştiam că nu voi mai urca acolo niciodată şi că nu voi mai auzi ţipătul cocorilor

de la sfârşit de septembrie, care venea ca un plâns şi ca un vaier de pe alte tărâmuri mult îndepărtate, de dincolo de lume. Cei care îi auzeau – ca şi mine – se gândeau că este prea devreme plecarea lor, dar asta ne obliga să acceptăm că toamna este pe sfârşite şi urmează zile reci.

Îmi amintesc şi acum zborul lor în formă de unghi ascuţit, în vârful căruia şade conducătorul cel mai bine înzestrat de Dumnezeu şi dă semnalele pe tot traseul. Îi văzusem astfel într-o zi, pe înserat, trecând spre sud, unde clima este mai caldă.

După ploaia care a spălat toată natura şi a făcut colbul de pe drum să se transforme în lut, au urmat zile senine, dar reci, însoţite de brumă; cerul a devenit de un albastru palid, însă soarele nu mai încălzea la fel de tare, dar avea o strălucire mai vie decât în timpul verii şi se îndeseau zilele cu vânt. Treptat, zilele au devenit mohorâte, a început să plouă mai des, tufişurile ude erau biciuite de furtună, ploaia fiind gonită din urmă de o vijelie tânguitoare.

Începusem cursurile unui nou an şcolar, dar eu tot mai visam la cosmosul nepătruns. Intrând în cancelaria directorului într-o zi, am văzut în bibliotecă mai multe cărţi, iar pe masă un glob pământesc; l-am învârtit de câteva ori şi m-am minunat câte porţiuni cu apă albastră erau desenate pe el; am citit: „Polul Nord”, „Ecuator”… apoi a intrat directorul:

— Ce faci, studiezi globul? m-a întrebat el.

— M-am uitat puţin. De ce este atât de multă apă?

— Păi, dragule, globul, adică pământul pe care trăim noi este acoperit pe trei sferturi din suprafaţa lui cu apă.

— Da, da… am îngânat eu mirat. Domnule învăţător, am văzut în dulapul de colo mai multe cărţi şi…

— Vrei şi tu una, mi-a ghicit el gândul.

— Da. Ursul polar.

— Poftim! Ia-o şi pe asta! „Călătoriile lui Magellan”, citeşte el titlul de pe copertă. Să le îmbraci cu hârtie şi să ai grijă de ele să nu se murdărească sau să se rupă!

— Voi avea grijă, domnule! am spus eu, apoi i-am

mulţumit, l-am salutat şi am plecat acasă cu preţioasele „comori” sub braţ. Nopţile care au urmat au fost pentru mine adevărate expediţii cu gândul; parcă vedeam aievea vastele întinderi de gheaţă masivă, strânse în timpul iernilor de mai multe veacuri, peste care zăpada proaspătă se aşeza în straturi groase, formând munţi de gheaţă cu străluciri de sticlă care înconjoară Polul Nord, unde se concentrează cele mai groaznice geruri.

Şi totuşi, în aceste ţinuturi inospitaliere, trăiau animale, printre care şi ursul alb şi au fost obligaţi să trăiască şi chiar să moară unii oameni de ştiinţă, care s-au aventurat în diferite expediţii, unde au pierit de foame şi de frig – aşa cum am aflat mai târziu.

La început de octombrie a început culesul porumbului şi cum veneam de la şcoală, abia apucam să mănânc ceva şi, poate, să scriu tema pentru a doua zi, că venea de la câmp căruţa încărcată cu porumb, la a cărei descărcare participam şi eu, după care urcam în căruţă şi plecam la câmp să ajut la cules şi la tăiatul cocenilor de porumb, când se însera, pentru că rouă care cădea îi umezea ca să nu se rupă şi să nu-l zgârie pe tăietor. Ne întorceam toţi acasă, mâneam repede şi ne culcam, pentru că oboseala nu iartă.

Pentru a fi cules repede, porumbul nu mai era depănuşat, ci doar rupt din vrej, aşa cum era cu foile pe el. Terenul trebuia eliberat pentru a fi însămânţat grâul sau orzul de toamnă, iar depănuşarea porumbului se făcea în timp, sub şopron, prilejuind şi acele adunări ale tinerilor la aşa-zisa clacă sau şezătoare de lucru, unde gazda pregătea diferite gustări, vin, pepeni muraţi, gogoşi calde şi nelipsitele boabe fierte de porumb.

Se adunau de îndată ce se însera şi se cuibăreau în pănuşii de porumb din jurul grămezii şi lucrau cu spor, însoţindu-şi lucrul cu tot felul de glume, cântece şi poveşti. Şezătoarea era şi un motiv mascat pentru unele perechi de a se întâlni, de aceea îşi făceau timp şi pentru câte o ieşire în curte pentru a vorbi şi a se săruta, după care se întorceau tăcuţi şi gânditori.

De obicei, cei ce participau la clacă plecau spre casele lor în miez de noapte, chiar dacă nu se termina toată treaba. Unii dintre ei cântau pe uliţe şi multe fete ascultau cântecul, care avea o profundă vibraţie ce-i dezvăluia flăcăului reale calităţi vocale, dar şi faptul că în tonul lui stăpânit şi melancolic, răzbătea geamătul sufocat al unui suflet îndrăgostit, singuratic şi suferind. Flăcăul îşi cânta aleanul:

„Geaba-i lună, geaba-s stele.
Dacă nu-s mândrele mele.
Care m-am iubit cu ele.
Din tinereţile mele.
Geaba-i lună, geaba-i stea.
Dacă nu-i mândruţa mea.
Care m-am iubit cu ea Din copilăria mea.
Geaba-i lună şi senin.
Dar merg singurel pe drum.
Mai bine lună şi ceaţă
Să stau cu mândruţa-n braţe.”, etc.

— Ăsta e glasul lui Gheorghe Tătaru, spune Paula.

— Da, confirmă Ionica, după ce mai ascultă puţin. Zilele acestea trebuie să plece în armată şi-i pare rău.

Mai târziu se aude un alt flăcău care cântă o melodie din frunză, o altă melodie, tot de dragoste, care sună neobişnuit de frumos, precum cântecul păsărilor.

Oamenii din popor, în convingerea lor naivă şi deplină, sunt încredinţaţi că toată însemnătatea cântecului stă în cuvinte, iar melodia trebuie să vină de la sine şi să le îmbrace aşa, ca o haină care trebuie să se potrivească cu acele cuvinte.

De la astfel de şezători puteau fi învăţate multe lucruri folositoare; era şi un mijloc de cunoaştere al tinerilor, care, apoi, rămâneau prieteni. De exemplu, un tânăr a întocmit un calendar din foile unor cepe tăiate pe jumătate în care a pus o cantitate egală de sare şi le-a aşezat la fereastră într-o cameră cu temperatură normală. Cele 12 jumătăţi de foi de ceapă reprezentau cele 12 luni ale anului. Dacă acestea se pun în noaptea de anul nou,

după apa care se strânge în fiecare, se ştie dacă este ploioasă, secetoasă, etc. fiecare lună din an.

Dar de la astfel de întâlniri pot ieşi şi vorbe la adresa tinerelor fete, din invidie, răutate sau pur şi simplu, din obişnuinţa de a bârfi:

— Am auzit că Vasile şi cu Florica au fost la voi, sâmbătă la clacă, o întreabă Ioana în timp ce se afla la hora din spatele morii.

— Da, au fost vreo paisprezece tineri, printre care şi cei doi, răspundea cea care le fusese gazdă celor doi.

— Lumea vorbeşte că Florica e grea. O fi cu Vasile? se interesează, din nou, Ioana, pornită pe bârfa.

— De unde ştii tu, fa, că e grea? a întrebat-o sora Floricăi, venind din spatele acestora şi care, se pare că auzise discuţia. De unde ştii tu, paciaura dracului?! Ai fost tu la curu' ei?

— Taci, fa, uscătură şi putoare ce eşti, că n-am vorbit cu tine!

— Păi, vorbeşti de sora mea, netoato! Că pute pământul sub ţine de leneşă ce eşti. Te interesezi de curu' altora, în loc să-ţi speli cămaşa de pe tine şi umbli prin sat slinoasă de nu se poate apropia omul de tine, că-i vine să verse.

— Lasă, că nici tu nu eşti mai brează ca soră-ta, sunteţi aşa de neam, că vă ştiu eu.

— Tu vorbeşti, fa, cârtiţă cu cap de scroafa, care eşti moartă după „vier"?! îi pândeşti pe toţi bărbaţii pe la colţuri, dar nu te vrea niciunul! Vorbeşti de rău pe altele pentru că îţi e necaz că nu te-a „vierit" pe tine.

— Cu mine te iei tu în coarne, fa arătare?

— Taci, janghinoasa dracului, că mă aduci în stare să-ţi fac părul permanent aici, cu toată lumea de faţă!

— Încearcă şi ai să vezi tu! Eu sunt, fa, moartă după vier sau tu care ai trecut degeaba prin viaţă şi ai rămas tot nemăritată? Hoaşca dracului! Ptiu! a scuipat Ioana, care începuse bârfa.

— Nu vă mai certaţi că vă aude lumea! a intervenit o bătrânică, atrasă de schimbul lor de cuvinte tari. Vă faceţi

de râs şi nu este frumos.

— Poate să râdă cât vrea, că d-aia are gură. Nu mai pot eu de gura lumii. Parcă o să cânte cocoşul meu pe gardul lor – a spus Ioana cu obrajii ca focul.

Lumea se adunase în jurul lor şi aştepta să înceapă păruiala, dar a apărut din mulţime fratele Ioanei, bârfitoarea, pe care a luat-o acasă, spunându-i: „De ce nu-ţi vezi tu de treabă?”. „Păi, nu le-ai văzut pe stricatele dracului? îmi aprinsei paie în cap cu ele”, a răbufnit ea din nou, clocotind de mânie şi neastâmpăr, ca o locomotivă aflată sub presiune.

Cap. 5 Nunta Ionicăi

Ionica, sora mea mai mare, împlinea în acea toamnă frumoasa vârstă de douăzeci de ani. Fusese curtată de mai mulţi băieţi din sat, dar dintre toţi l-a ales pe Andrei Stuparu. La început, părinţii s-au opus, deoarece el nu-şi satisfăcuse stagiul militar, dar au cedat, până la urmă, spre binele tinerilor care doreau să fie împreună. Andrei avea numai mamă deoarece tatăl lui decedase, dar mai avea trei fraţi şi o soră, toţi căsătoriţi, la casele lor.

A venit într-o seară la noi, însoţit de mama şi de Florea, fratele lui mai mare, s-au „înţeles” conform obiceiului, apoi au stabilit ziua încheierii actelor de stare civilă şi a nunţii. Totul a decurs într-o bună armonie şi înţelegere, până în noaptea nunţii în sat se obişnuia ca nicio fată să nu plece din curtea părinţilor săi fără nuntă, chiar dacă nu dispunea de avuţii prea mari. Era mândria ţăranului de a fi în rândul lumii, iar pe vremea aceea nunta era considerată a fi o mare sărbătoare intimă şi socială, ca pe un ospăţ care nu strică chiar dacă veselia este prea mare, dar este cinstită.

Sâmbătă au cântat lăutarii peste tot, pe la ambele gospodării, duminică dimineaţa la fel, după care a urmat „udatul” miresei: mireasa, ajutată de domnişoarele ei de onoare, a scos apă din fântână, a introdus un buchet de busuioc şi a stropit cu el grupul de fete din jur, făcând semnul crucii în aer. Găleata cu apă în care eu pusesem bani de metal de la toţi cei care intrau pe poartă, a fost şi

ea răsturnată, apa s-a împrăştiat, iar copiii s-au îngrămădit să adune banii de pe jos. A urmat plimbarea prin sat a căruţei plină cu obiectele casnice şi de îmbrăcăminte care alcătuiau „trusoul miresei”, oprindu-se la locuinţa ginerelui, apoi, tot alaiul a mers la biserică unde a avut loc cununia religioasă, cu toate celelalte datini, după care s-a mers la salonul de dans, unde toată lumea a dansat până când a fost aşezată masa mare, cea pentru toată lumea poftită la masă de către oamenii mirelui şi ai miresei, cu plosca de vin conform obiceiului.

Salonul lui Nemeş, unde a avut loc nunta, era împodobit cu ghirlande din hârtie creponată de diferite culori care cădeau în spirale sub tavanul alb, strălucind sub luminile puternice ale lămpilor fixate în cele patru puncte ale încăperii.

Muzică şi dans. Aerul se încălzise înăuntru şi mirosea a parfumuri amestecate cu transpiraţie şi căldura trupurilor care se mişcau în ritmul muzicii. Mirele şi mireasa au deschis dansul şi erau atât de tineri şi de frumoşi, încât au smuls sălii cuvinte de admiraţie, iar fetelor de măritat oftaturi discrete.

Voalul de mireasă şi diadema de lămâiţă încadrau faţa luminoasă a Ionicăi, cu ochii căprui, nasul drept, gura mică şi obrajii de purpură. Voalul şi diadema simbolizează castitatea celei care le poartă, de aceea fiecare fată avea grijă să rămână virgină până când se mărita, ca să le merite. În sat virginitatea fetelor era un mit exhibat în ziua nunţii, cu toate consecinţele ce decurg din acesta, iar fidelitatea sexuală era o convenţie care cerea iubirea pură, poate nu tocmai practică, dar nu se admiteau abateri, ele fiind sancţionate de colectivitate.

Astăzi fetele consideră o ruşine „să fii castă”, iar unele, care mai întâlnesc câte un bărbat cu o asemenea „pretenţie”, îl socotesc demodat, primitiv, încuiat. În cazul că insistă cu „pretenţia” lui, au găsit, deja, remediul: o intervenţie chirurgicală produce o castitate provizorie, iar petele de sânge care ar trebui să se găsească pe cearşaf, pot proveni şi din alte surse, că nu ducem lipsă de metode

care să salveze onoarea proaspetei mirese. Pentru astfel de aranjamente există persoane cu experienţă care dau sfaturi folositoare.

După ce mirii au stat la masa festivă cu toţi invitaţii, către miezul nopţii s-au retras discret şi au plecat la casa ginerelui, care, de atunci a constituit casa lor. Acolo urma ca cele două destine să se contopească, dând naştere unei noi familii, camera nupţială servind de martor al acelui început de căsnicie, considerat a fi un lucru bun şi vrednic de respect.

În sat exista obiceiul ca dimineaţa, după nuntă, să năvălească în casa mirilor un grup de femei care să le ceară cămaşa de noapte a miresei, pe care să găsească şi să constate mărturia netăgăduită a castităţii acesteia, cu care porneau alaiul prin sat spre casa părinţilor ei, având „mărturia" drept steag şi câteva sticle cu vin. În fruntea grupului de femei care urmau „să joace" cămaşa miresei se afla mătuşa Theodora, soţia unchiului Marin.

— Ce vreţi de la mine? le-a întrebat Andrei, ieşind pe prispa casei.

— Dă-ne cămaşa miresei! au strigat toate în cor. Vrem să ştim dacă a fost fecioară.

— N-a fost! răspunde el bosumflat.

— Dă-ne cămaşa să ne convingem! au insistat ele.

— Nu ştiu unde este, le-a răspuns Andrei, intrând în casă.

Mătuşa Theodora care ştia adevărul pentru că o cunoştea bine pe Ionica, s-a ambiţionat şi a pătruns în camera lor, a scotocit peste tot până când a găsit cămaşa cu mărturia fecioriei miresei, pe care a dat-o grupului de femei aflat în curte, după care l-a întrebat pe Andrei:

— De ce ai făcut asta, de vreme ce ştiai adevărul? Ce ţi-a făcut copila asta neprihănită, cu care te-ai legat să întemeiez! o familie pentru toată viaţa?

— Mama mi-a zis să spun că „n-a fost", ca să-mi mai dea socrul meu un pogon de pământ.

— Dar tu ai ştiut care era situaţia încă din ziua în care aţi fost la „înţelegere" cu ei. Dacă avea posibilităţi să-

ţi dea mai mult, o făcea atunci, că este om de cuvânt şi ar fi făcut orice pentru copilul lui.

— Acum ce să fac, am făcut-o şi gata, s-a scuzat el.

Mătuşa l-a plesnit peste faţă cu palma, atât de înverşunată devenise, apoi a ieşit şi a plecat pe uliţă cu alaiul de femei care Jucau" cămaşa miresei, însoţite de taraful de lăutari, îndreptându-se spre casa părinţilor.

Ceremonia nupţială produce întotdeauna un efect impresionant asupra tinerelor fete, iar în acele clipe se produce o ciudată solidaritate de la femeie la femeie, care se înstăpâneşte în sufletul lor. Obiceiul – considerat primitiv – constituia o datină ce se cerea respectată, fiind gândită ca o pavăză a cinstei tinerei mirese. El avea şi o continuare:

În cazul că mireasa nu era fecioară, era aşezată pe o grapă din nuiele (mărăcini) şi purtată prin sat spre a fi făcută de ruşine, apoi era lăsată în faţa porţii părinţilor ei.

Merită să amintesc scena când Andrei a primit cele două palme de la Theodora:

— Am greşit! a recunoscut Andrei, ruşinat.

— Să ţii minte, Andrei, că nicio vină nu se uită când ştie de ea conştiinţa, iar Ionica va avea în gând toată viaţa gestul de astăzi şi nu ştiu dacă te va putea ierta vreodată!

În anul următor s-a născut o fetiţă, Gina, iar în toamnă Andrei a plecat în armată, lăsând-o pe Ionica cu toată gospodăria pe cap. Tata ne-a trimis pe noi, în mai multe rânduri, să-i dăm o mână de ajutor, dar şi aşa nu i-a fost deloc uşor. Despre ei voi mai scrie şi într-un alt capitol al prezentei cărţi.

…Peste două săptămâni, în sat, flăcăii au organizat bal mare. Paula abia aştepta să participe, dar mama n-o putea însoţi deoarece se simţea obosită şi atunci a făcut apel la mine:

— Du-te tu cu ea că eşti băiat mare! Ia-ţi şi un băţ s-o aperi de câini când vă întoarceţi!

— Eu vreau să mă însoţeşti dumneata, mamă! insistă Paula, care ştia că eu n-o lăsam prea mult să întârzie la colţul străzii cu vreun cavaler care venea cu ea spre casă.

— Nu pot, maică, sunt obosită şi mă apucă somnul acolo, la salon. De ce să mă chinui şi eu cu voi?

Când am ajuns la salonul de bal, înăuntru era o căldură şi un abur, iar tinerii jucau o sârbă îndrăcită după muzica unui acordeon şi un ţambal. Pe marginea încăperii largi erau aşezate canapele pe care şedeau mamele tinerelor fete, unele dintre ele ţinând pe braţe hainele odraslelor lor; fetele care nu dansau, şedeau în picioare lângă mamele lor, aşteptând să fie invitate la dans, roşii în obraji, înflăcărate de atmosfera destinsă şi sărbătorească.

Mamele şi bunicuţele sporovăiau între ele, până când le prindea somnul şi picoteau ore întregi, fără să observe ce se petrecea în jurul lor; se trezeau numai atunci când erau deranjate, în vreun fel, de copiii zburdalnici care alergau prin sală, zbenguindu-se în grupuri, precum şi în momentele în care orchestra scotea sunete stridente.

Cap 6 Unchii mei, fiii bunicii Lisaveta

Arătam în partea întâi că, din a doua căsătorie, bunica a mai avut patru copii: Ioana, Anghel, Radu şi Vasile. Voi încerca să-i prezint succint pe fiecare dintre ei: La douăzeci de ani Ioana s-a căsătorit cu Grigore Cârjaliu din comuna Straja, cu care a avut cinci copii şi a murit la vârsta de 57 de ani; Vasile, având un handicap discret de mers şi vorbire, s-a căsătorit abia la vârsta de 35 de ani cu o femeie din Bărăganu, cu care a avut şase copii şi a murit la 58 de ani. Voi mai aminti de el.

Despre Anghel pot spune că a fost un tip de om nestatornic dar foarte activ pe toate planurile. S-a căsătorit la vârsta de 21 de ani cu Stelica din comuna Straja, a făcut nună mare, dar n-au rămas împreună decât câteva luni, deoarece Anghel a plecat să-şi satisfacă stagiul militar şi nu s-a întors acasă decât după trecerea unui an de zile, timp în care Stelica şi-a luat bagajele şi s-a întors la părinţii ei, deoarece nu s-a împăcat cu soacra, bunica Lisaveta.

Pentru că a făcut armata la jandarmi, care în ianuarie 1949 a fost înlocuită cu Miliţia, Anghel a rămas în miliţie ca subofiţer reangajat, funcţionând ca şofer pe un

autocamion al acestei instituţii din Bucureşti. În deplasările lui prin ţară, a trecut şi prin Drăgăneşti-Olt unde a cunoscut-o pe Marioara, o tânără foarte frumoasă care abia împlinea douăzeci de ani, pe care a adus-o cu el în sat să-i fie soţie, dar după ce a terminat concediul legal de odihnă, el s-a întors la serviciu, iar pe Marioara a lăsat-o acasă cu bunica Lisaveta, promiţându-i că o va lua şi pe ea la Bucureşti de îndată ce va găsi o casă corespunzătoare pentru o familie. A aşteptat Marioara aproape cinci ani de zile să se adune de pe drumuri cu Anghel, mulţumindu-se cu vizitele lui scurte când avea curse la Constanţa cu maşina sau câteva zile de concediu pe care i le acorda în fiecare an. „De ce nu mă iei şi pe mine la Bucureşti?” îl întreba Marioara. „N-am locuinţă. Stau cu alţi trei colegi, tot şoferi, într-o cameră mică”, o tot minţea el. Când pleca la Bucureşti, îi promitea din nou că se va strădui să obţină o casă pentru amândoi şi va veni s-o ia. Iar ea îl aştepta cuminte şi răbdătoare, sperând mereu că dacă n-a venit astăzi, va veni mâine, poate diseară, în noaptea asta, dar tot va veni el. Dar Anghel se lăsa aşteptat, deşi ştia că acasă îl aştepta o femeie foarte frumoasă, iubitoare şi muncitoare, care îl iubea cu foc şi care avea timp să îmbătrânească în zadar. Cu toate acestea o lăsa să zacă în aşteptare ca într-o boală grea, fără să-i trimită vreun semn în care să-i explice că viaţa lui a luat o altă turnură şi că nu se va mai întoarce la ea, încât îi redă libertatea să-şi refacă şi ea viaţa şi să nu mai stea degeaba alături de bunica Lisaveta ca să muncească an de an ca o slugă fără simbrie, pierzându-şi cei mai frumoşi ani ai vieţii ei, aidoma unui condamnat la închisoare fără vină.

Marioara era, într-adevăr, o femeie frumoasă, brunetă, dar cu pielea foarte albă, uşor trandafirie, iar pe faţa ei ovală nasul drept, gura rotundă, cu buzele cărnoase şi puţin răsfrânte, ochii mari, negri, încadraţi de gene lungi care pâlpâiau ca aripile fluturilor; de statură potrivită, dar frumos clădită, cu mâini vânjoase, bine modelate, şolduri viguroase şi picioare cu pulpele pline, genunchii rotunzi şi gleznele suple, acoperite de o piele

albă-trandafirie; părul bogat, negru, lung şi mătăsos îl împletea într-o coadă groasă, pe care o lega într-un coc mare la ceafă pe care-l lăsa neacoperit doar în zilele de duminică. În restul zilelor săptămânii, purta pe cap o basma de culoare maro, ca toate femeile măritate din sat. Îmbrăcată modern ar fi putut arăta ca o mare divă.

Era o fire veselă, iar când râdea cu poftă, se îmbujora la faţă şi buzele dezveleau o dantură albă, sănătoasă. Fiinţă blândă şi răbdătoare, capabilă de sacrificiu, se distingea printr-un devotament deosebit; era modestă, raţională şi, mai ales, recunoscătoare, garantând prin comportarea ei că nu va face greşeli în viaţă.

Mie mi se părea că această femeie cu carnea ei pietroasă, dacă ar fi fost cunoscută de un bărbat simţitor, anevoie ar mai fi reuşit să-şi recapete libertatea, pe când Anghel continua s-o neglijeze aproape total.

Aproape întotdeauna Marioara purta ie cu altiţă, al cărei decolteu lăsa descoperită partea de sus a pieptului său bombat, mlădios şi puternic, pe care se desenau doi sâni mari şi rotunzi, sub gâtul ei lung de lebădă. În jurul ei răspândea miros de floare sălbatică şi de carne bătătorită de muncă şi de soare. Respirând acel parfum brutal simţeai o dorinţă care-ţi muşcă violent inima, sângele accelerează bătăile în vene, iar nările dilatate adulmecă mirosul femelei, aidoma armăsarilor sau altor masculi viguroşi.

Marioara făcea parte dintre acele femei care îşi cunosc calitatea trupului lor şi o preţuia, dându-şi osteneala să-l întreţină corespunzător, deşi nu prea mai dădea importanţă veşmintelor cu care îl acoperea.

Avea o voce frumoasă şi uneori, aflându-se la prăşitul porumbului pe câmp, cânta de răsunau văile, după care rămânea dusă pe gânduri şi o vedeam ştergându-şi lacrimile cu colţul de la basma. Celelalte cumnate printre care şi mama, ştiau motivul pentru care vărsa lacrimi şi o compătimeau în gând.

Când eram prin anul al doilea al Şcolii Navale din Constanţa, fiind în vacanţă, am mers s-o vizitez pe Bunica

Lisaveta, dar n-am găsit-o acasă decât pe Marioara care făcea mâncare pe plita din bucătărie. De câţiva ani n-o mai văzusem şi mi-a făcut plăcere să stau cu ea de vorbă. Cu vocea ei de clopoţel mi-a povestit o seamă de evenimente din viaţa ei şi am râs împreună. La un moment dat s-a aplecat să mestece în mâncarea din vasul aflat pe foc, iar lumina venită de la soare i-a căzut pieziş pe pulpele ei dezvelite mai sus de genunchi. Avea o piele albărozie şi lucioasă, iar muşchii i se încordaseră, tremurând uşor.

M-a străbătut un fior de plăcere, amestecat cu ruşine, care m-a determinat să-mi întorc privirile în altă parte, simţind în trup o căldură necunoscută până atunci. Cred că mi-a observat reacţia, deoarece, când s-a întors complet cu faţa spre mine, mi-a zâmbit într-un fel anume, a roşit în obraji aproape ostentativ şi a bătut scurt din evantaiul genelor, strângându-şi capotul peste pulpele şi sânii bogaţi.

A părăsit, pentru câteva clipe, încăperea, lăsându-mă singur, dar s-a întors şi am continuat discuţia pe un alt ton. De această dată ochii ei erau pironiţi pe flăcările focului din vatră, a căror lumină îi aruncau reflexe jucăuşe pe obraji, poleindu-i părul şi făcând-o să arate frumoasă ca o apariţie nepământeană. Continuam s-o cercetez şi am observat că ochii ei erau serioşi şi trişti, întocmai ca ochii plini de mustrare şi de suferinţă ai unui animal fără grai. O compătimeam în gândul meu. M-am ridicat, am salutat-o şi am plecat acasă.

În noaptea a ceea am adormit târziu, gândindu-mă la viaţa oamenilor mari. Ce naiv? împlinisem pe atunci vârsta de şaisprezece ani, iar simţurile mele tinere se trezeau, tulburându-mă şi făcând să urce în mine un sentiment amestecat de dorinţă, culpă şi ruşine. Când eşti adolescent totul ţi se pare limpede şi nu te temi să visezi cam ce ai dori şi ce ţi-ar plăcea să faci în viaţă. Abia mai târziu constaţi că totul e diferit.

Nu ştiu de ce, dar în anii adolescenţei, pe mine m-au atras întotdeauna fetele şi femeile care erau cu câţiva ani mai în vârstă decât mine. Era aşa un fel de atracţie

asemănătoare cu atracţia piscurilor muntoase care-ţi provoacă un fel de frică datorită înălţimii lor şi norilor care le acoperă, ca şi legendele care le înconjoară. Poate pentru faptul că ele au, deja, o înţelepciune şi o răutate pe care niciodată nu le-am putut înţelege şi explica în totalitate.

Îngrijoraţi de comportarea dubioasă a lui Anghel, de la care nu putuseră afla nimic la ultima sa venire din luna aprilie a acelui an, cu prilejul sărbătorilor de Paşti, tata şi unchiul Marin s-au hotărât să-l caute în Bucureşti şi să afle adevărul. Astfel că a plecat la Bucureşti unchiul Marin care l-a găsit şi a fost la el acasă, stabilind că Anghel era căsătorit legitim cu o femeie din Bucureşti cu care avea doi băieţi de trei ani şi, respectiv un an, locuind la socrii săi.

— De ce ai făcut asta, ştiind că ai acasă o nevastă cu un suflet atât de bun? l-a întrebat unchiul Marin.

— Nu aveam unde să locuiesc. Am stat cu chirie la ei, m-am încurcat cu fiica lor şi m-au obligat să mă însor.

— Cu Marioara ce vei face? E însărcinată.

— Să-i spuneţi să plece la părinţii ei!

— Asta o să-i spui tu, nu noi! Nu ţi-e frică de Dumnezeu să faci o astfel de „crimă”?

— Acum ce mai pot să fac? a spus Anghel spăsit.

Când s-a întors cu ştirea, mai întâi a discutat cu tata, apoi i-a spus bunicii. Acesta n-a fost de acord să i se spună adevărul Marioarei, deoarece nu voia ca ea să plece.

— De ce nu vrei să plece? Vrei s-o ţii slugă aici ca să-şi piardă tinereţea, în loc să-şi facă şi ea un viitor? a întrebat-o tata, singurul care o putea domina pe bunica.

Supărată, bunica a pus capul în pământ şi a refuzat să-l privească până când a ieşit din casă.

În zilele următoare, Marioara a venit la noi acasă însoţită de mătuşa Theodora. Au discutat şi au plâns împreună, dar i-au spus toate faptele lui Anghel, sfătuindo, în final, să meargă la Bucureşti şi să vorbească personal cu el, prilej cu care i-au dat şi adresa lui de la serviciu.

— Trece timpul şi-ţi trece tinereţea, Marioară, zicea mama. Nu-l mai aştepta degeaba! Stai aici şi rugineşti pe

lângă noi. Du-te şi mărită-te cu un om bun! Fii cocoană şi nu-l mai aştepta pe el!

— L-am iubit, spunea Marioara printre suspine.

— Inima. Ce ai dat nu mai poţi lua înapoi, a fost de părere mătuşa Theodora. Încearcă să-l uiţi!

— Dacă aş putea aş face-o! a suspinat ea, după care a oftat şi iar a izbucnit în plâns. Cu copilul ce să fac, că a trecut de patru luni de zile de când îl port în pântece? Şi e copilul lui, de când a venit atunci, de Paşti.

După ce au plecat cele două cumnate, mama a gândit cu voce tare: „Biata Marioara! A muncit aici câţiva ani, aşteptând să vină Anghel s-o ducă la Bucureşti, iar el... „Taie tata miere", cart poveste".

Ajunsă înapoi în casa bunicii, Marioara s-a dus în camera ei şi şi-a pregătit bagajele pentru drum. Se hotărâse. Nu mai avea ce face în acea casă, în care a dus o viaţă de femeie măritată, dar fără soţ, aproape ca într-o mănăstire. S-a privit în oglinda din perete şi a observat că pe faţă i-au apărut petele sarcinii. A plâns şi se gândea: „Oare asta a fost soarta mea, să primesc această lecţie aspră a singurătăţii, să fiu umilită şi jignită?"

În casă era atâta linişte, dar în inima ei se declanşase un adevărat taifun.

A doua zi s-a îmbrăcat, şi-a luat bagajele şi a ieşit în curte unde bunica Lisaveta curăţa porumb şi arunca pe bătătură la păsările adunate acolo. Când a văzut-o că pleacă, a oprit-o spunând:

— Ştiu de ce pleci. Văd că ai aflat, dar aşteptă să vină Radu de la cosit iarbă şi să te ducă la oraş cu căruţa cu caii, că nu vei putea merge pe jos până la gara din Constanţa! Bani ai?

— Am ceva, a răspuns Marioara.

— Să-ţi mai dau şi eu nişte bani, că ai nevoie la drum. Să ştii că îmi pare rău că pleci, dar înţeleg...

Spunând acestea, bunica a dispărut pe uşa de la intrarea în casă, de unde s-a întors cu un teanc de bani şi i-a dat. Peste un timp a venit Radu cu căruţa din câmp, iar după ce a aflat despre ce este vorba, au pornit împreună

spre Constanţa, unde a ajutat-o să-şi ia bilet şi să urce în tren. În Gara de Nord, Marioara a dus tot ce avea la magazia de bagaje de mână, după care a plecat la Miliţia Capitalei unde a întrebat de el la Ofiţerul de serviciu. Anunţat imediat că este aşteptat de o rudă de la Constanţa, Anghel s-a prezentat şi, când a văzut-o, abia a putut lega câteva cuvinte:

— Stai aici puţin, să merg la comandantul meu ca să mă învoiesc câteva ore, după care plecăm împreună!

— Bine, te aştept! A răspuns ea cu vocea sugrumată, încât abia se putea stăpâni să nu izbucnească în plâns.

După câteva minute el s-a întors şi au plecat, pe jos, spre Gara de Nord. În drum s-au oprit să intre într-un restaurant, dar Marioara a refuzat, motivând că nu-i este foame. Toată discuţia lor a avut loc pe peronul gării de Nord, unde el i-a povestit tot, inclusiv faptul că este căsătorit şi are şi doi copii cu alta.

— Şi eu ce să fac cu acesta? a spus ea, arătându-i abdomenul care se cam rotunjise.

— Nu ştiu. Vezi şi tu ce poţi face!

— Te-am aşteptat atâţia ani ca o proastă, fără acte, iar tu, om fără inimă, ţi-ai făcut familie în regulă în Bucureşti, a spus Marioara printre lacrimi. Să nu-ţi ajute Dumnezeu, pentru că ştii cum m-ai luat de la părinţi!

S-au despărţit şi de atunci nu s-au mai întâlnit. Ea s-a întors la Drăgăneşti-Olt unde s-a căsătorit cu un bărbat cu 14 ani mai în vârstă decât ea, care a acceptat-o cu copilul şi au trăit în înţelegere mulţi ani.

În luna iulie 1986 eu mă aflam în Piteşti cu fiul meu Adrian, care susţinea examenul de admitere la Facultatea de mecanică – service. Pentru că mă plictiseam, într-o după-amiază am plecat cu autoturismul meu până la Slatina, iar de acolo la Drăgăneşti-Olt, unde am întrebat de Mariaoara. Ştiam de la părinţii mei că locuieşte pe strada principală, într-o casă mare, aşa că n-a fost nevoie să întreb prea mult. Am găsit-o pe Marioara în curte, gospodărind împreună cu o tânără de vreo 30 de ani. M-am prezentat cine sunt şi le-am spus că sunt în trecere, dar am

vrut să le văd. Marioara m-a recunoscut greu, trecuseră treizeci de ani de când plecase de la noi din sat, dar eu am recunoscut-o imediat după zâmbetul ei blând.

Tânăra fată era fiica ei şi era căsătorită cu un bărbat care lucra pe la Ocolul Silvic, însă nu ştiu bine. Am plecat repede deoarece fata era vehementă în expresiile debitate la adresa lui

Anghel, tatăl ei, iar eu nu aveam nicio vină în toate câte se petrecuseră. Venisem numai cu gândul s-o văd pe Marioara şi nu pentru a mă certa. Marioara n-a spus niciun cuvânt rău despre Anghel, dar i-a părut rău când a văzut că plec.

De atunci nu mai ştiu nimic despre ele, până astăzi, când scriu aceste rânduri. Cred, însă, că Marioara este tot văduvă, nu cred să se mai fi recăsătorit după moartea soţului său.

Când băieţii lui Anghel din Bucureşti au împlinit zece şi respectiv opt ani, acesta a făcut un accident de circulaţie cu autocamionul pe şoseaua Stăuleşti; lovise un om care circula noaptea pe şoseaua neiluminată, el nu l-a observat la timp şi a decedat. Judecat şi condamnat la patru ani de închisoare, Anghel Dinu a pierdut tot: a fost scos din aparatul Miliţiei, a pierdut libertatea, iar soţia lui s-a recăsătorit cu altul, ne mai aşteptând să termine el anii de detenţie, deoarece a executat numai doi ani şi câteva luni din pedeapsă.

Întors în libertate, Anghel nu mai avea locuinţă, nici măcar dreptul de a-şi vedea copiii. Fără serviciu i-a fost greu şi a trebuit să se angajeze ca muncitor necalificat la „Electroaparataj” Bucureşti, primind dreptul de a locui într-un cămin de nefamilişti. După trecerea unui an de zile, a depus un nou dosar la Serviciul de circulaţie al capitalei a susţinut examenul şi a redobândit permisul de conducere auto, cu care s-a angajat ca şofer la aceeaşi întreprindere, de unde a şi ieşit la pensie. În 1959 şi-a refăcut familia, căsătorindu-se cu Suzana, o colegă de serviciu de la Electroaparataj, primind apartament în cartierul „Drumul Taberei”, unde a şi murit în 1983, la vârsta de 57 de ani,

doborât de un cancer esofagian şi pulmonar.

Unchiul Radu, n-a plecat din sat la început decât pentru aşi satisface stagiul militar; a făcut armata la vânători de munte în zona Făgăraşului şi a fost un brav sergent. Când s-a întors din armată, s-a ocupat de agricultură, iar în timpul liber şi-a căutat perechea pe care n-a găsit-o niciodată pentru toată viaţa.

Era un bărbat înalt, bine clădit, cu o faţă smeadă, măslinie, aproape arabă, de formă ovală, pe care se desena un nas drept, puţin aplecat peste o mustaţă tunsă scurt, care străjuia pe lungimea buzei lui superioare; buza inferioară era uşor răsfrântă şi delimita o bărbie voluntară, prevăzută la mijloc cu o adâncitură proeminentă care-i dădea de gol pofta carnală.

Avea nişte ochi negri ca murele care-i jucau sub pleoape, iar când râdea, râsul lui plin de abnegaţie răsuna voios, fiind adesea molipsitor. Obişnuia să facă glume cu orice prilej când erau mai mulţi de faţă, spunând diferite snoave de care noi, copiii, ne ruşinam şi lăsam capul în jos sau chiar părăseam locul adunării lor. Râsul îi dezvelea o dantură sănătoasă, iar albeaţa dinţilor de mascul strălucea pe faţa smeadă. Din când în când îşi scotea pălăria de pe cap pentru a-şi şterge de transpiraţie faţa, fruntea şi gâtul, prilej cu care îşi trecea degetele răsfirate prin părul des şi negru. Vara lăsa cămaşa descheiată la doi-trei nasturi în partea de sus, dând la iveală un gât, piept şi nişte braţe vânjoase.

Adesea îi surprindeam figura zâmbitoare, când se pregătea să glumească pe seama vreunuia dintre noi.

Când îşi pregătea ţigara, îl vedeam cum scoate tacticos tabachera de metal, mai întâi foiţa, apoi firele de tutun, apoi trecea cu limba umedă peste ea, desăvârşind operaţia. Avea un calm controlat şi, cu toate acestea, fiind mândru din fire, era iute la mânie, aprinzându-se la cea mai mică scânteie.

Unchiul Radu era un bărbat căruia nu-i puteai stabili uşor vârsta.

Când a terminat stagiul militar, cam după vreo şase

luni de zile, s-a întors acasă de la un bal, aducând-o cu el pe Gica, pe care o alesese el să-i fie nevastă. Aceasta era o fată care încă nu împlinise douăzeci de ani, dar era frumoasă, bine clădită şi o fire veselă; necazul ei era sărăcia, nu avea nimic, deoarece venise din judeţul Prahova unde seceta bântuise crunt, ca şi în Moldova, lăsând multă lume săracă. N-a avut parte de ea deoarece bunica

Lisaveta a alungat-o din casă, după câteva luni, strigându-i lui Radu: „Mi-ai adus-o în caşa pe venetica asta şi ai luat-o cu curu' gol. Să plece din casa mea!". Şi Gica a plecat, fiind primită cu chirie la Nicolae Ghiţă, un gospodar în vârstă de aproape 60 de ani, a cărui soţie îl părăsise şi se mutase la Gheorghe Nistor, vecinul lor, care avea acum două neveste în casă.

Radu s-a resemnat pentru o vreme, apoi a adus-o pe Ioana lui Goangă, o femeie de 23 de ani cu care a trăit câteva luni, dar pe care n-a agreat-o Lisaveta, alungând-o ca şi pe Gica, fără motiv.

În anul următor, Radu a mers la un bal în comuna Topraisar, unde a întâlnit-o pe Constantina, o femeie frumoasă, în vârstă de 32 de ani, divorţată, dar având doi copii, un băiat de 13 ani şi o fetiţă de 11 ani. S-au înţeles repede, iar după câteva vizite pe care el i le-a făcut, într-o seară a adus-o acasă la Lisaveta.

Constantina avea experienţă în căsnicie şi ştia să se poarte cu soacrele, încât au trăit împreună până în anul 1960, acceptaţi de Lisaveta care se apropia de vârsta de optzeci de ani şi simţea nevoia de ajutor.

Radu n-a uitat-o pe Gica, prima lui nevastă, pe care a iubit-o cu adevărat, iar când avea ocazia o vizita. Aceasta, când a fost alungată de Lisaveta a plâns şi s-a tânguit, ca o vulpe încolţită, cu răsuflarea tăiată care încerca să ajungă la vizuină înainte de a fi prinsă de câini. Era apăsată de durerea cauzată de pierderea lui Radu, dar şi de ruşinea că este săracă.

De la început a acceptat să muncească la câmp, cot la cot cu Nicolae Ghiţă, precum şi să se ocupe de

gospodărie şi de menajul casei. Îi venea greu când venea de la muncile din câmp şi se privea în oglinda din perete în care parcă vedea chipul unei necunoscute, o femeie slabă, plină de praf şi transpiraţie. Abia după ce se spăla şi îşi schimba hainele, îi venea mai uşor să accepte acea figură albă, înroşită de căldura soarelui de vară, peste care străluceau ochii ei căprui şi iscoditori.

După aproape un an de zile, Nicolae Ghiţă i-a propus să se căsătorească cu el, iar ea a acceptat deoarece nu mai trăgea nădejde să se mai întoarcă în casa lui Radu care trăia cu Constantina, mulţumindu-se cu întâlnirile lor sporadice, pe ascuns.

Era hotărâtă să lupte cu viaţa cu încăpăţânare, chiar dacă va fi înfrântă, numai să nu ajungă să moară de foame, deoarece, pe timpul secetei de acasă, din Prahova, văzuse cât de aprigă poate fi, aducând numai suferinţă, frig, foame, fiind ca un coşmar al vieţii în nesiguranţă.

Îl iubea pe Radu şi era în stare să facă orice i-ar cere acesta. Câteodată se întâlneau noaptea în grădina lor, sub un vişin mare, unde îl aştepta Gica, furişându-se din casă şi tremurând de emoţie până când îl vedea venind. Se iubeau cu patimă, apoi se despărţeau greu, dar nu aveau ce face, ştiind că trebuie să fie precauţi, ca să nu strice totul.

Într-una din seri, când Radu se întorcea acasă, după o astfel de întâlnire, de undeva a auzit cântecul cucuvelei. „A dracului piază rea ce eşti!” a izbucnit el, căutând-o cu privirea şi continuând s-o înjure. Ajuns acasă, a avut o discuţie aprinsă cu Constantina, care-i cerea socoteală pe unde a umblat noaptea, semn că bufniţa îl atenţionase.

Odată Gica l-a anunţat că a doua zi, fiind duminică, soţul ei pleacă la Constanţa cu căruţa să vândă nişte cereale şi îl aşteaptă să vină după ora opt dimineaţa. S-a dichisit ea, s-a privit de mai multe ori în oglindă şi s-a pus pe aşteptat, tot trupul ei tremurând de emoţia întâlnirii. Uitase cu totul de Nicolae Ghiţă, preocupată să-şi lege cu o panglică părul care-i cădea pe umeri, acoperindu-i în valuri bogate. Cu părul şaten, aproape blond, ochii căprui şi

pielea albă, uşor înroşită de soare. Gica era o femeie frumoasă, bine dezvoltată, care putea scoate din minţi pe orice bărbat cu trupul şi zâmbetul ei care te reconfortau. Se lipea de trupul lui şi-i spunea:

— Să nu mă părăseşti, Radule, că numai pe tine te am!

— Cum numai pe mine? Dar „surdul" tău? Or nu-l iubeşti?

— Nu l-am iubit niciodată, dar n-am avut ce face. Doar ştii cum mai lăsat tu atunci, fără niciun rost.

— Dar să ştii că nici Surdu n-a făcut un târg rău pentru că tu eşti frumoasă şi destul de tânără, iar pentru o femeie ca tine, nici să omori pe cineva nu este păcat. Dumnezeu va înţelege de ce ai făcut-o şi te iartă El.

— Nu mai vorbi aşa! l-a certat Gica, punându-i palma peste buze, iar el a încercat s-o muşte de mână, în timp ce îi privea cu lăcomie sânii albi, mulţumit că ţine în braţe o femeie tânără, iar el este la fel de tânăr şi se poate bucura de voluptatea trupului ei, ca un fecioraş încă necopt". În fond, omul are spirit de turmă şi se bucură de orice plăcere animalică", îşi spune el în gând, după care a încercat să se ridice.

— Hai să ne grăbim, să nu vină cineva!

— De ce să ne grăbim? Avem timp berechet că el nu vine decât pe înserat. Azi nu sunt acasă pentru nimeni, aşa că nu voi răspunde la nicio chemare, indiferent cine ar fi, a spus Gica chicotind.

S-au iubit în continuare, apoi el a ieşit, după ce s-a asigurat că nu trece nimeni pe stradă şi a plecat la el acasă, lăsând în urma sa o femeie care mai voia să fie iubită.

Pe Nicolae Ghiţă, oamenii din sat îl porecleau Surdu deoarece nu auzea aproape de loc, din cauza exploziilor puternice ale obuzelor şi bombelor pe care le suportase în timpul războiului care abia se sfârşise. Când discutam cu el, trebuia să vorbească tare şi adesea să repete vorba, altfel obţineau un rezultat ca acesta:

— Bună dimineaţa, nea Nicolae!

— A fătat iapa un mânz frumos cu stea în frunte.

— Nea Nicolae, îmi dai şi mie tăvălugul mâine?

— Merge murga, merge, că n-o prea forţez.

— Bună ziua! îl saluta câte o femeie care trecea pe lângă poarta lui.

— Reveica e dusă la văcărie cu vaca, răspundea el, care considera că îl întreabă unde este Reveica, fosta soţie.

Mai târziu, Gica a născut un băiat, iar peste doi ani de zile altul. Multă lume a vorbit în sat că cei doi copii ar fi fost făcuţi cu Radu, dar adevărul îl ştie numai Gica, poate şi Radu îl ştia.

Tinerii din sat, care se îndoiau că Nicolae Ghiţă ar fi tatăl copiilor, de câte ori aveau ocazia să discute cu el puneau şi întrebarea aceasta:

— Mai poţi, mai poţi, nea Nicolae? Văd că te-ai pornit să faci copii.

— De ce să nu pot? Fac un Neluţ la Paşti, altul la Crăciun, că doar am nevastă tânără.

…Posibilitatea procreierii există, după datele ştiinţei, chiar şi la o vârstă înaintată, deci omul poate fi tatăl natural al copiilor săi, mai ales dacă luăm în consideraţie faptul că Radu n-a mai avut alţi copii cu niciuna dintre femeile cu care a trăit, deşi unele dintre ele aveau copiii lor, precum şi vârsta la care erau apte să mai aibă şi alţii. Dar asta este numai părerea mea.

După ce Gica născuse băieţii, Radu a fost întrebat de Mircea Paţachia, care era de aceeaşi vârstă cu el şi-i era prieten:

— Te mai duci pe la Gica?

— Mă duc din când în când s-o mai ajut. Îi sfârâie sufletul că e tânără şi trebuie să i-l sting, aşa cum face tatăl tău cu potcoavele înroşite în foc, pe care le bagă în apă să le răcească.

Tatăl lui Mircea era fierarul satului, un meseriaş bun, care făcea artă din modelarea fierului cu ajutorul focului, ciocanului şi cleştelui.

În toamna anului 1957, tot clanul Dinu, în frunte cu

tata, s-a înscris în Gospodăria Agricolă Colectivă. Ne mai având pământul lui pe care să-l muncească aşa cum ştia el, Radu a refuzat să participe la muncă în câmp, prezentându-se la Staţiunea de Maşini şi Tractoare de la Topraisar. Mintea ageră şi îndemânarea practică deosebită, l-au ajutat să înveţe repede meseria de tractorist, arând cu tractorul oriunde era trimis de la Centru.

După doi ani de zile a susţinut şi a trecut examenul de tractorist rutierist, iar peste câteva luni a plecat la Bucureşti unde a luat în piept viaţa, fără ajutorul nimănui, aşa cum voi arăta mai departe.

Arătam mai sus că se căsătorise cu Constantina care avea doi copii; băiatul rămăsese la părinţii ei în Topraisar, iar fetiţa o luase cu ea. Radu acceptase să locuiască cu ei, fiind şi handicapată. Numele ei era Lenuţa şi avea un cap ca de păpuşă, cu ochii căprui şi părul blond, încadrând o faţă cu trăsături fine. În partea superioară, până la coapse, trupul ei era îngeresc, cu talia şi braţele normal proporţionale, dar picioarele ei erau „moi”, adică fuseseră lovite de nemiloasa boală poliomielita, care o lăsase oloagă încă de la naştere, fiind nevoită să se folosească de cârje. Cu toate acestea, copila a reuşit să înveţe la şcoală şi, după cele patru clase generale, dovedea că este foarte inteligentă. O vedeam rar şi atunci o urmăream cum se târa prin cameră sau prin curte cu cârjele de lemn, apoi mergea la poartă unde erau adunaţi copiii de pe uliţă, bocănind ritmic pe pământul întărit de soare. Cu râsul ei cristalin participa la toate glumele copiilor, tânjind după jocurile lor, cu priviri rugătoare şi cu elanul sufletului ei apăsat. Totuşi, spre surprinderea mea, constatam că veselia ei venea din interior, deoarece faţa ei era îmbujorată, cu tonuri vii, trandafirii şi o undă de seninătate îi lumina tot chipul, în timp ce ochii îi sclipeau de bucurie copilărească.

Atâta vreme cât uita de trupul ei dependent de cârje, era odihnitor s-o priveşti. În acele momente mişcările bustului şi braţelor deveneau libere, iar gesturile ei

nesăbuite. Dar când rămânea singură, privea în gol, copleşită de melancolie şi gânduri negre, ca o prizonieră visătoare sau se agăţa, cu deznădejde, de zborul păsărilor care ar putea-o urca în văzduh de unde s-o poarte spre infinit. Copiii n-o prea băgau în seamă, deoarece, pentru mulţi dintre ei boala fetei era o suferinţă străină, pe care o priveau cu detaşare.

Sunt zone necunoscute şi mult prea delicate ale afectivităţii, dar, fără îndoială şi mai periculoase. Se ştie că niciodată o legătură între un om sănătos şi unul bolnav, dintre omul liber să zburde şi o prizonieră legată de două cârje, nu poate rămâne vreme îndelungată într-o formă pe de-a-ntregul spirituală.

Lenuţa era conştientă de acest fapt şi nefericirea o făcea vulnerabilă, iar suferinţa ei continuă o făcea nervoasă, determinând-o adesea să fie nedreaptă cu ceilalţi care nu se pricepeau să-i dăruiască altceva decât, poate, o compătimire cinstită, care nu ajuta prea mult cenuşiul vieţii ei lipsită de orizont.

Odată, când i-am vizitat, i-am găsit discutând pe Constantina cu Radu, ce să mai facă cu fata. Fuseseră cu ea la Sanatoriul de ortopedie (de oase) din Agigea, apoi la diferiţi medici din Constanţa, dar rezultatul era acelaşi. Pentru a o linişti, Radu îi promisese că o va duce la un medic renumit din Bucureşti.

— Fata s-a făcut mare, Radule. E o domnişoară atât de frumoasă, că oricând s-ar putea mărita, dacă n-ar avea picioarele astea „moi”. Am surprins-o de multe ori în faţa oglinzii cercetându-şi trăsăturile cu atenţie, iar când se află în lume priveşte multă vreme, cu nostalgie, la băieţi. De-ai şti de câte ori încearcă să meargă singură, fără cârje, prin casă, cu braţele întinse pentru echilibru şi cade, după care plânge ore în şir. Voinţă are, dar nu e suficient şi mi se rupe inima când o văd aşa. Oare să nu existe niciun leac pentru boala asta a ei? se întreba Constantina.

O ascultam tăcut cum se tânguia în faţa bărbatului ei, iar Radu tăcea şi se gândea, cu ochii pironiţi pe ţesătura covorului. Îi dădeam dreptate, e greu să duci permanent în

spate o povară atât de grea. Mintea mea spunea că este posibil ca acea fiinţă frumoasă şi sănătoasă de la cap şi până la coapse, să dispună de organe sensibile şi că în sufletul ei ar putea încolţi acea dorinţă pe care o simte oricare femeie. O priveam câteodată când vorbea. Buzele ei fremătau uşor, neliniştite, iar ochii ei scânteiau cu priviri intense, iscoditoare. Probabil instinctul ei de femeie îi spunea că mila este un simţământ mai domol şi mult prea frăţesc, iar ea prefera un Făt-Frumos care s-o acopere de mângâieri, de tandreţe şi să trăiască ceea ce trăiesc toate semenele ei care sunt sănătoase.

În fond şi ea, Lenuţa, era sănătoasă în tot trupul, dar lipsindu-i controlul picioarelor care se încăpăţânau să rămână moi şi inerte. Aştepta ziua când o vor duce părinţii ei la Bucureşti, nutrind speranţa că doctorul va face minuni. Se şi vedea în faţa specialistului, care va putea s-o vindece, să meargă pe picioarele ei, pentru a se bucura de viaţă şi a beneficia de toate avantajele unei fete sănătoase de vârsta ei.

...Peste câţiva ani de zile, fiind în facultate, am citit într-o lucrare că persoanele cu handicap respinse de ceilalţi, doresc atingerea scopurilor lor cu o aviditate mult mai pătimaşă şi mai primejdioasă decât cei sănătoşi. Dragostea lor este fanatică, întunecată, opacă, ei doresc să iubească şi să fie iubiţi total. Este ca un strigăt de revoltă, de lăcomie de viaţă normală, care le-a fost refuzată prin infirmitatea lor.

...Într-o zi s-au hotărât să plece cu Lenuţa la Bucureşti. Bunica Lisaveta a încercat să-i oprească, spunând că nu se mai poate face nimic la vârsta aceea (17 ani), că ar fi trebuit dusă în primii ani de viaţă. Nebăgată în seamă s-a resemnat, zâmbind glacial, cu chipul ei sever, neînduplecat, încruntându-se în timp ce obrazul ei dur ca granitul se albea şi se înroşea, fiind sortit să se întunece pe vecie.

Dusă în spate de Radu până la autobuz, ca şi prin gări, Lenuţa a reuşit să ajungă la specialistul din Bucureşti, care a consultat-o, a pus-o în faţa unor aparate,

apoi a trecut-o în sala de aşteptare, pe o bancă.

— Nu pot face nimic. Nu răspunde la niciun stimul, le-a spus medicul părinţilor, care aşteptau soluţia salvatoare.

— Domnule doctor, medicul de la Constanţa la care am fost, i-a prescris băi, curenţi electrici, nişte masaje, injecţii… l-a înştiinţat Radu.

— Prostii, domnule! aproape a strigat specialistul iritat. Dumneata crezi că o paraplegie (pareză) ca asta poate fi vindecată cu asemenea fleacuri? Ce v-a dat el este un truc medical pentru care se dau pacienţilor diferite preocupări pentru ca medicul să câştige timpul necesar ca să caute cauzele bolii şi remediile. Desigur, pacientului i se poate recomanda tot ce nu-i face rău şi, în acelaşi timp, îi dă speranţa de vindecare. Cu astfel de înşelătorii se umblă mai ales în cazurile disperate.

— Am văzut că după ce i se fac masaje, merge mai uşor în cârje, intervine în discuţie şi Constantina.

— Atunci continuaţi cu masajele şi cu gimnastica, dar tot înşelătorie se cheamă!

— Bine, dar doctorii mint? Ce interes au?

— Îmi pare rău pentru fată, dar vă spun, ca să ştiţi, că medicina nu are nicio legătură cu morala, deşi ar trebui să aibă. Asta poate şi pentru faptul că fiecare boală este o revoltă împotriva naturii şi tocmai de aceea este îngăduit să foloseşti toate mijloacele împotriva ei.

— Dar fata ştie că, după tratament, se va vindeca şi tot speră, abia am smuls-o din ghearele deznădejdii, n-o putem duce la stadiul iniţial dacă-i spunem că totul este în zadar? Abia reuşise să creadă că va scăpa de „iadul” bântuit de chinurile bolii, spune Radu.

— Continuaţi s-o menţineţi în această stare de bucurie, încredere şi speranţă! rosteşte medicul dezarmat.

— Adică, tot s-o minţim?

— Cunoşti dumneata alt mod de a păstra speranţa?

— Deci, nu există nicio posibilitate de vindecare?

— În cazul ei, nu, îmi pare rău!

— Atunci totul s-a sfârşit, a spus Radu, cu o voce

venind, parcă, de dincolo de moarte. Bună ziua!

— La revedere!

Constantina îşi ştergea lacrimile cu batista, iar Radu traversa cabinetul medicului cu capul plecat, târându-şi picioarele e un somnambul.

— Ce-a zis doctorul? i-a întrebat Lenuţa.

— A zis să continuăm tratamentul, a răspuns Radu.

— Mai durează mult? întreabă ea din nou.

— Durează, dar va fi bine până la urmă.

— Hai să mergem! intervine Constantina, care abia se abţinea să nu plângă, ştiind adevărul.

Nu ştiu ce s-a întâmplat în familia lor, că în primăvara următoare Radu a plecat la Bucureşti, luând în piept viaţa în acest mare oraş unde trebuia să se descurce singur, fără a cere sprijin la cineva.

La început s-a angajat ca tractorist rutierist la întreprinderea de Prefabricate din Beton „Progresul”, locuind la un cămin de nefamilişti, iar după aproape un an de zile a dat examen d vatman de tramvai la I.T.B. şi a lucrat toţi anii, până când a fost pensionat.

În procesul muncii a cunoscut-o pe Ioana Dobrotă, care era pe acelaşi tramvai cu el în calitate de taxatoare, văduvă, cu care să căsătorit legitim, după ce a divorţat de Constantina, care se întorsese la părinţii săi, în Topraisar, după plecarea lui la Bucureşti.

Noua sa soţie locuia într-o casă modestă din cartierul Berceni şi avea un fiu de douăzeci de ani, pe nume Gheorghe, căruia nu-i convenea că mama lui a adus în casă un bărbat străin, în toamna aceluiaşi an acesta a plecat să-şi satisfacă stagiul militar şi doi ani de zile cât a lipsit el, cei doi s-au înţeles bine, însă, când a fost trecut în rezervă, au început certurile, Gheorghe cerându-i’s plece din casa lor, deoarece el vrea să se căsătorească, motiv neplauzibil.

Radu i-a propus Ioanei să plece împreună undeva cu chirie, pentru a evita certurile cu fiul acesteia, poate chiar şi bătaia sau alte fapte mai grave, dar ea a refuzat, motivând că nu-şi poate părăsi casa şi copilul şi atunci el a plecat singur, după care a înaintat acţiune de divorţ. La

proces s-a prezentat, de fiecare dată şi Gheorghe care l-a şicanat şi l-a jignit, determinându-l pe Radu să se ambiţioneze şi să solicite despăgubiri pentru cheltuielile făcute cu casa lor, din care o cameră nouă a făcut-o din salariul său, aşa cum a rezultat din facturile prezentate la dosar. I s-a dat câştig de cauză, a primit banii, dar a trebuit s-o ia de la capăt cu viaţa de familie.

Peste câteva luni s-a căsătorit cu Lenuţa, o altă colegă de muncă şi s-a mutat în apartamentul acesteia din blocul B. pe Magistrala Nord-Sud, cu care a convieţuit până când a murit datorită unei suferinţe.

În acea perioadă mă aflam şi eu cu familia mea în Bucureşti şi l-am vizitat la ambele adrese. Lenuţa era divorţată şi din prima căsătorie avea doi copii, o fată de 17 ani şi un băiat de 15 ani, ambii elevi la liceu, copii foarte frumoşi şi bine educaţi.

Radu a murit la vârsta de 55 de ani, în urma unui cancer esofagian şi pulmonar, ca şi Anghel şi Vasile şi Ioana, toţi cei patru fraţi având în comun această boală, căpătată pe linie ereditară de la tatăl lor, nu şi de la mamă, întrucât Lisaveta a fost mereu sănătoasă şi a murit de bătrâneţe la vârsta de 84 de ani; la fel şi copiii ei din prima căsătorie: tata la 74 de ani, mătuşa Elena la 88 de ani, unchiul Marin la 87 de ani, iar mătuşa Virginia a împlinit 87 de ani şi trăieşte şi astăzi când scriu aceste rânduri.

Frumoasa Lenuţa, fata oloagă pe care am prezentat-o mai sus, s-a măritat cu un bărbat din Bucureşti unde şi locuieşte în prezent, dar nu s-a vindecat, fiind dependentă de căruciorul cu rotile.

Cap. 7 Iarna, colinde, bobotează îmi plăcuse iarna dintotdeauna pentru că eram în vacanţă, pentru că pe atunci la ţară era aproape tot timpul zăpadă care acoperea câmpiile, grădinile şi casele cu o plapumă albă şi totul arăta ca în ilustratele de Crăciun şi de Anul Nou. Împreună cu copiii de prin vecini sau cu colegii de şcoală, încingeam nişte bătălii cu zăpadă, încât veneam acasă îmbujoraţi şi din mâini şi din obraji ne ieşeau flăcări.

De Crăciun şi de Anul Nou învăţam cele mai noi şi

mai frumoase colinde şi plecam la colindat cu Florică şi cu alţi băieţi din sat, după multe rugăminţi făcute în faţa părinţilor, care se lăsau greu înduplecaţi până în ultima clipă. Pentru pluguşor ne pregăteam de când dădea zăpada şi „trăgeam” buhaiul în magazie sau pocneam din bici prin curte de speriam toţi câinii şi toţi porumbeii de pe casa noastră şi ale vecinilor, care-şi luau zborul cu bătăi precipitate de aripi şi nu se întorceau acasă decât după ce încetam să mai pocnim din bici. Soarele se arăta cu zgârcenie dintre norii încărcaţi de zăpadă făcând să înmoaie gerul şi atunci apăreau pe uliţe sănii trase de cai, care scârţâiau cu tălpile de lemn pe zăpada încă îngheţată, iar în văzduh se amestecau fornăitul cailor, clinchetul clopoţeilor şi râsetele ocupanţilor care primeau peste ei în sanie zăpada aruncată de copitele cailor. Copacii acoperiţi de chiciură se înclinau sub greutatea ce le apăsa ramurile fără frunze la fiecare adiere de vânt care încerca să tulbure astfel simfonia tăcerii.

În sat era obiceiul ca de Bobotează să ducem caii la biserică pentru a-i boteza preotul. Era prima dată când făceam acest lucru şi abia aşteptam acest prilej ca să-i scot din grajd şi să-i port în galop prin zăpadă. Pentru a arăta cât mai bine, îi ţesălam ore întregi de le lucea părul pe ei, apoi le împleteam cozile şi părul din frunte, unde le puneam câte un ciucur roşu aprins.

Ţinuţi în grajd atâta vreme, bine hrăniţi şi odihniţi, Victor şi Murgu abia aşteptau să iasă în aerul rece. Tropăiau prin zăpadă de bucurie, sforăind şi încordându-şi gâturile lucioase. Amândoi aveau chef de joacă, se muşcau unul pe celălalt ori de câte ori se aflau aproape.

Le-am pus pe spate, în loc de şa, câte un pled frumos ţesut în război de mama, apoi l-am ajutat pe Florică să urce pe Victor, care a plecat prin spatele casei, spre poarta mare pe unde intra căruţa. Murgu se smucea să nu primească zăbala, dar l-am bătut uşor pe gâtul cald, aproape fierbinte şi l-am păcălit, după care am încălecat şi eu. Când am tras de zăbale, acesta s-a ridicat în două picioare şi abia le-a coborât pe zăpadă, că a şi pornit în

galop spre poartă. Nu mi-a plăcut falsitatea din comportamentul lui. Tata mă învăţase să fiu prudent şi să urăsc falsitatea atât la oameni cât şi la animale.

Poarta era deschisă. De dimineaţă dădusem la o parte toată zăpada din dreptul ei pentru a lăsa locul curat pe toată porţiunea pe care pendula ea pe roata de susţinere.

Ieşind pe uliţă, caii au început să zburde, lăsând capetele în jos şi aruncând din picioarele dinapoi.

— Strânge bine frâul şi ţine-l în trap! i-am spus lui Florică. Nu-l lăsa să forţeze galopul.

— Da, îl ţin, dar nu te îndepărta de mine!

În faţa bisericii erau mai mulţi copii şi tineri care veniseră să le boteze preotul caii. Mulţi dintre ei abia îi stăpâneau, atâta fremătau de nerăbdare să pornească la drum. Victor şi Murgu nu făceau excepţie. Îşi scuturau şi ei coamele şi nechezau, tropăind pe zăpada bătătorită cu potcoavele lor noi, parcă erau nişte flăcăi pregătiţi să meargă la bal. Eu eram aproape de clopotniţă şi-l aşteptam nerăbdător pe preot, deoarece caii fornăiau, se zbăteau în frâu şi căutau să se apropie de alţi cai străini, mai ales de iepe, ceea ce mă îngrijora.

Când preotul a apărut în dreptul porţii cu găleata cu aghiazmă şi mănunchiul de busuioc şi a început să-i stropească pe frunte, caii s-au liniştit, încercând să se scuture de picăturile care le cădeau pe cap şi pe ochi.

La sfârşitul botezului am plecat toţi călare pe islazul comunal şi, în dreptul cişmelei s-a dat startul la o întrecere, pe care noi o numeam COŞIE. Caii îşi fluturau cozile de cum am pornit, iar în galopul nebunesc care s-a declanşat, ne-am amestecat, trecând unu pe lângă alţii, după puterile cailor şi îndemânarea călăreţilor. Îmi plăcea mult să călăresc, iar galopul cailor îmi aducea în simţire o beţie gata să mă împace cu toate nebuniile. Fuga călare peste câmpiile întinse, fără drumuri, aerul rece şi plăcut care-ţi amplifică senzaţia de zbor, timpul când trupul omului aproape se contopeşte cu cel al calului, nimic nu este mai frumos şi mai plăcut. Galopul îţi dă satisfacţii

depline, iar pentru mine devenise o pasiune, acea concentrare faimoasă de forţe sufleteşti care mătură în cale orice piedici şi face posibil orice lucru, precum şi plăcut orice lucru care pentru alţii este neplăcut.

O asemenea pasiune am mai simţit-o eu în perioada în care am lucrat la circulaţie şi nu am avut niciodată nevoie de vreun şef sau un îndemn de undeva, deoarece conştiinţa mea îmi spunea să nu precupeţesc niciun efort şi nici timpul pentru a îndeplini obligaţiile de serviciu.

Dar să revenim la caii mei. Ropotul copitelor lor avântate în galop era pentru mine ca un cântec, ca un marş bărbătesc cântat în ritm alert şi egal. Odată, galopând peste câmpie, am fost surprins de ivirea unui şanţ mare, rămas de pe timpul războiului. Din instinct, am slăbit dârlogii şi mi-am lipit capul de coama calului, iar acesta a zburat, pur şi simplu, pe deasupra lui. M-am speriat puţin şi când m-am oprit, mi-am adus aminte de păţania unchiului Vasile:

Eram amândoi pe islazul comunal cu caii, iar când ne pregăteam să plecăm, Murgu a încercat să sară pe mine şi să mă muşte, în momentul în care mă aplecasem să-l despiedic. Atunci a venit Vasile să mă ajute, calul a încercat să-l muşte şi pe el şi atunci s-a enervat, i-a pus zăbala în gură şi a încălecat pe el.

— Fii atent! Ai grijă de ceilalţi până mă întorc! îi arăt eu lui să mai aibă năravşi să mai muşte, a spus el, pornind în galop spre plantaţia de la hotarul cu satul Straja. A trecut de plantaţie şi nu l-am mai văzut, apărând abia după vreun sfert de ceas, tot călare, dar plin de sânge pe faţă, pe cămaşă şi pe pantaloni, iar buza de sus îi era ruptă şi i se vedeau dinţii.

— Ce ai păţit? l-am întrebat eu speriat.

— Hai acasă! mi-a spus el, mai mult prin semne.

L-am luat pe Victor, de care am legat şi caii lui, apoi l-am însoţit până la el acasă. Când l-a văzut bunica Lisaveta s-a supărat foc şi pe mine, deşi i-am povestit totul, exact aşa cum se petrecuseră faptele. Nu ştiu cum a căzut de pe cal. Aproape o lună de zile a bolit, dar l-a vindecat

bunica cu ceaiuri şi prişniţe cu pelin şi alte plante ştiute de ea, precum şi cu o alifie făcută din sunătoare. El avea numai douăzeci de ani, iar ochii lui negri şi blânzi că ai sugarilor îşi păstrau obişnuita expresie de bunătate ingenuă. Ştiam că îl doare, dar nu se văita deloc. Când s-a înzdrăvenit şi a început să iasă în curte şi să poată vorbi, mi-a povestit cum s-a întâmplat: „Mergeam spre Straja, iar când am ajuns la un şanţ, calul a vrut să se oprească şi m-a aruncat în şanţ, venind şi el lângă mine, că aveam frâul înfăşurat pe mână. Cred că am căzut cu faţa de buza şanţului, dar n-am simţit la început decât o arsură. Am urcat iar pe cal şi am pornit înapoi şi sângele a început să curgă din ce în ce mai tare. Restul îl ştii”.

Cap. 8 Şedinţa de la judeţ

Iarna se apropia de sfârşit dar nopţile continuau să fie destul de reci, încât apa mai îngheţa în bălţi, formând o pojghiţă groasă de gheaţă. Cocoşii continuau să trâmbiţeze revărsatul zorilor din coteţe, dar afară ieşeau mai târziu deoarece dimineţile erau reci şi pâcloase, iar gerul încă mai pişcă destul de tare.

Pe măsură ce se lumina de ziuă, deasupra caselor îşi făceau apariţia, rând pe rând, fumul în hornuri, semn că gospodinele s-au apucat de treabă. Odată cu fumul, în văzduh începeau să se amestece şi mirosurile de pâine caldă, cârnaţi şi carne prăjită, etc.

Se apropia ziua când orice sătean trecea în primăvară şi se intra în postul mare al Paştilor. În curând se lăsa sec, apoi nu se mai mânca de „dulce” (carne, lapte, grăsimi, etc.) până în ziua de Paşti. Mama mulgea vaca în grajd, în timp ce aceasta mânca grăunţele puse în iesle, iar noi pândeam până când termina de muls pentru a ne da câte o cană de lapte cald, nefiert, înainte de a placa la şcoală.

— Luaţi acum că mai este puţin şi intrăm în postul mare! spunea mama. Până la Paşti nu mai mâncaţi de dulce şi îl voi face brânză şi unt.

Dacă iama, zăpada mare făcea ca toată activitatea ţăranului să se retragă în interiorul caselor, neputând face

prea multe pe afară datorită frigului şi zăpezii, după ce se arătau semnele primăverii, prin gospodării începea mişcarea şi curăţenia generală în aşteptarea marilor sărbători.

Într-o zi tata a fost convocat pentru o şedinţă fulger la judeţ, împreună cu toţi ceilalţi preşedinţi de cooperaţii de consum. Cu acest prilej a ascultat primul discurs de tip socialist: „Vigilenţă mare, tovarăşi! Să nu vă lăsaţi înşelaţi de aparenţe! Lupta de clasă îmbracă forme neaşteptate, iar duşmanul este viclean şi trebuie să fiţi cu băgare de seamă!” etc., etc.

Asta citisem eu în caietul cu care tata se întorsese de la acea şedinţă. De aici va începe şi chinul său care îl va urmări toată viaţa.

Chemarea lor fusese motivată iniţial de necesitatea transmiterii unor măsuri de natură organizatorică pe linia cooperaţiei, dar şefii lor nu scăpau prilejul să facă propagandă politică.

După şedinţă trecea fiecare pe la biroul şefului care îi chestiona cu privire la muncă şi la ideile despre noua orânduire: – Tu în ce partid eşti? a fost întrebat tata.

— În niciunul, a răspuns el.

— Păi, atunci, ia fa tu o cerere şi las-o aici! Ia o hârtie de asta tip şi răspunzi la ce spune acolo, apoi te semnezi jos şi pui data de astăzi! Voi, care conduceţi treburile obşteşti prin sate, trebuie musai să fiţi cu noi.

Tata a completat cererea tip cu inima strânsă. Nu ştia dacă a făcut bine sau rău. Abia peste vreo două luni avea să se convingă că cererea lui nu semăna deloc cu o glumă, când a fost obligat să răspundă la mai multe întrebări, după care a primit „sarcini” din care unele nu aveau nicio legătură cu cooperativa de consum al cărei preşedinte era.

La o altă Consfătuire a primit carnetul de partid, iar cu acest prilej a auzit despre fapte de care nu auzise până atunci, iar unele nu prea le înţelegea. La tribuna din sală a apărut un bărbat cu părul cărunt şi rar, cam costeliv, pe obrazul căruia se observa o cicatrice, care a început:

— Tovarăşi! La această adunare vom încerca să

lămurim câteva probleme foarte importante. Mai întâi aş vrea să reţineţi că reacţiunea încă nu a fost lichidată şi, de aceea, ea ne mai poate aduce multe prejudicii, cum sunt: sabotajul, specula, inflaţia şi, mai ales, haosul economic accentuat de războiul care abia s-a încheiat. Acestea sunt cele mai grave şi mai stringente probleme pe care vă rog să vi le notaţi cu roşu în agendele voastre!

Duşmanul este în umbră şi stă la pândă, gata să acţioneze pe orice cale pentru a compromite tot ce se face în interesul poporului. Acesta este încă un motiv să afirm că nu putem împărţi puterea cu el. Am trimis nişte tovarăşi de-ai noştri care au reuşit să se strecoare şi să participe la întrunirile lor, pe care le ţin pe ascuns unii reprezentanţi ai celor răsturnaţi de la putere, iar veştile pe care ni le aduc ei ne îngrijorează. Vreau să vă arăt, în câteva cuvinte, cum gândesc potrivnicii despre noi: Citeşte: „Chiar dacă comuniştii vor pune mâna pe putere în totalitate, pe fabrici, pe uzine, pe marile afaceri, cu siguranţă ei nu vor rezista, se vor pierde în neputinţă şi anarhie, deoarece lor le lipsesc inteligenţa şi cultura, iar pe deasupra, sunt incapabili să stăpânească tehnica şi ştiinţa, pentru că lor le lipsesc spiritele mari de care beneficiem noi în prezent”.

— Nu vreau să credeţi că ţin cu ei – continuă activistul, care-şi scoate ochelarii de la ochi cu un gest automat – dar în actualele împrejurări înclin să le dau dreptate. Trebuie să recunoaştem că avem multe lipsuri, dar cei mai mult ne lipsesc oamenii pregătiţi, iar dacă nu vom lua măsuri de organizare şi de pregătire a noilor cadre, concomitent cu conservarea şi îngrijirea mijloacelor deja cucerite, riscăm să le facem pe plac. Aşa cum ştiţi, Legea Naţionalizării a confiscat de la capitalişti întreaga industrie, băncile, comerţul, spitalele, hotelurile şi restaurantele şi tot ce a aparţinut speculanţilor, fiind trecute în stăpânirea statului, adică a muncitorilor şi ţăranilor, care au trudit şi au fost exploataţi şi umiliţi. Nu ne rămâne decât să învăţăm cât mai repede să le folosim şi să le facem să rodească spre folosul întregii ţări. De asemenea, trebuie să facem ordine în societate şi să creăm

condiţii normale se viaţă, să punem capăt foametei, inflaţiei şi, mai ales, să înlăturăm pericolul izbucnirii unui război civil, între fraţi.

Organizarea mai presupune şi găsirea căilor pentru a asigura condiţii corespunzătoare de muncă pentru toţi. Numai aşa dacă procedăm, vom reuşi să ieşim din impas! a accentuat activistul, încheindu-şi discursul, după care a tuşit câteva minute zgomotos, înroşindu-se la faţă.

Întors în sat, tata a trecut pe la unchiul Marin, cu care obişnuia să se sfătuiască în problemele mari; au discutat, pe îndelete, cu agenda lui în faţă, tot ce aflase, iar la sfârşit, s-a referit şi la ei:

— Nu ştiu dacă ai făcut bine că te-ai înscris în partid, a spus Marin. Cine ştie ce vremuri mai vin?

— Nu am avut alternativă, şeful de acolo mi-a cam pus condiţii, dar eu m-am dovedit slab şi am semnat. Dar în privinţa întoarcerii vechii orânduiri, nu avem de ce să ne mai temem, că atâta vreme cât sunt ruşii în ţară, nu se mai poate întoarce nimic.

— Poate că ai dreptate. Speranţa că mai vin americanii şi englezii să ne elibereze de ruşi a murit. Asta trebuia s-o ştim de la început, de când s-au întâlnit la Ialta şi la Teheran, unde ne-au hotărât soarta, a spus Marin, oftând.

— La consfătuirea asta la care am fost, am aflat de la unii mai bine informaţi, că englezul şi rusul s-au înţeles care, cât să stăpânească din Europa când nici nu se terminase războiul, iar noi cădeam automat sub stăpânirea ruşilor.

— Naţionalizarea asta ameninţă şi moara Ştefăneştilor. Ce se va întâmpla cu ea? întreabă Marin.

— Nu ştiu. Deocamdată nu s-a spus nimic, dar cred că o va lua statul s-o administreze. Mă mir de ce nu s-a luat nicio măsură până acum. Activistul care ne-a vorbit acolo, ne-a spus că este mare lipsă de oameni calificaţi, care să conducă treburile.

— Chiar dacă mai durează până ia moara, nu cred că păgubeşte statul, doar „uiumul”, care nu este o valoare

chiar atât de mare, este de părere Marin.

— Ce se mai aude prin sat? întreabă tata.

— Multe. Oamenii se adună pe la porţi sau la cârciumă şi vorbesc despre toate care au legătură cu viaţa lor. Cei care au fost prizonieri în Rusia, cum este şi Ristodel (Aristotel) Toloş, povestesc ce au văzut ei în Colhozurile ruseşti şi spun oamenilor că aşa va fi şi la noi, adică să ne ia pământurile şi să muncim la grămadă.

— Nu cred că le ia pentru că abia ni le-a dat de patru ani de zile. Nici nu ne-am obişnuit bine cu ele, necum să ne mai şi îmbogăţim de pe urma lor.

— Aşa a fost şi la ruşi. După revoluţia din 1917 le-a dat pământ ţăranilor, iar după patru-cinci ani i-a obligat să intre în colhoz. Cei care s-au opus, au fost arestaţi şi trimişi în lagărele din Siberia.

— Să nu ne speriem! Vom vedea ce va fi.

— Eu mă tem. Plenara aia din martie spune clar ce se va face cu agricultura. N-ai văzut că în locul marilor moşii a înfiinţat Gospodării Agricole de Stat? Au directori şi oameni plătiţi cu salariu lunar. Cu gospodăriile ţărăneşti nici nu poate face decât colhozuri în fiecare sat unde vom munci toţi, la grămadă. Şi cât sau luptat ţăranii pentru a avea fiecare bucata lui de pământ!

…În iunie am avut serbarea de sfârşit de an, iar eu am luat coroniţă pentru învăţătură, ca în fiecare an de şcoală. Învăţătorul mi-a spus să-mi facă cineva de acasă o coroniţă de trandafiri, aşa, ca pentru premiul întâi. Când am ajuns acasă i-am spus mamei, iar ea m-a trimis la Paula să mi-o facă, spunând că nu ştie cum s-o împletească pentru a ţine şi să arate frumos.

— Dar la serbare vii cu mine? am întrebat-o.

— Vin, mamă. Vin să te văd cum spui poezia.

Şi a venit. De bucurie a râs şi a plâns, în acelaşi timp. O vedeam că este mândră de mine şi de rezultatele mele la învăţătură, iar pe drumul spre casă mi-a spus: „Tu eşti născut de ziua Fecioarei Maria. Poate vei avea noroc, maică, să ajungi om de seamă, cine ştie?”

În luna următoare toată lumea din sat a ieşit la

secerat şi câmpul era plin de oameni care secerau şi legau grâul în snopi, apoi îi adunau în clăi.

Către sfârşitul lunii au fost aduse în sat două batoze şi s-a început treieratul. Batozele erau puse în mişcare de un tractor având roţi dinţate metalice în partea din spate, iar pe partea laterală o roată care făcea legătura cu roata batozei prin intermediul unei curele late de transmisie. Toată ziua vuia şi mormăia atât de tare, că nu se auzea când se vorbea în apropierea ei.

Deasupra batozei, la coş (gura de umplere) era desemnat să lucreze un om puternic şi curajos care introducea snopul în coş şi-l răsfira cu atenţie, ajutat de pe laterale de către două fete zdravene care primeau din căruţe snopii şi le tăiau legăturile cu o seceră, după care îl aşezau pe platforma de lângă coş.

Acolo munca era deosebit de periculoasă. Era suficient ca omul din car să arunce snopul neglijent, iar dacă lovea una dintre fete, aceea cădea în coş; sau omul de la coş, din neatenţie, putea scăpa mâna mai adânc în momentul când răsfira snopul, iar zecile de cuţite ale tamburului din coş îl răneau grav sau îl trăgeau înăuntru. Accidentele n-au lipsit, dar munca şi viaţa merg înainte, iar locul celor răniţi a fost luat de alţii şi treieratul continua, boabele erau puse în saci de unde ajungeau în hambare, după ce era reţinut impozitul către stat direct de la aria de treierat. În acel an şi în anul următor şi eu am fost nevoit să car snopii de grâu de la câmp aproape trei săptămâni de zile, luptându-mă amarnic cu ei, deoarece erau mari şi grei de spice.

După ce am terminat cutreieratul, am mai scăpat de treabă şi plecam, din când în când, cu caii la iarbă. Astfel că într-o zi de sâmbătă după prânz, am plecat spre loturile noastre, dar pe drum am întâlnit nişte colegi de şcoală care mi-au spus că este un teren foarte bun pentru păscut în apropierea lotului pe care treieră batoza Ştefăneştilor, iar în timp ce pasc caii noi ne putem juca în preajmă.

Am dus cu toţii caii la locul respectiv care era bogat în vegetaţie, i-am împiedicat ca de obicei, apoi am mers la

batoza cu pricina. Fraţii Ştefănescu aveau batoza şi tractorul lor pentru că aveau peste o sută de hectare de pământ; grâul treierat îl duceau în magazie, iar după o vreme îl măcinau şi vindeau faina la diferiţi afacerişti din Constanţa; paiele, însă, le depozitau în şire lungi de câte 100 – 150 metri, late de 20 metri şi înalte de 25 – 30 metri. Ca să ajungă paiele sus pe şiră, la capătul acesteia erau două perechi de boi înjugaţi, care trăgeau, pe rând, un „târâş” format de un cablu de sârmă de oţel împletit, terminat cu un lanţ cu două ochiuri la capete prin care se introducea un băţ gros din corn. Atunci când grămada de paie era suficient de mare, o încingea cu lanţul cel care însoţea târâşul şi-i prindea cele două ochiuri, după care dădea semnalul şi boii de la capătul şirei porneau, trăgând sus târâşul pe pantă, până unde era nevoie. Pe şiră se găseau doi oameni care aşezau paiele aduse, iar băţul era scos în locul unde era nevoie.

— Hai şi noi sus cu târâşul! a propus Vasile Toloş.

— Păi, ce să facem acolo? l-am întrebat eu.

— Cum ce să facem? sărim de sus de pe şiră, adică zburăm. Habar n-ai ce plăcut este.

— Nu merg! am spus eu hotărât.

— Hai, măi, nu te speria! Ştii ce bine este? intervine şi Ion Cazangiu (Nelu lui Mândică). La capătul şirei este un strat gros de paie pe care le-a dărâmat cablul de la târâş şi nu simţi când aterizezi pe ele, dar când îţi dai drumul, parcă zbori.

Am urcat toţi trei pe târâşul care începuse să se mişte în direcţia şirei şi am pornit, iar când am ajuns sus, cel care ţine băţul în inelele lanţului, ne-a anunţat să coborâm pentru a nu fi loviţi de lanţ şi aşa am făcut.

Când am ajuns la capătul înalt al şirei şi am privit în jos, m-am speriat cât de înaltă era.

— Hai să sărim! zice Vasile.

— Eu nu sar, am spus, privind în jos.

— Hai să ne luăm de mână toţi trei şi să sărim! a fost cu ideea Nelu lui Mândică.

Ne-am prins de mâini şi am plutit prin văzduh câteva

secunde, după care am căzut pe stratul gros şi afânat de paie, care ne-a amortizat aterizarea.

Senzaţia de plutire şi de zbor a fost colosală şi am luat-o de la capăt cu târâşul de mai multe ori, repetând săriturile şi senzaţiile care nu pot fi descrise în cuvinte, dar seamănă, în parte, cu saltul cu paraşuta. La ultima mea săritură, Nelu a pornit imediat după mine, iar după ce a plutit prin aer, a căzut pe spatele meu. Atunci am simţit o arsură la coloana vertebrală şi m-am ridicat cu greutate din stratul de paie. Mi-am adus aminte de cai tocmai când am văzut că soarele coborâse spre asfinţit şi am fugit acolo unde îi lăsasem. Când m-am apropiat, un alt copil mi-a şoptit:

— Vezi că te caută tatăl tău! Caii voştri au rupt piedicile şi de vreun ceas se tot bat şi se muşcă cu armăsarul acela negru al lui Radu Vieru.

— Unde este tata?

— Aproape de plantaţia de la vii, încearcă să-i prindă.

Ştiam ce mă aşteaptă, dar eram vinovat şi-mi meritam pedeapsa, aşa că m-am dus să-l caut pe tata. Îl prinsese pe Victor şi îi aranja căpăstrul pe care i-l rupsese celălalt armăsar cu dinţii. M-am apropiat spăsit, iar tata mi-a dat frâul şi m-a ajutat să urc pe cal, ţinându-l de zăbală.

— Unde ai fost plecat, de n-ai avut grijă de cai?

— La batoza Ştefăneştilor, i-am răspuns.

— Acolo te-am trimis eu?

— Nu. Am întors capul în altă parte, vinovat. Mi-a cârpit câteva palme peste ceafa şi pe spate, iar când i-a slăbit zăbala lui Victor, acesta a pornit cu mine în galop şi nu s-a oprit până acasă.

Mi-a ieşit în întâmpinare Florică, întrebându-mă unde este tata. I-am spus.

— Atunci, hai să-ţi povestesc ce-am păţit eu! În grădină aveam nişte mături dese, care creşteau înalte. Era locul unde mă ascundeam eu câteodată şi citeam diferite cărţi în timpul vacanţelor de vară, când nu eram trimis să fac alte munci. Ne-am aşezat la adăpostul lor şi Florică a

început să povestească păţania lui:

— Eram pe izlaz cu mieii împreună cu Ilie, vărul nostru. Ştii că acolo avea bunica Lusaveta grâul care era legat în snopi, iar snopii adunaţi în clăi. Aştepta să-i vină rândul la batoza de treierat, zilele acestea. Eu şi Ilie ne-am făcut câte o ţigară din mătase de porumb, înfăşurată în ziar şi le-am aprins, că Ilie avea chibrit la el. Nu ştiu unde a aruncat el băţul de chibrit, că ne-am pomenit cu foc împrejur. Ştii ce vâlvătaie era? S-a făcut totul scrum pe lângă noi, iar fumul se ridica drept în sus dintre limbile de foc care erau galbene şi roşii. S-a întins pe mirişte şi a mistuit paiele, care ardeau întocmai ca gazul din lampă. Am strigat şi au venit nişte oameni de la batoză cu căruţa cu butoaie de apă, căldări, mături şi au stins focul.

— A ars mult grâu? l-am întrebat.

— Da, vreo opt clăi.

— Grâul a fost uscat, soarele dogorea, iar în aer totul ardea de căldură. A mai fost nevoie de o scânteie şi gata incendiul. Voi nu v-aţi gândit că e periculos să aprindeţi chibritul lângă paie?

— Ne-am ascuns acolo, lângă clăi, ca să nu ne vadă oamenii că fumăm. Cred că Ilie a aruncat băţul de chibrit când l-a fript la degete.

— Tata ştie?

— Da, i-a spus Cotoroanţa aia bătrână. A venit acolo bunica Lisaveta şi ce ne-a mai ocărit şi ne-a făcut derbedei. M-a bătut tata şi când am scăpat, am fugit acasă, iar mieii i-a adus bunica mai târziu. Era mulţumită de bătaia dată de tata nepotului neastâmpărat.

De unde eram ascunşi noi, l-am observat pe tata călare pe Murgu, oprindu-se la poartă. A coborât de pe cal, a deschis poarta şi l-a dus la căruţă unde era legat şi Victor, apoi a intrat în casă.

Când s-a întunecat a venit mama să ne caute prin grădină, având un felinar în mână. Ştia locul unde mă adăposteam eu ca să citesc şi a venit direct la noi.

— Hai în casă, că tata s-a culcat!

— Dacă se scoală? a întrebat Florică.

— Hai să mâncaţi şi să vă culcaţi, că el doarme!

…După câteva zile tata a fost chemat la judeţ şi i s-a adus la cunoştinţă că a fost numit primar al comunei Topraisar, care se afla la câţiva kilometri distanţă de satul nostru şi avea în componenţă toate satele din jur.

— Nu pot să primesc, a spus tata.

— Te duci acolo şi iei în primire primăria! a spus preşedintele Consiliului Judeţean.

— Tovarăşe Lungu, eu consider că nu sunt capabil să conduc o primărie. Nu mă pricep, iar eu unde nu mă pricep nu mă bag. Primăria nu este acelaşi lucru cu coarnele plugului. Nu mă duc, mai bine trimiteţi pe altul.

— Ba ai să te duci chiar dumneata! Nu uita că asta este sarcină de partid, iar peste o vreme voi veni să te controlez! Ce crezi, că eu am mai făcut munca pe care o fac astăzi? Nu. Vezi bine că sunt obligat s-o fac. Ai grijă acolo să iei în primire totul, cu de-amănuntul, să nu-ţi scape nimic! După ce te instalezi, să-mi dai un telefon şi să te străduieşti să înveţi, cât mai repede, tot ce trebuie să ştii!

Şi zicând toate acestea, i-a întins mâna, i-a urat succes în muncă şi l-a condus până la uşă.

A doua zi s-a prezentat la sediul primăriei, a luat totul în primire şi de atunci pleca zilnic în zori şi se întorcea seara, iar uneori după două-trei zile, încât acasă devenise musafir. Era un om care-şi făcea conştiincios datoria, era cinstit, dârz, cu o voinţă şi o personalitate puternice. Lui îi păsa de toţi oamenii din jurul său, faţă de care avea conştiinţa unei misiuni sacre şi a unei datorii morale. Se ferea să prejudicieze pe cineva, de aceea judeca profund pentru a nu greşi. Ţinea mult la cuvântul dat, la cinstea şi demnitatea lui şi a familiei lui cu care uneori se purta mai sever decât cu alţii, pentru a o feri de greşeli, iar în tot ce întreprindea era mânat de multă energie şi încredere în sine.

O vreme a fost subiect de discuţie în sat numirea lui la primărie, unii îl criticau, alţii îl găseau bun, după cum cântărea invidia sau ştiinţa fiecăruia:

— De ce l-a pus primar tocmai pe el, n-a mai găsit pe altul? întreba câte unul căruia invidia îi dădea pe dinafară.

— Ba o fi găsit, mă, da alţii c-oţi răspundea altul. Acolo trebuie să fie unul cinstit şi acesta este.

— Păi, nu mai e alţii cinstiţi? Numai el e cinstit?

— Eu nu zic că nu mai e, da-ăia e proşti, iar nouă ne trebuie unul cinstit, dar şi deştept. Lasă că nu are el multă carte, aşa… de speriat, dar se pricepe şi vrea să facă multe şi are curaj să se bată cu greutăţile. Aşa că este mai bun ca alţii.

Învăţătorul Pavel, care se apropiase de ei între timp şi auzise o parte din discuţia lor, a intervenit:

— Părerea mea este că Costică Dinu este un om bun, are experienţă în munca cu oamenii, este cinstit, iar vorbele lui sunt cumpătate. Eu sunt sigur că acolo va judeca drept şi cu cugetul curat, aşa că cei care i-au dat primăria pe mână au făcut o alegere bună.

Pe parcurs s-a dovedit că învăţătorul a avut dreptate în cele spuse. Tata era sever cu familia şi rudele lui, dar nu accepta nedreptatea, iar alţii să sufere. Iubea cinstea şi dreptatea şi se lupta pentru ele, ceea ce a făcut ca oamenii să capete încredere în el şi să vină să-i ceară sfatul în diferite probleme.

Mama îl admira mult. Ştia că se măritase cu un bărbat alături de care nu-i va fi tocmai uşor, dar se simţea protejată lângă el; ea era o femeie sănătoasă şi harnică, iar munca n-o speria.

Cu toate acestea, tata lucra la primărie, iar toată munca în gospodărie şi în câmp rămăsese s-o facă ea şi Paula, cu ajutorul meu pe care începuseră, deja, să mă numere printre braţele de muncă de bază ale familiei.

Chiriţă (Nicolae Cazangiu) devenise de mult major, se căsătorise şi locuia în casa părintelui înfietor pe care îl moştenise. Avea pământ, animale şi se ocupa de gospodăria lui, ne mai putând ajuta familia noastră la muncă.

Cap. 9 Cu caii la păscut noaptea pe câmp

Vara, după ce se adunau de pe câmp recoltele de

păioase, plecam cu caii la păscut pe miriştile pline de iarbă verde; pe atunci la noi nu se foloseau îngrăşămintele chimice, nici substanţele erbicide, astfel că ierburi de tot felul creşteau în lanurile de grâu şi orz.

Împiedicam caii de picioarele din faţă şi-i lăsam să pască, iar eu mă aşezam pe un sac sau pe un pled şi citeam până când cobora soarele la asfinţit; atunci luam caii şi plecam cu ei acasă, fără a-i forţa în trap sau galop, pentru a nu flămânzi.

Erau zile când pe câmp apăreau roiuri de tăuni, care se năpusteau asupra cailor şi le perforau pielea cu acele lor puternice, însângerându-i peste tot; datorită acestor insecte rele, caii alergau dintr-un loc în altul pentru a scăpa de tăuni şi nu se puteau hrăni.

De aceea, mulţi tineri din sat obişnuiau să ducă la păscut caii pe timpul nopţii, când era răcoare, lipseau tăunii, iar spre dimineaţă cădea rouă care frăgezea iarba. Cu acest prilej economiseau şi fânul pe care ar fi trebuit să-l mănânce dacă rămâneau acasă, deoarece calul mănâncă încontinuu, zi şi noapte. La câmp păşteau pe răcoare, se şi odihneau, iar dimineaţa erau adăpaţi, după care erau înhămaţi la căruţă şi puşi la muncă, după necesităţi.

Într-o seară, când soarele încerca să apună, pe uliţa noastră s-a auzit un ropot de copite. Am ieşit din casă când ropotul tocmai încetase, căci la poarta noastră opriseră mai mulţi băieţi călare.

— Hai, mergi cu caii la păscut în noaptea asta?! au strigat ei.

— Staţi să-l întreb pe tata, dacă-mi dă voie! Le-am spus. Tata venise mai devreme de la primărie şi citea un ziar în camera lui. Când l-am întrebat, tata a început să mă chestioneze:

— Cu cine te duci?

— Afară sunt mai mulţi: Radu Grosu, Marin Bocioagă, Vasile Toloş… am enumerat eu câţiva.

— Unde aveţi de gând să mergeţi?

— Nu ştiu sigur, dar ei ştiu locurile cu iarbă.

— Să nu faceţi rele pe acolo, că dacă aud… şi să ai grijă de cai să nu intre în culturile altor săteni! etc.

Am promis că am să fac întocmai cum mi-a spus, apoi am ieşit şi le-am făcut semn băieţilor că merg. Mi-am pus într-o traistă o bucată de pâine şi o sticlă cu apă, am pus un sac pe Victor, am încălecat şi am dat pinteni ca să-i ajung din urmă pe ceilalţi.

Prin firea mea eram înclinat să mă apropii de persoane ceva mai în vârstă decât mine, considerând că am ce să învăţ de la ele şi aveam un sentiment de siguranţă în preajma lor, iar pe câmp mă simţeam bine.

Nu poţi să nu iubeşti pământul pe care te-ai născut şi ai copilărit, este un obicei care intră în sânge, iar mie îmi plăcea libertatea şi eram revoluţionar ca orice copil care, încă, nu s-a maturizat, ca să primeze calculul.

Cum am ajuns la câmp am împiedicat caii, apoi ne-am adunat şi am hotărât ce avem de făcut toată noaptea: am rânduit paza cailor în patru schimburi, apoi am adunat cotoare (rădăcini uscate) de floarea soarelui, cu care am făcut focul; dintr-un lan de porumb am cules câţiva ştiuleţi pe care i-am pus la copt pe lângă foc, apoi ne-am apucat să spunem poveşti. Cel mai şugubăţ era Marin Bocioagă, care ştia să povestească aşa de frumos, că era ascultat în totală linişte.

Mie mi-a venit rândul la veghe asupra cailor spre dimineaţă, dar am mai verificat caii mei înainte de a mă aşeza pe sac să mă culc, după miezul nopţii.

Când m-a trezit din somn Radu, după care urmam la pază, răcoarea cuprinsese toată câmpia. Am plecat să dau o raită, să dau ocol cailor, constatând că totul este în regulă, iar când m-am întors începuse să se lumineze de ziuă. Toţi dormeau în cele mai diverse poziţii, unul cu capul pe trupul celuilalt sau direct pe iarbă. Era ca într-o fotografie pe care ai făcut-o, iar la plecare ai uitat-o.

M-am aşezat, din nou, pe sac, cu faţa în sus, privind cerul plin de stele; pe cerul întunecat vedeam: cloşca cu pui, carul mare şi carul mic, precum şi calea lactee, toate arătând desluşit, ca nişte roiuri de albine.

Peste tot se aşternuse o linişte deplină, aşa cum este totdeauna înainte de ivirea zorilor. Văzduhul parcă era şi el cufundat într-un somn neclintit ca şi prietenii mei care dormeau în poziţiile în care îi prinsese somnul. Nopţile de vară sunt calde şi scurte, iar răcoarea lor vine abia spre dimineaţă.

Stând aşa, cu faţa în sus, spre cer, simţeam cum mă integram şi eu în respiraţia pământului, cu ochii la covorul de stele îndepărtate, tremurătoare şi aveam senzaţia că şi eu vin de acolo, din acele spaţii reci şi întunecoase, pline de mister. Am simţit pe faţă rouă care cădea încet peste câmpie şi peste copiii adormiţi.

Dimineaţa, cerul se albăstrea treptat, iar stelele clipeau slab, după care se stingeau pe rând; o boare de vânt ne mângâia feţele obosite şi mişca uşor plantele din jur.

Ne-am pregătit de plecare, aducându-şi fiecare caii la drum. Codin Dima, vecinul din spatele gospodăriei noastre, venise cu doi cai înalţi, foarte frumoşi; unul dintre ei avea copite mari acoperite cu păr aproape complet, fiind cal de tracţiune din altă ţară, poate Rusia. În contemplarea unui cal ţărănesc frumos poţi să uiţi de tine, pentru că în el, ca într-o oglindă care strânge în sine imaginile, se răsfrânge întreaga frumuseţe a câmpului şi a ţăranului.

Încălecam toţi pe cai şi formam un şir lung pe drumul spre sat, dormitând fiecare pe calul său, în pas domol pentru a nu-i obosi sau flămânzi.

Pe măsură ce se lumina, toate se trezeau la viaţă, se deşteptau şi începeau să freamăte, să se mişte; de departe se auzeau vorbe, cântece, ciripit de păsări. Pe frunzele plantelor rouă căzută spre ziuă sclipea cu reflexe de diamant în lumina soarelui care se ridica încet pe cer, privindu-ne. Se zice că atunci când te afli sub cerul liber, Dumnezeu te urmăreşte cu ochiul lui şi atunci îţi vine să cânţi de bucurie, cu condiţia să nu faci fapte rele.

Altă dată stabileam din vreme să ne întâlnim într-un punct anume, de unde plecam în galop spre locul de păşunat. Cum ajungeam acolo, împiedicam repede caii,

aduceam cele necesare pentru foc, apoi ne aşezam în jurul lui la poveşti de tot felul.

Când stai noaptea lângă foc, nu poţi distinge prea departe în întuneric, unde totul pare învăluit într-o pânză neagră. Din beznă a apărut paznicul de câmp, Tudorache Sucală, călare pe cal. Pe la noi i se spunea meragiu, adică paznic de merea, câmpia aparţinând statului. Acolo obişnuia să-l „încingă" cu biciul lui lung pe cel găsit în neregulă, un motiv în plus pentru noi să păzim bine caii pentru a nu strica culturile din jur care erau neculese încă.

După ce ne-a chestionat şi ne-a observat el, ne-a dat câteva sfaturi, apoi a încălecat pe cal şi a plecat.

Noi întreţineam focul toată noaptea, iar cel ce supraveghea caii, dădea ocol din timp în timp, apoi ni se alătura la poveşti. Focul a ridicat limbi de flăcări şi fum însoţite de scântei când a scurmat Codin Dima în el, care se ridicau drept în sus; nefiind vânt nu era pericol. Când povestea era în toi, în liniştea nopţii s-a auzit un fâlfâit de aripi şi o pasăre a trecut pe deasupra noastră, la mică distanţă; speriaţi, ne-am pitulat toţi la pământ. Pasărea s-a aşezat pe iarbă, dar la scurtă vreme a bătut puternic din aripi, s-a înălţat în văzduh şi a dispărut în beznă.

— Ce a fost asta? i-am întrebat eu pe ceilalţi.

— Cred că a fost un porumbel, a răspuns Marin, dând din cap ca omul care nu este tocmai sigur. Cine ştie de pe ce meleaguri vine, cât o fi zburat, iar dacă a obosit şi a văzut lumina de la focul nostru, s-a oprit şi el să se odihnească puţin, a mai adăugat el.

— Fugi, măi, cu porumbelul tău! l-a contrazis Radu. Când ai văzut tu porumbel care să zboare noaptea singur pe câmp? Ei nu văd noaptea, iar ziua merg mai mult în stoluri, rar pleacă singuri.

— Măi, băiete, tu n-ai auzit de porumbei voiajori, porumbei poştaşi? Există porumbei care duc diferite bilete, alţii au mărgele la picioare şi toate înseamnă nişte răspunsuri pentru oamenii care comunică între ei la distanţe mari. L-o fi apucat noaptea pe drum şi a coborât la lumina noastră să se odihnească, a continuat Marin să-şi

susţină părerea.

— Mie mi se pare că pasărea asta ar putea fi un suflet de om neprihănit care urcă spre cer, a intervenit Codin Dima.

— Hai să ne culcăm! a propus Radu. Cine este de „ocol” la cai? a întrebat el.

— Eu! i-am răspuns şi am plecat să fac ocol tuturor cailor, de unde m-am întors cu un braţ de vreascuri pentru foc.

În altă noapte, după ce am făcut focul, Radu ne-a povestit despre comori:

— Măi, fraţilor, mie mi-a povestit un bătrân odată, când am fost cu tata să scoatem piatră din cariera de la Muratan (Biruinţa) că pe pământ sunt multe comori, adică averi îngropate de oameni: bani, aur, argint, pietre preţioase şi altele. Dacă oamenii n-au spus la nimeni unde le-au îngropat, iar ei mor, nu se mai ştie nimic despre ele şi zac zeci de ani acolo; pot fi averi jefuite de hoţi, tâlhari, haiduci, care fie că au murit, fie că zac prin puşcării.

Zicea moşul că de comori trebuie să ştii să te apropii, iar atunci să fii cu gânduri bune şi sufletul curat, altfel „acela” care păzeşte comoara, nu te lasă s-o iei. Atunci comoara se coboară mai în adânc şi dă mare osândă, iar dacă banul din comoară este dăruit diavolului, nimeni nu se poate face stăpân pe el, decât dacă-i dai în schimb suflete de om sau animale. În cazul că ai reuşit să scoţi comoara din pământ, trebuie să faci biserici cu ea.

— Dar dracul nu mai are putere după ce cântă cocoşii. Te duci după aia şi o scoţi! îşi dă părerea Marin.

— Nu se poate! Comoara se scoate numai în miez de noapte, intervine şi Codin.

— Măi şi spunea bătrânul că noaptea comorile se văd, că deasupra lor joacă flăcări aurii şi albastre, după cum acolo este aur sau argint; mai ard flăcări arămii şi albastre şi din cauza căldărilor de aramă în care sunt puse comorile, că fierbe cocleala lor, continuă Radu.

— Am auzit că unii se pricep să le caute, intervine Marin; deşi este foarte greu să le descoperi, pentru că,

odată ce ai încredinţat ceva pământului, acesta îl ţine până când vrea el să-l scoată la iveală. Se zice că unii oameni se pricep să le caute şi le descoperă; au o „pendulă” făcută din ramuri de piersic cu plumb la un capăt, care arată unde este comoara, imediat ce a ajuns deasupra ei. Dar, tot aşa cum ai spus şi tu, pentru asta trebuie să ai credinţă în ceea ce faci, altfel…

— Sunt şi comori blestemate, reia Radu povestirea. Flăcările se arată deasupra lor numai în zilele de sfinţi, de Sf. Gheorghe, de Paşti, de Crăciun şi nu se arată decât celor dăruiţi, că nu le poate scoate oricine. Zicea moşul de la Muratan că cel ce pleacă după comori se unge cu usturoi pe faţă şi are la el lumânări de la Paşti.

— Măi, zice Codin! Eu am auzit că există „iarba fiarelor”, o iarbă foarte subţire şi neagră la culoare, care noaptea pare şi roşie, numai ziua este verde ca să n-o deosebească oamenii. Se zice că dacă furi puii de arici şi îi bagi într-o cuşcă pe care o închizi cu lacăt, mama puilor se duce şi rupe „iarba fiarelor” cu care deschide lacătul şi atunci iei acea iarbă şi cu ea deschizi orice încuietoare.

— Ei, poveşti sunt multe, dar numai Dumnezeu poate cunoaşte care este adevărul, am spus eu.

— Dar şi poveştile au fost făcute după faptele petrecute în lume, a încheiat Marin toate discuţiile despre comori.

Am rămas pe gânduri. Aş fi vrut să văd şi eu o comoară, deşi nu aveam în intenţie să mă îmbogăţesc. Pe atunci nu mă temeam să umblu noaptea pe câmp sau prin sat, deoarece nu-mi reprezentau vreo primejdie care m-ar putea ameninţa. E drept că nici nu ştiam ce pericole se ascund în umbra grea a nopţii, acolo unde totul doarme în pace şi linişte, tulburată doar de ţipetele păsărilor de noapte şi asta destul de rar.

În altă seară, după ce am rânduit vitele să pască, am adunat cele necesare pentru foc şi l-am aprins, dar nu ne-am mai aşezat la poveşti, deoarece Marin ne-a propus să mergem la o bostănărie, imediat ce se întunecă. Am luat fiecare câte un cal, pe spatele căruia am aşternut câte un

sac ce urma să-l aducem cu pepeni, la întoarcere. Am plecat eu, Marin, Radu şi Codin, iar ceilalţi au rămas să păzească restul vitelor.

Bostănăria era la o distanţă de vreo doi kilometri pe teritoriul satului Straja, aproape la hotar cu noi, dar nu ştiu cine era proprietarul.

— Ţineţi-vă după mine! ne-a spus Marin şi a pornit în galop, călărind pe deşelate, ca noi toţi, să simtă trupul calului.

Iarba era deasă şi moale, ca şi pământul, încât aproape că nu se auzea ropotul copitelor cailor. Ajunşi la bostănărie, am coborât de pe cai şi am adunat câte 4 – 5 pepeni fiecare, i-am pus în sac şi l-am ridicat pe cai. Când să ne pregătim de plecare, a ieşit luna din nori, luminând totul împrejur, iar din direcţia colibei s-a auzit strigătul: „Stai! Hoţii, hoţii!” şi un foc de armă. Ne-a dat de gol nechezatul calului lui Codin.

— Aoleu! l-am auzit pe Codin Dima aflat în apropiere.

— Hai să fugim prin porumb! a zis Marin.

Am pornit toţi într-un galop nebunesc, trecând printr-un lan de porumb verde care ajungea până la gâtul calului şi nu ne-am oprit până la locul unde aveam vitele la păscut.

Goneam vijelios, ca într-o beţie a simţurilor peste câmpie, ca o hoardă de tătari, cu pletele în vânt şi cămăşile fluturând; Caii, cu urechile ciulite, căutau să se întreacă între ei, iar eu aveam senzaţia de libertate în acele momente de tensiune.

Abia când am ajuns la locul în care ne socoteam a fi în siguranţă, am luat cunoştinţă ce i s-a întâmplat lui Codin:

— M-a atins la piciorul drept cu un glonţ cu sare şi mă ustură tare, a spus el.

— Lasă că te oblojesc eu! a spus Marin şi a scos din traista lui sticla cu apă, l-a spălat şi i-a legat o felie de dovleac direct pe rană. Mai târziu o să-ţi pun coji de pepene verde şi îţi trece până mâine toată usturimea, i-a mai spus el.

Când am scos toţi pepenii din saci, am constatat că

Marin luase şi doi dovleci.

— Ce faci cu dovlecii? l-am întrebat eu.

— Ai să vezi mai târziu. Cheamă-i pe toţi să mâncăm pepenii şi pe urmă vă arăt ce fac cu ei!

Pepeni erau doisprezece, nu prea mari, iar doi dintre ei nu au fost copţi suficient, încât au ajuns la vaca lui Marin, când a adus-o lângă foc s-o mulgă.

Tăiase dovleacul într-o parte, ca un capac, îi scosese seminţele şi a muls vaca direct în el, după care a pus dovleacul cu lapte pe jar, ridicând jarul pe lângă el; când a fiert laptele, era copt şi dovleacul, încât am gustat fiecare câte puţin lapte şi apoi, o felie de dovleac.

Până la ziuă Codin s-a liniştit, dar l-a scutit de „ocolul” vitelor, iar de dimineaţă am plecat toţi spre casă în coloană ca de obicei.

Altă dată ne-am aşezat „tabăra” la „Suta de hectare”, pe un teren nelucrat de câţiva ani, dar care avea o iarbă grasă; pe o margine erau porumbari cu fructe de culoare albastră-neagră, bine coapte, dar şi raiul şerpilor, popândăilor şi altor jivine.

La marginea acelui teren-izlaz se afla un Ian de porumb care avea porumb de lapte, tocmai bun de copt. După ce am priponit noi caii, ne-am apucat de poveşti în jurul focului. Am uitat să vă spun că Radu şi cu Marin fumau ţigări adevărate, din tutun şi de fiecare dată când mergeam cu ei, fumam şi noi, dar cu hârtie de ziar în care puneam mătase de porumb.

La început a fost mai greu. Ei fumau şi noi ne uitam la ei.

— Vreţi şi voi? Hai că vi le răsucesc eu, zicea Marin.

Le răsucea în ziar, le aprindea şi celui care i-o dădea, îi spunea:

— Trage fumul şi spune: „Hii! S-au dus boii mei”.

Cel ce făcea aşa, tuşea şi se înroşea, gata să dea ortul. Nici eu n-am scăpat de această încercare. Mai târziu am cumpărat ţigări adevărate, dar de fumat m-am apucat abia în anul ” de Şcoală Medie Tehnică.

Iarba diavolului se prinde uşor, dar scapi greu de ea.

Povestirile noastre erau de toate felurile, dar unele aveau pasaje care ne îngrozeau, iar Marin avea atâta talent, încât ne înfricoşa pe toţi cei care-l ascultam. Când a terminat de povestit despre tâlhari şi metodele lor de schingiuire, locurile de unde pot ei să apară, etc., toţi am rămas cu privirile aţintite asupra lui.

— Hei, hai să coacem câţiva ştiuleţi de porumb de lapte şi pe urmă să ne culcăm! Cine se duce să aducă câţiva?

— Hai, că mă duc eu. Văd că voi v-aţi speriat şi n-a fost decât o poveste, a spus Marin, râzând.

În jurul nostru era linişte, numai greierii ţârâiau în iarbă de ne ţiuiau urechile, iar în pauze se auzea foşnetul uşor al frunzelor de porumb, la cea mai mică adiere de vânt.

...Într-o duminică la horă în sat, două fete au venit la grupul de băieţi în care mă aflam şi eu, ca să ne întrebe de fratele uneia dintre ele. Unul dintre băieţi era cu ţigara în colţul gurii. Eu nu îndrăzneam să fumez în sat.

— Ştii cum îţi stă, măi Ioane? îi spune Sorica Tătaru.

— Cum?

— Ca la căţeaua cu paiul. Ştii tu restul. Păcat de tine, băiete, că îţi strici sănătatea! îţi baţi joc de ea.

Şi fata avea dreptate, prima afectată era sănătatea, dar puţini îşi dădeau seama de acest fapt; unii fumau, crezând că ţigara îi făcea mai bărbaţi, le sporea maturitatea. Este o mare greşeală pe care mulţi am făcut-o în perioada adolescenţei şi tinereţii şi abia mai târziu, când am constatat ce mare pericol constituie tutunul pentru sănătate, am mai luat unele măsuri.

Cap 10 Canalul Dunăre – Marea Neagră

După al II-lea Război Mondial, ţara noastră se afla în mare sărăcie, încât oamenii erau dezorientaţi şi lipsiţi de mijloacele de trai. Povara daunelor de război era foarte grea. Toate funcţiile social-administrative fuseseră ocupate de „fanarioţii” aduşi de Moscova, dirijate efectiv de consilierii sovietici prezenţi peste tot, în politică şi

economie.

Gheorghe Gheorghiu-Dej fusese „ales” şeful statului şi era în graţiile lui Stalin, căruia îi convenea ca ţările „satelit” să aibă conducători autohtoni care să îndeplinească rolul de paratrăsnet politic stalinist, iar Gheorghiu-Dej a fost unul dintre ei.

În 1946 acesta pleacă la Moscova să discute cu Stalin problema reconstrucţiei României, dar obţine audienţa destul de târziu. Despre această întâlnire şi altele, vorbeşte pe larg Paul Sfetcu în cartea sa „13 ani în anticamera lui Dej”; o parte din aceste informaţii le voi folosi şi eu pe parcursul acestei lucrări:

— România este o barcă ce se scufundă, a spus Dej.

— Aruncaţi o parte din marfa peste bord! a fost răspunsul lui Stalin.

— Am probleme şi cu ungurii din Transilvania.

— De ce nu aţi procedat şi voi ca polonezii? Ei i-au dus pe cetăţenii de origine germană peste graniţă, în Germania. Trebuia să-i duceţi şi voi cu frontul în Ungaria, iar acum nu aţi mai fi avut probleme cu revizioniştii maghiari, care vă tulbură apele şi nu vă lasă să trăiţi liniştiţi.

— Nu am posibilităţi să dau de lucru oamenilor – s-a plâns Gheorghjiu-Dej – şi toţi o duc greu.

— Încearcă să construieşti o hidrocentrală şi câte o termocentrală. Eu pot să te ajut cu câţiva specialişti şi câteva utilaje, mai mult nu-ţi pot da, că şi aici e sărăcie.

Dar conducerea României are cunoştinţă de un proiect întocmit de către englezi pe la începutul secolului XX pentru construirea unui canal între Dunăre şi Marea Neagră? a mai spus Stalin, scoţând pe birou un proiect, pe planşa căruia apărea o linie albastră, groasă, ce simboliza canalul.

Era proiectul la care visase scriitorul Ion Ionescu de la Brad pentru a face Dobrogea un ţinut fertil, dar pe care îl furaseră consilierii ruşi din arhivele de la Bucureşti, împreună cu multe alte documente de valoare.

Având experienţa construirii canalului Volga – Don şi

de la Marea Albă, unde au murit mii de oameni, Stalin i-a indicat să-i trimită la muncă pe toţi intelectualii, şefii partidelor politice, burghezii şi chiar chiaburimea satelor, fiind mijlocul cel mai simplu de a scăpa de sabotaje, împotriviri şi cu ei va construi canalul şi alte obiective economice.

Dar Stalin era adeptul tezei conform căreia „lupta de clasă se ascute şi capătă noi forme pe măsura înaintării spre socialism”. De asemenea, folosea principiul eliminării „în trepte” a rivalilor săi, prin intermediul altora, deoarece era foarte suspicios cu oamenii cu care lucra direct. Deşi a folosit mulţi oameni din Cominternul fondat de Lenin, pe care i-a trecut în cadrul N.K.D.V., după război i-a trimis în conducerile ţărilor de origine, apoi i-a lichidat pe rând, pe unii după procese de judecată formale, iar pe alţii chiar şi fără procese, consideraţi „duşmanii strecuraţi în rândurile partidului”, cum au fost:

Victor şi Traico Kostov în Bulgaria, László Rajk în Ungaria, Rudolf Slansky în Cehoslovacia, iar mai târziu s-a pornit campania antievreiască promovată de Kremlin, care a cuprins toate ţările satelit, printre care şi România. Cu acest prilej au fost înlăturaţi din partid Ana Pauker, Vasile Luca şi Teohari Georgescu, numiţi „deviatori de dreapta”.

Procesul „Pătrăşcanu” a fost obolul comuniştilor români dat în lupta declarată de Moscova contra „duşmanilor strecuraţi în partid”.

În anul 1948, s-a ţinut la Moscova şedinţa Cominternului, prilej cu care Iosif Broz Tito, şeful Partidului Comunist Iugoslav a fost „escomunicat” din cercul liderilor comunişti. A urmat o intensă campanie de denigrare a „spionilor şi trădătorilor de la Belgrad”, în toate ţările satelit. Vedeam peste tot afişe mari cu Tito în uniformă militară, cu cizme şi un topor în mână, în diferite ipostaze, iar ţara noastră rupsese relaţiile de orice fel cu Iugoslavia.

Cetăţenii români care locuiau la graniţa cu Iugoslavia şi erau bănuiţi că simpatizau cu Tito, au fost deportaţi în Bărăgan. Relaţiile de bună vecinătate cu Iugoslavia şi cu

Tito, au fost reluate abia după anul 1955, întâi de Gh. Gheorghiu-Dej, punând împreună bazele construirii hidrocentralei de la Porţile de Fier Nr. 1, apoi au fost continuate de către Nicolae Ceauşescu.

Canalul Dunăre – Marea Neagră a început abia în anul 1949, dar după ce a dat un tribut mare de vieţi omeneşti, în special intelectualii de bază ai României, au fost sistate lucrările la 1 iulie 1953 din lipsa fondurilor. Muriseră prea mulţi oameni, dar scopul politic fusese atins.

Pentru că acest canal era necesar ţinutului Dobrogei, el va fi pus în plan în 1976, lucrările fiind reluate cu fonduri de la Banca Mondială şi terminat în 1984.

Fiind situată între Dunăre şi Marea Neagră, aproape ca o insulă, Dobrogea a fost numită ţara dintre ape şi multă vreme acest ţinut a constituit o adevărată Californie pentru cei din diferite zone ale ţării care veneau pentru a-şi pierde urma, după ce săvârşiseră fapte rele în locurile în care trăiau.

Pământul Dobrogei este vălurit şi pietros deoarece a fost cândva fund de mare, iar agricultura se făcea greu, din lipsa apei, astfel că, aducerea apei din Dunăre rezolva şi problema agriculturii prin instituirea unui sistem de irigaţii, paralel cu scurtarea căii de transport pe apă cu peste 300 kilometri; de la Cernavoda până la Agigea distanţa este de 67 kilometri.

Despre acest canal s-au scris tomuri întregi, de aceea eu voi renunţa la detalii, însă voi prezenta, în continuare, câteva informaţii primite de la o sursă apropiată, care a văzut personal cele de mai jos.

Un frate al meu numai după mamă, Nicolae Cazangiu (zis Chiriţă) a fost subofiţer de miliţie în perioada 1950 – 1957, lucrând la transporturi feroviare în gara Medgidia, apoi la ordine şi pază în oraşul Constanţa, după care a fost numit şef de post în comuna Valea Neagră (astăzi Lumina). L-am vizitat acasă la el de mai multe ori şi l-am întrebat despre munca lui. Mi-a povestit multe fapte pe care le-a cercetat şi, printre altele, a amintit şi de cele pe care le-a

văzut pe şantierele de pe canal în perioada anilor 19501953, astfel:

— Canalul a început cu puţini bani pentru că ţara era foarte săracă după război, şi-a început el relatarea. Munca se făcea cu deţinuţii politici şi o parte deţinuţi de drept comun; primii purtau pe spatele hainelor literele C.R. (contrarevoluţionari), iar cei din a doua categorie D.C. Pe toată lungimea canalului se găseau câteva utilaje: excavatoare, buldozere şi basculante; baza săpăturilor se punea pe cazma, lopată şi roabă, ici-acolo mai vedeai câteva căruţe cu cai sau cu boi, folosite la transportul materialelor pe şantier sau la transportul pământului săpat de deţinuţi. Erau căruţele sătenilor din Dobrogea, care preferau să care pământ pentru a obţine un ban.

Viaţa deţinuţilor era foarte grea, dar dacă cei de drept comun (hoţii, tâlharii, înşelătorii de orice fel) aveau dreptul la plata în bani a unei părţi din munca lor, pe care-i primeau când se liberau din penitenciar, precum şi dreptul de a primi de acasă pachete cu alimente, ţigări, îmbrăcăminte de corp, etc. Şi scrisori, ceilalţi deţinuţi, C.R. nu aveau absolut niciun drept.

Am avut ocazia să-i văd la lucru de mai multe ori şi am fost profund emoţionat, cu toate că mă emoţionez greu. Gardienii se purtau execrabil cu ei. Îi numeau bandiţi, îi băteau crunt şi îi supuneau unui regim de înfometare, deşi normele de muncă (2, 30 m^3 pe zi) erau mult mai mari decât cele stabilite pentru deţinuţii de drept comun. Unora le puneau şefi de grupă din rândul celor de la drept comun.

La Capul Midia şi Lumina a fost cel mai cumplit lagăr de exterminare a acelor oameni pe care îi numeau duşmani ai poporului. Executau o muncă dură, în apă până la genunchi, bătuţi cu ciomagul şi cu lanţul, înfometaţi, bolnavi.

— Cine erau aceşti contrarevoluţionari? l-am întrebat.

— Cine să fie? Şefii unor partide politice (Partidul Naţional Ţărănesc, Partidul Naţional Liberal, Partidul

Social-Democrat şi altele), intelectualii de frunte ai ţării, preoţii, mulţi tineri din Frăţiile de Cruce şi din Garda de Fier, patroni de fabrici, restaurante, chiaburii de prin sate şi alţii care au vorbit la adresa guvernării ţării, precum şi cei care refuzau să se înscrie în gospodăriile colective.

— Păi, plenara aia din martie 1949 zice că intrarea în G.A.C. Se face pe bază de cerere şi e liber consimţită, încerc eu să-i arăt că ştiu câte ceva despre problemă.

— Este pe hârtie, dar realitatea este total diferită.

— Atunci, tata ce va face?

— Tu ai grijă să nu vorbeşti cu nimeni ce am discutat noi aici! Tata va şti ce are de făcut.

— Dar de ce nu se mulţumeşte statul că le-a luat averile, îi mai bagă şi la puşcărie?

— Aici este vorba de pericolul pe care l-ar prezenta ei dacă s-ar afla în libertate, că ar putea să se organizeze şi să săvârşească sabotaje economice sau alte fapte. Aşa reuşesc să-i ţină departe de astfel de fapte şi muncesc gratuit pentru stat.

— Dar de ce îi bate?

— Din răutate, incultură şi „din ordin”. Odată am trecut printr-o baracă unde era bătut rău un C.R. Era slab şi avea aproape tot trupul plin de vânătăi. L-am întrebat de ce îl bate? „Nu ştiu”, mi-a răspuns el. „Te doare?” „Mă doare, dar suport pentru că am o stare interioară foarte rezistentă”, mi-a răspuns din nou. „Cum aşa?”. „Eu sunt preot şi am mare credinţă în Dumnezeu care nu mă părăseşte, de aceea starea mea lăuntrică este mai tare decât cea exterioară. Şi Iisus Hristos a suportat toate tratamentele rele pentru noi, muritorii, a fost ucis şi a înviat!”

…Am plecat atunci de la el îngândurat. Începea să se clatine în mine credinţa în dreptate şi adevăr. Mai târziu, peste ani, am aflat că totul se făcea după un plan bine regizat de consilierii sovietici, care urmăreau exterminarea intelectualităţii şi a proprietarilor de orice fel, inclusiv a ţăranilor înstăriţi, pentru a-şi aduce oamenii lor în economia ţării şi în conducerea ei.

Datoriile de război continuau să sărăcească ţara, încât statul a introdus cartelele de pâine, îmbrăcăminte, lemne de foc, etc., pentru a raţionaliza consumul.

La sate se începuse vânătoarea împotriva chiaburilor, pe motiv că îi învrăjbesc pe ţărani şi nu-i lasă să se organizeze în asociaţii şi gospodării agricole colective. Astfel, cei mai de seamă gospodari ai satelor au fost lichidaţi de către regimul de democraţie populară şi, împreună cu capitaliştii, au fost trimişi la canal sau în alte închisori din ţară.

Din cauza sărăciei, mulţi tineri – şi nu numai ei – plecau pe diferite şantiere din ţară, aşa cum au fost cele de la Ghimeş-Palanca, Agnita-Botorca, Bumbeşti-Livezeni, organizaţi în detaşamente şi Gărzi de muncă patriotică, folosindu-se de elanul tineresc şi entuziasmul lor. Mulţi scriau că este greu, frig, foame, dar vor reuşi să supravieţuiască în locuri vitrege, să perforeze munţii.

Îmi amintesc că apăruseră şi cântece ca:

„Sună valea şi răsună De la Bumbeşti la Livezeni
Sau cei de pe la Jiu, aveau cântecul:
Jiule, tu curgi departe Du salutul de la noi!
Mii de oameni prin barăci. Se zbat în chinuri şi nevoi.
Să ştie toată ţara că suferinţa-i mare La Jiu, la Jiu!
Viaţa-n sârme îngrădite Printre munţii înzăpeziţi.
Case din carton clădite.
Goi, flămânzi şi istoviţi…” etc.

Unii susţin că acest cântec a fost cântat de deţinuţii comunişti închişi la Tg. Jiu înainte de 23 August 1944, alţii spun că este al brigadierilor tineri de după război, dar eu n-am reuşit să aflu decât că el exprimă suferinţă, frig, foame şi trupuri istovite de muncă.

Moara Ştefăneştilor într-o noapte, satul a fost cuprins de panică. Un zgomot puternic, asurzitor, urmat de alte explozii succesive care au făcut să se cutremure pământul, iar geamurile caselor din apropiere s-au făcut ţăndări. Pe cer a apărut o flacără uriaşă, iar mai multe glasuri strigau:

— Arde moara! Arde moara! Săriţi să stingem focul! ţipau bărbaţi şi femei de-a valma.

Oamenii ţineau la moară aproape la fel ca la bunurile lor personale întrucât era de mare folos satului.

Fumul se ridica odată cu limbile flăcărilor, învăluind totul în jur ca într-un iad, iar exploziile încă mai străpungeau liniştea.

Au venit mulţi oameni, fiecare cu găleţi cu apă, furcă, lopată, cu ce a avut la îndemână şi au ajutat la stingerea incendiului, însă truda lor a fost zadarnică, focul fiind alimentat de rezervoarele de benzină, motorină şi de bazinul de răcire, iar flăcările au cuprins repede tot scheletul morii, căpriorii şi acoperişul, valţurile şi lăzile de cereale, ca şi cele de făină şi mălai.

În câteva ore flăcările au mistuit tot, lăsând în urma lor doar zidurile din piatră. Focul fusese pus de o mână dibace şi izbucnise din sala motoarelor, după care limbile de foc se ridicaseră spre acoperiş.

Vântul care începuse după izbucnirea incendiului, ameninţă să dea foc şi locuinţelor din apropiere, sporind panica sătenilor, îndârjiţi în lupta cu stihia; unii continuau să strige după ajutor, alţii plângeau, arătându-şi tulburarea.

Focul nu s-a stins decât atunci când au ars lemnele de susţinere a acoperişului şi acesta, aproape jar, s-a prăbuşit peste valţurile fumegânde. Astfel că nu a mai putut fi salvat nimic, zidurile înnegrite de fum se înălţau spre cer ca nişte balauri, sclipind de gudroanele depuse pe ele de flăcările năclăite de carburanţi.

A doua zi au venit organele în drept, au cercetat cauzele şi au întocmit documente, după care i-au arestat pe fraţii Traian şi Grigore Ştefănescu, precum şi pe mecanicul morii acestora. A fost şi un proces pe motiv de sabotaj, moara urmând să fie trecută în proprietatea statului.

Toată lumea a regretat pierderea morii care făcea făină şi mălai de calitate superioară, scutind sătenii de deplasarea în alte localităţi pentru a-şi măcina cerealele. Moara fusese construită cu puţini ani înainte de război şi era aproape nouă, cu o capacitate mare de măcinat. De

aceea reuşise să fie cunoscută şi apreciată de locuitorii satelor din împrejurimi, care veneau în număr mare. Era o fală pentru sat această moară, iar faptul că se întâlneau cu acest prilej era benefic pentru toţi, deoarece făceau între ei schimb de informaţii dintre cele mai diverse, începând de la semănatul cerealelor, îngrijirea culturilor şi animalelor, precum şi sporirea numărului lor şi un minunat mijloc de cunoaştere.

Am constatat că ţăranii din toată ţara seamănă între ei atât la obiceiuri, la muncă şi chiar la port; toţi au o trăsătură definitorie: mâini muncite, faţa ridată şi arsă de soare şi de vânt şi vorba smerită.

Unii mai credincioşi, dacă nu reuşeau să macine până duminică şi erau obligaţi să aştepte până luni când le venea rândul, mergeau la biserică unde participau la slujbă. Lângă căruţele lor cu cai sau cu boi şedeau de vorbă, având destul timp ca să-şi depene propriile vieţi, să dea sfaturi altora sau să-şi povestească diferite întâmplări ale lor, ale apropiaţilor lor sau ale altora. Vorbeau apoi despre unelte, despre boii lor, despre seminţele mai productive, precum şi unele curiozităţi de pe la ei. La despărţire îşi făceau invitaţii reciproce, pe care, uneori, le puneau în practică.

Zidurile înnegrite ale morii mistuită de flăcări au stat multă vreme aşa, până când clădirea a fost reparată, în parte, şi transformată în depozit de cereale, iar două încăperi din partea din faţă au găzduit magazinul sătesc de mărfuri generale şi MAT, adică un fel de cârciumă în care se adunau sătenii, care la o ţuică, puneau ţara la cale, făcând politică după priceperea lor.

Timpul a trecut, iar episodul privind „focul de la moară” a fost dat uitării, numai amintirile de atunci mai sunt câteodată răscolite de întrebarea: „Mai ţii minte moara Ştefăneştilor?” şi atunci, încercând să-ţi aduci aminte, te năpădesc gânduri stranii.

Cap. 11 începe colectivizarea agriculturii

După atâtea evenimente, în acel an n-am mai fost cu colindele, nici cu caii la biserică în ziua de Bobotează. Cu

toate acestea, iarna a trecut repede, aproape neobservată, datorită preocupărilor care îşi făcuseră loc în viaţa sătenilor în ultimii ani. Locul zăpezilor care se topeau sub razele soarelui era luat de verdele semănăturilor din toamnă care germinaseră destul de bine, alternând cu negrul ogoarelor pe care se executau lucrările de primăvară.

Natura se trezea la viaţă, iar în grădini şi pe ogoare îşi făceau apariţia tot mai mulţi gospodari. Într-o dimineaţă, când tata a ajuns la biroul său din primărie, a găsit o notă telefonică prin care i se cerea să fie prezent la o Consfătuire ce urma să aibă loc la Consiliul Judeţean Constanţa, a doua zi la ora opt. La ora stabilită a ajuns la sediul din oraş unde s-a întâlnit cu mai mulţi primari, unii fiindu-i, încă, necunoscuţi. Cum se obişnuieşte în astfel de cazuri, toţi se întrebau de ce au fost convocaţi? Răspunsurile erau diferite, dar mulţi îşi exprimau părerea că s-ar putea întâmpla ca pământurile ţăranilor să fie luate de stat, aşa cum s-a întâmplat şi în Rusia după Revoluţia din 1917. Alţii îşi dădeau părerea cu voce tare, susţinând că nu se poate aşa ceva, întrucât nu trecuseră nici cinci ani de când îl primiseră şi abia se obişnuiseră cu el.

Tata îi asculta cu atenţie şi orice părere care îi trezea curiozitatea şi-o nota, aşteptând precipitat începerea Consfătuirii pentru a afla adevărul oficial. Prin minte i-au venit cuvintele mecanicului de locomotivă Gică Vişan, care i-au făcut inima să-i tremure: „Ruşii vor face şi la noi colhozuri după modelul celor de la ei”.

Au intrat în sală, iar peste puţin timp, a început şedinţa, fără prea multe formalităţi:

„V-am convocat – a început un activist cu glasul cam piţigăiat – pentru a vă instrui în legătură cu aplicarea prevederilor Plenarei C.C. al P.M.R. din 3 – 5 martie 1949”.

Apoi s-a oprit, şi-a aplecat urechea spre un alt activist de lângă el, care avea un început de chelie şi ceva mia în vârstă, care-i şoptea ceva; primul continua să încuviinţeze din cap, după care a reluat:

— Instruirea propriu-zisă o va face tovarăşul Dorgoş,

activistul nostru pe probleme de agricultură. Aveţi cuvântul!

Cel numit s-a ridicat, având în mână un ziar „Scânteia” din care a citit un pasaj cu referire la plenara în cauză, care prezenta avantajele muncii în comun a pământului, susţinând unirea ţăranilor în asociaţii agricole şi gospodării agricole colective (G.A.C.). A aşezat ziarul la loc pe masă şi a continuat:

— Cu voi nu am prea multe de lămurit. Cred că toţi aţi citit Plenara din ziar!? De aceea trebuie să ne fie limpede că judeţul Constanţa are cinstea de a experimenta primul aceste forme de asociere, deci vom fi pionieri în materie. Aici vor fi înfiinţate primele gospodării agricole colective, iar Hotărârea Plenarei şi indicaţiile primite de la Comitetul Central sunt suficient de clare. Ştiu că este greu să-i convingem pe ţărani să se despartă de pământul lor, de vitele, uneltele şi căruţele lor, ca să le aducă în colectivă, dar trebuie să folosim toate metodele de care dispunem pentru a le demonstra că ceea ce fac, fac bine. Pentru asta trebuie să fiţi convinşi mai întâi voi, cei prezenţi aici. Eu vă sfătuiesc să mergeţi şi să vizitaţi întreprinderile Agricole de Stat pe care le-am înfiinţat în urmă cu aproape doi ani, ca să vedeţi cât de bine organizate sunt şi ce producţii de cereale obţin cu utilaje agricole şi seminţe selecţionate. Pământul lucrat pe suprafeţe mari are multe avantaje, veţi vedea.

În legătură cu această sarcină deosebită, vă anunţ de pe acum că vom trimite prin comune şi sate nişte echipe care vor prezenta filmele pe care le-am primit din Uniunea Sovietică în care se arată munca ce se desfăşoară în colhozuri şi viaţa nouă din satele ruseşti. Noi le-am văzut pe toate şi vă spun că sunt foarte educative; tovarăşii noştri de la secţia film au reuşit să le scrie şi traducerea în româneşte. Vouă vă rămâne sarcina să asiguraţi cazare şi masă pentru oameni şi loc pentru proiectarea filmelor. Acum, pentru că vremea nu s-a răcit, faceţi mobilizare oricât de mare, chemaţi tot satul la film, dar alegeţi locuri bune, care să-i încapă pe toţi! Proiectaţi filmele şi pe

pereţii exteriori ai clădirilor acolo unde există în preajma lor locuri virane!

Eu sunt convins că vă veţi descurca fiecare la faţa locului. Ar fi mai nimerit să discutaţi cu ţăranii să mergeţi prin casele lor pentru că mulţi dintre ei au idei pozitive, folositoare pentru „cauza noastră”. Strângeţi-i în jurul vostru pe fruntaşii satului, în special pe cei care dovedesc ataşament, deoarece atunci când vom începe acţiunea propriu-zisă, ei să fie primii care să-şi depună cererile de înscriere în colectivă! în felul acesta ei vor constitui exemplu şi pentru ceilalţi care sun nehotărâţi. Începutul e greu, dar trebuie făcut!

Acum veţi primi fiecare nişte modele de cerere pentru înscrierea în gospodăria agricolă colectivă. Nu dispunem de prea multe exemplare, aşa încât vom da fiecăruia câte unu-două, urmând să le multiplicaţi la primării. Poate veţi avea norocul să declanşaţi „acţiunea” mai repede. Până atunci îndemnaţi-i pe ţărani să se asocieze în acele T.O.Z.-uri, adică să folosească utilajele în comun, ca şi seminţele selecţionate pe suprafeţe întinse şi aşteptaţi echipele noastre de propagandă cu filme, iar mai târziu, vă vom trimite comisii pentru lămurirea ţăranilor să se înscrie în gospodăriile colective. Cam acestea au fost problemele pe care am vrut să vi le aduc la cunoştinţă”.

După aceste ultime cuvinte, omul şi-a luat hârtiile de pe masă şi s-a îndreptat spre ieşirea din sală. Toţi s-au ridicat de pe scaune şi au plecat afară, iar după schimbul obişnuit de păreri, s-au despărţit îngânduraţi. Majoritatea lor erau ţărani din tată-n fiu şi ştiau bine ce însemnătate avea pământul pentru locuitorii satelor, cât de mult iubeau ei pământul, socotindu-l viu şi îmbibat cu sângele străbunilor.

Întors de la Consfătuire, tata nu a putut dormi toată noaptea. De câte ori l-am văzut pe fereastră, cum defila pe trotuarul din faţa casei cu ţigara în gură, gândindu-se cum să facă pentru a pune în practică „sarcinile” primite de la Consiliul Judeţean. Îşi amintea punct cu punct ce le spusese instructorul:

— Să faceţi ca ţăranul să simtă nevoia unui sat nou;

— La muncă să participe laolaltă sărac şi bogat;

— Faceţi în aşa fel încât gospodăriile colective să funcţioneze întocmai ca albinele în stup;

— Prioritară să rămână lichidarea chiaburimii ca clasă;

— Preocupare sporită pentru formarea unei psihologii noi în sate, să formaţi un ţăran nou.

S-a oprit pe treptele de la prispă continuând să se gândească: „El, om de 40 de ani, tânăr ţăran, ca primar trebuia să hotărască schimbarea situaţiei oamenilor din toată comuna, cu cele cinci sate aparţinătoare. Cum să înceapă el această acţiune dureroasă pentru oricare ţăran, cu care nici el, personal, nu se împăca? Citise toate cărţile pe care le primise, în timp, de la judeţ, dar nu-i venea nicio idee privind modul cum să procedeze, parcă totul era ermetic”. (Toate aceste frământări şi altele, mi le-a expus pe larg în 1957 când m-a vizitat la Giurgiu, apoi discuţia am reluat-o în 1976 când mă aflam la părinţi în concediu de odihnă şi-mi spunea că are o pensie de 200 lei, iar mama 100 lei).

Principiile lui de viaţă erau simple, el nu putea să mintă, iubea dreptatea şi adevărul şi mergea întotdeauna în faţa oamenilor, cu inima deschisă. Cu prilejul războiului din Rusia, trecuse prin diferite sate şi văzuse că ţăranii din colhozuri erau săraci, deşi lucrau de aproape douăzeci de ani laolaltă.

În lumea satelor a început o propagandă furibundă în favoarea colectivizării, iar majoritatea ţăranilor participau aproape inconştient la toate acţiunile, copleşiţi de tot ce era nou pentru ei. Tineretul era în primele rânduri, iar „Brigada artistică” continua să-l unească şi să-l pregătească pentru noile prefaceri.

Caravanele cinematografice aduceau filme prezentând munca şi viaţa în colhozurile şi satele sovietice, lucrul în câmp cu tractoare, combine şi alte utilaje; în câte un film apărea câte o vânzătoare de peşte, grasă, care striga: „Râba, râba!”, ţinând ridicat peştele deasupra

capului.

Filmele erau prezentate pe peretele exterior al şcolii, după lăsarea întunericului, iar curtea se umplea de lume; unii nu văzuseră film niciodată, iar când apărea câte un autocamion sau tractor pe perete, cu direcţia spre locul unde se aflau ei, o luau la fugă, strigând: „Păzea, că dă peste noi!”

Se îndesiseră şi reprezentaţiile date de diferite brigăzi artistice de amatori care colindau satele şi dădeau spectacole gratuite, ca şi filmele cu tematică agricolă.

După câteva luni şi-au făcut apariţia în sat şi acele faimoase „Comisii de lămurire”, care mergeau din casă în casă şi discutau cu ţăranii, încercând să-i convingă de avantajele muncii în comun, procedând cam aşa:

— Bună ziua! a salutat şeful unei comisii, trecând prin dreptul porţii unui gospodar care trebăluia prin curte.

— Bună ziua! a răspuns acesta.

— Putem să stăm puţin de vorbă? l-a întrebat şeful comisiei, un om cărunt. E o problemă mai delicată, încearcă el să dea importanţă celor ce vor discuta.

— Poftiţi niţel pe la noi şi apoi vom discuta! Hai, că suntem creştini şi nu mâncăm oameni.

Le-a deschis poarta şi i-a invitat în casă, strigându-şi soţia, care se afla într-o altă încăpere:

— Dă-ne câte o ţuică, nevastă şi adu şase pahare! a spus el, după ce a numărat, în gând, membrii comisiei. Când femeia a adus paharele şi sticla cu ţuică, a adus şi o pâine şi o farfurie pe care se afla o bucată de brânză.

— Aşa, să cinstim oamenii că poate sunt osteniţi de pe drum, că drumul e greu.

— Ai dreptate, îi confirmă şeful comisiei. Este destul de greu, noroaiele sunt mari, dar am venit acum când am socotit că putem găsi omul acasă la el, apoi dacă încep lucrările agricole în câmp, nu mai găseşti pe nimeni.

— Noi suntem învăţaţi cu toate greutăţile: zăpadă, ploaie, noroaie, zăpuşeală. Dar ia să vedem, cine v-a supărat atât de tare că a trebuit să vă luptaţi cu noroaiele până aici la noi? i-a întrebat gazda în timp ce turna ţuica în

pahare. Hai s-o încercăm, dacă-i bună! Noroc şi bine aţi venit! a adăugat el, ridicând paharul.

— Noroc! au răspuns toţi, ridicând paharele şi ciocnindu-le pe deasupra mesei.

— Cât pământ ai, nea Gheorghe, întreabă unul din membrii comisiei, după ce a golit paharul.

— Opt hectare.

— Şi te descurci cu el?

— De descurcat nu pot spune că mă descurc, dar o ducem şi noi de azi pe mâine şi, cu destulă economie, reuşim să ieşim din iarnă fără să cerem la alţii.

— Vrei să te înscrii în gospodăria colectivă?

— Doamne fereşte! a strigat Liza, soţia gospodarului, care apăruse în pragul uşii. Avem copii, iar pământul nu ne ajunge nici măcar să putem da fiecăruia dintre ei câte un hectar ca să-şi înjghebeze şi ei o familie, ca să nu mai pun la socoteală şi faptul că mai trebuie să trăim şi noi.

— Stai, bre, femeie! intervine şeful comisiei. Nu te speria, că nu vă ia nimeni pământul! îl treceţi în G.A.C., iar acolo îl munciţi tot dumneavoastră, împreună cu ceilalţi săteni, cu vitele şi uneltele pe care le aveţi.

— Atunci să avem răbdare şi să aşteptăm până când va pleca fiecare copil la casa lui, după aceea să hotărască ei ce fac cu pământul care li se cuvine, a spus femeia cu hotărâre.

— Ei şi dumneata! Păi, până cresc copiii vor trece mulţi ani, iar noi trebuie să înfiinţăm G.A.C.-ul în acest an.

— Atunci mergeţi la alţii care nu au copii!

…Sătenii se adunau pe la porţi, prin case sau pe la cârciumă, unde discutau situaţia lor:

— Aţi auzit, mă, că ne ia pământul? spunea câte unul.

— Bă, a venit vremea să facem colhozuri, ca la ruşi, spunea Aristotel Toloş, căruia oamenii îi spuneau Ristodel, iar unii „Rebiata” deoarece fusese prizonier în U.R.S.S. de unde se întorsese abia în 1948 şi folosea expresia „rebiata” (copile) când se adresa tinerilor.

— Ce colhoz, mă, eşti nebun? a intervenit altul.

— Trebuie să construim socialismul, a spus el.

— Cine, mă, tu să construieşti socialismul? Fira-i tu să fii! Aşa le-oi fi spus şi ălora de veniră să ne lămurească să ne trecem în gospodăria colectivă!?

— Păi da, le-am spus. Eu am făcut cererea de înscriere şi aştept să se înscrie şi alţii ca să putem înfiinţa gospodăria noastră colectivă. Eu nu discut teorie, că sunt om practic.

— Fugi, mă d-aici! Dai tu boii, carul, plugul, pământul şi tot ce mai ai? Vezi-ţi, mă, de treabă! Nu se construieşte aşa socialismul cu tine şi alţi câţiva.

— Ai să vezi tu că ne vom înscrie toţi până la urmă şi vom munci pământul în comun, că altă cale nu există câtă vreme avem în ţară trupele sovietice şi ne conduc consilierii sovietici. Eu am trăit cinci ani la ruşi şi ştiu ce vorbesc.

Într-o zi, Ristotel s-a dus în vizită la socrul său, Dumitru Doicaru. Acesta auzise de discuţia ginerelui cu ceilalţi săteni şi l-a întrebat:

— E adevărat ce zice lumea? Te-ai înscris în colectivă?

— Da, e adevărat.

— Adică tu te înscrii primul, iar noi ceilalţi după tine?

— Eu m-am înscris, dar ceilalţi faceţi cum credeţi.

— Mă, tu poţi să te înscrii cu pământul tău, nu şi cu cel pe care i l-am dat eu zestre nevestei tale!

— N-avem ce face tată-socrule, toţi vom ajunge să ne înscriem ca să nu păţim altceva.

— În afară de pământ ducem acolo şi boii, maică? întreabă soacra acestuia.

— Ducem tot, maică: cai, boi, vaci, toate uneltele agricole din curte, căruţa, tot.

— Şi noi cu ce mai rămânem?

— Cu zece oi şi o vacă, dacă o ai şi pe asta.

— Bravo, maică! Halal grijă faţă de ţărani!

Comisia continua să-i viziteze pe ţărani şi reuşea să obţină consimţământul unora care nu aveau pământ sau aveau prea puţin încât nu-i satisfăceau cerinţele familiei. Alţii refuzau, motivând că în Plenară scrie că cererea o

face liber consimţită.

— Noi zicem să nu te mai împotriveşti şi să faci cererea! îl sfătuia comisia pe câte unul.

— Şi dacă eu nu vreau?

— Ai să vrei tu până la urmă, că n-ai ce face! îl ameninţa comisia. Dar să nu te căieşti atunci.

Comisia pleca supărată pe îndărătnicia ţăranului, iar acesta rămânea în curte, privind în urma lor. Îşi dădea pălăria pe ceafă şi se scărpina în frunte, prins de gânduri.

Reacţiile ţăranilor erau diferite, după cum privea fiecare dintre ei această ciudată „trecere" de la o formă de proprietate la alta. Unii încuiau porţile şi nu-i lăsau pe cei din comisii să intre în curtea lor, privind de după perdele din odaia dinspre uliţă, până când acestea se îndepărtau; alţii discutau cu comisia, dar se hotărau destul de greu să facă acest „pas important" şi atunci erau vizitaţi de mai multe ori, până când semnau cererea.

Odată comisia a intrat în casa unui gospodar de pe a doua uliţă mai sus de uliţa noastră. Acesta i-a invitat pe toţi în casă, i-a aşezat în jurul unei mese, după care le-a pus pe masă o pâine, o sticlă cu vin, o bucată de slănină şi două cepe, mai puţin cuţite şi pahare, apoi a dispărut în curte, de unde nu s-a mai întors. Au aşteptat o vreme membrii comisiei, dar neputându-se servi, au plecat în căutarea acestuia prin casă. Într-o încăpere au dat de soţia gospodarului, care împletea la un ciorap.

— Unde este soţul dumitale?

— Cred că este plecat, că în casă nu-i.

— Unde a plecat?

— Apoi, de unde să ştiu eu?

— Noi îl aşteptam cu pahare şi cu cuţite şi n-a mai venit.

— Eu credeam că aţi înţeles, a răspuns femeia.

Şi cei din comisie au înţeles farsa, pe care au respins-o, dar au fost nevoiţi să se recunoască învinşi şi au plecat.

— De ce ai făcut asta? l-a întrebat soţia când s-a întors. Trebuia să le dai să mănânce, poate erau flămânzi, aleargă şi ei prin sat.

— Am auzit că unii dintre ei obişnuiesc să bea cât un bou vara când trage la plug pe arşiţa de foc.

…Unii membri din comisii erau oameni culţi, destul de inteligenţi, care au adus o contribuţie importantă la reuşita misiunii, dar întâmpinau şi ei greutăţi în soluţionarea unor situaţii dificile, când erau confruntaţi cu realitatea dureroasă a vieţii acestor oameni simpli care erau ţăranii. Existau şi ţărani inteligenţi, cu judecăţi pline de tâlc şi de înţelepciune, care nu ezitau să poarte dialogul cu componenţii comisiilor şi să-şi apere drepturile din postura statutului lor de ţărani. E drept că nu aveau câştig de cauză în toate situaţiile.

Odată o astfel de comisie a intrat în casa unui gospodar din apropierea bisericii din sat. Lângă uşa de la intrare, aşezat pe un scaun au dat de un bătrân care-şi încălzea la soare oasele lui bătrâne.

— Bună ziua, moşule! îl salută cei din comisie.

— Bună ziua! răspunde bătrânul. Da, cine sunteţi şi ce vă aduce la mine?

— A dumitale este această gospodărie? întreabă şeful.

— Nu. Eu nu mai am nimic de mult. Tot ce vedeţi aici aparţine băiatului meu.

Întoarce capul spre uşă şi strigă:

— Ioane! Ioane!

— Da, tată.

— Vino până afară, că ai nişte musafiri! De, ce să fac dacă nu sunt eu stăpânul, s-a scuzat el în faţa celor sosiţi, în sensul că nu-i poate primi el în calitate de gazdă.

Uşa s-a deschis şi în prag a apărut un bărbat blond, înalt, cu

O faţă puţin alungită şi o figură gânditoare.

Aproape că ştia cine sunt cei veniţi; auzise peste tot vorbindu-se că umblă prin sat „ăia cu lămuritul”, dar nu reuşise să

1 vadă până atunci.

— Poftiţi înăuntru! Nu putem sta de vorbă afară. Bănuiesc că aveţi să-mi spuneţi lucruri serioase, dacă aţi

venit atâţia?

— Da, aşa este, confirmă şeful comisiei care a intrat primul, venind în urma gazdei.

Ajunşi în cameră, i-a invitat pe scaunele aşezate în jurul unei mese largi, apoi le-a spus:

— Înainte de a începe discuţia pentru care vă aflaţi aici, vă întreb dacă aţi mâncat?

— Nu, n-am mâncat, a răspuns şeful comisiei. Până aici nu ne-a întrebat nimeni.

— Atunci cred că vă este foame şi, dacă doriţi, veţi mânca din cele ce avem noi, ţăranii. Pentru mine ar fi fost mai dificil dacă aţi fi fost sătui, că omul sătul ridică pretenţii sau face mofturi. Vă rog să mă scuzaţi câteva minute! a spus el şi a ieşit pe o uşă spre altă încăpere.

— Pare om de treabă şi bine intenţionat, şopteşte şeful comisiei către partenerii săi când au rămas singuri.

După câteva minute, Ion şi-a făcut apariţia, însoţit de soţia sa, o femeie oacheşă, durdulie, cu nişte ochi verzi, scânteietori, legată la ceafa cu un batic verde peste părul care-i cădea pe ceafa, negru ca tăciunele; amândoi aduceau la masă pâine de casă, o cană mare de vin şi două farfurii în care aburea carnea de pui fript.

— Adu şi nişte pahare! i se adresează el soţiei care tocmai se pregătea să părăsească încăperea.

Privindu-şi musafirii care arătau miraţi de „viteza” cu care fuseseră preparate bucatele, s-a simţit dator să explice:

— Aţi picat tocmai bine, că noi ne pregăteam să mâncăm de prânz. Vă rog să vă serviţi, că noi mai avem!

Au mâncat toţi cu poftă, apoi au băut câte un pahar de vin rubiniu, la care a participat şi Ion, spunând:

— Să fie într-un ceas bun şi să aveţi spor în „misiunea” dumneavoastră care este destul de grea, a adăugat el, privindu-i cu compătimire.

— De ce crezi dumneata că este o misiune grea? îl întreabă şeful comisiei cu o voce caldă. Acesta era un bărbat înalt, suplu şi calm, profesor de limba română la un liceu din Constanţa.

— Aşa o consider eu în acest moment. Ţăranii au primit pământul în urmă cu doar cinci ani; mulţi n-au avut deloc până la reforma agrară şi au lucrat cu ziua pe la cei care erau mai înstăriţi. Abia s-au învăţat cu el şi trebuie să-l dea înapoi. Ţăranul se desparte greu de pământul lui, îl consideră aproape ca pe copilul său, de aceea îl sapă, îl ară, îl îngrijeşte şi-l apără…

— Noi zicem că am pornit-o bine, deoarece, în două săptămâni avem aproape optzeci de cereri de la sătenii care au înţeles să se înscrie în colectivă, a explicat profesorul.

— Eu am văzut colhozurile din Rusia când am fost acolo, cu frontul. Sigur, atunci era alta situaţia, la muncă erau numai femeile şi copiii, bărbaţii lor fiind pe front. Pot spune că era mare sărăcie în sate, mulţi întrebându-ne unde era bunăstarea lor.

Am auzit că sunt trimise delegaţii de români în U R.S.S. să vadă, pe viu, progresele realizate de agricultura sovietică, metodele avansate de cercetare în zootehnie, precum şi rezultatele obţinute în ştiinţă de către Miciuriu, apoi iarovizarea în domeniul cerealier şi altele.

— Şi dumneata nu crezi în cele ce spun?

— Ba, cred, dar ele sunt rezultate în cercetare, iar până vor putea fi aplicate în practică şi la noi…

— Ar fi bine dacă ar înţelege toţi sătenii că îşi pot schimba viaţa în cazul în care vor munci uniţi.

— E greu să ne pronunţăm astăzi cum va fi peste doi-trei ani, mai ales că oamenii intră săraci în colectivă, iar pământul vor fi nevoiţi să-l lucreze tot cu plugul tras de boi, până când vor primi tractoare de la oraş. Recoltele vor continua să fie slabe sau mai bune în raport de câtă ploaie cade peste ele şi omul va apela tot la mila lui Dumnezeu. În prezent îmi dau seama că nu există o altă cale, o altă alternativă, decât gospodăria colectivă, deoarece ţăranii sunt prea săraci, ca şi întreaga ţară după acel război care nu a adus decât foamete, boli şi a vlăguit tot poporul obligat să mai muncească mulţi ani pentru achitarea „pagubelor de război” către U.R.S.S. Până acum ţăranul

sărac a muncit pentru altul, iar acum se vede obligat să predea pământul. Am vorbit cu mulţi dintre ei şi am constatat că o parte s-au împăcat cu gândul că nu au de ales, vor trebui să meargă pe această cale. Mai sunt, însă, şi oameni pe care nu-i poţi convinge uşor, lor trebuie să le prezinţi fapte concrete.

— Fapte concrete, repetă profesorul. Ar fi bine ca cei care se îndoiesc, să meargă la întreprinderile Agricole de Stat şi să se convingă de rezultatele muncii mecanizate executată pe suprafeţe întinse, cu seminţe selecţionate.

— Nu ştiu. E greu să-i schimbi mentalitatea ţăranului şi să-l desparţi de pământul lui pe care-l iubeşte mult.

— Acum să vorbim despre dumneata. Cât pământ ai?

— Şase hectare.

— Te înscrii în colectivă? întreabă profesorul zâmbind.

— Nu. Voi continua să muncesc pământul aşa cum m-au învăţat părinţii şi numai atunci când mă voi convinge că o fac în zadar, în timp ce colectiva are unele rezultate de luat în seamă, voi lua şi eu o altă hotărâre. Consider că până atunci să aşteptăm, mai bine, să hotărască viaţa.

— Parcă spuneai mai adineauri că şi dumneata eşti convins că singura alternativă este colectiva. Te priveam când vorbeai şi chiar mă gândeam: „ce potrivit ar fi pentru un preşedinte de colectiv”. De fapt, nu te obligă nimeni să iei o hotărâre pe loc. Mai gândeşte-te, că noi vom mai trece pe la dumneata! îţi mulţumim pentru bucatele puse pe masă! Hai, tovarăşi, să mergem mai departe! li s-a adresat profesorul celor din comisie şi au plecat.

…Ţăranii o duceau greu în sate, de aceea au acceptat uşor să se unească în T.O.Z.-uri, nişte asociaţii lucrative, în care se foloseau uneltele şi seminţele în comun, apoi, la recoltarea şi treieratul grâului cu batoza, din nou erau obligaţi să muncească împreună.

Într-o zi a venit şi vremea înfiinţării Gospodăriei Agricole Colective, care s-a tăcut în cadru festiv, cu participarea tuturor celor care depuseseră cereri. Preşedinte al gospodăriei a fost „ales” Ion Vâlceanu, iar

numele gospodăriei a fost „Ştefan Gheoghiu”.

Mai greu a fost când a trebuit să aducă fiecare inventarul viu şi mort specificat în cerere. Au existat şi familii care s-au opus să dea boii sau caii, în special femeile şi copiii, trăgând de animale şi rugându-se cu lacrimi să nu le dea. Văzând că le pleacă vitele din curte, unii bătrâni au murit de inimă.

Începuseră să apară diferenţele: în timp ce la G.A.C. se semăna cu ajutorul semănătorilor, unii ţărani particulari continuau să semene cerealele cu mâna, aruncând boabele din sacul pe care-l aveau legat peste umăr. Recoltarea se făcea cu multe atelaje şi multe braţe de muncă într-un timp scurt, iar împărţirea cerealelor se făcea în proporţie cu zilele lucrate, astfel, familiile care aveau mai multe braţe de muncă, reuşeau să primească 3.000 – 4.000 kg. de grâu, ceea ce uimea, deoarece, până atunci, nu avuseseră o astfel de cantitate în gospodăria lor. Aceste fapte au fost folosite, din belşug, ca mijloace de propagandă în favoare colectivizării, cerealele fiind transportate la domiciliile celor în cauză cu căruţele dispuse în coloană, însoţite de un om care cânta din acordeon.

Dar această stare de belşug nu a durat decât câţiva ani, după care statul a stabilit un impozit anual de 10% din producţia obţinută, la care s-a adăugat plata, în natură, a arăturilor pe care le făceau tractoarele din Staţiunile de Maşini şi Tractoare care se înfiinţaseră în fiecare comună. Datorită formelor diferite de asociere în care erau cuprinşi sătenii, s-au schimbat şi relaţiile lor, încât, unii, care fuseseră prieteni mai înainte, se purtau ostili şi se porecleau între ei, uitându-şi numele reale: cei din colectivă erau numiţi „coflociţi”, celor din asociaţii li se spunea „suciţi”, iar proprietarii particulari primiseră porecla de „paralizaţi”, ei fiind categoria de ţărani care nu avea dreptul la seminţele selecţionate.

Când au fost instituite „cotele obligatorii”, aceste două categorii vor fi în totalitate paralizaţi, deoarece nu le vor putea face faţă, în special în anii în care producţiile de

cereale se dovedeau slabe datorită secetei; mulţi ţărani erau obligaţi să cumpere cereale de pe piaţă pe care le predau la bazele de recepţie pentru a acoperi cantităţile fixate de stat.

Treptat, cei care se convingeau că nu mai pot rezista, se înscriau în G.A.C. şi se resemnau; alţii, mai prelungeau agonia încă un an, lucrând cu căruţele la canalul Dunăre – Marea Neagră, unde transportau pământ sau diferite materiale de construcţie, dar în final, tot în G.A.C. sfârşeau, după ce în 1953 s-au oprit lucrările canalului.

În acelaşi timp, „comisiile de lămurire" continuau să-i convingă şi pe ceilalţi de necesitatea înscrierii în G.A.C., folosind toate mijloacele de propagandă. De cei socotiţi „recalcitranţi" se ocupau subofiţerii de la postul de miliţie al comunei Topraisar, mulţi dintre cei care refuzau să se alinieze „procesului" în curs de realizare fiind reţinuţi şi cercetaţi. De ei se ocupa plutonierul Ghiţă, şeful de post:

— Ce politică ai făcut? l-a întrebat el pe N.P.

— N-am făcut nicio politică, tovaroşu şăf.

— Cum n-ai făcut, mă?

— Păi, când era să fac? Am fost pe front de la Prut şi până la Marea Caspică, când să mai fac şi politică? De acolo dacă aveai noroc să scapi, bine, de nu, îţi rămâneau oasele în stepele ruseşti. Mulţi au rămas pe acolo, da' eu am scăpat, se vede treaba că am avut noroc să vin acasă, iar acum stau de vorbă cu dumneavoastră.

— Câţi ani ai? îl întreabă Ghiţă privindu-l în ochi.

— Păi să tot am 38 de ani.

— Numai atât? se arată neîncrezător şeful de post. Arăţi obosit rău, eşti zbârcit ca o opincă de purcea şi slab ca un ţâr.

În ciuda tragediilor care li se întâmplă mereu, oamenii săraci nu-şi pierd niciodată speranţa. Tot mai aşteaptă să se schimbe situaţia lor.

— Păi, de domnu' şăf, noi, ţăranii muncim în ger, în ploi, pe soarele al de foc cât e ziua de lungă. Să nu mai pun la socoteală ai cinci ani de război, în care am mărşăluit prin stepele ruseşti şi am luptat în geruri

groaznice, zile şi nopţi flămânzi, nedormiţi, nespălaţi luni de zile la rând şi prost îmbrăcaţi.

— Deci, aşa arată duşmanii de clasă? şopteşte Ghiţă, mai mult pentru conştiinţa sa, privind faţa prăfuită a biroului dintre el şi cel cercetat. Şi de ce nu vrei să te înscrii în G.A.C?

— Nu pot să dau eu pământul pe care abia l-am primit pentru sângele pe care l-am dat tribut în război.

— Bine, bine! Vom vedea de ce nu vrei. Acum treci în cealaltă cameră şi aşteaptă!

...În cadrul acţiunii de colectivizare forţată, 90% dintre ţăranii mijlocaşi şi săraci au fost etichetaţi „chiaburi”, după metoda pe care a aplicat-o Lenin în Rusia, socotindu-i pe gospodarii satelor „reacţiunea” care îi împiedică pe ţăranii ceilalţi să se înscrie în G.A.C.

Odată cu înfiinţarea G.A.C. În sat se prăbuşea o civilizaţie în mijlocul căreia crescusem, dar din care dispăruseră proprietăţile, rangurile sociale şi viaţa tihnită a ţăranului. O nouă lume, mai brutală, mai grăbită, îi luase locul, schimbându-şi treptat toate valorile. Oamenii încercau din răsputeri să se adapteze la noua viaţă pentru care nu fuseseră pregătiţi. La toate aceste, se simţeau acut sărăcia şi urmările războiului abia încheiat, în care bărbaţii români se bătuseră pentru pământ. Pământ primiseră, dar tot aşa îl şi pierduseră, astfel încât vechea deviză: „Pământul este singurul lucru din lume pentru care merită să te lupţi”, nu-şi mai afla rostul. Toate proprietăţile particulare s-au pierdut, treptat, în marea proprietate colectivă, iar numele lor au fost date uitării odată cu scurgerea implacabilă a timpului.

Altfel spus, mitul proprietăţii s-a prăbuşit, nu mai este singura valoare din lume, iar cei ce nu au pământ, nu merită să trăiască, cum se credea cândva.

Colectivizarea, însă, a avut şi o influenţă pozitivă asupra sătenilor care, ne mai având proprietăţi şi interese particulare deosebite, au început să se înţeleagă mai bine între ei, fără conflicte, au adoptat un limbaj care să le atenueze şi să le netezească asperităţile şi să poată trăii în

armonie, încercând să se ajute între ei.

Oamenii se adunau în diferite locuri şi discutau:

— Ce ne facem că am mai rămas puţini care nu ne-am trecut la colectivă? Am văzut iar „comisia” aia umblând prin sat.

— Domnule, de colectivă nu scapă nimeni până la urmă, a spus unul mai bine informat. Asta este politica şi trebuie să jucăm precum ne cântă ei. Nu prea mai avem cum să ne descurcăm cu „cotele” de cereale care ne-au sărăcit de tot, încât nu mai putem trăi omeneşte. Nu ştiu cum s-o face munca asta la grămadă, că până în prezent fiecare le ştie pe ale lui şi face după cum îl taie capul, dar vom trăi şi vom vedea.

— Se spune că în URSS merg bine colhozurile, zice unul.

— Merg pe dracu’! Ne spun cei care le-au văzut că şi acolo ţăranii sunt săraci şi o duc ca noi, vai de capul lor.

— O fi fost aşa când era război. Atunci toată hrana era luată şi dusă pe front pentru Armata Roşie care trebuia hrănită. Războiul care a trecut peste ei n-a fost o joacă de copii.

— Eu zic să le dăm pământul la colectivă şi să le cerem să ne hrănească statul, zice altul.

— Ce vorbeşti, mă, băiete!? Dar pământul ăla nu trebuie să fie lucrat? Vitele pe care le ducem acolo nu trebuie hrănite, că doar nu le vom lăsa să moară de foame?

— Ai dreptate! Pasul ăsta trebuie chibzuit temeinic, după aia să luăm hotărârea. Intrarea în colectivă este o treabă serioasă, e vorba de viaţa noastră viitoare pe care ar trebui să ne-o aranjăm cum se cuvine.

…Discuţiile lor au continuat, dar n-au putut lua o hotărâre definitivă. Au povestit, apoi, despre unele controale pe care le-au făcut nişte reprezentanţi veniţi de la raionul Negru Vodă şi care au găsit cereale îngropate în pământ, peste care s-au făcut glugi de coceni de porumb sau şire de paie, confiscându-le toate cantităţile găsite. Asemenea controale speriaseră sătenii, care se temeau să vorbească cu străinii de sat. Într-o zi a trecut pe la poarta

unui gospodar „comisia de lămurire” pentru G.A.C.

— Bună ziua! spun ei femeii acestuia care trebăluia prin curte.

— Bună ziua! le-a răspuns aceasta, privindu-i chiorâş.

— Bărbatul dumitale e acasă?

— Nu. E dus la MAT. Nu v-aţi găsit cu el acolo?

— Noi n-am fost la MAT.

— Sunteţi veniţi cu cotele? îi iscodeşte femeia.

— Nu.

— Atunci ce mai vreţi de la noi? Nu mai aveţi ce să ne luaţi.

— Stai, femeie, că n-am venit să vă luăm nimic, avem doar să vorbim ceva cu bărbatul dumitale!

— Atunci căutaţi-l la MAT, că i-aţi înnebunit pe toţi!

— Dacă nu-l găsim, ne întoarcem, au spus ei.

— Ce ziceau, Lisandro? a întrebat-o soţul ei, ieşind dintr-o magazie aflată lângă coteţul porcului.

— Ce să zică? Se duc să te caute la Mat şi se întorc.

— Vai de sufletul nostru! Numai ţăran să nu fii!

Ca să evite discuţia cu aceste „comisii”, mulţi ţărani se ascundeau prin grajdurile vitelor, prin magazii, iar mai târziu au început să se ascundă pe câmp, în lanurile de porumb.

România era subjugată total de URSS, care dirija procesul de colectivizare, din care cauză organele de securitate arestau pe oricine, fără mandat, şi-i puneau în sarcină: acţiuni de sabotaj economic, activitate contrarevoluţionară, uneltiri împotriva puterii de stat sau ordinii de drept, precum şi cote nepredate, nedeclararea cantităţii de vin produs, tăierea unui viţel, deţinerea de arme şi muniţii din timpul războiului, neînsămânţarea terenurilor agricole, etc. Cei arestaţi erau ţinuţi prin penitenciare fără a fi judecaţi, chinuiţi, bătuţi şi înfometaţi. Astfel de chinuri îi aducea într-o stare de letargie adâncă şi aproape continuă, care conducea la o atrofiere morală, fiind stăpâniţi numai de instinctul de conservare, fără a mai avea încredere în cineva.

În Dobrogea au apărut focare de nemulţumiri şi

răzmeriţe în Beidând, Panduru, Mihail Kogălniceanu, Cobadin, Viişoara, la care au participat şi au condus mişcarea: Gogu Puiu, fraţii Nicolae şi Dumitru Fudulea, Stere Grasu, Nicolae Ciolacu, Ionel Cota şi alţii, sub denumirea de „Sumanele negre de la Babadag”. Până la urmă au fost prinşi şi arestaţi, iar alţii au murit în urma schimbului de focuri de armă cu securitatea. Răzmeriţe au fost şi în Făgăraş (Blidaru), precum şi în Moldova (Rugină).

Când erau condamnaţi la 25 de ani de închisoare, se bucurau că, rămânând în viaţă mai exista o speranţă. Mulţi dintre ei au fost trimişi în închisoarea de la Canal.

— De ce îi duce pe boieri la puşcărie? o întreba Florică pe mama.

— Ei, de ce îi duce?! Ca să-i stârpească, maică, dar puşcăria mai rău îi înrăieşte; ea naşte tot mai multă ură, fără să înlăture necazul. În locul lor vor apărea alţii care să stăpânească şi să dicteze prostimii ce şi cum să facă.

…Derularea acţiunii de colectivizare făcea obiectul analizei săptămânale, apoi lunare, la raionul de partid, căutându-se mijloace, forme şi metode noi de lucru pentru atingerea scopului propus. După noua organizare administrativ-teritorială, comuna Topraisar aparţinea de raionul Negru-Vodă. Au dat raport asupra problemei discutate toţi primarii convocaţi, iar la urmă a primit fiecare câte o listă cu persoanele ce urmau să fie aduse la sediul raionului, cu ajutorul subofiţerilor de la postul de miliţie al comunei. Pe lista tatii erau: fraţii Traian şi Grigore Ştefănescu, Radu Pricop şi alţii, iar când a ajuns la sediul primăriei, l-a chemat pe plutonierul Ghiţă, i-a dat-o şi i-a spus ce are de făcut.

Era sâmbătă şi a plecat acasă cu şareta primăriei, dar când a ajuns în sat, a trecut pe la Radu Pricop, căruia i-a spus ce a aflat în legătură cu ei, fără a-i da amănunte, ca atunci când situaţia nu era definitivă. Duminică spre seară a venit la poarta noastră plutonierul Ghiţă şi ajutorul său, călare pe cei doi cai roibi şi înalţi, foarte agitaţi că n-au găsit acasă pe niciunul ale căror nume fuseseră trecute pe listă, iar acţiunea fusese compromisă.

— Cum vă explicaţi asta? l-a întrebat Ghiţă.

— Cine ştie? Poate vor fi plecaţi pe la rudele lor din Constanţa şi urmează să se întoarcă acasă, le-a răspuns tata, deşi nu mai credea nici el în varianta susţinută.

După ce au plecat cei doi subofiţeri, tata s-a întors în casă şi a rămas pe gânduri. Trecuseră câţiva ani de când era primar şi i se părea că s-a cam împotmolit cu acest prilej.

Luni de dimineaţă a plecat la primărie odată ce s-au ivit zorile. Ajuns acolo s-a apucat să verifice şi să semneze nişte documente, iar în jurul orei opt a fost întrerupt de ţârâitul telefonului, care a sunat prelung.

— Da!

— Bună dimineaţa! s-a auzit vocea groasă a preşedintelui consiliului popular raional. Ce faci?

— Verific nişte hârtii.

— Vino până la mine înainte de ora douăsprezece! Să nu întârzii că ne aşteaptă primul secretar!

— Da, vin!

Primăria primise un „G A Z” vechi, uzat, dar îşi făcea treaba cu el prin colbul gros de pe raza comunei. L-a chemat pe şofer şi l-a întrebat:

— Merge maşina!

— Merge. Să-i mai pun ceva benzină pentru drum.

— Plecăm la Negru-Vodă peste o oră!

Intrând în biroul preşedintelui de consiliu, l-a găsit pe acesta certându-i pe doi dintre funcţionarii săi pentru nerezolvarea unor probleme financiare. I-a făcut semn cu mâna să se aşeze pe un fotoliu din faţa biroului său, după care şi-a continuat dojana asupra celor doi.

— Nu ştiţi de ce ne cheamă? l-a întrebat tata, după ce au ieşit cei doi funcţionari.

— Nu, a răspuns preşedintele îmbufnat.

— Atunci să aşteptăm să ne cheme, a spus el resemnat.

N-a durat prea mult până când i-a invitat la el secretarul de partid, în biroul căruia se mai aflau câţiva bărbaţi.

— Este o şedinţă „fulger” a biroului de partid, îi anunţă acesta, privindu-i pe sub sprâncene pe noii veniţi. Ia să ne spui tovarăşe Dinu, ce ai făcut cu lista pe care ai primit-o de la noi?

— Am dat-o spre executare şefului de post.

— Iată ce zice şeful de post în raportul său: „când am ajuns la casele celor menţionaţi în listă, niciunul n-a fost de găsit”. Ce ai de spus? De ce i-ai avertizat?

— Eu nu i-am avertizat pe niciunul, mai ales că eram interesat să se execute ordinul, iar primăria să iasă bine.

— Eu cred că i-ai avertizat. Ai pactizat cu duşmanii clasei muncitoare, ajutându-i să fugă şi să se sustragă judecăţii poporului. Vei răspunde cu calitatea de partid!

— N-am făcut nimic împotriva poporului şi, cu atât mai mult, împotriva partidului şi clasei muncitoare, deci, nu mă simt vinovat şi nici nu mă sperii.

A simţit o căldură în trup şi, după câteva clipe de gândire, a scos carnetul de partid din buzunar şi l-a aşezat în faţa secretarului raional.

— Luaţi-l! în asemenea condiţii, nu am nevoie de el şi nici de funcţie. Bună ziua!

S-a întors spre uşă şi a părăsit încăperea, după care a plecat la primăria comunei de unde şi-a luat obiectele personale, a predat referentului cheile şi a plecat acasă.

Când a intrat pe poartă, eu şi Florică încărcăm o căruţă cu bălegar pentru a o duce şi s-o împrăştiem pe câmp. Eram elev în clasa a şasea la Teghirghiol şi mă aflam acasă în vacanţa de Paşti. S-a apropiat de noi şi ne-a întrebat ce facem. I-am spus.

— Când terminaţi, să pui deasupra un sac cu paie, furca şi coasa! Mergem să cosim nişte orz verde pentru cai, mi s-a adresat mie, apoi a intrat în casă.

Am terminat tot ce aveam de făcut şi m-am dus în casă să-l anunţ. Între timp, armăsarii s-au luat la harţă şi au mutat căruţa din loc.

— Tot nu se astâmpără năzdrăvanii ăştia, a spus tata. Mă şi mir cum ai reuşit să te descurci cu ei la plug şi peste tot atâta vreme.

N-am răspuns, deşi numai eu ştiam ce am pătimit.

— Pe mine nu mă luaţi? a scâncit Florică.

— Nu. Astăzi te duci să paşti mieii pe izlaz. La câmp te vei duce altă dată.

Era o zi frumoasă de sfârşit de aprilie cu soare, cer senin lipsit de nori; câmpul era înverzit de semănăturile din toamnă care germinaseră bine şi crescuseră dese ca peria; ici-colo se vedeau şi parcele de teren arat. Deşi soarele încălzea, aerul era proaspăt şi plăcut.

Tata şi-a aprins o ţigară şi tăcea, dus pe gânduri. Mă munceam să aflu ce se ascundea dincolo de fruntea lui îngândurată, dar nu ştiam cum să-l întreb. Când am ajuns la câmp, am descărcat gunoiul direct pe lot, din mersul cailor, apoi am trecut pe la lotul unde aveam orz. Tata a cosit o brazdă bună de la capăt, iar eu l-am strâns şi l-am aşezat în căruţă, după care am pornit pe drumul de întoarcere spre casă. Mi-a dat mie hăţurile să mân caii, iar el şi-a aprins ţigara şi a continuat să privească departe, peste câmpie.

— De ce eşti necăjit, tată? La ce te gândeşti? l-am întrebat eu puţin sfios că i-am întrerupt meditaţia.

— La ce să mă gândesc? La viaţa asta păcătoasă şi nesigură pe care o ducem. Când m-am întors din război am crezut că s-au produs schimbări în lumea asta şi vom trăi mai bine, dar m-am înşelat amarnic. Se pare că vor veni vremuri şi mai grele pentru ţărani.

În ultima parte a războiului am lucrat ca fochist pe un tren militar; mecanicul locomotivei era un bărbat din Galaţi, mai în vârstă decât mine cu vreo zece ani. Îl chema Gheorghe Vişan, iar eu îi spuneam nea Gică. Era un foarte bun camarad şi ne-am înţeles bine amândoi. Când a trecut frontul spre vest, noi am fost demobilizaţi, urmând să trecem în viaţa civilă, iar nea Gică m-a rugat să rămân cu el în continuare la Regionala C.F.R. Galaţi. Am refuzat, repetând cu încăpăţânare că eu iubesc pământul şi-mi este drag să-l lucrez. Acum suntem obligaţi să-l ducem la GAC şi să muncim la grămadă, tară a mai avea vreun drept asupra lui. Dacă îl ascultam şi rămâneam în Galaţi, situaţia

poate ar fi fost alta, iar voi aţi fi dus o viaţă mai uşoară, dar aşa… Nu ştiu ce ne mai aşteaptă.

L-am privit cu părere de rău şi am ridicat neputincios din umeri. În mintea mea se îmbulzeau cunoştinţele căpătate în şcoală, din care nu lipseau cele referitoare la avantajele muncii în comun în cadrul GAC-urilor. Pe atunci nu eram în măsură să deosebesc şi partea neagră a situaţiei. În iarnă mă făcuse pionier la şcoală şi propaganda nu mă ocolise nici pe mine.

Au trecut câteva zile şi tata n-a mai plecat de acasă. Într-o dimineaţă a venit la el un activist de la raion, membru în biroul raional de partid, cu care a discutat o vreme:

— Ce faci? l-a întrebat acesta.

— Ce să fac, muncesc pământul aşa cum face toată lumea: ar, semăn, cosesc, culeg, încercând să mă identific cu toţi ceilalţi oameni din sat care mă cunosc. La fel am făcut şi înainte de a fi primar.

— Mai poţi reveni, deoarece funcţia n-a fost ocupată.

— În niciun caz nu voi reveni. Ar însemna s-o iau de la capăt cu cearta cu secretarul. Nu are rost.

— Cred că îi pare rău de cele ce ţi-a spus atunci. După ce ai plecat, preşedintele consiliului popular a fost foarte supărat şi i-a zis şefului: „Dinu este orgolios, dar şi dumneata ai cam exagerat spunându-i că pactizează cu duşmanul, ceea ce nu este adevărat. Eu îl consider un om cinstit, deşi la început nu prea am crezut că va putea duce munca la primărie. Dacă va pleca el, vom pierde un om de nădejde, exigent şi cunoscător al tuturor problemelor comunei”. „Doar n-ai fi vrut să mă închin în faţa lui? Ce, numai el are orgoliu şi noi nu? Nu e decât un primar de comună, nu se compară cu noi”, a ripostat şeful. „Puteam proceda cu el în alt mod, mai blând, mai delicat, să nu ajungem să-l transformăm în duşman, tocmai acum când avem atâtea de făcut în sate. Dar dumneata ai vrut să vezi „care pe care”, fără să ţii cont de momentul arzător pe care îl trăim în privinţa schimbării vieţii satelor”. „Observ că ţi s-a făcut milă de el”, a spus şeful, privindu1 cu coada

ochiului şi cu glasul care trăda o oarecare iritare. „Bine. Voi trimite după el să-şi reia munca”.

— Asta a fost tot, iar astăzi am venit să te rog să mă însoţeşti până la raion pentru a discuta cu cei din conducere, a continuat activistul pe un alt ton.

— Nu are niciun rost să merg, că tot nu mă mai întorc la primărie, a spus tata.

— Trebuie să mergi să le spui asta şefilor, apoi faci ce vrei! Eu am primit sarcina să te conduc.

Au plecat împreună la Comitetul raional de partid, iar după vreo oră de aşteptat în anticamera biroului secretarului, s-a deschis uşa şi l-au invitat înăuntru, spunându-i câteva vorbe mieroase. În timp ce îi scotea carnetul de partid dintr-un dosar aflat pe biroul său, tata a spus:

— Vă rog să mă eliberaţi din funcţie! Vreau să răspuns numai pentru faptele mele şi pentru familia mea.

— Unde te vei duce?

— Nu voi muri de foame, ştiu să ar, să semăn, etc.

— Asta nu se poate! Ia-ţi carnetul de partid şi să ai mare grijă de el că nu este ca orice inventar agricol! Data trecută n-ai procedat bine, chiar m-ai pus într-o situaţie neplăcută în faţa biroului de partid. Nu mă aşteptam la acest gest tocmai de la dumneata. Te rog să-l iei şi să te întorci la treabă că sunt multe de făcut acolo! Pe cei care au fugit lasă-i în pace că îi vom prinde până la urmă! Nu vor sta ei ascunşi toată viaţa.

— Carnetul poate rămâne aici, că nu am nevoie de el, câtă vreme mă socotiţi duşman de clasă, lucru pe care nu-l pot uita. Nu mi-am putut închipui că pot fi tras la răspundere pentru faptele altora. Iar dacă acest partid arestează oamenii pentru motivul că nu sunt de acord să se înscrie în colectivă, apoi, eu cred că nu mai am ce căuta în rândurile lui. Am citit şi eu Plenara din 3 – 5 martie, dar acolo am văzut că scrie clar: cererea o face omul personal, iar intrarea în gospodăria colectivă este liber consimţită. Atunci, de ce nu este lăsat ţăranul să decidă singur dacă şi când să se înscrie? De ce trebuie să-i forţăm? Există şi

acum în sat ţărani care, în loc să-şi lucreze pământul, pribegesc pe la diferite rude sau cunoştinţe din oraş sau se ascund pe câmp, prin recolte, numai să nu fie găsiţi acasă şi obligaţi să semneze cererile de înscriere în GAC. După război am citit multe cărţi şi altfel am înţeles eu comunismul, care este departe de realitate.

— Nu mai fi aşa de mândru! Şi noi mai putem greşi în aprecieri. Acum ce vrei? Mai trece cu vederea şi dumneata!

— Nu! Am avut mare încredere în acest partid, socotindu-l partidul muncitorilor şi ţăranilor, nu asupritorul lor. Renunţ la tot. Nu vreau să fiu un primar umilit, considerat şi duşman de clasă…

Secretarul de partid îl privea pe sub sprâncenele-i încruntate şi l-a întrerupt:

— Mi se pare că nici tu şi nici vreo rudă a ta din sat nu s-a înscris în colectivă!? Asta nu-ţi spune nimic?

— Ba da. Ei ştiu că dacă n-am făcut-o eu până acum, înseamnă că n-a sosit momentul. Unii dintre ei n-au reuşit să citească documentele primăriei şi nu se pricep la politică şi la mersul vieţii aşa cum sunt vremurile.

— Lasă că despre asta vom avea ocazia să mai discutăm atunci când te vom judeca pe linie de partid, a rostit secretarul, supărat de mersul discuţiei lor.

— Nu va mai fi nevoie. Vreau să fiu eliberat din acea funcţie care mi-a adus numai muncă şi necazuri şi apoi să-mi văd de ale mele.

— Văd că nu ne înţelegem. Consideră-te de pe acum eliberat! Voi trimite pe altcineva să-i predai totul. Iar acum eşti liber! l-a concediat secretarul cu glasul lui autoritar, continuând să înşire tot felul de vorbe…

De supărare tata nu-l mai auzea. S-a întors, a făcut câţiva paşi nesiguri, apoi a ieşit din sediul Comitetului, lăsând uşa deschisă.

Când s-a întors acasă, i-a povestit mamei cum a decurs discuţia cu secretarul, iar ea i-a reproşat:

— A avut dreptate, eşti prea mândru. Puteai să treci peste asta şi să rămâi acolo primar, că toate sunt

schimbătoare ca şi vremea. Acum ce vei face?

— Cum ce voi face? Voi munci la câmp, în gospodăria noastră, la fel ca mai înainte.

Aşa a încheiat tata un capitol din viaţa lui pe care îl începuse cu entuziasm şi încredere, dar care s-a dovedit a fi nefast şi să producă alte multe consecinţe negative asupra lui şi a noastră, după cum se va vedea în continuare.

Fiind ascultat de rudele noastre, au continuat să lucreze pământul în comun, folosind uneltele de care dispuneau şi respectând tradiţia în toate.

…Mă voi întoarce în urmă cu câţiva ani, când tata a fost numit primar. Atunci, pe mine au căzut muncile la care foloseam caii: arat, prăşitul cu prăşitoarea, rariţa, etc. Într-o zi, m-a luat tata cu el la plug şi am tras împreună prima brazdă, el ţinând de coamele plugului, iar eu conducând caii de dârlogi. Când am început a doua brazdă, am oprit şi mi-a spus:

— Te las singur aici, întrucât eu trebuie să plec la primărie. Mai tragi şase brazde, după care laşi caii să pască vreo oră, timp în care mănânci şi tu, apoi iar mai ari patru-cinci brazde şi iar îi laşi să pască până se înserează; între timp coseşti iarbă de pe islazul de alături pe care o iei acasă pentru noapte! Mâine vei face la fel, dar să nu-i forţezi!

După cele spuse, tata a plecat, iar eu am făcut exact cum mi-a spus el. Faptul că mă lăsase singur să ar ogorul, era pentru mine o dovadă copleşitoare de încredere pe care mi-o acorda. Îi simţeam încrederea de sine că fiul său abia trecut de unsprezece ani are calitatea şi ştiinţa să-i continue munca în câmp şi merită să fie încurajat s-o facă.

Totul a mers normal, fără incidente, până într-o zi, când se apropia seara. Pusesem în căruţă iarba cosită şi am mers să aduc caii la căruţă şi să plec acasă, dar, în timp ce încercam să-i scot piedica lui Murgu, acesta m-a prins cu dinţii de păr şi a încercat să sară pe mine, aşa împiedicat cum era. Să-l mai prind, pace.

Timpul trecea, soarele trecuse de linia orizontului,

iar lumina se subţia treptat, estompând conturul obiectelor din jur; liniştea nefirească ce se aşternea în aer şi pe pământ îmi dădea senzaţia stranie de apăsare şi de încremenire nesfârşită a câmpiei din preajma mea.

Priveam pierdut la ultimele săgeţi ale soarelui care-şi schimbau culoarea din roşii ca focul, în nişte linii vineţii. M-am urcat pe căruţă să privesc împrejurimile. Niciun om nu se vedea pe toată valea aceea pustie şi nu-mi venea să cred că am rămas singur şi nu am la cine să cer o mână de ajutor. În mine neputinţa de a-i prinde şi înhăma la căruţă se transformase în mânie, mai ales după ce toate încercările eşuaseră. Mi-a venit să plâng, dar gândul că tata a avut încredere în mine, atâta încredere, m-a făcut să stau şi să chibzuiesc ce să fac.

Când a răsărit luna, lumina ei atât de puternică a luminat toată valea, încât vedeam şi popândăii care se ridicau în două picioare, adulmecând aerul cu nările lor despicate. Privind cerul plin de stele, mi-a venit o idee care s-a dovedit salvatoare: l-am prins pe Victor, celălalt armăsar, care era blând, l-am despiedicat şi am urcat călare pe el, apropiindu-mă astfel de Murgu; când acesta a ridicat capul, l-am prins repede de căpăstru şi l-am legat strâns lângă botul lui Victor. Am coborât şi, trecând pe sub burta acestuia din urmă, i-am scos piedica şi i-am dus la căruţă unde i-am înhămat. Acest procedeu l-am folosit aproape totdeauna de atunci, evitând alte incidente.

În câteva zile am terminat de arat acel lot şi mă pregăteam să merg la altul pe care îl aveam în apropierea comunei Cumpăna. Pentru asta, am scos partea din faţă a fierului de la plug şi m-am apucat să-l bat cu ciocanul deoarece nu prea mai tăia brazda şi aceasta făcea mai grea povara pentru cai. Văzusem cum îl bătea tata şi îl imitam pe cât puteam, deşi nu aveam forţa lui de lovire.

Contactul cu fierul rece la pipăit mă făcea să simt că lumea se afla la locul ei, iar vibraţia loviturilor îmi transmitea valuri de putere de-a lungul braţelor insuficient dezvoltate, spre umeri, tors şi apoi în jos, prin diafragma abdominală şi coapse, până în vârful degetelor de la

picioare. Treptat, fierul se încălzea şi devenea fierbinte, căpătând culoarea cenuşie spre albastră, cu nişte lumini schimbătoare, iar sub loviturile ritmice de ciocan se supunea şi se subţia, luând forma dorită.

Pe poartă a intrat Virgil, vecinul nostru de peste drum, care m-a întrebat:

— Tatăl tău e acasă?

— Nu, e la primărie.

— Atunci, cine bate fierul plugului?

— Eu.

— Păi, te pricepi? Bravo! Eu am învăţat greu. L-ai bătut foarte bine, m-a lăudat el, privindu-l atent.

Când l-am pus în brazdă a doua zi, plugul meu fluiera şi răsturna o brazdă neagră şi grasă, care luneca pe partea lustruită ca oglinda a brăzdarului, iar eu ţineam semeţ ambele mâini pe coamele plugului tras de cei doi armăsari al căror păr lucios reflecta lumina soarelui.

În văzduhul luminos se înălţa cântecul ciocârliei, iar trilurile ei păreau să salute cu bucurie trecerea nopţii şi ziua care cuprinsese toată câmpia. Îmi venea să cânt şi eu de bucurie.

Pământul răspundea la dragostea mea, dobândind formă, culoare şi fineţe. Dar pământul trebuie îngrijit permanent: acoperit periodic cu îngrăşăminte naturale, rotirea plantelor însămânţate, ogor în fiecare an pentru a putea respira şi primi precipitaţiile care vor hrăni plantele; pământul este viu – spune ţăranul – deoarece el păstrează sângele, oasele şi idealurile strămoşilor care l-au apărat împotriva altora, adesea cu preţul vieţii lor. Tocmai de aceea iubeşte ţăranul pământul şi se desparte atât de greu de el.

Spre seară am lăsat caii, din nou să pască, iar eu am cosit iarbă de pe lângă drumul pe care venisem. Deodată s-a lăsat o ceaţă care a vătuit tot pământul cu pâcla ei brumărie, încât abia mai vedeam caii care păşteau pe mirişte. Pe suprafaţa solului se învolburau adieri de vânt, care nu reuşeau s-o împrăştie. Am adus caii la căruţă, i-am înhămat şi, după ce am încărcat iarba pe care o

strânsesem grămadă, am pornit spre casă, atras de o forţă necunoscută spre căminul nostru.

Îmi amintesc că lotul pe care îl aveam la „Suta de hectare”, cum îl numeau sătenii, era dispus pe o vale, iar când ploua mult, apele traversau terenurile în direcţia nord-vest. Mai sus, dar în capătul lotului nostru se afla o suprafaţă de circa patru hectare nelucrată (lăsat pârloagă) de câţiva ani buni; pe el crescuse o iarbă deasă, iar pe margini arbuşti – porumbari, care aveau nişte fructe de culoare albastră-închis, cu coajă brumată şi gust acrişor, care încreţea gura.

În aceste desişuri creşteau şi se înmulţeau tot felul de jivine, şerpi, şopârle, popândăi, cărăbuşi, păienjeni, iepuri, dihori, devorându-se unele pe celelalte conform legii junglei.

Aceea a fost ultima vară pe care am petrecut-o eu în mijlocul naturii, de dimineaţa până seara, sub razele fierbinţi ale soarelui, odihnindu-mă puţin la prânz, mâncând prânzul rece şi bând apă caldă dintr-o botă din lemn de dud. Amintirile din acel timp trecut, melancoliile lor, îmi tulbură şi astăzi fiinţa şi mă fac fericit pentru o clipă. De aceea, fiecare revenire în sat îmi trezeşte nostalgii şi multe aduceri aminte pe care parcă le văd aievea derulându-se prin faţa ochilor mei obosiţi de trudă şi de trecerea anilor care nu iartă.

Ultima brazdă am tras-o pe la prânz şi am plecat imediat acasă, fără să mai pasc caii.

Îmi plăcea să stau pe leagănul aşezat în partea din faţă a căruţei şi să ţin hăţurile cu care struneam cei doi armăsari care mergeau de obicei cu gâturile cabrate ca nişte veritabile arcuri. Atunci mi se părea că mica mea personalitate dobândea importanţă, atrăgând admiraţia sătenilor prin faţa cărora „defilam”, străbătând uliţele în mod triumfal. Roţile căruţei sunau din talerele metalice, ca o muzică veselă, iar aceasta mă făcea să păstrez o atitudine demnă, de om matur şi fericit. Eram mândru de poziţia mea.

La căruţă, prins în două chingi, aveam un bici făcut

de tata, din piele de viţel, împletit în opt şi uns cu untură de porc, dar nu l-am folosit niciodată, deoarece armăsarii noştri nu aveau nevoie să fie „mângâiaţi” pe spinare cu el, fiind suficiente îndemnurile verbale şi manevrarea hăţurilor care le transmiteau comenzile.

De atunci am mai revenit în vacanţele şcolare, din ce în ce mai rar, până când s-au dus toate şi le-au luat locul amintirile şi dorurile.

În copilărie am fost sănătos, vioi şi poznaş, dar nu prea mă ţineam de ştrengării, poate pentru că învăţasem prea de timpuriu seriozitatea de la tata. Mă bucuram că nu-mi fuseseră pervertite nici inima, nici închipuirea, fiind convins că trebuie să-mi oţetesc trupul şi sufletul care-l face pe om să nu pălească în faţa greutăţilor vieţii, ci s-o privească direct, ca pe o datorie căreia să-i ţină piept cu demnitate şi nu ca pe o povară.

Încercam să discern binele de rău, să aflu hotarul dintre ele, uneori mi se părea că l-am găsit, dar era numai o părere. Atunci venea dezamăgirea care mă făcea să cad trist pe gânduri şi să-mi pierd nădejdea.